IOANNIS MEVRSI

GVLIELMVS AVRIACVS,

SIVE,

De rebus toto Belgio tam ab eo, quam ejus tempore, geſtis; ad exceſſum Ludovici Requeſenſii.

PARS PRIMA.

Tributa in libros decem.

AMSTELODAMI,
Apud GVLIELMVM & IOANNEM BLAEV,
CIↃ IↃ C XXXVIII.

ILLVSTRISSIMIS,
ET POTENTISSIMIS,
DOMINIS,

ORDINIBVS GENERALIBVS

Fœderatarum Belgii provinciarum, Hiſtoriæ de libertate Reipublicæ Patrum ſuorum felici auſpicio, Gulielmi Auriaci invicta virtute, reſtituta, Partem Primam, Ioannis Meurſius dedico, conſecroque.

ILLVSTRISSIMIS,
ET CELSISSIMIS,
PRINCIPIBVS;

MAVRITIO,

D. G. PRINCIPI AVRIACO,

Comiti Naſſovio, &c. Marchioni Veriæ, & Vliſſingæ. Baroni Bredæ, &c. Dynaſtæ Polanæ, &c. Præfecto Gelriæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Weſtfriſiæ, Zutphaniæ, Vltrajecti, & Tranſiſulaniæ; ſupremo exercitus Imperatori, Præfecto maris generali, & aureæ Periſcelidis Equiti:

ITEM

HENRICO FRIDERICO,

NATO PRINCIPI AVRIACO,

Comiti Naſſovio, &c. Dynaſtæ Gertrudisbergæ, &c. Præfecto Flandriæ, & equitatus Fœd. Provinc. univerſi, hujus Paternarum virtutum, & maximorum in Remp. meritorum, monumenti Partem Primam Ioannes Meurſius dedico, conſecroque.

ILLVSTRISSIMI, POTENTISSIMI, ET CELSISSIMI, DOMINI, AC PRINCIPES.

Mos antiquus hactenus obtinet, uti viri literati lucubrationes ſuas aut Principibus, in obſequii teſtimonium, aut amicis, in affectus certi pignus, dedicarent. is me tenuit, ne ſine ullo patrocinio Opus iſtud divulgarem. Itaque, cum patronum mihi capiendum exiſtimarem, vos hic implorandos eſſe advertebam. Quippe quæ à Patribus veſtris in Rempublicam beneficia, juncta opera, & conſilio, ſunt collata; illa, in literas relata, junctim qûoque eorum heredibus conſecranda arbitrabar. Neque dubitare audebam, quin acceptum hoc monumentum etiam habituri eſſetis. nam eorum, quibus vos debetis plurimum, cum memoriam veneremini, quonam modo ſcriptis illam celebratam, & Poſteritati traditam, non libenter videatis? Eſtis autem, ILLVSTRISSIMI POTENTISSIMIQVE DOMINI, in hoc Opere inventuri, quæ ab Avis, Patribuſve, aut Conſanguineis veſtris, geſta; ut antiquam Reip. libertatem vindicare, ac vindicatam vobis tradere in manus poſſent. Vos quoque, ILLVSTRISSIMI ET CELSISSIMI PRINCIPES, non quæ Pater tantum veſter, immortalitate dignus, nunquam moritura, fecit; verum Patrui etiam veſtri, Ludovicus, Adolphus, & Henricus: qui, cum ſeſe pro Rep. tanquam Curtii, Deciive, devoviſſent, glorioſa omnes morte ceciderunt. tum Bergenſis quoque, Avunculus, memoratur; qui initio cum libellum etiam ipſe obtuliſſet, mox in Gelria, & Tubantibus, ſumptis armis, poſtquam preces nil valerent, urbes multas expugnavit. & Guntherus Swartſenburgicus, ac Wolfgangus Hohenlous, item Avunculi, hic leguntur, qui afflictæ Reip. pacem reddere, in conventu Bredæ habito, maximopere ſunt conati. Horum omnium virtuti, meritiſque, ſi, quod poſui, monumentum non ingratum vobis fuerit, quæ ſuperſunt, porro abſolvam. Quare enixè valde rogo, ut benignitate veſtra me deinceps foveatis, Reip. veſtræ civem, vobis ſubditum, clientemque, devotiſſimum. Ita vobis,

ILLVSTRISSIMI, POTENTISSIMI, ET CELSISSIMI, DOMINI, AC PRINCIPES,

vitam Deus quam longiſſimam largiatur; faciatque, quod vovetis, ac ſperatis, ut Remp. ſemper ſalvam, & florentem, habeatis. Lugd. Bat. ad diem XXI Decembris, Anno CIↃ IↃ CXX.

IOAN-

IOANNIS MEURSI

GULIELMI AURIACI

Partis Primæ

LIBER I.

VIRORUM principum vitas ſcribere, uſitatum, & laudatum, ab omni ævo; ac viſa adjuvari virtus, dum deſcribitur: acuitque generoſiores animos, ſi repræſentata videant, quæ præclare ab aliis geſta; dum, exemplis ſtimulati, in exemplum ſibi quoque vivendum putant. adde, quod res ea mores etiam emendare ſolet; & virtutem fere diſcit, quiſquis legit. quin prudentiam item affert, dum conſilia, eventuſque, & momenta eorum omnia, conſiderate perpenduntur: ac præcepta bene gerendæ rei publicæ, aut agendæ vitæ ſuæ, unicuique Hiſtoria præbet, cum alienam ob oculos ponit. Itaque mihi, quæ Gulielmo Auriaco geſta pro Reip. libertate, Ordinum fœderatorum auſpiciis, cum memoria poſterorum ſint digniſſima, ne hæc illi ignorare unquam poſſint, monumento hoc conſecrare viſum fuit. Intereſt enim Reip. ut fundata conſiliis ejus, & firmata eſt, reſtituta ſumma animi magnitudine, & conſtantia plane invicta, libertate; ita etiam memoriam tanti beneficii, cum quo aliud comparari nullum poteſt, ſempiternam conſervari.

Gens Naſſovia in Germania antiquiſſima, & illuſtriſſima. Non incerta temporum dicam, & hiulca, quæque fabulis propiora. ab indubitato principio annos plus nongentos habet. Multi in ea pace juxta, ac bello, clari; inter quos Adolphus præſtat. qui virtute, quam fortuna, multo melior, ad Imperium evectus fuit. Inde hic Gulielmus Auriacus ſeſe offert, nulli majorum ſecundus; Imperio ſi non potitus, tamen dignus. qui prudentia longe maxima, armis modicis, vim Hiſpaniarum regis, toto orbe potentiſſimi, poſtquam diu ſuſtinuiſſet, cum nequaquam vinci poſſet, interfectus, inſtauratam à ſe Belgii fœderati libertatem Mauritio filio porro conſummandam tradidit. Natus autem eſt Dillemburgi, anno à Chriſti nativitate CIƆ IƆ XXXIII, ad diem XVI Aprilis, patre item Gulielmo, Naſſoviæ, Viandæ, Dietzæ, Dillemburgi, & alibi, comite; matre vero Iuliana Stolbergenſi, fecunditatis adeo felicis fœmina, ut, cum decederet, anno LXXVII ætatis ſuæ, prognatos ex ſe filios pariter, filiaſque, nepotes, neptes, pronepotes, & proneptes, centum ſexaginta haberet. In prima ætate Carolo V Cæſari traditus, annos novem in cubiculo ejus egit. qui in puero cum ingenium, rerum maximarum capax, indolemque, ad ſuprema laudum factam, animadverteret; dignum cenſuit, quem cum cura ad res quaſlibet capeſſendas educaret, & inſtrueret. itaque ad arcana quamvis negotiorum etiam adhibuit; ac frequenter, cum legati principum audiendi eſſent, clam habenda oratione, remotis cæteris, unum hunc admiſit tamen; & abire una cum aliis cupienti, *Mane princeps*, inquiebat. Iſto modo educatum, cum ſpem ejus impleviſſet, mox honoribus ſummis auxit. Anno CIƆ IƆ L uxorem ſibi duxit Annam, CIƆ IƆ L. filiam unicam, & hæredem, Maximiliani Egmundani; Buræ, & Lerdami, comitis: è qua prolem geminam ſuſtulit, Philippum, & Mariam. Ex eo tempore rebus maximis applicatus ætatem egit. Anno CIƆ IƆ L, ucum adverſus Gallos bellum, diſceſſuro à caſtris Sabaudo, ipſe huic

 ſuc-

CIↃ IↃ LV. ſucceſſor datus, qui cum ſummo imperio eſſet; annos tantum unum & viginti natus, & quidem ab aula abſens, in qua multi tunc virtute militari celebres viri, Boſſuvius, Lalanius, Roſſumius, Egmundanns, Megenſis, Arenbergicus, aliique; quos Senatus, & regina item Maria, commendabant. quique ob ætatem, adhuc tanto oneri immaturam, aut abſentiam, numerumve aliorum, qui imperio iſti pares, præteriri non injuria potuiſſe, aut debuiſſe, videretur; magnam adeo in animo Cæſaris ſpem virtutis ſuæ accenderat, ut juvenis, abſens, & à nemine commendatus, etiam præter voluntatem, multis aliis præferretur. Itaque cum hac poteſtate legatus Cæſaris, deſinente menſe Auguſto in caſtra venit, novis Germanorum auxiliis pridem aucta. ubi ita ſeſe geſſit, ut abunde expectationi Cæſaris ſatisfaceret, & invidiam inimicorum facile vinceret. ac prima ſane cura fuit, inchoatam Carolomontii munitionem latius pandere, & ad vallem uſque extendere, in qua Galli, propulſatis Cæſarianis, ſubſtitiſſent. inde medio fere Septembri eductis copiis, tanquam Marienburgum petere deſtinaſſet, Fagnolium caſtellum adortus, quod à Gallis tenebatur, expugnavit, perbenigne militem præſidiarium habens; qua re ipſius etiam hoſtis laudem obſtrinxit. occupato jam Fagnolio, & exercitu præter Marienburgum ducto, Convinium petiit, ubi aliquod à Nivernio præſidium erat. quo dilapſo, turrim ibi munitam diruit, caſtraque ad Solturium duxit; nec ante movit, qnam Philippopolim contra impetum Gallorum permnniret. quod majoris laudis fuit, quia Nivernius, & Colignins, præſtantiſſimi belli duces, objecti eſſent; inſuperque exercitum peſtis infeſtaret. His peractis, collocato Carolomontii, & Philippopoli, præſidio, reliquo milite in hiberna diſtributo, revocante Cæſare, Bruxellas rediit. Animum enim is induxerat, regna Philippo filio tradere, & vitam porro à regnandi curis liberam, raro principum exemplo, inſtituere. id, cum magni Anriacum faceret, niſi coram illo voluit; itaque, è caſtris revocatum, adeſſe juſſit. quin, quod ſummi affectus ſignum omnibus habitum, in conſeſſum cum veniret, CIↃ IↃ LV. ejus humero nitebatur; ceu non parum in fide ipſius, ac virtute, ſe acquieſcere teſtaretur. & mox item, cum jam regna tradidiſſet, præcepta imperandi addit, coram ipſo; quaſi eum in præſens teſtem, olim vero, ſi negligeret, etiam monitorem vellet. tum ſeorſim commendata quoque prudentia, adhortatur; ne in rebus maximè arduis quicquam ſine eo gereret, neu conſilio quenquam ante ipſum poneret. Anno CIↃ IↃ LVI rex Philippus, CIↃ IↃ LVI. cum aurei velleris feſtum Antverpiæ Ianuario menſe ageret, in equeſtrem iſtum ordinem etiam ipſum cooptavit. moxque Cæſar, una cum Gregorio Sigiſmundo Seldio, qni tunc vicem cancellarii obtinebat; & Wolfgango item Hallero, qui ab epiſtolis, in Germaniam ire jubet: ut imperii coronam Ferdinando fratri ferret, cui imperium jam tradiderat. quam legationem etſi detrectaret, valde obnitens, deprecanſque, & apud Cæſarem, & Mariam, ejus ſororem; ne imperii illa inſignia, egregia progenitorum opera capiti olim ipſius impoſita, auferre ad alium cogeretur: obtinere tamen preces minime potuit; arbitrantibus, ad honorem id pertinere. itaque obſeqnendum fuit. Verum tamen res dilata in biennium; ſeu quod, poſtquam è Belgio Cæſar diſceſſiſſet, ruptis inter Galliæ regem, & Philippum, jam induciis, de belli exitu animi ſuſpenſi eſſent; ſen quod tres tunc è Septemviris, Palatinus, Trevirenſis, & Colonienſis, recens diem obiiſſent; quique iis ſnbſtituti, rebus ſnis ordinandis tenerentur. Anno CIↃ IↃ LVII, reverſo CIↃ IↃ LVII. ex Anglia Philippo, menſe Iulio, cum Sabando, Arſcotano, aliiſque, collecto exercitu, ceu Guiſæ obſidendæ, San-Quintini obſidionem, Gallorum clade memorabilem, adjutum ivit. Annus ſequens CIↃ IↃ LVIII per initia ſatis gravis, CIↃ IↃ LVIII. mox benignior. Lnctu enm, & honoribns, varie affecit. Nam & menſe Februario uxorem amiſit, quæ tunc in Bredana arce diem obiit; & defuncto Maximiliano Burgundo, in Hollandiæ, ac Zelandiæ, Friſiæque, & Vltrajecti, præfecturam eſt ſubrogatus. quin legationem etiam, ante biennium imperatam, & rejectam,

cIↃ IↃ LVIII. jectam, uti ſupra commemoravi, tunc obivit; ac coronam, imperii inſigne, Ferdinando Cæſari tulit. dein, cum belli Gallicani rex Philippus jam pertæſus, quia iter in Hiſpaniam cogitaret, finem illi imponere vellet, hujus prudentiæ rem commiſit. iſque, cum rex adeo in pacem propenderet, ut quovis eam pretio cuperet impetratam, nec ſe magis ullo officio devinciri ab ipſo poſſe teſtaretur; Momorantii, & Sant-Andreani, opera tantum effecit, ut de illa mox colloquium haberetur; ad qnod ipſe cum Albano, Melitenſi, Perenotto, Viglioque, delegatus menſe Octobri, & negotio per Mariam, Angliæ reginam, quæ Caletum reddi urgebat, interrupto; anno proximo
cIↃ IↃ LIX. cIↃ IↃ LIX, menſe Aprili ineunte, tandem etiam in caſtello Cameracenſi conſtituta eſt; quanto cum Henrici damno, tanto cum Philippi honore: atque fructu. quippe illi, & Sabaudo, pro Quintini tantum fano, item Hana, Caſtelleto, ac Taruenna, loca ſuprà quadringenta, aut, ut hi, qui minimum tradunt, centum nonaginta octo, quæ præſidio tenebantur, reſtituta. ipſi certe Galli faſſi, nullam terræ ſuæ pacem magis turpem, aut pudendam, fieri unquam potuiſſe. Atque ut pacis hujus auctór, ac promotor, ſummus fuerat; ita obſes quoque ejus, quando ſic conventum erat, cum Albano, Arſcotano, & Egmundano item, datus: ſimul etiam, ut ſolennibus nuptiarum Henrici filiæ, regi Philippo deſponſatæ, intereſſet. Qua de cauſa dum in Gallia commoratur, clam Henrico cum Albano agitante de tollendis paſſim omnibus, qui per Galliam, Belgiumve, immo orbem Chriſtianum univerſum, reformatæ religioni addicti eſſent; ipſum quoque, qui negotiis tantis additus, nihil horum ignorare exiſtimante; ideoque, de induſtria conſcientiam ſimulanti, hoc conſilium exponente, ille quam ægerrime ferens homines multos, famæ integros, opibuſque in his excellentes quoſdam, neci inſtar victimarum deſtinari; &, ſortem miſerorum dolens, ſubveniendum ipſis ratus, ſi qua poſſet, concepto in Hiſpanos odio, de ejiciendis iis Belgio toto, cui obſtrictum ſe putaret,

cogitare ſerio cœpit. neqne prius conquievit, cIↃ IↃ LIX. quam, Sabauda intercedente, ac fide dara, Rhemis ſeſe adfuturum, cum Franciſcus, ejus nominis ſecundus, regno inaugurandus eſſet, redeundi in Belgium veniam impetraſſet. Pace ita conſtituta, cum Philippus in Hiſpaniam cogitaret, Belgiumque Margaretæ Parmenſi ſorori gubernandum tradidiſſet, convocatis menſe Auguſto in urbe Gandavenſi Ordinibus, etiam hunc adjunxit illi, qui cum Antonio Perenotto, Egmondano, Glaionæo, Barlamontio, Viglioque, fœminam principem, ſexu ſuo, ac natione, Reipublicæ Belgioque adminiſtrando minus parem, in negotiis longe maximis ſua prndentia adjuvaret: turmæ etiam ordinariæ præfecturam, & tribunatum Hiſpani militis, quo is cum minore invidia relinqui in Belgii limite poſſet, capere juſſit. Ac cum multa, in perniciem certam Belgii, agi cerneret; obviam ire malo cupiens, rogare equeſtris ordinis proceres, & nonnullos è Senatu Belgico, inſtituit, *Vti Hochſtratam convenirent: illic ſe, quæ rei publicæ expedirent, indicaturum. in diſcrimen ſummum adductum Belgium eſſe, & civile illi bellum impendere; ſe obſtrictos ſacramento ordinis ſui, munerisque ratione, ut providerent, ne quid detrimenti capiat. idque in proclivi etjam, ſi remedia neceſſaria adhibere tantum vellent. ante omnia Granvellani reprimenda eſſe conſilia; eorumque, qui hunc ducem ſequerentur: quibus unum hoc propoſitum videatur, uti cadibus, relegationibusque, & bonorum publicationibus item, Belgium univerſum perdant. quæ ſi illi porro agant, neque ipſi obnitantur, eventurum, ut, quibus diſpliceant iſta, ducem reſiſtendi inveniant.* Hæc quantumvis multis explicaret illis, atque eandem Swartzenburgici, & Hollani, ſententiam diceret; qui uterque bene de re Belgica meritus, valere etiam gratia plurimum: tamen obtinere haud potuit. Mox, cum de externo milite removendo ageretur, etſi tribunatu ejus pridem ornatus, operæ multum hic navavit, cum offenſa regis maxima, etſi ſerio tunc in tempus diſſimulata. etenim ille, cen tuendæ dignitatis maximum hoc momentum eſſet, vehementer rem nrgebat. idqne Granvellanus ſuaſerat; qui ambitionem ſuam, ac poten-

CIↃ IↃ LIX. potentiam, armis regiis communire ſata-
gebat. ſed, dum inde privilegia, juramen-
to confirmata, implorantur; hinc diſcri-
men Reip. demonſtratur: ægre quamvis,
rex promitttit. Et hujus facti ſumma ſa-
ne offenſa fuit; decretumque, expectata
occaſione, gladio in illos animadvertere,
qui libellum obtuliſſent, juviſſentve. quod
arcanum, ſedulo diſſimulatum, à prima-
te quodam Hiſpano, qui Auriaco, Eg-
mundano, aliiſque, clam faveret, indica-
tum. nam progreſſus ſalutatum, cum la-
trunculis ludentes offendiſſet, ceu ſecu-
ritatem carpens, *ecquid nulla de libello jam
exhibito ſollicitudo anxios haberet*, percuncta-
ri. cujus dicti negligentioribus cæteris,
prudentior Auriacus advertendum ani-
mum ratus, Egmundano, qui familiarius
eo uteretur, auctor eſſe; *uti & officii cauſa
viciſſim ſalutatum iret, & occaſionem dicti, ac
ſententiam, exploraret.* quod cum faceret
Egmundanus, ille ſine ulla ambage rem
exponit; *viſum regi, & Senatui, removere
Hiſpanum militem: ſed libellum adeo diſplicuiſ-
ſe, ut auctoribus, pariter atq; adjutoribus, capi-
tis pœna ſit ſtatuta. id ſe, qui faveret ipſis, clam
monere voluiſſe; itaque deinceps providerent.*
Ab hoc tempore, alias cautus, magis cir-
cumſpicere Auriacus, ſuaſq; ita actiones
inſtituere, ut nec muneri deeſſet, nec ini-
micis ſe exponeret; ubiq; obſequii pariter
promptus, & inſidiarum cavens: nunquam
offenſo ſemel regi, etſi valde blandienti,
ſe permittens. Egmundanus, Hornanuſ-
que, dum non cavent, circumventi perie-
re. diſcedente ſub hæc rege, anni aliquot
ipſi per quietem acti; qua dum fruitur, de
CIↃ IↃ LXI. ſecundis nuptiis cogitans anno cIↃ IↃ LXI
Annam alteram matrimonio ſibi jungit,
Mauritii Septemviri Saxonis filiam; habi-
tis ſumma cum ſolennitate nuptiis, quibus
Daniæ rex Fredericus, & pleriqne Augu-
ſtanæ confeſſionis item Principes, Neo-
burgi per id tempus congregati, intereſſe.
CIↃ IↃ LXIV. deinde anno cIↃ IↃ LXIV, ambitione, ac
ſuperbia, intoleranda in Rep. graſſante
Granvellano, cum diſſimulari ultra res
non poſſet, palam ei cum Egmundano,
& Hornano, ſe oppoſuit; nec venire in
Senatum, nec conſilia communicare et-
jam voluit. quin & apud regem ipſum in
Hiſpania accuſavit, effecitque, ut diſce-
dere à Rep. juberetur. Atque hæc tem- CIↃ IↃ LXIV.
pora turbæ ingentes excepere; quibus
quia deinceps vitam adeo implicatam ha-
buit, ut ſine iſtis nemo illam ſcribere poſ-
ſit; eas fuſius attexemus. Ergo cum anno
exeunte cIↃ IↃ LXV, datis ad Parmenſem CIↃ IↃ LXV.
literis, rex decreta de hæreticis inquiren-
dis, puniendiſque, & concilio Tridentino
admittendo, urgeret acriter, atq; morem
ſine ulla exceptione geſtum cuperet: illa,
cum rem in ſenatu expoſuiſſet, ac delibe-
ratum eſſet, etſi Viglius ſupprimendas
paullum literas cenſuiſſet, quoad regem
de diſcrimine Reip. monuiſſent; vicit ta-
men eorum numerus, qui hanc volunta-
tem regis ſine mora exequendum ſentie-
bant. itaque die XVIII menſis Decembris
ad provincias cæteras ſcribit, ad Braban-
tos XXXI, & *mandata regis ſtricte exequi* ju-
bet, *neque uſquam ut conniveant, niſi pœna,
in his expreſſa, ſubjacere ipſi velint.* quod ut
magis facile eſſet, placuit, *uti urbes quæque
unum è ſenatu ſuo conſtituerent, in ſemeſtre
permutandum; qui id ſolum animadverteret,
an concilio Tridentino ſatis fieret. iſque ſaltem
ad trimeſtre unumquodque, ut cognoſci religio-
nis ſtatus poſſet, ſive ipſam, ſive aliquem con-
ſiſtorii ſanctioris, huic negotio deſtinandum,
de quibusvis accuratè admoneret.* tum inquiſi-
toribus mandat, *quæ ad diem* XI *Maji ſupe-
rioris juſſi eſſent, uti facerent.* nempe *in om-
nes, qui ſuſpecti hæreſeos eſſent, aut prohibitos li-
bros legerent; quive concionem haberent, aut
de ſacris etiam literis diſſertarent, ut inquirerent,
comprehenderent, litem intenderent, caſtiga-
rent, deſecrarent, judici ſeculari traderent; tum
carceribus uterentur, litem quoque terminarent,
etſi non ſervato ordine. nam ſufficere, ſi conſi-
liarium regis unumtantum advocarent, qui jus
dicere ex ipſorum arbitratu, ſecundum literas
Apoſtolicas, teneretur. neq; etiam neceſſe eſſe, ut
judicem loci ordinarium, aut diœceſeos, exſpe-
ctarent. quin citare cunctos poſſent, ſubditos re-
gis, ſine ulla exceptione dignitatis, ſive præſides,
ſive item conſiliarios, conſuleſque, & urbanos
ſenatores; denique alios, in quocunque tandem
munere conſtitutos; & , exacto juramento, ad re-
ſpondendum de quæſitis etiam cogere, pœna in
nolentes dicta, ceu fautores hæreticorum.* dein
præfectis, magiſtratibuſque, imperat; *ut
rogati opem inquiſitoribus ferrent: aut ſuppli-
cium, ſi negarent, idem ſibi promptum ſcirent.*
In de-

cIↃ IↃ LXV. In decretis Tridentinis iſta erant. *uti clerum reformarent; tum ut in paræcia ſua quiſq; curio percenſeret, quot in ea familiæ eſſent, & in unaquaque earum quot perſonæ, atque ibidem à quo tempore habitaſſent. ſi quæ pridem adveniſſent, à priore curione teſtimonium ſecum ferrent, quo probarent, religionem ſe Catholicam profiteri; inde quando, & quo modo, matrimonium contraxiſſent. porro in confeſſionibus nomina quoque confitentium, ac cognomina, quaſque habitarent ædes, adnotarent; hoc indicio, an perſeverarent omnes, cognituri. deinde illos ut inſcriberent, qui pro pueris in baptiſmo fidem ſuam interponerent, ad eoſque, ubi mox adoleviſſent, erudiendos ne qui uſquam admitterentur, niſi qui majorum more ſacra colerent. denique ut egenos etiam, quique ſtipe collectitia alerentur, explorarent, qualem illi religionem ſectarentur; item an confeſſionem, rem divinam, frequentarent: quique hic negligentes eſſent, iis uti ſtipis nihil largirentur.* Archiepiſcopus Cameracenſis, ſynodo provinciali convocata, reformationem cleri ægre obtinuit. Machlinienſis, pariter atque Vltrajectinus, fruſtra fuit. Vrbes quoq; Brabantinæ, qui provinciæ tertius ordo, graviter angi. & in his Antverpia maxime, quæ libello indicabat magiſtratui, *hæc contraria iis literis, quas ſuperiore Iulio à Parmenſi accepiſſent. ac teſtari, non ſe modum invenire, quo immunem à ſeditione urbem porrò ſervent. inquiſitionem iſtam motuum fundamentum eſſe; & non multo poſt futurum, ut regionem deſolatam, atque inprimis urbem, habeant. contra privilegia iri; & infringi introitus læti capita, primum, ſecundum, tertium, ultimumque. ideoque, ceu tutorem, implorare; vellet de tam obſtinata regis ſui voluntate certiorem S. Imperii cameram facere; & ad illam provocare. nam ſecundum auream bullam, terra Brabantia anno* cIↃ CCCXLIX *datam, & ab Imperatoribus cunctis, in imperium ſuccedentibus, confirmatam; dein tractatu Auguſtano annni* cIↃ IↃ XLVIII, *id licere. huc accedere de religione acta; cum Paſſaviæ, anno* cIↃ IↃ LII: *tum Auguſtæ,* cIↃ IↃ LV, *per quæ omnia neque inquiſitione, nec concilio Tridentino, ſubjacerent. ac potiſſimum, cum tractatu Auguſtano anni* cIↃ IↃ XLVIII *pars imperii facti eſſent; ideoque privilegiis, patrociniiſque omnibus, frui neceſſario debeant, quibus cetera membra imperii: cui Belgium, quantum duo electores, contribueret. quam ob rem enixe orare, uti intercedere vellet, haſque* cIↃ IↃ LXV. *à Parmenſi literas revocari procuraret. quod ni fieret, tum querelam ſibi ad Ordines referendam.* Eodem modo aliæ quoq; provinciæ queſtæ; quæ à curiis quæque ſuis hoc reſponſum accepere. *nihil novi intentari; ac de inquiſitione hoc tenendum, uti illis tantum locis, quibus uſitatum foret, ac recepto pridem more, haberetur. & privatim Antverpienſes tam ab ea, quam Epiſcopo, liberi eſſent. quod concilium Tridentinum attineret, id non ultra valiturum, quam mox palam explicarent.* Sed cum urbes etiam inſiſterent, voluerunt perſuadere; *temere eſſe, quod Brabanti de novitate quererentur: quippe dudum inquiſitionem illic uſitatam, & Pontifices Romanos inquiſitores generales jure, ac merito, quovis tempore in hoc Belgio habuiſſe.* Hoc reſponſo magis omnes angi ubique; & inprimis, cum adverſos comperirent, quorum erat adjuvare. ideoque nulli operæ, aut pecuniæ, parci eſſe, ut arcana explorarent. quin & famoſos libellos, rhythmos, carmina, quæque talia, paſſim ſpargere, & ad loca publica affigere. etiam Parmenſi ipſi in manus tradere; *quo edicta, inquiſitionem, epiſcopos, & concilium Tridentinum, inhibere animum induceret.* tum ſolerter eos, qui muneribus publicis fungebantur, adhortari, *meminiſſent ſacramenti, quo provinciis dixiſſent; neve, officii ſui obliti, contra fidem, patriamve, quid committerent.* ac terrendis minæ additæ. Ex his omnibus cum Reſpublica in præcipiti, & mutatio impendere, videretur; Parmenſis, animis tranquillandis, ad diem XXIV Martii anni
cIↃ IↃ LXVI edicit: *quando ab anno ejus ſe-* cIↃ IↃ LXVI.
culi quinquageſimo in Brabantia nulla inquiſitio fuerit, ne nunc quidem velle regem, ut illic eſſet: verum privilegia ſua ſalva haberet, nec concilio Tridentino, niſi quantum ea ferrent, ſubjaceret. ita læti rurſum Belgæ. ſed cum Ordines Brabantini, paullo magis hoc edictum expendentes, ne quis ſcrupulus ſupereſſet, acta à Parmenſi peterent, regis nomine ſubſignata, quibus caveretur ipſis, *non deinceps ullam in provincia ſua inquiſitionem fore; neve alium unquam judicem de delictis quibuſcunque, etjam hæreſeos, præter ſolum ſecularem, cogniturum; tum edicta uti mitigare vellet: hæc reſpondet, cum proceribus aurei velleris, ac præ-*

fectis

CIↃ IↃ LXVI. *fectis provinciarum, ſe acturam.* moxque egit de edictis mitigandis, integra religione, & auctoritate regis, ad ſedandos populi animos. fama enim invaluerat, nobilitatem paſſim concitatam eſſe. quippe ut ſacrorum præſules, ob Epiſcopos conſtitutos, aliaque reformata, æque ac populus univerſus, indignari; ita ille pertimere, *ne in nervum res erumperet; & in ipſam, ruri paſſim habitantem, ideoque injuriæ expoſitam, faba quoque cuderetur.* ut timeret, minæ populi faciebant, precibus mixtæ, quibus ille impellere iſtam ſatagebat, *ut, quemadmodum deberet, apud regem, non omnino gratiæ ejus nil daturum, intercederet.* .ergo, cum prætextu vario aliquoties conveniſſet; fœdus ictum; primo à paucis, mox compluribus, dum amicum quiſque ſuum illuc trahit, ſubſignatum. adeoque numerus auxit, nt poſtremo ſupra quadringentos eſſent. fœderis autem iſta ſumma. *quando homines peregrini, Deo, regi, ac Reipub. inimici, quique unum iſtud agerent, ut ambitionem ſuam, atque avaritiam, ſub prætextu religionis aſſerendæ, & tranquillitatis publicæ confirmandæ, regis, Belgarumque, impenſa explere poſſent, apud regem effeciſſent, ne edicta violenta, quod pollicitus, mitigaret; dein tyrannicam inquiſitionem etiam imperaſſet, quam mox Belgii omnis vaſtitas, populi oppreſſio, fidei quoque Chriſtianæ exſtirpatio, regii nominis imminutio, incolarum plane intoleranda ſervitus, privilegiorum ereptio, ſumma denique Reipub. perturbatio,. ſecutura: ut præverterent ex officio malis iſtis, ſacramento ſeſe mutuo obſtrinxiſſe, ne hanc inquiſitionem, ſub quocunque tandem nomine, unquam admitterent. nihil vero aut adverſum honorem Dei, aut ſupremam regis ſui poteſtatem, ordinumve, agitare; ſed inprimis cum Rep. ſalva hæc velle, ac conſilii hujus ſui Deum ipſum teſtem capere.* Fœderis ejus, quanquam multi ſubſcripſiſſent, magnum tamen ſecretum fuit; clamque præſtitutus dies, quo Bruxellas, ad libellum offerendum, convenirent. Primi inter eos erant, Brederodius, genns ſnum ad Hollandiæ Comites referens: Culemburgicus, ac Bergenſis: Ludovicus quoque Naſſovius, Auriaci frater, aliique. Quanquam autem in arcano conſilium eſſet, non tam occultari tamen apparatus rei potuit, quin CIↃ IↃ LXVI.
proceribus nonnullis aurei velleris innoteſceret; ex quibus Megenſis primus ad Parmenſem partim retulit. quæ non parum conſternata, graviora, quam propoſitum fœderatis, metuebat; tanquam urbes, ac munita quædam loca, uti fama ferebatur, occupare agitarent. ea propter, datis paſſim ad nrbes literis, admonebat; *ſumma cura, necubi opprimerentur, providerent.* Menſe Aprili, ad primum, ſecundum, tertium diem, cum Bruxellas undequaque ſatis multi, & in illis Brederodius, ſine armis conveniſſent, quarto ſenatum dari ſibi à Parmenſi poſtulare. quo permiſſo, quinto proximo è Culemburgenſi domo numero fere qnadringenti, in quaternos diſtributi, ordine omnes proceſſere. in ſenatum cum veniſſent, ubi eos & Parmenſis; ſanctiuſque conſiſtorium, proceresque aurei velleris, & præfecti provinciarum, excepere; Brederodius, ubi conſeſſum veneratus primum eſſet, cauſam adventus memorare: *ut libellum iſtum ſupplicem exhiberent. temere vero facere quoſdam, qui ſeditionis ipſos, à qua quam longiſſime abeſſent, accuſarent. ideoque enixe orare, uti illi caſtigentur.* ac Parmenſis, *ſe libellum cum ſenatu inſpecturam, moxque reſponſuram,* edicit. ad quæ verba receſſere. In libello hoc exponebant; *ſat Belgarum in principes fidem claram eſſe: ac nobilitatis maxime. quæ nec opum, neque vitæ, unquam parca, laudem hanc tueri certa. qua de cauſa, cum præſentem rerum ſtatum animadverterent, maluiſſe offenſam aliquam nunc incurrere, quam ſilentio damnum regi, ac Reip. conciliare. neque enim dubitare, quin hæc olim inter merita cenſerentur. ac quantumvis non ignorent, quæ de inquiſitione, decretiſque de religione exacte obſervandis, ſtatuiſſet, recte facta, ad exemplum Caroli patris; qui hæc pridem, publicæ tranquillitati confirmandæ, imperaſſet: tamen temporis rationem habendam eſſe, quod haud parum immutatum, & remedia item alia poſtularet. nam ſi, dum decreta exequi modice tantum annituntur, turbæ adeo graves ortæ; quantas, ſi ſevere agant; imminere arbitrentur? ideoque ſe vereri, ne, tam alienis populi ubique animis, in ſeditionem Belgæ univerſim concitentur. ſperaſſe quidem hic remedium à provinciarum ordinibus; verum, quando hactenus illi neglexiſſent,*

malo

CIↃ IↃ LXVI. *malo indies valeſcente, ac præſenti jam periculo, officii ſui exiſtimaſſe, ne diutius tacerent. ac confidere; quod monerent, non id male acceptum iri; ſiquidem ipſi, ruri ædes, bonaque alia, poßidentes, magis cæteris in diſcrimine verſarentur. ad hæc, ſi mandatis regis ita rigide mos geratur, vitam omnes, fotunaſque, ad libidinem delatorum, prout quemque avaritia, aut invidia, ad calumniam ſtimularet, in ancipiti habituros. quam ob rem orare ſupplices, uti malo occurratur. quando autem rei gravitas poſtularet, ablegari ad regem preces, apud ipſum intercederent, in perpetuum ut proſpiceret; idq́, quia, niſi ſublatis edictis, mali cauſis, fieri nullo modo poſſet, ea abrogari ſinat: quæ ſervari, niſi perdita republica, minime queant. ac ne forte, qui in regem ſuum obſequium inter prima reputarent, legem illi ponere velle, quod maligni per calumniam dicturi eſſent, viderentur; ſupplicare quam humillime, ut provinciarum ordines convocaret, habitoque cum his conſilio, alia rurſum, magis Belgio profutura, & periculoſa minus, ſubſtitueret. interim ipſam oratam cupere, dum hæc regi exponerentur, iſque etiam conſultaret, inhibere edicta vellet. ſe feciſſe pro virili, quod officii ſui eſſet; nec ſilentii olim omnino culpam ullam impingi poſſe, ſi ad turbas inde, aut cædes, quod abominentur plane, veniretur. ac proinde Deum, regem, item ipſam, & ſenatum univerſum, conſcientiaſque ſuas, teſtes capere, pro clientum fide egiſſe.* Cum nobilitas fœderata, hunc libellum oblatura, proceſſiſſet, Barlaimontius ad Parmenſem conſternatam, ut erigeret; per contemptum lingua Gallica *Geuſios* illos dictitabat; *neq́ eſſe, quod metueret.* hoc vocabulo nebulones, ac mendici, apud Gallos nominantur; & deinceps Proteſtantes ita vulgo nominati. illi vero, cum de dicto hoc accepiſſent, *non pudori ſibi* dicunt, *regis cauſa, patriæque, iſto nomine nuncupari.* tum de collo nummum aureum mox ſuſpenduut, cujus in antica parte effigies regis expreſſa erat; in poſtica, fidei ſignum, manus duæ, inter ſe junctæ, perque mediam peram exertę. circum ſcriptum, REGI AD PERAM VSQVE FIDI. quin è ligno parvas lances, mendicorum utenſilia, pileis nectunt; & ſubcinericea veſte ſe, familiamque, induunt. Poſtero die, cum deliberatum eſſet de reſponſo, revocati à Parmenſi fœderati, ad quos jam Bergenſis quoque, ac Culemburgicus, ſe adjunxerant; ordinatim procedentes, uti pridie, rediere. CIↃ IↃ LXV. poſtquam ventum in ſenatum, hic Parmenſis & libellum iis reddit, & compellat perbenigne: *inſpexiſſe poſtulata, ac ſatisfactum illis cupere; itaque legationem decreviſſe, qua præſentem rerum ſtatum regi exponeret; à quo nihil inclementius expectare ſibi debeant. & jam ante, quàm veniſſent, cum proceribus, ac ſenatu, de edictis mitigandis conſultaſſe; nec reſtare, quam ut voluntatem regis, ſine qua nil ipſa poſſet, ſuper iis ſcitaretur. quod de inquiſitione inhibenda propoſuiſſent, id in ſua poteſtate minime ſitum, neque illos ignorare. deinde indecorum etiam, ſine aliqua de religione lege Belgium eſſe. verum, dum ad regem mitteret, mandaturam Inquiſitoribus tantam moderationem, uti gratiam ei omnes ſint habituri. interim autem ſe confidere, ita acturos ipſos eſſe, ne quid novi conſtituere ſit neceſſe. ac ſperare, interceſſione ſua apud regem effectum iri, ne deinceps inquiſitione ulla vexarentur. cujus quidem operæ ipſa tanto magis prompta foret, quod non dubium haberet, quin religionem antiquam ſartam tectam ſecum cuperent.* Hæc ad ſextum Aprilis acta. die octavo redeuntes, *gratias ſe Parmenſi agere, pro reſponſo tam benigno, magnas* dicunt; *verum optare, uti clarius, ampliuſque, iſtud eſſet. tum dolere, quod ſuſpendi abs ſe poſſe edicta neget; atque orare, quorum id munus, admonere moderationis vellet. ſe his omnibus, quæ à rege, atque ordinibus, ad ſacrorum priſtinum cultum conſervandum, decernantur, parituros; & interea vitam procul ab offenſa, ac juſta culpa, habituros. iterum autem teſtari, ſi quid ſecius Reipublicæ eveniret, quod officii ſui eſſet, ſat ſuperq́ id feciſſe; nec vertendum vitio eſſe. denique, quando accepiſſent, iſtoc adverſarios agere, ut libellum, abs ſe oblatum, typis vulgent, oratam cupere, uti is typographo regio, nullo apice immutato, excudendus traderetur.* Ad hæc Parmenſis, cum deliberaſſet paulum, *ſe daturam apud magiſtratus omnes, & inquiſitores, operam, ne quid uſquam peccaretur; &, ſi fiat, culpam ipſorum, quam ſuam, fore. ea propter, quod polliciti, conquieſcerent, neque plures ad ſe trahere conarentur.* rurſum illi gratias agunt; & *optare ſe* affirmant, *ut conventum iſtum ſuū in bonam partem ſe accipere, coram ſenatu, teſtaretur.* cumq; illa, *ita credere,* reſponderet; neque tamen ultra mentem explicaret, iterumq; hi inſtarent, *ut ſententiam aperiret:*

CIƆ IƆ LXVI. *nec dum ſe id poſſe*, inquit. quibus verbis ſuboffendi fœderatos cum nonnulli animadverterent, intercedere, & Parmenſi auctores eſſe, *ne, incommodi evitandi, ſic dimittere illos vellet.* quos Chriſtophoro Aſſonvilio adjutante, tandem placuit, Philippum Lalanium Hochſtratanum, velleris equitem, Bertiumque, ab epiſtolis, ad hos mittere; qui & plenam fidem facerent, *in religionis cauſa, prius quàm reſponſum à rege accepiſſent, nihil conſtitutum iri:* & exemplar literarum item oſtenderent, quis inquiſitores omnes, judiceſque, & magiſtratus, *in cujusquam fidem inquirere, aut ob iſtam qualecunque ſupplicium capere, dum rex aliud ſtatuiſſet*, vetarentur; *niſi ſi ſeditionem, aut res novas, agitarent: quo in crimine deprehenſi, curiæ ſuæ judicandi traderentur.* Cum promiſſo hoc fœderati domum quiſque receſſere; aliquot prius conſtitutis, qui in unaquaque provincia providerent, ut, quæ promiſiſſent ipſi, accurate ſervarentur. neque parum nobilitatis fœderatæ tauto ſtudio animi paſſim tranquillati; jamque omnes maximo cum deſiderio, quid rex decreturus eſſet, exſpectabant. ac Parmenſis cum proceribus, & ſenatu, ſerio de legatione conſultare; qua de rebus à ſe geſtis regem, graviter ob conventum nobilitatis jam iratum, partim certiorem faceret, partim oraret, *uti Belgis indulgere aliquid vellet.* & perſuaſi ægre tandem, Ioannes Bergenſis, ac Florentius Monmorantius Montinius, ex equeſtri uterq; ordine, legationem ſuſcepere; quibus formula decretorum mitigandorum etiam data. quæ profecto talis erat, ut his indignationem, illis riſum, concitaret. nam pro ſummo beneficio conſtitutum; *ut, qui duces Proteſtantibus ſe præberent, quive hoſpitio eos exciperent, aut offenſæ cauſam darent, non jam flammâ, quod ſolebat, ſed ſuſpendio; vel, ſententiam ſi mutarent, etiam gladio punirentur: plebs ſimplicior, ceu ſeducta in errorem, neque ſponte ſua peccans, in exilium mitteretur.* Mitigationem iſtam curia ordinibus, ad quos populus provocabat, perſuadere ſtatim annìſa eſt. ac vocati primum Arteſii, Hannoniique, & Namurcenſes, inde Flandri, ac Brabanti, ſubſcripſere, clam habere factum juſſi. ſed Hollandi, & Zelandi, Friſiique, & Trajectini, item cæteri, ceu feroces privilegiis, nec tam facile conſenſuri, prætermiſſi. At quantumvis hæc CIƆ IƆ
clam populo agitata, tamen non diu latu- LXVI.
ere. & hinc rurſum turbę ingentes; ac ſuſpicio, *ordines provinciarum, more antiquo, minimè convocatum iri.* huc accedere, quod complures, qui ob cauſam religionis ſolum verterant, nunc reverſi, in carcerem detruderentur; & Ioannes Tuiſcanus Aldenardæ, ad octavum Iunii diem, capitis pœna affectus eſſet. quę cum ita ſe haberent, Montinius ſolus in Hiſpaniam iter capit; & Bergenſis, crure læſo, impeditus ne una iret, mox ſubſequitur. illuc poſtquam advemiſſent, coram rege, ac ſenatu, Belgii turbas exponunt; *& earum cauſam eſſe à literis regis: ſuper inquiſitione, & edictis exequendis, pridem ſcriptis. nec remedium adhiberi ullum poſſe, niſi illam aboleret; iſta vero, prout concepiſſent ipſi, mitigaret: tum præteritorum veniam indulgeret. neque tamen compertum habere, an hæc probaturi eſſent fæderati; qui conſilium adhiberi, & conſenſum, ordinum generalium vellent. nihilominus proceres aurei velleris omnes conſtituiſſe, ſi hac tria concedantur, pacem, ac quietem publicam, inſtaurare; adnitentibuſque bonis, qui complures in provinciis paſſim eſſent, malos armis coercere. nec neceſſe regi fore, nimis iter per incommoda præcipitare.* quæ cum diſceptari cernerent, addunt; *affirmare proceres, ſi hæc tria denegentur, non ſe modum invenire, quo honeſte aut equum inſcendere, aut arma capere, deinceps poſſent: ſed neceſſitatem imponi à Rep. diſcedendi.* hæc cum regi, & ſenâtui, explicaſſent, mox ſeorſim apud amicos conqueruntur, *ſe contemni in Hiſpania; & Hiſpanos in nobilitatem Belgicam, proceresſque, dominatum affectare, quem Neapoli, in Sicilia, & Mediolani haberent: idque non ferendum eſſe.* inter hæc Parmenſis ſcribit; *ſpiſſe magis conveniri, & jam palam conciones ad Tornacum, Inſulaſque, S. Audomari fanum, item Ypras, frequentari; & ſe Gallos concionatores immiſcere. tum Antverpiæ idem fieri. quam ob rem orare regem, tria iſta ut permitteret; cæteroquin non ſe, proceres, aut ſenatum, tranquillare motus poſſe.* Auriacus, futuri prudens, cum offenſam regis ſciret, & turbarum nullum finem, diſcedendi à Repub. quam perire ſentiebat, conſilium capit. itaque ad XXVII menſis Maji, iterum XIV Iunii, literis datis, commeatum à rege petit.

curam

CIↃ IↃ LXVI. *curam omnem, operamque, à ſe impenſam, quo res Belgicas fulciret; ac dolere, quod nequicquam laboraſſet. atque id æquo animo ferre. nam vim mali, fato adjutam, ſæpe recto prævalere; neque eventum, ut conſilia, in cujuſquam poteſtate ſitum eſſe. verum ſe, poſt omne obſequium, per calumniam traduci, tanquam motus adjuviſſet, quos pacatos maximè omnium voluiſſet, non ferendum omnino eſſe. itaque, quando laboraret fides ejus, reciperet munera, quæ dediſſet; & abire nunc permitteret, ad res ſuas ordinandas, quæ inprimis illud poſcerent.* Ad hæc die primo Auguſti è Segovienſi ſilva rex reſpondet. *accepiſſe binas literas; & jam pridem ad ſororem perſcripſiſſe, quam nil tale animum ipſe inducere debeat. nam profecto; quod non plenam ſibi fidem haberi putet, multum falli; neque cauſæ, cur exiſtimet, quicquam eſſe. ac ſi forte id conatus quiſquam foret, non ſe ita animatum, ut tam temere ad calumniam aures daret. ſatis fidem, & obſequium, exploraſſe; atque hortari, ut in illis perſeveret. tum in literis, olim ſcriptis, ac virtute iſta ſua, conquieſcat; neque ab iis; qui ad alia inſtigarent, neutri bene cupientes, ſe impelli patiatur. quod abeundi veniam petat, & impoſita munera reddat, dolere ſibi vehementer, eo loco res ipſius conſtitutas; ſed, Rep. ita graviter laborante, periniquum exiſtimare, ut virtute iſta viri, ac prudentia, & in quibus acquieſceret, ſe ſubtraherent: cum neceſſe potius fores, ut periculo tam inſigni avertendo, ad quos illud pertineret, cuncti accurrerent. idque Antverpiæ ab ipſo factum, adeo ſibi placuiſſe, ut hortetur, jubeatque, ita pergeret; & facturum, plane confidere. atque ut videat, quam cum ipſo aperte agat, non diſſimulatum velle, fratrem ejus, Ludovicum, ceu turbarum adjutorem, à permultis accuſari. quod ut ægre ſane ferret, ita occurri ab ipſo cuperet; &, ſi ita videretur, illum, ſaltem in dies aliquot, removeri.* Ad Parmenſis vero literas, antea commemoratas, *decreviſſe ſe,* reſpondet, *uti per Hiſpaniam totam, Belgiumque, pro felici itinere ſuo ſupplicationes publicæ haberentur. nam deliberare inpræſens, mari id, an per Italiam, inſtitueret. tum ad Cæſarem ſcripturum. quod ad tria illa capita attineret; placere, ut inquiſitio tantum epiſcopalis, ab antiquo uſitata, non Hiſpanica, obtineret; & ut formula de edictis mitigandis conciperetur, qua Romana Catholica fides, & majeſtas ipſi ſua, ſalvæ eſſent: ut quamprimum conſtituere aliquid poſſet. dein permittere, uti ipſa fœderatis, aliiſque, nondum culpa manifeſtis, veniam pro arbitrio daret. ita tamen, ſi certa eſſet, proceres Belgicos religionem, & quietem reipublicæ, adjuturos; tum ſolutas fœderationes fore; ac conventus, conciones, cæteraque iſtiuſmodi offendicula, omiſſum iri. alioquin, ſi rebelles arma caperent, vim quoque ipſa adhiberet; & præſidia, ac cohortes ordinarias, his opponeret: quin, ſi opus, novum etiam militem legeret, cui centuriones ſuos, præfectoſque, uti libitum, conſtitueret.* Ad hæc blande item ad proceres, ſenatumque, & urbes, ſcribit; *darent operam, dum adventum maturaret, ut pacata omnia eſſent.* Nihil aliud hac legatione effectum, & legati per blanditias ſimulatas deteneri; cum interea rerum Belgicarum ſtatus multo pejus ſe haberet. nam dum proceres, & provinciarum præſides, ſenatuſque, in id incumbunt, ut quacunque ratione malo occurrerent; ſperantes regem in tria capita, ſemel iterumque jam commemorata, conſenſurum; deprehenſum, *nobilitati fœderatæ ſolito minus faveri: &, quæ facta ab ipſa eſſent, in pejorem partem trahi.* ad hæc triſtia ex Hiſpania imminere credebantur, cum à fama, tum ipſius regis literis, Madriti ſexto die Maji ad nonnullas urbes datis; quibus eas ad conſtantiam in obſequio hortabatur, & auxilium, ceu in Belgium mox venturus, promittebat. quam in rem parari claſſis in Zelandia, obviam illi proceſſura, ferebatur. tum Hiſpanienſes quidam ſclopos longiores inſtar quinque millia coëmiſſe, in Hiſpaniam ſubmittenda, dicebantur. rumor quoque, Ericum, ducem Brunſvicenſem; copias legere; quibus inquiſitionem, novoſque epiſcopos, invitis per vim imponeret. quidam etiam imprudentius divulgabant, *frigide exceptos legatos, aut benignitate tantum ſimulata; dum rex tempus bello inſtruendo expectat, mox cum armis adfuturus, & in eos, qui à religione antiqua, atque obſequio, defeciſſent, graviter animadverſurus. Granvellanum item rediturum eſſe, & injurias inimicorum probe ulturum.* His rumoribus partim, ac minis, cum accenſi Proteſtantium animi eſſent, neque quicquam ex Hiſpania boni ſibi expectandum exiſtimarent; metu, & deſperatione, ad audendum excitati, ut ſuorum multitudine adverſarios à vi aliqua cogi-

CIↃ IↃ LXVI. tanda deterrerent, amiciſque, & fautoribus, animos adderent, palam inde ad conciones acceſſere. & initio in Flandria occidentali facto, mox per reliquam provinciam, tum Brabantiam, Galliam Belgicam, Gelriam, Friſiam, Tranſiſelanam regionem, Hollandiam, Zelandiam, Vltrajectum, agitatum: cum in ſilvis, tum apertis etiam campis: multis undique concurrentibus, primo ſine ullis armis, inde, ad vim propulſandam, quæ interdum intentata, cum ſecuribus, gladiis, ſclopis. & excreſcere adeo numerus, ut jam multa millia eſſent; neque edictis, aut vi aliqua, retineri ultra poſſent. ineunte menſe Iunio, Burgerhouti, in campo Lario, prope Antverpiam, inchoatum. & inermes primo illuc convenire; ſed, minantibus vim nonnullis, arma adducere; aditusque, objectis curribus, & excubiis collocatis, communire. Magiſtratus Antverpianus contraire, & Parmenſem item orare; *uti illuc ſine milite commigrare, ac transferre aulam vellet, tuendæ urbi, quæ primaria in provincia iſta eſſet. verum illa reſpondere, ſe de re deliberaturam; interim monitos ipſos velle, darent prius omnem operam concionibus prohibendis, aut turbandis.* dein edictum à rege addere rigidiſſimum, ad XXVI Iunii promulgatum: cujus tamen efficacia nulla fuit. quippe ad diem III Iulii regionarii, qui addicti Proteſtantibus, libello oblato, magiſtratum urbanum orare, *daret aliquem concionibus ſuis locum; quæ non amplius, propter populi multitudinem, in occulto haberi poſſent: idque ut faciant, ad quietem civitatis pertinere. duas autem religiones facile tolerari poſſe, & exempla in rem iſtam plura exſtare.* tum & privilegia ſua allegare, per quæ ipſis concedendi, quæ orarent, poteſtas eſſet. Hunc libellum magiſtratus ad Parmenſem ablegabat, iterum orans, *ut in urbem commigrare ſuam vellet.* ſed cum illa ſine præſidio id facturam ſe negaret, iſtud autem magiſtratus admittendum non putaret, fruſtra oratio tota fuit. Venerant tunc forte in urbem Brederodius, & Megenſis, ſine ullo ab aula mandato; quod non parum civium animos concitavit. non ingratus Brederodius; illis maxime, qui favebant religioni reformatæ: ſed Megenſis ſuſpicione laborabat, tanquam aſtu quodam militem, quem jam in propinquo eſſe, in Campinienſi agro, rumor erat, introducere cogitaret. CIↃ IↃ LXVI. ideo, eximendo ſcrupulo, mox diſceſſit. ac Parmenſis, cum ſe ſine juſto præſidio credere urbi non auderet, Auriacum illuc ablegandum exiſtimavit; qui, ceu Vicecomes ejus, ſacramento ipſe obſtrictus civitati, hanc viciſſim ſibi quoque obſtrictam haberet, tum & gratia valeret. Itaque ille ad diem XIII Iunii huc profectus, in itinere Brederodium, plurimoſque è nobilitate, civibuſque, obviam habuit. Vrbem intranti effuſus populus, gratulanſque, fauſtis vocibus acclamare, & vitam Geuſiis apprecari; quo tunc nomine Proteſtantes, ut jam dixi, per contemtum appellati. verum ille reprehendere acclamantes; & monere, *ut omitterent: ac mox facti pœniturus.* Hinc, vocato magiſtratu, literas à Parmenſi oſtendit: quibus ſibi regis nomine civitatis ordinandæ poteſtas data. deinde regionarios vocat, & decanos, ſagittarios, mercatores, ordinemque eccleſiaſticum. quos cum recte examinaſſet, deprehendit, à diffidentia turbas eſſe. nam nec civibus, maximè qui religionem reformatam ſectarentur, magiſtratus; neque cives, cujuſcunque religionis, metu nequis urbi miles imponeretur, aulæ quicquam, aut magiſtratui ſuo, fidere: & ſuſpecta, ut in talibus fere fuetum, cuncta habere. Illud etiam intellexit, Proteſtantes, etſi inter ſe diviſos, ob permiſſam curioni Kiliano à magiſtratu concionem, longe numero prævalere; &, quandoquidem in armis eſſent, urbem in poteſtatem ſuam cogere poſſe. ea propter vi in illos abſtinendum, & blande habendos, tollendamque ante omnia diffidentiam, arbitrari; tum benigne inducendos, ut arma ponerent, civibuſque ea traderent: è quibus cum mille ducentos legere cuperet, inſtar militum futuros, irrito conatu fuit; & ſe illi excubias acturos polliceri. tandem effecit, uti, data ſecuritate, Proteſtantes arma ponerent, & ad tempus conciones intermitterent, dum mox de re univerſa à provinciarum Ordinibus ſtatueretur. Per hæc fama invaleſcebat, legi à Brunſvicenſi militem, & in Friſia bellum inſtrui; tum ſuccinctum quæſitorem, quem droſſardum illi dicunt, aulæ juſſu

CIↃ IↃ LXVI. lę juſſu, cum lictorum armata manu, quotdiebus præter urbem obequitare. quæ res ſuſpicionem dedit, diſturbandis concionibus id mandatum; eo magis, quod inſtructi armis currus, & Machliniæ oneratæ inſtrumentis belli naves viſæ eſſent. itaque rurſum arma capere Proteſtantes; &, ſecuritatis cauſa, locum iu urbe concionibus ſuis petere. & hæc quamvis ita facerent, ut minari viderentur; tamen, verbis partim blande, partim etiam pro auctoritate factis, & promiſſis de vi omni prohibenda, tantum effecit, ut in nundinas, menſe Auguſto celebrandas, per quas ob confluxum extraneæ multitudinis motus aliquis timebatur, ſe differri paterentur. cumque in aulam eum Parmenſis revocaret, ad conſilia de negotio fœderatæ nobilitatis communicanda; magiſtratus, turbarum metuens, propter imminentes nundinas, intercedere; & orare, *ne deſereret tam periculoſo tempore civitatem*: itaque veniam ſibi abſentiæ dari petiit. Sub hæc literæ ad Parmenſem à rege latæ, quibus ille imperare; *prohiberet omnibus modis, ne comitia injuſſu ſuo Ordines provinciarum ulla habeant: tum ut peditum decem millia, equitum tria, in Germania ſibi legeret, ſolveretque penſiones, quæ in ea deberentur.* Hoc cum vulgo innotuiſſet, turbæ augeri. nobileſque fœderati, cum tumultum ubique populi animadverterent, & jam paſſim arma capi; nec remedium in promptu eſſe; quin edicta rigidiora, ſine Ordinum conſenſu, promulgari, & comitia, in quîs ſalus Reip., prohiberi: tum promiſſa ludum fieri, ac conſilia ſua omnia in pejorem partem ſumi; ut occurrerent, in Eburonibus, ad Trudonis ibi fanum, convenire. Hic Parmenſis, cum metueret, ne in ſeditionem aliquam res erumperet, Auriacum, & Egmondanum, miſit: qui cum delegatis horum in Brabantia, Arſcoti primum, inde Dufflæ, expoſtularent; *ſe Montinium, & Bergenſem, ordinis equeſtris viros, in Hiſpaniam ablegaſſe; qui, quæ poſtularent ipſi, regi exponerent: neque interea, quam libellum obtuliſſent, quicquam abs ſe, quod ad inquiſitionem, aut edicta, attineret, tentatum eſſe. debere ipſos regi fidere, qui tyrannum nuſquam egiſſet; & præterita obliviſci, atque ignoſcere, promptus eſſet: in eamque rem ſcripſiſſe. itaque monitos ipſos velle, promiſſorum meminiſſent, & in obſequio permanerent, darentque operam, ne ſectarii, qui-* CIↃ IↃ LXVI. *bus Galli ſe miſcere, turbas alibi inceptarent. ſe hæc jure ab ipſis petere, quum iidem nobilitatis palam juſſa prædicarent. unde omnibus manifeſtum, non libellum pro ſalute Reip. obtuliſſe, ſed prætextum concionibus promovendis quæſiviſſe. à qua culpa ſi abeſſent, neceſſario operam impediendis dandum; & re ipſa oſtendendum, qui ad eas populi animos concitaſſent, contra fœdus, & libellum, hos feciſſe.* Ad querelam hanc delegati ſcripto oblato reſpondere; *gratias ſe Parmenſi agere, pro mandatis ad præfectos, & inquiſitores, miſſis, etſi minime ſervatis. nam Tornaci, Inſulis, Montibus, Ariæ, Athi, & Bruxellis, Gandavique, item alibi locorum, multos tamen in carcerem ductos; mandatorum, quæ commemoret nulla ratione habita. ſe quidem anniſos ſedulo, ut conciones prohiberent; ſed, quod vellent, non potuiſſe. quippe plebem, dum quid timet, etiam in tutis ſuſpicacem, ex abſentia longiore legatorum, ex reſponſi ab Hiſpania tarditate, quod promiſſum intra menſem alterum fuerat, adverſa omnia ſuſpicari incepiſſe: eo magis, quod comitia uſitata differrentur, & proterve, maxime autem à quibuſdam è ſacro ordine, mina paſſim jacerentur. quod ſe turbis immiſcere Gallos dicat, id ignarum ipſis eſſe; ac paratos, ſi res conſtet, primos certe aſcenſis equis vim externam propulſare. verum ut in regis ſubditos, iſto quidem rerum ſtatu, arma capiant, non conſultum arbitrari. de calumnia concitatæ ad publicas conciones plebis, cupere ſingulos cauſam dicere; noxæ etiam dedituros, ſi qui criminis ejus rei comperiantur. eſſe quidem inter ſuos, qui cum Proteſtantibus ſentiant; nihil tamen fidem in regem, & obſequium, religione prohiberi. nec clementiæ item regis ſe diffidere; verum ſic exiſtimare, ſi in rem præſentem veniat, & utramque partem audiat, fore, ut benigne multa, & quæ è republica, ſtatuat. nihil autem admiſiſſe, quod oblivione ulla, aut venia, dignum. itaque fruſtra hæc promitti. nam quod ipſum de his turbis, earumque etiam cauſis, ac remediis, monuiſſent; id ſe inter ſumma officia arbitrari. porro queri, non jam ultra ſibi fidi; & incitari paſſim multos, qui verborum contumelia, quo inviſos plebi redderent, exagitarent; dictitantes, adfuturum brevi regem, qui ceu perduelles puniat. dein conſortium aurei velleris equites fugere; & hortari item alios, amicitia, aut ſanguine, junctos, ut*

CIↃ IↃ LXVI. *idem faciant; veniamque polliceri. qui cum certe ad regem male inſtruendum multum poſſint, non ſe temere in ſuſpicionem adduci. huc accedere, quod frequentes ex Hiſpania veredarii advenirent; neque tamen ad petitionem ſuam aliquid reſponderetur: mandatumque, ne qua litera, niſi regis, perferrentur. tum è Gallia nuntiari, petitum illic à Philippo tranſitum Hiſpano militi; auxiliumque, quale ipſe, bello pridem inteſtino, ſubmiſiſſet: & Sabaudum promiſiſſe, ſe ſuppetias venturum; ideoque ad Cæſarem nuper tranſiiſſe. expenſa etiam à ſacro ordine quinquies centena millia florenorum, in belli contra ipſos ſumptum. neque id ipſorum quoſdam clam habere. quam ob cauſam, quando adeo neque ab ipſa, neque ab equeſtri ordine, ulla ſpes ſecuritatis appareret; ſed conſilia adverſum ipſos arcana indies haberentur: ſe quoque in Germania, & alibi, quod diſſimulare nolint, tutelæ ſuæ, amicos quærere; tamen Gallia, quod impingerent, abſtinuiſſe; nec cum eo regno quicquam communicaſſe. iſta autem auxilia eſſe, quæ paraſſent, ut vim à ſe, ſubditiſque regis aliis, ſibi addictis, propulſarent. teſtari autem, huc neceſſitate actos; quando rationem aliam, qua ſe, fortunaſque ſuas, ſuorumve, ſalvas porro habere poſſint, ignorarent. ideo enixe oratam cupere, ut ſecuritati ipſorum media alia, & minus periculoſa, expediret; mandaretque equeſtri ordini, fidem pariter interponat, ſalva omnia habituros; neque quicquam, ob libellum, aut compromiſſum, ullo modo cuiquam intentatum iri. tum, arcendæ diffidentiæ, Auriacum, Egmundanum, & Hornanum, quibus rerum ſuarum ſtatum expoſuiſſent, allegare iterum vellet, ut conſiliis eorum uterentur; neque enim quicquam ſine his actu-ros. rogare autem, quo majore cum efficacia providere Reip. illi poſſint, ut cum plena poteſtate* CIↃ IↃ LXVII *dimittantur, & tutelam quoque ipſorum in ſe recipere jubeantur; non ulterius valituram, quamdum rex ſe ratam habere, irritamve, teſtaretur. atque iſtud mox poſt tertiam à reſponſo illo regis ſeptimanam indicandum: quo interea rebus ſuis providere ipſi poſſent.* tum libellum quoque exhibent, ſibi nuper ad Trudonis fanum oblatum à Proteſtantibus; in quo illi polliceri, *arma ſe depoſituros, Ordinumque de religione mandatis parituros, ſi cavere nobilitatem de ſecuritate jubeat; & tutelam item curet, ſi qui forte turbulenti, ante Ordinum decretum, vim in ipſos moliantur: tum è fœderatis quoſdam in provincia unaquaque eſſe velit, qui adverterent. hæc monere voluiſſe, ut provideret, ne Reſp. detrimenti aliquid caperet. quod ni faciat, metuendum, ne plebs, concitatis animis, Gallos, Belgii ſemper hoſtes, introducat. ſibi quidem conſtare fidem, & obſequium, in regem; promptis laboranti patriæ opem ferre. cui ſi quid triſte accidat, ſe immunes culpæ fore; idque ex animi ſententia teſtatum velle.* Hoc nobilium reſponſum, eorumque, ut videbatur, in negotio Proteſtantium interceſſio, cum Parmenſi, tum Senatui, ordinique item equeſtri, præfectiſque provinciarum, qui Bruxellis tunc convenerant, metum injecit. quem augebat porro fama de concionibus, quas in armis plebs ubique frequentabat, paſſim fanis, & ſanctorum imaginibus, comminutis, disjectiſque, magiſtratu nuſquam ſe objicere auſo. itaque viſum, componendis iſtis motibus, deſiderio fœderatorum ſatisfacere & ſecuritatem dare.

IOAN-

IOANNIS MEVRSI GVLIELMI AVRIACI

LIBER II.

CIↃ IↃ LXVI.

SEd de turbis tunc exortis, res miranda eſt, & exponi pluribus digna. Iperis, quæ è primis Flandriæ urbibus una, menſe Auguſto, cum plebs metu paſſim armata conciones frequentaret, quidam, animis ferventes, quaſdam propter viam imagines dejecerunt. mox ſacella, templa, & monaſteria, aggreſſi, quę in agris. deinde in oppidis idem auſi, Chriſti crucifixi imagines, ac divorum; tum ſacraria, aras, tabulas, prout quodque obvium erat, impetu plane incredibili, diſſiparunt, fregeruntque: adjutantibus facinus ſcortis, peſſimiſque nebulonum. idque factum, cum in aulam Egmundanus, provinciæ præſes, à Parmenſi evocatus, diſceſſiſſet. Neque hîc furor iſte ſtetit. ſed, breviſſimo temporis ſpatio, turbinis inſtar, totum Belgium pergraſſatus, nullam fere ditionem, nullam urbem, non invaſit. & aut omnes violentæ multitudinis inſolentiam tolerarunt; aut, ne etiam tolerare cogerentur, ultro ornatum omnem ſacrum, ſtatuaſque, templis ſuis amoverunt. alibi ægre, oppoſitis armis, averterunt. quodque magis admirandum, tam confuſus impetus erat, ut, initium qui feciſſet, neſciretur: ac protervia graſſatorum item tanta, uti Proteſtantes ipſi, qui omnino factum cuperent, illam tamen improbarent. nuſquam tamen rabies major, quam Antverpiæ. nam poſtridie, quam Auriacus, à Parmenſi evocatus, pariter atque Egmundanus, ſe Bruxellas contuliſſet; ceu amoto, quem reverebantur maxime; cum beatæ Dei matris ſimulacrum, uſitato dudum more, in ſupplicatione publica circumductum, & in templi iterum choro collocatum ſine ulla turba eſſet, jamque nihil metuendum putaretur; juvenes quidam, ante chorum conſiſtentes, verbis contumelioſis quæritare; *ecquid ſibi Marietta*, ita divam per ludibrium appellabant, *formidaret, quæ ſe in chorum tam feſtine recepiſſet.* ab alia parte ſcurræ quidam circa ambonem concionantes joco exprimere. ac mox quidam è grandioribus, eo aſcenſo, verba inde ad aſtantes, ceu pro concione, facere; illis contra illudentibus, & in ipſum obvia quæque jacientibus, tum detrahere cupientibus. quos cum ipſe toto niſu propulſaret, fere ludus pugna fieri. & navicularius quidam, ſeu quod inſolentiam facti minime ferret, ſeu quod pars quoq; illudentium eſſe vellet, ab alio latere ambonem ſcandens, concionantem deturbavit. hinc, cum ſpectatorum quidam ſe miſcerent, tantum non pugnatum fuit. ac qui deturbatus erat, vulnere accepto, vix evaſit; abductuſque ad magiſtratum, cum rem omnem expoſuiſſet, ſtatim templum excubitores juſſi adire; &, exacto populo, claudere. atque hæc geſta ad diem Auguſti XIX. Ad XX inſequentem rurſum juvenes, puerique, circa preces veſpertinas cum in templum conveniſſent, & convitia pridiana in divam jacerent, anus, quæ vendendis cereis ante chorum aſſidebat, indignata, cinerem, pulverem, ſordeſque alias, in hos mittere. inde rixa. cui cum apparitoribus Immerſelius, urbis prætor, ſuperveniens, ubi hortaretur omnes, templo exirent; pars hortanti morem gerere, pars *poſt veſpertinas preces exituros* reſpondere. & affirmanti, *nullas illo die fore; ipſos ergo peracturos*, dictitare. deinde cantillare quidam; alii pilis, lapilliſque, luſitare: atque ad famam multitudo etiam creſcere. itaque prætor, cum contemni ſe videret, nec valere juſſa quicquã, templi foribus, prçter unas, obſeratis, anxius illinc ſe proripere. ea res augere audaciam; alterque alterum, ad imaginem

CIↃ IↃ LXVI. D.Mariæ dejiciendam, incitare. idque ſtatim, effracto choro, perpetratum; cunctis ſimul alte voce, VIVANT GEVSII, acclamantibus. quod ceu ſignum audendi eſſet, magno impetu in ſacella, ſimulacra, atque altaria, quotquot eſſent, involatum; mediaque nondum nocte fracta omnia, ac disjecta. nec in templo tam auguſto, in quo altaria ſeptuaginta ferebantur, quidquam integrum remanſit. nulla clauſtra adeo firma, quæ depoſitum tuerentur. inde ad alia urbis templa, ac monaſteria, diſcurſatum. neque divis ullis parcitum. una nocte, prius quam ſol illuceſceret, res peracta; lumen ſuum commodantibus ſacris facibus, cereiſque, quos in templis invenirent. quodque fidem pene excedit, nemo in tanta luce notus; nec repertus quiſquam fuit, qui jactare admiſſum facinus diceretur. tum in iſta tam confuſa multitudine is conſenſus animorum, & ordo erat: ut ruinis ſtatuarum, quas tot paſſim demoliti, lapidumve, aut lignorum, nemo vulneratus fuerit. nuſquam rixa, nuſquam de præda certamen. adeo omnes conſpiraſſe videbantur. & hæc acta inſpectante magiſtratu, civibuſque, idque in armis. verum animis adeo ſane perturbatis, ut conſilium expedire nullum poſſent. hinc ſuſpicio, inde metus, diſtrahebat. qui majorum religionem ſequebantur, concitatam à Proteſtantibus multitudinem ſuſpicati, metuebant, ne cum hac ſe conjungentes mox in ipſos incurſarent. illi contra, providentes, totum hoc facinus ſibi imputatum iri, id curandum exiſtimabant, ne ab iſtis opprimerentur. utriſque autem communis metus, ne incondita multitudo, prædâ illecta, & impunitate audax, templis jam, ac monaſteriis, deficientibus, effrenem audaciam in cujuſque ædes verteret. itaque ſerio ſeſe mutuo adhortari, *ut concordes eſſe vellent, curarentque, ne quid ſanguinis funderetur, neve ædes etiam ullæ invaderentur.* qua in re, quantumvis alias diſſidentium, conſenſus fuit; mox Hiſpanis hac de cauſa exprobrantibus, *fortunarum, & ſecuritatis ſuæ, quam templorum, aut ſacrorum, diligentiores eſſe.* Poſtquam dies illuxiſſet, quidam ex iſtis nebulonibus extra urbem ſe proripiunt; & cœnobium Bernardi, ad ſeſqui inde milliare, quæque in agro, ac vicinis circum pagis, alia templa, aut ſacella, eadem audacia mox diripiunt, & devaſtant. in urbe vero, toto etiam illo die, bidnoque inſequente, direptiones iſtiuſmodi continuatæ, nullo prohibere auſo. tandem tamen in majore urbis templo, dum ſimulacrum ingens Chriſti, cruci affixi, auro inductum, magno niſu dejiceretur; idque inſignia equitum ordinis aurei velleris, ſuper exedras opere egegie ibi picta, caſu ſuo confregiſſet, animos indignatio facere; & magiſtratus, atque cives, qui armati adſiſtebant, templo omnes expellentes, quoſdam arripere, & in carcerem ſtatim abducendos dare. moxque tres ex iſtis laqneo, tres exilio damnati; in cæteros aliter vindicatum. dein à magiſtratu edictum, *uti templis Proteſtantes, in quis conciones jam habere cæperant, abſtinerent; tum ne quiſquam locis ſacris vim inferre ultra auderet; prædam quoque unuſquiſque intra horas* XXIV *ad præfectos regionum reportaret. delinquentem pœnas capite luiturum.* ita ſtatim, magiſtratus reverentia, retractæ è templis conciones, viſque omiſſa, & multa in curiam relata; quin picturæ inſignes aliquot, à quibuſdam collegiorum, operis cauſa, exoratæ, & conſervatæ. edictum iſtud magiſtratus Proteſtantibus per Iacobū Weſembecium urbis ſyndicum, nuntiavit. qui, cum in ſe facti invidiam derivari animadverterent, ad XXIV Auguſti per libellum, quem Iacobo Heideno conſuli offerebant, cauſam dicere; ac teſtari ſummū numen, *ſine ſua voluntate, aut conſcientia, rem patratam. cupere quidem, id quod factum; quando omnino, tolli cultum idolorum, ad Dei gloriam pertinere exiſtimarent; modum tamen deteſtari, & non, niſi magiſtratus auctoritate, faciendum arbitrari. ac jam operam dediſſe, daturoſque etiam porro, uti per paſtores ſuos unuſquiſque, ſi quid rapti poſſideret, id referre moneretur. promptos quoque, inſolentiam quamcumque, & vim, reprimere; ac mandatis denique omnibus morem gerere. ſe hunc magiſtratum ſuum, à Deo conſtitutum, agnoſcere; & præſtare obedientiam debitam velle, ac tributa, & vectigalia, quæque alia ærario publico perſolvenda, exhibere. paſtores item eccleſiæ ſuæ, rectoreſque, ſi neceſſe videretur, fidei ipſis, & obſequii, ex præcepto verbi Dei, jusjurandum dare paratos; ad ſalutem civitatis* CIↃ IↃ LXVI.

con-

CIↃ IↃ LXVI. *conſervandam, populumque in officio, & quiete, continendum. maxime autem oratum cupere, ut tutari ipſos velit, concionibusque ſuis locum aliquem conſtituere; tum ignoſcere, quod quibusdam templis uti, dum deliberaret ipſe, inſtituiſſent. non ſe ullam conſcientiæ alicujus vim parare; verum ſat, ſuperque, habere, gratiaſque Deo agere, quod pro ſua colere porro ipſum poſſent. denique ſupplices rogare, edicto caveat, ne quis alteri, ob diverſum in religione ſenſum, re, aut verbo, contumeliam ullam faceret.* Ita tandem, uti templis conſecratis abſtinerent, concionem in nova urbe, ſub tutela magiſtratus, impetrarunt; Auguſtanam confeſſionem profitentibus, qui tunc Kiliam obtinebant, nt incommoda aliquammulta arcerentur., ſimul æmulatio quædam, & ex ea mox diſſidia, inter partes naſcerentur, ad Georgii, quod primarium illic templum, concionari callidè permiſſum fuit. de his omnibus & Parmenſem, & Auriacum, magiſtratus ſtatim certiorem facere; illum vero etiam orare, *ut venire in urbem vellet.* quo negante, & *neglecti nunc conſilii pœnas dare*, reſpondente; habito hac de re ſenatu, iterum mittere, & ſupremam poteſtatem urbis ordinandæ offerre. *veniret itaque, & excubias conſtitueret, militeſque è civitate tota legeret; denique alia omnia faceret, quæ & regi grata fore, & urbi expedire, putaret: morem ſe geſturos eſſe. tantum, ne quid contra privilegia ſua, aut antiquas conſuetudines, actum iret.* dum Antverpiæ hæc geruntur, alibi quoque bellum ſacris imaginibus intentatum. In eadem illa Brabantia, in Machlinienſi nrbe, turbulenti quidam auſi; & feciſſent, niſi eos magiſtratus repreſſiſſet. ſed is Liræ cum par prohibendo haud eſſet, ut periculum anteverteret, nltro è templis ſimulacra amoliri. idque paſſim per Brabantiam actitatum. Silvæ-ducis, Bredæ etiam, & Bergæ ad Somam, eadem fortuna fuit, quæ Antverpiæ. eadem Gandavi, in Flandria; Iperarum, & Aldenardæ, urbiumque cæterarum. Valentinianis quoque, & Tornaci, ac per reliquam Gallobelgicam idem factum. Idem etiam Vltrajecti, Amſtelodami; tum Lugduni Batavorum, Delphis, Hagæ, Brilæ, & alibi, in Hollandia. Nec Zelandia immunis fuit. Middelburgum, Campoveria, & Fliſſinga idem paſſa. Friſia item, & in ea Leoverdía, ac Groninga; quæque aliæ toto illo tractu urbes. CIↃ IↃ LXVI. tum trans Iſalam quicquid ſitum; Campi, Suolla, ac Daventria. In vicina item Gelria, Arenaco, Neomago, Ruremundæ, Hardervico, & Venlonæ, oppidiſque circumjectis, tum & pagis, hæc tempeſtas non pepercit. Middelburgi non dejectæ tantum aræ, & ſimulacra; fanaque omnia expilata; etſi biduum magiſtratu, cum urbanis ſagittariis, reſiſtente: verum plebes, magno numero congregata ad XXIV Auguſti, ab epiſcopo, & magiſtratu, flagitare, *ut ob religionem capti ſolverentur, deinde ſibi traderentur. niſi fieret, carcerem ſe effracturam.* itaque viginti aliquot, prohibendæ ſeditioni, ſanguinique, exoluti; tum, habendis concionibus, templa intra urbem indulta. Delphis non ſufficiebat, magiſtratum ſponte ſua ſimulacra removiſſe; verum, quanquam in armis cives prohibere niterentur, quicquid reliqui, diſturbatum. & Franciſcanorum quoque monaſterium per vim captum, in quo conciones ſuas exercerent. Hagæ Adrianus Menningus, & Theodericus Iuſtus, Suſium curiæ præſidem, & ſenatum, item loci magiſtratum, adiere; veniam expurgandis fanis, ſtatuiſque ſubmovendis, poſtulantes. ac rogantibus, *qua auctoritate id facerent*; alter, pectus manu feriens, *ſe mandatum, in iſto ſinu occultatum*, interiorem animi conſcientiam innuens, *circumferre reſpondebat.* ea re perculſa curia, advocato Hippolyto Perſino, Vltrajectinorum præſide, qui tum forte illic aderat, & conſilio collato, cum negare non conſultum videretur, apparitores addidere, qui, ſeditioni arcendæ, ad ſacrarum ædium fores excubarent. ita ſine ullo negotio, quod volebant, effecere. quin & alios coëgere, quibus aliquid ſimulacrorum domi eſſet, ut id traderent, frangerentve. Dordraci, Harlemi, Goudæ item, Roterodami, aliiſque in civitatibus, magiſtratus, quod patiendum ſibi fore animadverteret, ut tumultum popularem prohiberet, facere malnit; ac potiſſimum, cum videret ſcurras, fures, meretrices, huic rei ſe miſcere. itaque ultro ubique imagines ipſe ſuſtulit. Harum rerum omnium nuntius, cum Parmenſi, & Senatui, afferretur, vehementer trepi-

CIƆ IƆ LXVI.

datum eſt. aula tota, civitaſque Bruxellenſis, ne quid illic tale fieret, arma capere: opponenda, ſi quis auſus quicquam foret. & Parmenſis, ſibi metuens, abitum Montes, in Hannoniam, agitare; ac præfectos provinciarum, equiteſque aurei velleris, qui conſilium improbabant, & omnino diſſuadebant, comitatum poſtulare. Viglioque nuntiante, *armatos cives portas urbis obſervare, nec diſceſſum permiſſuros*, ægre ſane, promittentibus illis omnibus, *ſi neceſſitas urgeret, abitum ejus, vel cum vitæ ſuæ diſcrimine, adjuturos*, diem diſtulit. interim Petro Erneſto Mansfeldio præfectura urbis data. is continuo in baſilicam cives vocat. Vbi Auriacus, Egmundanus, Hochſtratanus, & Hornanus, qui huc cum Mansfeldio venerant, alloqui eos; *ſe Parmenſem, plane abire cupientem, retinuiſſe, cum promiſſo, effecturos, ne aut ullæ urbe tota conciones haberentur, aut vis templis, imaginibuſve, fieret. ea propter adhortari, atque orare, uti hic quoque operam darent, & Mansfeldio, jam præfecto, morem gererent.* ad quæ illi reſpondere, *ſe obſequis volentes, ac cum ipſis vivere, & mori, pariter certos.* Hoc Parmenſis confirmatior, aliquantiſper acquieſcere, dum ſub veſperam nuntiatur, *decreviſſe factioſos ea nocte in imagines impetum facere; Arembergium, & Barlaimontium, interficere; ipſam autem comprehendere.* itaque rurſum perturbata, vix ſedari animo potuit, cum præfecti provinciarum, equiteſque aurei velleris, affirmarent, *tam frequenti tunc in urbe nobilitate, non id Bruxellenſes poſſe nec auſuros.* illa vero concitatior, ſtatim ad regem literas dare, *proditam ſe ab Auriaco, Egmundano, Hochſtratano, Hornano; quam ob rem veniret ipſe, aut exercitum ex Hiſpanienſi milite deſtinaret, ſi rem Belgicam ſalvam vellet.* idem Barlaimontius ſcribere, & Noircarmius, Vigliuſque. Hæc ad diem XXII Auguſti geſta. Inſequente XXIII, verita ne obſequium in regem Belgium univerſum exueret, de conſilio procerum omnium, ſenatuſque, *connivere ad conciones, illis locis, quibus eæ hactenus habitæ*, paullum ſtatuit; *ea lege, ut arma ponant, neque offenſam, ſcandalumve, ulli præbeant; neu majorum religionem, quique eam exercerent, uſquam turbent. ita ipſis nullam vim illatum iri, & indulto hoc fruituros, dum à Rege, atque Ordinibus univerſis, aliter ſtatutum eſſet.* cum mandato hoc, ita ſcripto, ſignatoque, ablegati tunc, Auriacus, Egmundanus, Hornanus, Hacicurtius, Aſſonvillius, qui cum fœderatis agerent. quorum nomine deputati, Ludovicus Naſſovius, Euſtathius Fienæus Eſquerdius, Carolus Revellus Andegruſius, Bernardus Merodius Rumenus, Carolus Notius Riſoirius, Georgius Montinius Nojellus, Martinus Serclaſius Tullius, Philippus Merius Sterbecanus, Philippus Merbaiſius Lonnervallius, Ioannes Montinius Vilerſius, Carolus Levinus Famarſius, Franciſcus Haeſtenus, Ioannes Savagius Deſcoubequius. Inter hos, poſt multam diſceptationem, de capitibus quibuſdam, à Parmenſi ad XXIII Auguſti ſubſignatis, vulgatiſque, ſic convenit. In actorum ipſo limine præloquebatur Parmenſis, *quando plures è nobilitate Belgica menſe Aprili per libellum ſupplicaſſent, uti edicta de ſectariis inquirendis, vetera, ac nova, rigida nimis, quæque exequi nemo poſſet, tollerentur; aliaque eorum loco, de conſilio & conſenſu omnium Ordinum, formarentur; ipſam inſuper rogaſſent, ut libellum iſtum ſuum Regi arbitrandum mitteret: ſeſe rem communicaſſe cum præfectis provinciarum, & equitibus aurei velleris, tum ſenatu quoque ſtatus, ac privato; moxque Regi, addita ſententia ſua, ſignificaſſe: & petiſſe, ne in ſuſpicionem illi adducerentur, & libellum, & conpromiſſum, quæque utrumque inſecuta, Regem in pejorem partem interpretari, unde oriri turbæ graviores poſſent, ut ſecuritatis literas ipſis daret; ac promitteret, nemini unquam crimini iſthoc datum iri. reſcriptumque à Rege etiam in rem iſtam accepiſſe. qua de cauſa, cum Remp. in tranquillitate ſua, nobileſque fœderatos in officio, & obſequio erga Regem, cui natura, & ſacramento, obſtricti eſſent, retinere omnino cuperet: pro conceſſa pridem à Rege poteſtate, conſilioque cum præfectis provinciarum, & equitibus aurei velleris, tum Senatu item utroque, cummunicato, hoc ſe fœderatis ſcriptum, manu ſua ſubſignatum, quo ſecuri eſſe poſſent, exhibuiſſe.* In hoc illa declarabat, *nobilitatem fœderatam ad vigeſimum diem Auguſti abs ſe revocatam eſſe; ut libello, pridem oblato, reſponderet. atque interea, tempore valde oportuno, à Rege literas accepiſſe; per quas certius, pleniuſque, reſpondere ipſi poſſet. quam ob cauſam nunc teſtari, quando illa totum Belgii ſtatum*

CIↃ IↃ LXVI. *ſtatum Regi oſtendiſſet, ac ſententiam animi ſui, & præfectorum equitumque aurei velleris, & Senatus utriuſque, indicaſſet, permittere eum, ut in præſens inquiſitio, de qua adeo quererentur, omittatur; tum ut nova edicta fiant. verum, an per Ordines Belgii univerſi iſtud vellet, nondum plane ſtatuiſſe. ſpem ſe tamen concepiſſe ex ejus literis, brevi decreturum eſſe. huc ſe operam collaturam, & jam tum feciſſe etiam, iterata ſcriptione. quantum ad ſecuritatem, cujus ultimo libello meminiſſent, attineret; hanc præſtare, quantum in ſe, omnino certam. atque ut cuncta jam in ſua poteſtate ſita habeat, accepto à Rege omni & formæ, & modi, arbitrio, ita ipſis, ne qua animis diffidentia, aut ſuſpicio, inſideret, tanquam aliquid parum bona fide ad Regem delatum eſſet, affirmare; Regem, qui nil magis oderit, quam rigorem immoderatum, pro clementia uſitata, plane cupere, uti in ſecuritatem litera illis qualeſcunque, & quacunque forma, ac modo, expediantur, quis præteritorum oblivio ſanciatur; dum deinceps, ut clientes, ſubditoſque, facere æquum, quodque toties obtuliſſent, fidem, & obſequium, præſtent; ac promittant, non ſe quicquam contra auctoritatem Regis, & tranquillitatem publicam, ullo modo tentaturos: verum operam daturos, uti ad officium omnes reducantur, turbæ quoque componantur, plebſque motus ſtudioſa compeſcatur, & à ſacris abſtineatur. tum ut omnes ſacrilegii, aliarumve rapinarum, aut violentiæ, manifeſti, ſeveriſſime puniantur. dein prohibituros ſedulo, ne vis ulla ſacro ordini, aut juſtitiæ adminiſtris, nobilibuſve, aut quibuſcunque Regis ſubditis, intentetur; neve locis in hoc uſque tempus liberis conciones habeantur, neve iſtic, ubi habere eas liceat, ab armatis conveniatur, ſcandalumque, aut offenſa, præbeatur. tum inprimis curaturos, ut extranei, qui ſe turbis miſcuiſſent, Regis Belgiique hoſtes, ejiciantur; plebſque arma, adeo noxia, ſtatim ponat; & decretis, mox à Rege, Ordinibuſque, pro republica, & quiete religionis, faciendis, ſe ſubmittat, & obſequium polliceatur.* Hæc quum, ut commemoravi, ad XXIII Auguſti acta eſſent, addita ad XXV à Parmenſi formula ſecuritatis, qua ſe obſtringit, *nil nobilibus, propter fœdus, quod libelli ſupplicis cauſa iniiſſent, aliudve ad id tempus factum, aut dictum, unquam à Rege, aut ſe, imputatum iri. idque utrique ſic placere.* tum præfectis provinciarum, & equitibus aurei velleris, ac ſenatus utriuſque item præſidi, & præfectis juris aliis quibuſcunque, dat mandatum, *uti fidem, ac ſecuritatem iſtam, ſartam tectam fœderatis ſemper ſervent; eaque illos, nullo objecto impedimento, frui ſinant: etiam curent, ne quis contra quicquam tentet.* Accepto hoc à Parmenſi ſcripto, eodem die fœderati altero ſe viciſſim obſtringunt, *ſe præſcriptum bona fide, quaque vere nobiles deceat, præſtituros; daturoſque omnem operam, ut & iſti, quorum nomine ipſi agerent, idem faciant: qui recuſent, in hos vi uſuros eſſe. ideoque fœdus ſuum, aut compromiſſum, quam diu promiſſa Regis, ipſiuſque, ſervarentur, irritum ducere.* quam in rem mox jusjurandum dant Auriaco, Egmundano, Hornano, Hacicurtio, & Aſſonvillio, à Parmenſi delegatis. Hinc Parmenſis ad XXVI Auguſti in provincias litteras mittit, ad urbanos magiſtratus, judicesque, quibus certiores faceret; *velle Regem, uti vetus, eaque vera, Catholica religio omnibus locis coleretur; ac mandare, ut præfecti, ceterique magiſtratus, allaborent, ne quid, dum huc ipſe veniat, coram de republica tota cogniturus, uſpiam turbarum detur; utque homines factioſi, qui conſilia contra habeant, puniantur.* Secundum iſta ubique in oppidis conciones permittuntur, iis locis, quibus ad XXV Auguſti diem, anteaque, eæ haberi conſueviſſent. quin edicta paſſim etiam à præfectis magiſtratibuſque fiunt, ad ſecuritatem civium, & concordiam, licet in religione diffidentium; quæ tantiſper rata eſſent, dum à rege, de conſilio omnium Ordinum, aliter ſtatueretur. idque factum in turbatis civitatibus per Brabantiam, Gelriam, Flandriam, Hollandiam, Zelandiam, Friſiam, & alibi. Ita ſtatim Proteſtantes, magiſtratu aſſentiente, conciones ſine armis habuere. quod ut valde lætum vulgo, ita ille magnas Deo gratias agere, cujus ſummo beneficio Inquiſitioni inviſæ, & epiſcopis, conciliiſque, ac decretis, tum immani perſecutioni erepti, tandem conſcientiarum libertatem nacti eſſent. Et præfecti in provincias, ceu compoſito jam tumultu, revertere; proſpecturi, ne quid uſquam contra recens pacta fieret. Egmundanus Flandriam petiit, Auriacus Antverpiam; iſtis legibus, quas jam ante commemoravi. quo cum ad XXVI Auguſti diem perveniſſet, ordinare urbem inſtituit. itaque ſtatim

ↀ Iↄ LXVI. Proteſtantes cujuſque linguæ IIII viros, cum quibus agat, legere jubet. & à Belgis delegati, Marcus Perezius, Carolus Bombergus, Hermannus Meranus, & Cornelius Bombergus; à Gallis, Franciſcus Godinus, Nicolaus Vivarius, Ioannes Carlerius, & Nicolaus Selinus: ab iis, qui Confeſſionem Auguſtanam ſequebantur, Ægidius Grevius, Ægidius Banderius, Henricus Broeckius, & Thomas Gherius. cum his ſtatuit, *uti conciones quiſque locis certis ſine armis frequentaret; templa quoque, quando hiems immineret, utque libera eſſent cætera, ædificarent; aut idonea concionibus loca alia: tum ut omnes magiſtratui, cujus in tutela eſſent, morem gererent; & injuria, aut convitio, abſtinerent. idque donec Regi aliter, aut Ordinibus, videretur. qui ſi quicquam contra ipſorum conſcientiam conſtituerent, tum his tempus, quo ſe, fortunaſque ſuas, alio transferre poſſent, datum iri. quodque in præſens ageretur, nunquam exprobrandum eſſe.* In hæc cum juraſſent omnes, etiam milites, qui è civibus ad cuſtodiam urbis lecti, templa duo permagnifica, ſumptum cunctis magno animorum ardore facientibus, feſtinato opere ſtructa, quorum alterum, rotundum, in Gallorum uſum ceſſit. Sic Antverpia ordinata, ablegati ab Hollandis, qui Bruxellis à Parmenſi dari ſibi Auriacum peterent; cujus prudentia ſua provincia, aliæque, quîs præfectus ipſe eſſet, graviter tunc perturbatæ, tranquillari iterum poſſent. eam ob cauſam, quamvis contra Antverpiani niterentur, novas turbas, ſi diſcederet, metuentes; tamen, cum Hollandi inſtarent, maximeque in his Amſtelodamenſes, Hochſtratano, qui Machliniam compoſuerat, dat negotium, ut Antverpiam ſe conferret; & interea dum Auriacus inde abeſſet, prout ille inſtituiſſet, urbem regeret. iſque poſt mandatum acceptum reſpondere, *ſe Antverpiam iturum, viſurumque, quali in ſtatu ab Auriaco urbem accepturus eſſet.* tum interrogare etiam, *ſi deinceps ex ipſius inſtituto ſeſe gereret, num in Deum deliquiſſe, & regem etiam, cenſeretur. ita enim accepiſſe, quæ ab eo geſta forent, ſic interpretari quoſdam, ceu utrumque his læſiſſet.* ad quæ illa; *hanc imprimis curam haberet, ut tranquilla omnia eſſent; ac ſalutem publicam urbis ſummam legem exiſtimaret. ſe Auriaco non ſcripſiſſe, quicquam ipſi contra Deum, ac regem, factum; neve contra pacta item cum nobilibus fœderatis. ſed in templis intra urbem conciones agitari, cæteraque novæ iſtius religionis exercitia, contra honorem Dei, ac regis, ſuam quoque animi ſententiam, & cum fœderatis pacta, omnino eſſe. ideoque officii ſui credidiſſe, ut ad regem iſta ſcriberet, adderetque rationes, quibus ille adductus foret.* Ita Antverpiam Hochſtratanus iter capiens, cum ad decimum diem Octobris urbem intraſſet, die undecimo inſequente, cum ſenatum ampliorem, & mercatorum nationes, convocaſſet, ipſo Hochſtratano coram, edicere magiſtratui Auriacus, *neceſſario iter ſibi in Hollandiam maturandum; ac Parmenſi eam ob cauſam placuiſſe, ut Hochſtratano urbem traderet. ea propter monitum velle, ut cum eo operam daret, ne tranquillitatem urbis, à ſe conſtitutam, amitteret: neu quid contra regem admitteret.* ad quæ iſte gratiis actis, pro navata urbi opera, cum nequaquam Hochſtratano defuturum ſe promitteret; ipſe die duodecimo inde abiit. Datum illi in mandatis à Parmenſi, *Vltrajectum, & Amſtelodamum, urbes præfecturæ ſuæ omnium primas, ut potiſſimum ordinaret; quæ ſi in obſequio regis permanerent, harum exemplo alias confirmatum iri, alias nihil auſuras.* Poſtquam urbe diſceſſiſſet, iterum turbæ; & ad diem decimum ſeptimum multi è plebe in tumultum convenire. metus erat, ne majoris templi turrim occuparent; unde curiam porro invadere, ſonituque campanarum ſignum dare ſociis, poſſent. ideoque magiſtratus, ut præverteret, collocatas ibi excubias auget ſtatim; & bombardas, pulveremque tormentarium, tum ingentia ſaxa addit, dejicienda in vim aliquam tentaturos. quod cum plebi gnarum eſſet, ad tumultum eam accendit; cum prætexeret, arma in turrim contra ſe congeſta eſſe. itaque, cum bis conveniſſet, bis disjecta ab Hochſtratano, circa veſperam numero majore accurrit; &, effracto per vim templo, in imagines reſtauratas pergraſſata, rurſum ab Hochſtratano pulſa, & nonnulli comprehenſi. qui, rogati de auctoribus, ſociiſve, Bergemontium prodidere. iſque mox in vincla abductus, facinoris pœnas laqueo dedit; ac cum eo alii quinque. Auriacus in Hollandiam venerat;

cIↄ Iↄ LXVI. nerat; quam pacare ſtatim aggreſſus, cum acciperet, Amſtelodami res turbatas, & minorum fratrum templum intra urbem à Proteſtantibus occupatum: tum per literas, tum legatos è nobilitate quoſdam, adhortatur qui auctoritate inter illos primi, uti redderent. ita regem, nunquam iſtud permiſſurum, minus multo offenſum iri. ſed cum fruſtra id ſuaderet, convocatis in Schonhoviam urbem Ordinibus, mandata exponit; ſimul monet, ſi placatum regem cuperent, ne permitterent, conciones intra urbes ullas fieri. quod cum ipſi promiſiſſent, inde Vltrajectum abiit; & pacatum, quamvis ægre, iſtud dedit. in propinquo Ericus Brunſvicenſis erat, obſequii in regem vetus. cumque ille, quamvis tutelæ prætextu, militem legeret, variæ ſuſpiciones paſſim ortæ. Vt Auriacus Vltrajectum, & Hollandiam, ita Flandriam Egmundanus ordinare juſſus erat. qui, cum illic ſexaginta amplius locis ad id tempus conciones haberentur, hoc ſolertia tandem effecit, ut paulatim minuerentur; alibi tamen templa illis, aut idonea ædificia, blande indulgens. tum ſevere in imaginum confractores animadvertit. nec ingratum id fœderatis. qui, invidiam amoliri cupientes, ipſi quoque plures laqueo punivere. ac Ioannes Caſembrotius, Backerſelius, cum in cœtum Proteſtantium ad Grammontium incidiſſet, hos ſacrilegos eſſe dicens, impetu facto, & duodecim interfectis, quinquaginta alios cepit. è quibus viginti ab eo in crucem acti; qui ſupererant triginta, virgis cæſi; ſed id factum, non tam pœnæ, quam ſævitiæ, inſtar viſum, multis improbatum fuit. Arembergius in Tranſiſelaniam abiit, & pacatam iiſdem legibus omnem dedit. Hochſtratanus, Mechliniæ præſes, cum Auriaco ſuffectus Antverpię ageret, ad diem XVII Octobris ortis iterum illic turbis, & nonnullis templum majus ſpoliare, atque imagines reſtitutas deturbare, molientibus, ut facinori obviam iret, cum urbano milite accurrens, ſex ex illis comprehenſos poſtero die, in terrorem reliquorum, è patibulo ſuſpendit. Alosti quoque, in Imperiali Flandria, quendam, loco alieno concionantem, capitis ſupplicio affecit. Dum hæc fiunt, Proteſtantes, qui Antverpiæ, iram regis metuentes, datis ad Germaniæ cIↄ Iↄ LXVI. principes literis, orant ipſos, uti intercedere vellent. tum libellum Hochſtratano ad XXVII Octobris, quem ad regem deferendum is curaret, in manum tradunt. in hoc præteritorum offenſam deprecari; ac *peccatum magiſtratus potius culpa* dictitare. *quod armati conciones adiiſſent, non injuriæ inferendæ, verum propulſandæ, factum. terruiſſe lanienam Vaſſiacenam, in vicina pridem Gallia perpetratam; dum in cauſa plane eadem ſuum quoque periculum putant. ita autem exiſtimaret, nulla vi religionem imperari, ſed benigni Dei dono animis hominum inſinuari. ideoque Gamalielem ſequeretur; quam negato, quem probarent ipſi, cultu, & mandato, à quo plane abhorrerent, per rigorem magiſtratus, & libidinem puniendi, ad ſententias de religione impias hominum libertinorum mox compelleret. ſe doctrinam, ſacris literis comprehenſam, Symbolumque Apoſtolicum, & concilia antiquiſſima œcumenica, proba habere; neque unguem ab his diſcedere. tum paratos Synodo alicui generali, aut nationali, in Germania, Galliave, aut Britannia, convocandæ, ſubſignare. interim petere, ut religionem ſuam liberam habeant. quod concedi ipſis poſſe, exemplis clarum. ita olim Imperatores Chriſtianos libertatem Arrianis, & Novatianis, ſuam indulſiſſe. & Iudæos, Chriſtiani nominis hoſtes, à Pontifice tolerari. Carolum quoque, regis patrem, non Germanis denegaſſe. denique vicinos Gallos iſto beneficio frui. neque vero à conventibus iſtis ſuis quicquam ipſi metuendum; nec conſilia clandeſtina, quando omnibus paterent, illic capi. ſpondere autem obſequium omne, & vectigalia, ac tributa, quæ deberent. præter iſta, ſi concederet quæ rogarent, declarandæ gratitudini, tricies centena millia florenorum polliceri.* Hæc orantes, & tam magna offerentes, fruſtra nihilominus habiti; quin illuſum illis etiam, *ceu potentiæ oſtentandæ, aut auxiliis aliunde eliciendis, hunc libellum exhibuiſſent. neque ſupplicationem, ſed ſuperbiam, illam eſſe; & humilitatis ſpecie comminatos, perterrere voluiſſe.* Per id tempus rex Segoviæ, febri æger, decumbebat; valde ad nuntium irritatus. neque varie in ſenatu agitata, multis factum exaggerantibus, tandem univerſim placuit; *Belgii motus à præſente componendos, ac de itinere inſtituendo conſultandum. interim ita Parmenſi reſpondendum eſſe,*

CIↃ IↃ LXVI.

eſſe, ut ſilentio, quæ cum fœderatis ipſa ſtatuiſſet, tranſirentur: ne laudare, aut improbare, unde turbæ iterum aliæ metuendæ, videretur. ſed comitia, uti pluries decretum, non permitti, ſalva conſcientia, poſſe. tum monendam, quod jam ante item factum, ut Germaniæ principibus penſiones ſuas ſolveret; idque inprimis niteretur, ut mandatis morem gereret. Itaque binæ menſe Octobri literæ datæ; quarum iſlas cum ſenatu, ac proceribus, communicaret; iſtas vero clam haberet. atque illarum iſthoc argumentum erat; *prolem ſibi primogenitam, filiamque, natam eſſe; cui ob natalem diem, S. Claræ dedicatum, nomen ipſe Iſabellæ Claræ Eugeniæ indidiſſet. jam Segovia ſe Madritum proficiſci conſtituiſſe; inde porro in Belgium iter maturate habiturum. neque autem perſuaderi ſibi poſſe, turbas iſtas per comitia ulla ordinum univerſorum, ſe abſente, ſatis tranquillatum iri; itaque omnino adventurum. interim hortari ipſam, ut principibus per Germaniam in obſequio retinendis operam imperatam daret; tum curaret, ut mandata ejus omnia ſervarentur.* Ad hæc apud Maximilianum Cæſarem aliis litteris de turbato Belgio ſuo graviter queri; qui, nt animi æquitate, & prudentia, excellebat, ſingillatim reſpondere. quin offerre etiam operam, ſi qua adjuvare poſſet. *ſe negotium ſumma cura expendiſſe, idque longe difficillimum inveniſſe. multo maxime, cum religionis catholicæ tantum odium plurimos Germaniæ principes invaſiſſet. qui, ut nobilitati Belgicæ amicitia, aut ſanguine juncti, ſi vim tentet, arma quoque conjuncturi viderentur. quæ res non damnoſa ſolum, aut luctuoſa, Belgio foret: ſed imperium illic ejus in diſcrimen item ſummum adductura omnino eſſet. ea propter utiliſſimum, & tutiſſimum, arbitrari; ſi benigne, quam ſevere, agere vellet. ac, conſilium ſi probaret, ſe paratum inter ipſum, ſubditoſque, intercedere.* Inſuper ad Parmenſem quoque eandem ob cauſam literas dare; quo adjunctæ ad Auriacum, Egmundanum, Hochſtratanum, Mansfeldenſem, & Hornanum, alioſque è proceribus. verum iſtæ, quia arbitrio ipſius, & voluntati regis, permiſſæ, tradi vetitæ. Iam è Belgio multi etiam ad regem in Hiſpaniam ſcripſerant; cum Auriacus, Egmundanus, Mansfeldenſis, Megenſis, Arembergius, Barlaimontii; tum Noircarmius, Raſſingemus, Academia Lovanienſis, aliique; pro affectu quiſque ſuo, quæ ubique accidiſſent, exponentes. CIↃ IↃ LXVI. ſinguliſque perbenigne rex reſpondet; *gratum ſibi obſequium eſſe, & hortari, ut perſeverent*, tum & præſidem ſenatus, Viglium Suichemum, ſcriptis ſua manu literis, humaniſſime compellat, gratiaſque pro labore, & induſtria, ſummas agit; ſimul rogat, *quanquam gravi jam ſenecta, & infirma valetudine, eandem operam, in adventum uſque ſuum, ut navaret.* Sed Auriaco, & Egmundano, qui conqueſti apud regem, & amicos in Hiſpania, *varie ſe inſimulari per calumniam, tanquam fidei, atque obſequii, parum certos: eaque in re injuriam ſibi gravem fieri*: à quibuſdam è ſenatu Hiſpanienſi reſpondetur, *ſuſpicionem, ac calumniam evaſuros, ſi ad regis voluntatem, bonam, & ſanctam, ſe componerent. eam vero, ſatis ipſis manifeſtam; & obſequium, ſine noxa. id clientis, ſubditique, officium eſſe, quæ placere Principi ſciat, quamvis in deliberando contra ſenſerit, ea prompte tamen exequi. neque enim convenire, ut, natura quem ſubmiſerit, ſapientia hic ſe ſupra dominum putet. penes illum imperii decus, penes hunc obedientiæ gloriam eſſe. multos autem arbitrari, ſi allaboraſſent paulum, facile turbas prohibere potuiſſe; atque hanc notam, ſi etiamnum annitantur, deleturos. igitur nulla poſthac ſimulatione, aut conniventia, res collapſas reſtituerent; aut præſentes, ſin id poſſent, ſaltem in adventum regis, ne in pejus etiam ruerent, ſtabilirent.* Ex his literis, aliiſque, quæ clam indies ex Hiſpania ferebantur, cum Parmenſis ſat perſpiceret, quam hæc regi, ac ſenatui, diſplicerent; ne in regnis ejus cæteris, aut provinciis, ad exemplum forte auſuris, cultus priſcus turbaretur, occurrendum omnino ſtatuit. neque deerant, qui hæc agitantem porro inſtigarent, homines æmuli, quibus Belgii libertas, privilegiis tot munita, gravis erat; & occaſio evertendæ, per religionis aſſerendæ ſpeciem, videbatur. ac conſilia rex in hanc rem, quæ in præſens ſequeretur, ſubmittebat. quem id animo agitare, non diu fuit, cum nobilibus, mercatoribuſque, certum: partim literis, inde allatis; partim fama. quin Parmenſis fœderatos, quos majorum religioni addictos ſciret, clam monere. qui benignis ejus verbis, de propenſa in ſe regis voluntate, fidem habentes, ſtatim ipſi adhærere. unde factum, cum non pauci regiæ benignitati ſe

per-

ↃↃ LXVI. permittere, quàm extrema experiri, potius dicerent, nt nobilitas fœderata, tertia plus parte minor, ingens detrimentum caperet. qua jam ita aſtu tali imminuta, ceu ſupplicium illis parans, qui imagines dejeciſſent, militem legit. & Megenſem legionem unam cogere; alteramque Arembergium, alias duas è Germanis Eberſteinium quoque jubet: deinde è Gallis tres adjungit, ſub Hiergio, Rhetiano, & Mansfeldenſi. adhæc equitatum addit. quîs inſtructa, mox oſtendere vires incipit; conciones, ceu non uſitatis locis haberentur, paſſim turbans. concionatores quoque alibi oppreſſos capit, & in captos varia pœna animadvertit; unum etiam prope Aloſtum in crucem agit. tum ſecuritatis literas, pridem datas, aliter interpretatur; ac, *quantumvis conciones permiſiſſet, non proinde exercitia, modum iſtum matrimonii confirmandi, aut baptiſmi, cœnæ ſacræ, funerandi; non ſynedria, & quæ alia, conceſſiſſe.* denique jam palam edicit, *vi coactam, ideoque nec teneri.* Valentinianis imperat, *ut præſidium à præfecto ſuo admitterent.* Vrbs à Montibus iſta prima in Hannonia, ad Scaldim flumen; ampla, ac frequens; florens opibus, & commerciis; vallo, ac foſſa, communita; præter cæteras Proteſtantibus habitata, deinde Galliæ affinis. hinc prætextus, ceu diſcrimen aliquod eſſet, ne ex eo regno plures, qui eandem religionem ſectarentur, ſe insererent. recuſantibus oppidanis, & privilegia obtendentibus, ad XX diem Octobris, Noircarmius, tum Querceti agens, ſpondet, *quod ſi extra urbem habere conciones vellent, à præſidio immunes fore.* quam cum illi conditionem, de conſenſu miniſtrorum, & ſynedrii, accepiſſent; ac Noircarmius, Valentiniana venturus, pacta iſta rata facere, concionibuſque locum ſimul aſſignare, deberet; is, promiſſi ſui pœnitens, poſtquam magno comitatu ad portam urbis adveniſſet; neq; adeſſet magiſtratus, aut ſynedrium, capta offenſa, indignabundus retroceſſit: multa illis, & Amandi item fano, interminatus. hinc Parmenſis ad XXI Novembris juſſa iterans, inobedientiamque criminata, ni parerent, minas addit. cumque ne ſic quidem admitterent, & in regias cohortes, apud Salvii monaſterium divertentes, tormenta ſua exploſiſſent; tum Carthuſianorum cœnobium, & Vedaſti etiam fanum, diripuiſſent, ad Decembris XIV perduelles pronuntiati, non multo poſt obſidentur. Interea temporis data opera, ut res Proteſtantium indies inclinare cogerentur; concionibus per blanditias, aut vim, paſſim interceptis. itaque eæ, ſive metu, ſive propter aſpera hiemis, in Flandria, Hannonia, Hollandia, & alibi, intermiſſæ; verum tamen Amſtelodami, Vltrajecti, Silvæ-ducis, Trajecti ad Moſam, & Antverpiæ, Gandavique, diutiſſime continuatæ. contra autem in Eburonibus ad Maſecum, & Haſſeltum, ſimulacra deturbare inchoatum; quanquam impetus ab Leodienſi epiſcopo, obſeſſo Haſſelto, mox repreſſus. Eæ res Antverpianos perculere; qui Henricum Berchemium conſulem, Lancelotum Vrſelium, Nicolaum Rocoxium, Carolum Falium, equeſtri dignitate viros, & Ioannem Ægidium ſyndicum, ad Brabantiæ ordines mittunt, regis literas, die XX Novembris ſcriptas, audituros; & conſilia, de pacando Belgii ſtatu, conjuncturos. tum mandata illis addunt, *de comitiis omnium ordinum poſtulandis, ut quamprimum prohiberi ad tempus conciones poſſent; ac decerni, quæ ad conſervationem priſcæ Chriſtianæ fidei, regiæque majeſtatis, & tranquillitatis publicæ, pertinerent: promiſſa interea Proteſtantibus, qui manerent, ſecuritate, ac præteritorum veniâ; illis vero, qui decretis, jam à rege, ordinibuſque generalibus, promulgandis, acquieſcere minime vellent, dato ad migrandum tempore. ſi comitia negarentur, cum ordinibus tunc provinciæ conſultarent, an non denuo quis ad regem ablegandus videretur; qui aut illa impetraret, aut, quo modo componendæ turbæ eſſent, indicaret: ne cum armis ille in Belgium ſibi omnino veniendum, ac vim adhibendam, duceret. quin Parmenſis in rem iſtam interceſſionem peterent, & per illam Cæſaris quoque, ac Sabaudi. tum ut ordines Brabantiæ ſcrupulum omnem, de ordinibus generalibus convocandis, regi eximere conarentur. idem ordines cæterarum provinciarum rogitarent, Reip. à periculis imminentibus liberandæ, uti adjutare vellent.* ſed conſilium hoc, etſi longe utiliſſimum, fruſtra fuit. proceres quoque, CIↃ IↃ LXVI.

CIↃ IↃ LXVI. quoque, cum offenſum adeo regem intelligerent, & Montinium, ac Bergenſem, maxima prudentia viros, quibus nulli ad repræſentandum regi rerum ſtatum aptiores, nihil plane effeciſſe; quin & detineri illic, copiaſque militares à Parmenſi comparari; ſiniſtra omnia cogitare inceperunt, ac proſpiciendum ſibi exiſtimarunt. quare Auriacus, Egmundanus, Hornanus, Hochſtratanus, & Ludovicus Naſſovius, Teneramundæ congregati, ſuper iis, quæ Montinius de offenſa regis ſcripſerat, in commune conſultabant. & Auriacus proferebat literas à Franciſco Alava, ejus apud Galliæ regem oratore, ad diem XVIII Auguſti, alteraſque, eodem menſe ad XXIX diem, utraſque autem Lutetiæ datas, & in via interceptas; qui Parmenſem confirmabat, arbitrantem, Belgicorum motuum auctores tres hos eſſe: arcana ejus numeri nota Anriacum, Egmundanum, & Hornanum, deſignante. tum ſuadebat, *benevolentiam erga illos ſumma induſtria ſimularet; diceretque, quicquid Belgii in obſequio permaneret, ſolis ipſis regem id acceptum ferre. qui tamen mox, tempus oportunum nactus, cum in eos, tum Montinium, Bergenſemque, & Renardum, prout meriti, animadverſurus eſſet. ac, Madritum cum veniſſet; coram multis regni magnatibus jurejurando affirmaſſe; ſatis ſe compertum habere, Belgii turbis non ſe unum tantum læſum, ſed ſupremum quoque numen, cujus cultum homines impii temeraſſent. quæ res ita eum offenderet, uti regna potius omnia, cæteraſque ditiones, in diſcrimen ſummum adducere, quam ſupplicium perduellibus remittere, mallet. quin iturum ipſum in Belgium; & , ſi vires puniendis juſtæ deſint, Papam etiam, Cæſaremque, ad ſuppetias vocaturum.* deinde addebat, *ex his turbis magnum regi, confirmandæ ibi potentiæ, commodum fore; Belgiumque univerſum, hactenus privilegiis ferox, ad exactam obedientiam, quam priorum principum nemo obtinere potuiſſet, perducendi honeſtam occaſionem eſſe.* Quibus lectis, dum deliberant, quo ſe modo tueri queant, non conſenſum eſt. & Auriacns *ad concordiam* adhortari, *ſine qua non libertatem, non fortunas, & nec vitam ſalvam habituri eſſent. quippe ingenium Hiſpanorum, & conſilium, ſibi gnara; qui in belli occaſionem, Belgiique ſubjugandi, animo intenti, turbas, quàm obſequium, vellent.* CIↃ IↃ LXVI. Contra niti Egmundanus, *neque rigidum adeo regem inducere animum poſſe ut crederet; ac, ſi eſſet, meritis fidere: quibus benevolentiam ejus ſatis ſibi obſtrictam putaret. tum fortunas, ſine quibus neque vitam tolerare, nec tueri dignitatem etiam poſſet, ut in ejus ditionibus, ita poteſtate eſſe. ea propter è benignitate ejus cum penderet, maxime intereſſe ſua, uti gratiam, ſive incolumem, conſervaret; ſive offenſa aliqua læſam, novis meritis repararet. qui rigorem formidarent, his ſuadere, ut diſcedant. ſibi vero nec conſultum id videri, nec licere.* Sic, colloquio fruſtra habito, res dilata; cum non deſperarent quidam, ſi repeterent, Egmundanum tandem in ſententiam iſtam adducturum iri. Proceres è fœderatis, cum animadverterent, nunquam regem, aut Parmenſem, ut in religione quicquam mutaretur, quanquam ſimnlate id fieret, permiſſuros; ſperarentque, Auguſtanæ ſi confeſſionis titulus ſumeretur, non auxilia, ant tutelam, defutura: viſum fuit Antverpiæ, Valentinianis, Tornacique, & Amſtelodami, quæ præcipuę Proteſtantium nrbes eſſent, ſerio eorum delegatos, per Naſſovium, aliosque, adhortari, *ut ubique ad præcepta ſummi numinis ſe componerent, & obſequium magiſtratui, quatenus ille conſcientiis nil imponeret, exhiberent. tum ſervarent, quæ Parmenſi, ac fœderatis, proxime ſtatuta eſſent; neque inconſultis ipſis, aut igniaris, novi quicquam inceptarent. ita omnes Deo, regi, & Reipublicæ, facturos ſatis. res in pejus jam prolabi, militemque paſſim legi; neque dubium ullum eſſe, adventurum ipſum regem cum ingenti undique manu; qua & inquiſitionem, adeo reformidatam, conſtitueret; & religionis reformatæ uſum prohiberet, privilegia conculcaret, libertatem profligaret, vitam denique aut eriperet, aut acerbiorem ipſa morte faceret. recte igitur, & pro ſubditis, facturos, ſi iratum graviter regem nunc pacare conarentur. non tam ſua eum offenſa, quam calumnia aliorum, irritatum; ideoque veniæ faciliorem multo fore. darent igitur iſtic operam, & legitimo principi ſuo ſe ſubmitterent; cui quantum promptæ fidei, & obſequii, tantum etiam innocentiæ declararent. porro ſupplices rogarent, daret aliquid conſcientiis, neu religionis ſuæ exercitio interdiceret; of-*

ret; offerrentque, quod jam pridem, ſi permitteret beneficium, tricies centena millia florenorum: iiſque paſſim colligendis certos aliquot conſtituerent. quando vero inimici adeo potentes eſſent, ut adverſus illos Cæſar, Electores, principeſque Imperii alii, implorandi viderentur, qui pro ipſis apud regem intercederent; hique forſan minus prompti deprecandi, niſi pars confeſſionis Auguſtanæ eſſe vellent: è republica, & eccleſia item Dei, exiſtimare, ut quamprimum iſtud fieret. itaque deliberarent, & mature rem decernerent. Hæc Naſſovins cum expoſuiſſet graviter, reſpondere delegati; *ſemper regi, & magiſtratui, obſecutos: idque porro, ſi nil contra conſcientiam mandaretur, facere certos. pacta quoque fœderatorum, & Parmenſis, quibus locis promulgata, obſervaſſe; ubi vero nulla promulgatio facta, quando illic ignorarentur, non potuiſſe. ac facilius libertate, nondum nota, carere homines; quàm amittere, poſtquam ſemel cognoviſſent: idque turbas, aut diſcrimen certe maximum, ſecum trahere. tricies centena millia, redimendæ religionis libertati, dare paratos; verùm edicto à Parmenſi; quæ vetuiſſet; ne pecuniæ uſquam ullæ colligerentur, retineri: itaque veniam à præfectis provinciarum poſtulandam; litteraſque concedendas, aut promiſſa, quibus certi eſſe poſſent, ſine damno, aut offenſa, factum fore. quod ſuaderet, ut confeſſioni ſeſe Auguſtanæ adjungere vellent; minime iſtud, quatenus ea ſacris literis reſponderet, detrectare. ſed, cum arduum id negotium, non ſe in præſens conſtituere quicquam poſſe. dandum tempus, quo deliberarent amplius; & miniſtros eccleſiarum; ac presbyteria, conſultarent.* Brabàntiæ ordines etiam apud Parmenſem queri; *hactenus ſe è die in diem exſpectaſſe, uti turbis, ob diſſidium religionis excitatis, ipſa occurreret. verum fruſtra ſpem fuiſſe. adeo vero mora invaluiſſe malum; ut, ſi porro negligatur, mox, remedio omni majus, peſſum Belgium univerſum ſit daturum. nec catholicam religionem, neque majeſtatem regis, nec commercia; in quis res vertatur publica, ſalva fore. quando vero nihil magis expedire videatur, quam ut rex ſententiam ſuam apud Ordines provinciarum exponere velit, ac cum iis conſtituere; quonam modo emendari cuncta poſſint; orare enixè, uti eos convocaret, plane ut convocati erant, cum Philippo à patre Carolo Belgium iſtud traderetur. ſin id poſſet, ſaltem ipſos advocaret; & conſilia, avertendo imminenti infortunio, quod atrocia minaretur, ſecum haberet.* Hic Parmenſis, *ut provinciarum Ordines convocentur, nullo modo, dum abeſſet, regem velle. quippe tumultum vereri. dein ſectariorum audaciam, qui ubique ſe infererent, ſummam eſſe. ſed permittere, ut Bruxellis ipſi veniant, quæque è Rep. putent, ibi exponant.* deinde datis ad vigeſimum Novembris literis, ad penultimum ejus menſis convenire eos jubet. quam rem poſtquam Proteſtantes, qui Antverpiæ, accepiſſent; Hochſtratano, & magiſtratui, per libellum ſnpplicare: *die Septembris ſecundo conveniſſe inter ipſos, & Auriacum, ut religionis ſuæ exercitium, dum rex aliter cum provinciarum ordinibus conſtitueret, liberum foret. ac quantumvis maluiſſent, Belgioque univerſo multo utilius etiam fuiſſet, in æternum, quam ad tempus, id decretum; tamen, affectu in tranquillitatem publicam, quando hoc requireretur, accepiſſe conditionem, ac ſubſcripſiſſe. cumque Auriacus, à Parmenſi auctoratus, promiſiſſet, ſarta tecta ſemper pacta habituros; nunc rogare, ne quid ſtatuant, neve ſtatui permittant, quò provinciarum Ordinibus contra iſta quicquam præſcripturum eſſet.* Hnic libello alium quoque ad Brabantiæ Ordines addunt, & offerri à ſe petunt. ſed rejecti, incaſſum ſupplices. Brabantiæ Ordines, cùm Bruxellas conveniſſent, ac conſilium de Rep. ordinanda habuiſſent, inquiunt; *videri ſibi, ut edictum rex proponat, quo religionis novæ exercitia; cujuſcunque tandem modi, prohiberet; dum in Belgium ipſe veniat, &, provinciarum Ordinibus in conſilium advocatis, porro de re ſumma ſtatuat; interim vero, ſi qui morem gerere nolint, ii, ceu turbare quietem publicam auſi; aut exilio, aut arbitrio judicis, luerent. utque edicto vis ſit major, promptiuſque pareatur, ordines provinciarum conſulendos, maximamve eorum partem, arbitrari; qui non alia de cauſa convocandi iſtuc eſſent, ſaltem eo ipſo modo, quo vocati ante proximos octo annos, cum de novennali regis rogatione ageretur. tum in convocatione generali provinciis ceteris faciendam ſeorſim fidem, ſic Brabantiam, Flandriamque, & Hollandiam, ſentire; neque earundem aliquam in comitiis generalibus quicquam mutaturam eſſe: neu paſſuram, ut quid aliud agitetur. ac jam nunc ſpondere id Brabantiæ ordines priores duos, præſuleſque, & nobilitatem; atque è*

CIↃ IↃ LXVI.

CIↃ IↃ LXVI. *tertio cum Lovanium, tum Bruxellas; & metropoles minores duas, Thenam, ac Lewiam: Antverpiam autem, de prioris membri juſſu; Silvam-ducis, de prioris utriuſque. neque parum valiturum, ſi & ipſa, & provinciarum ordines, adpromittant, regem ſeſe oraturos, ut benigne, quæ delicta hactenus à ſectariis eſſent, condonare omnino velit. denique ſi, tuendo edicto, capeſſendam vim exiſtimet; Belgam militem, quam extraneum, adhiberet. idque minus ſubditis damnoſum fore.* Placuit Parmenſi hæc ſententia; itaque mox, viceſimo quarto Decembris die, edictum concipit in hunc modum. *Exortas præter votum turbas, quæ quidem creviſſent adeo, ut ſectarii, arma etiam capere auſi, multis locis ædes ſacras, comminutis imaginibus, diripuiſſent. ac ſperaſſe, ſi benigne obviam iret, emendari malum poſſe. ſed ſpe iſta excidiſſe; quin invaluiſſe tantum, ut poteſtas prohibendi nulla fuerit. quam ob rem, ut cæterum Belgium conſervaret, coactam tandem cum nobilibus fœderatis depaciſci, ac ſpondere; non ſe vim intentaturam adverſus eos, qui, religionis novæ exercitiis addicti, conciones frequentarent; itum vero, reditumque, liberum cuique fore; dum provinciarum ordines de re tota conſtituerent. ea tamen conditione, ut, quæ invaſiſſent, templa reſtituerent; & Catholicos, ſacra ſua priſco ritu celebrantes, nullo modo perturbarent. nunc, cum multi contra irent, poteſtate ſua uſuram, & in delinquentes pœna.* Hoc edictum cum ordinibus expendendum propoſuiſſet; illi, poſtquam inſpexiſſent, immutari, quæ notaſſent, poſtulare: deinde addere, *quando ipſos in conſilium advocaſſet, ac, ſententia approbata, edictum etiam concepiſſet; quod, mutatis tantum paucis, bonum omnino viſum eſſet; orare maxime, niſi inutile iſtud vellet, uti ſine mora ulla exſequeretur. nam periculum ingens eſſe, ne, dum in Hiſpaniam mittat, rex deliberet, dein comitia habeantur, ordineſque conſtituere aliquid poſſint, validum magis iſto intervallo malum, aut remedium omne evadat, aut majore cum negotio corrigatur. idque experiundo certum; & turbarum ipſa initia, valde adhuc imbecilla, dum edicta expenderentur, & de mitigandis iis ageretur, ita mora confirmata, ut, quæ prius componendis ſatis eſſent, poſt momenti nil habuerint. & in præſens magis iſtud appparere; quando arma, pridem in tutelam ſumpta, nunc ad vim haberi cœpta. tum edicta, ſi confeſtim* CIↃ IↃ LXVI. *exſequaris, deterrere; ſi protollas, adverſariorum aſtu, varie eludi. urbes quoque non impenſæ, ad tranquillitatem ſuam defendendam, ultra pares; agris, unde annona illis, devaſtatis: & commerciis, opificiiſque omnibus manuariis, interceptis. quibus malis cum remedium adhiberi omnino debeat, idque peti à provinciarum ordinibus ſit neceſſe, habenda eorum comitia eſſe. quod quantumvis, ſe abſente, rex faciendum non putaverit; quia tamen de pleriſque ſatis certo perſuadere ſibi poſſit, de edicto aſſerendo, quod potiſſimum ille urgeret, conſenſuros; cauſam ullam non videri, cur diutius differantur. itaque iterum rogare, quod neceſſitas juberet, & illæſa regis majeſtate poſſet, ſi Remp. ſalvam vellet, ut permitteret, curaretque.* Hæc Brabanti, etſi fruſtra; cum Parmenſis, varie excipiens, gratias tamen illis quàm blandiſſime ageret, pro affectu in Remp. & regem ſuum, quem factura etiam certiorem eſſet. rogare porro, *uti in provincia ſua, quantum poſſent, operam darent, ne ſectarii promoverent; idque regi, jam propediem adfuturo, gratum fore.* In calamitate publica, de remedio publica quoque cura erat; & deliberare omnes, qui evaderent. Fundus ærumnarum erat inquiſitio; quam omninò, ad avitam religionem conſervandam, rex invectam cupiebat. itaque diſpiciebant; *an permitterent, anne contra ſumma ſeſe vi objicerent. ſi objicerent; an id poſſent, & quo modo: utrum ſine ullis turbis. quod ſi ea nulla ſane ratione caverentur; utrum publice, vim opponi, expediret. propulſari autem poſſe, ſatis certum exiſtimabant. nam initio regis vires, Belgarumque, inter ſeſe comparandas. illum, nihil ſine prompto ſubditorum obſequio poſſe; quorum animos cum ab ipſo Inquiſitio alienos plane faceret, deteri potentiam ejus: ac, quod pejus, tantum auxilii advocandum, quantum odii inter ſuos concitaverit. inſuper, plerumque reges, in deliciis educatos, rerum imperitos eſſe; dum eorum conſiliarii iſtud agunt, ut, effæminatis illis, ipſi regnum adminiſtrent. verum nec conſiliarios, dum ambitio quemque impellit, convenire. hinc diſcordiam, inde impotentiam, naſci. contra, in Belgio multos proceres, ætate vegetos, & prudentia militari, ac civili, excellentes inveniri; qui tuendæ libertati, & ſaluti reipub. vitam omnes, fortunaſque, impendere prompti, cum*

concor-

concordia ſumma agant. non adeſſe vires tantum, ſed, quæ ſupra has, prudentiam. in prudenti autem concordia non periculum ullum eſſe, ne abduci ſeſe aliqui, quod pernicioſum ſibi omnes norunt, patiantur. nam diſſidio quod obnoxia multitudo, aut conſiliis perturbandis, tardandiſve, putaretur, nihil eſſe. quippe; ſi hoc metuatur, facile adeo è tam multis, qui virtute, & prudentia, antecellunt, unum eligere, cui ſummam rem committant. & in eò contra reges prævalere, quos imponit pro arbitrio ſuo Deus, ſapientes fatuoſve; nec mutare, quod hic licet, fas ſubjectis. Hæc multorum diſſertatio; Auriacus, ita arbitrari: *finem ſibi proponendum, juſtum, & æquum. juſtius autem, æquiusve, nihil eſſe, quàm ſpectare honorem Dei; ſalutem, fortunamque, principis: reverentiam magiſtratus, item juris obſervantiam. non mirandum autem eſſe, neu ſumenda etiam arma, quia ſeorſim Belgæ ſentiant, & ſententiam ſine involucro exponant, quamvis contra magiſtratus voluntatem. id à mundi uſque exordio uſitatum, maxime ſub regibus illis, ac principibus, qui tam late, ut Philippus, imperarent. & exempla in promptu eſſe. tum vix aliter fieri poſſe, quin provinciæ, iis terris, quæ mutarunt religionem, adjacentes, aliquid etiam per commercia inde trahant. huc accedere, quod ſuperiore bello, tam in caſtris, quam præſidiis, conciones ſint permiſſæ. deinde nunc, neceſſitate impellente, idem factum. cogitandum, non immerito pœnas dari; quæ majores impenderent, ni remedia, conſcientiis ſubditorum, & univerſæ reipublicæ, profutura, maturato quærerentur. eadem vicinos paſſos; alioſque; qui religionis ſtatum immutaſſent: & coactos, poſt ærumnas quàm graviſſimas, animum tandem hic applicare. atque in præſens oportere, ut provinciarum ordines, omniumque, & ſingularum, apud regem intercederent; uti ea, quæ Parmenſis conceſſiſſet, rata habere ad tempus velit; quando effectum iis foret, ut jam poſita arma eſſent, ac tumultus deſiiſſent. quos ſopitos plane haberent, niſi pœna à rege metus, & armorum apparatus, excitarent. majoreſque mox futuros, ſi vim porro agitaret. neque vero ita comparatum eſſe, ut ſeorſim habitare proteſtantes juberi poſſint, aut expelli. imo regnum nullum eſſe, aut ditionem, quæ accommodare ſeſe ad vicinos magis debeat, quam hoc Belgium. ac quemadmodum præſtat multo, cum imperio ſe conjungere, quam quocunque alio regno; ita oportere etiam,* CIƆ IƆ LXVI. *hujus inſtituta ſequi: quantum, ſalvis conſcientiis, & auctoritate regis, fieri poſſit. quæ non parum augeretur, ſi præteritarum rerum univerſis veniam Cæſar impetraret; deinde cætera ordinaret, ut quiete ſempiterna non provinciæ tantum iſtæ, ſed imperium quoque totum frueretur. quod nonnulli arbitrentur, prohibendas conciones, & religionis novæ exercitia; vimque etiam adhibendam: non conſultum id videri. neque enim diuturnum illud fore, & diſcrimen magnum habere. nam cum ſine externo milite perpetrari id non poſſit; iſque nullo in provincias has affectu, ſolo quæſtus incentivo ſtimulatus, ferret omnia, ageretque; ſine ulla ratione ſontes paſſim, inſonteſque, afflicturus: nil effectum aliud iri, quàm ut mercatores omnes, Belgæ juxta ac peregrini, merces inde, ſeque, transferant; nudas regi has provincias, ac tantum non deſolatas, relicturi. neque rectius arbitrari, qui exilio, redactiſque in fiſcum bonis, in alienos à majorum religione animadvertendum putent. non videri quidem iniquum, uti principis ſui juſſa, aut magiſtratus, ſubditi patienter ferant; tamen ſic exiſtimandum, multos vitam prius ipſam, quàm fortunas, patriamque, amiſſuros: & venturos rurſum ad arma. interimque diffugituros tot opifices, ſine quibus Belgium totum peſſum iturum. qui permitti libertatem conſcientiarum velint; aut abeundi, ſalvis bonis, facultatem: multo hi putari æquiores poſſent, niſi ſectis omnis generis, &, quæ deteſtanda maxime, impietati, viam ſternerent. certum quidem, minime paſſurum regem, ut religio, præter veterem, habeatur; quam ſententiam procerum quoque plurimorum, Hiſpanorum, Belgarumve, & ſenatus univerſi, ſine dubio futuram: quorum pars ambitione, & avaritia ſua, impulſa, alii, rerum Belgicarum, & affectuum, imperiti, valde impingant. verum tamen, deplorato adeo ſtatu, ad vicinos reſpectandum; quibus illi ſe remediis, cum eodem nuper malo laborarent, reſtituerint. quippe, prius cuncta experti, ne religio, quam avita, in ſuis terris ulla eſſet; nihilominus, ne perirent, ſua etiam Proteſtantibus exercitia indulgere ſunt coacti. tum conſiderandum regi, cum principibus tam potentibus ſit vicinus, nunquam illi pacem aliquam certam eſſe. ac, ſi bellum oriatur, hoſtem exulibus contra ipſum tunc uſurum. qui, offenſi ereptis bonis, quæ recuperare*

ſperent,

CIƆIƆ LXVI. *ſperent, nocere quam graviſſime velint: &, periti arcanorum, etiam poſſint. tum & intus, qui manſiſſent, dubiæ fidei multos fore. itaque ubique, quos metueret, habiturum. quam ob cauſam, quando cuncta expendiſſet, nihil magis expedire regi viſum, quam ut liberum unicuique religionis exercitium eſſe velit, deſtinatis per provincias quaſque locis; urbibus etiam; dominiſque aut nobilibus, quibus ſumma juris dictio, poteſtatem rei faciat: ita tamen, ut ubique potiſſimum caveatur, ne, qui ſacra ritu priſco celebrarent, ullo modo turbarentur, aut proterve læderentur. & hac certe indulgentia plus, quam armis, effecturum. quod nonnulli objectarent; nec ſuadere hac quenquam* CIƆ D LXVI. *regi, neque admittere etiam eum, ſalva conſcientia, poſſe: his videndum, num permittere tot provinciarum interitum, ejus pariter conſcientiæ, atque illorum, qui conſulere ipſi utilia teneantur, oneroſum ſit futurum. ſe profecto exiſtimare, non tam grave conſcientiæ regis fore, exercendæ religionis, cum modeſtia imperata, libertatem indulgere; quam per vim periculoſam, cum mederi inſtituerit, malum augere. cui item cogitandum, poſt ſuorum certam hinc & inde cædem, à qua abhorrere debeat, incertum exitum.*

IOANNIS MEURSI GULIELMI AURIACI

LIBER III.

CIↃ IↃ LXVII.

INterim Valentiniana à Noircarmio obſideri. quæ jam à Novembri menſe etſi pœne milite circumſeſſa eſſent, tamen cives, ſine cætero præſidio, animos plane militares oſtenderunt, cùm ſæpiſſime excurrentes, tum frumenta circum nata importantes; loca quoque, urbi iniqua, incendentes: denique hoſtem varia clade afficientes. Erant Noircarmio peditum cohortes decem, equitum verò ala una; huic additus Raſſegemius, Inſulæ, Duaci, & Orcheſii præfectus, cum trecentis ſclopetariis, alteraque equitum ala. urbi autem liberandæ militem Flandri Occidentales conſcribebant; cui ſuum, ſub Ioanne Soreavo, Tornacenſes adjungebant. ſed hæ copiæ, cum, militiæ imperitæ, ducem quoque ſat peritum non haberent, à Noircarmio, & Raſſegemio, utrimque impetum facientibus, facile inter Waterloum,& Lanoiam, profligatæ. plures cæſi. Soreavus, crure ſancius, vix evaſit. alii, Tornacum elapſi. quo Noircarmius, introducto per arcem milite, mox potitus, Proteſtantes illic deprehenſos capit, punit, fugat. Valentinianis Galli auxiliarium decem millia, duce principe Portiano, offerebant; ſed hos illi, gratiis actis, cum nobilibus fœderatis, qui tunc ipſis vicem magiſtratus eſſent, quæ ad liberandam urbem pertinere exiſtimarent, agere jubent. tum libellum equitibus aurei velleris porrigunt; *in quo perduellionis crimen, quod Parmenſis impegiſſet, removerent. nam quod conciones habeant, qui iſtius criminationis fundus, de mandato id illius, ipſorumque, abs ſe fieri. ſi Parmenſis de præſidio tamen urgeat, idque neceſſarium putet, admittere promtos; dum promittat, nonvim ullam conſcientiis, aut religionis ſuæ exercitio, factum iri.* Hoc libello nil effectum, niſi quod mox menſe Martio, cum adductæ ad urbem verberandam machinæ, miſſi ad eos Arſcotanus,& Egmundanus, qui caverent, *ſi redirent ad officium, ſalva omnia, veniamque ante actorum, habituros: ac miniſtris, quoquo vellent, liberum commeatum fore.* quod cum ipſi, nuntio accepto, prope Antverpiam, alibique, arma liberandis capi, recnſaſſent; mox Noircarmius machinis XXIV muros inter Montanam & Cardanam portam quatere incipit. nec multo poſt, cum de ſuorum apud Auſtervelam clade, tum quæ geſta Antverpiæ eſſent, mox dicenda, accepiſſent, nulla jam ſpe liberationis reliqua, conſternati, ad XXIV Martii, arbitrio regis urbem, ſeque, pollicente benevolentiam ſummam Noircarmio, dediderunt. ſed is, promiſſorum negligens, occupatis ſtatim portis, cives plurimos, prout dignitate, aut opibus, antiſtarent, primum capit, dein ſupplicium variè ſumit. Herlini uterque, pater ac filius, cen turbarum primi auctores, gladio cæſi. Guido Breſſius,& Peregrinus Grangæus, concionatores, in furcam acti. mox ducenti amplius alii, diverſo tempore. Amandi fanum paullo ante ſe dediderat. inde Cameraceſium ducit. ſed ad famam de Valentinianis captis dilapſi ſtatim Proteſtantes, magnam partem à militibus inſequentibus retrahuntur. inter quos Philippus etiam concionator; cui gula, manu prius amputata, laqueo fracta. In Gelria Megenſis gnavus, provinciam totam ad obſequium reducebat. Elburgenſes, conciones intermittere, templaque inſtaurare, coacti; tum arma omnia, & tormenta, in curiam comportare juſſi, arbitrio ſe offenſi regis permiſere. Neomagus, Hardervicum, aliæque in præfectura ejus urbes, veniam pactæ. Arenbergi-

CIↃ IↃ LXVII. bergicus, cum, aſſumptis Germanorum ſignis quatuor, & equitibus ſexaginta, agri Tranſiſalani urbes ordinaſſet, Friſiam petiit; in qua prima Leovardia Proteſtantibus tenebatur. qui, ſecuri anni hieme, glacieque minus firma aditum impediente, cum oppreſſi pene eſſent; ac metuerent, ne præſidium, quod in arce, ſe conjungeret, ſtatim ſeſe dedidere. Vrbem ingreſſus, ordines vocat, proponitque; *ne deinceps conciones ullæ fierent, neve fædera. ac ſi aliqua forte eſſent, uti his renunciarent. ut miniſtri concionum, tertio ab edicto promulgato die, urbe excederent, & provincia. qui manerent, quive eos retinerent, capite pœnas daturos. templa quoque, & monaſteria, reſtituerent; ac, religionis novæ exercitiis intermiſſis, ſacra priſco ritu colerent. tum promulgaturos item edicta omnia, quæ à rege mitterentur. inquiſitio, & de ea publicata pridem edicta, nulla forent. immunes etiam, ut provinciæ omnes aliæ, quæ in poteſtate regis, haberentur. Oſtergoi, Weſtergoi, & Sevenwoldii, obſequii ſui obſides darent, quot, & qualeſcunque, vellet; dimittendos, ſimul rex, jam adventurus, de negotiis Belgii coram aliquid conſtituiſſet; aut elapſo inde anno.* Ad hæc illi, paucis tantum immutatis, concedere cætera ſe teſtantur. porro rogant, *ne provinciæ militem ullum imponere vellet; neve ſupra privilegia, aut immunitates priſcas, eam oneratum iret.* Cumque ad iſta Arenbergicus reſponderet; *ita regi placuiſſe, cui obſequendum eſſet; neque abduci militem poſſe, niſi poſtulatis ejus acquieſcerent*: deinde, octavo Februarii, alia quædam rurſum offerret, quæ non multum à prioribus differebant; illi etiam affirmare, *ſe omnino, ne in iſta conſentirent, legibus patriæ prohiberi*: atque orare; *apud regem, ac Parmenſem, ſic negotium commendaret, ne provinciæ privilegia læderentur.* Inter urbes transrhenanas nulla magis à Parmenſi timebatur, quàm Groninga; libertate, opibuſq; agri, ferox: dudum proteſtantibus favens, &, vicinitate Embdæ, quæ perfugium ob religionem profugis, ad quietem provinciarum adjacentium perturbandam valde apta. itaque mandat Arenbergico, *daret operam, per blanditias ut præſidium introduceret.* deinde ipſos Groningenſes adhortatur perbenigne, *darent iſthuc regis gratiæ; qui, obſequii promptitudine deleniti, privilegiis, quæ prætenderent, & querelæ, quæ adverſus Ommelandos, magis indulturus eſſet.* Arenbergicus ſedulo hic allaborare; CIↃ IↃ LXVII. & blanditiis partim, ac minis, apud cives varie uſus, nihilominus fruſtra fuit. nec Parmenſis, apud veteres libertatis, ideoque animi elatiores, ac præſidii inſolentes, aliquid ſperare potuit. Erat ibi legatus regis, Ioannes Mepſchins; is, auctoritate validus, cives ſingulos circumire, ac primores collegiorum, quorum magna potentia eſſet: univerſos compellare, *ne obſequium recuſarent, regi gratum, ſibi utile.* cumq; nihil, perſuadendo neceſſarium, intermitteret; tandem effecit, ut pars major conſentiret. pacta quædam, non ſervata; unde facti mox pœnituit. admiſſa peditum Germanorum ſigna quatuor, duce Blaſio Vegersheimio. Sub hoc tempus iterum Auriacus Hellegati, ac deinde Willebroci, ad rem Belgicam contra Hiſpanos aſſerendam ſummo opere Egmundanum permovere nitebatur. ſed cum ille nec periculo communi, neque ulla ratione, induci poſſet, irritus conatus fuit. quippe arbitrari ipſe, *ſi deinceps conciones vetarentur, tum ſectarii, ac turbones, punirentur, ſat placatum regem fore; neque pœna quicquam ultra agitaturum.* &, Auriaco adhortante, *ſpem incertam, cujus poſtea ſine dubio pœniteret, ne teneret; neve pertinacia ſua Belgium, ſeque, perditum iret*; nihilominus, ſive meritis nimis fidens, ſive opes ægre amittens, & vitæ media vitâ potiora ducens, animi obſtinatus manſit. In diſceſſu, cum ſupremum vale dicerent, & *Auriacum, ſi perſiſteret, brevi bonis exuendum* Egmundanus affirmaret: ille contra, *ipſum vitam etiam amiſſurum eſſe. atque Hiſpanis pontem fore, deſtruendum, poſtquam per hunc in hoc Belgium exſcendiſſent*; &, fuiſſe verum vatem, res oſtendit. Sic libertas priſca Belgii, quam Auriacus vindicatam maximopere cupiebat, deferente Egmundano, cui devotus fere miles, in diſcrimen ſummum venit. Hoc colloquium Proteſtantes ad res ſuas confirmandas non injuria pertinere arbitrati, quendam, clam auſcultaturum, in cubiculi camino occultaſſe perhibentur. Porro ut hi duo proceres, ita nobiles fœderati, uti

quiſque

CIↃ IↃ LXVII. quiſque in hunc, aut illum, propendebat, diffidere; & vix tertia pars eorum in fœdere ſuo permanere. Proteſtantes in Auriacum reſpectabant, prudentia clarum, & potentem varia affinitate per Germaniam; quemque Hochſtratanus, & alii, ſecuturi viderentur. verum ille, dum potentiam regis ſpectat, quem ingenio partim ſuo, atque inſtinctu Hiſpanorum, religionem reformatam, Belgiumque univerſum, nimia libertate grave, odiſſe vehementer norat; tum incertum populi impetum, per initia quidem validum, ſed mox facile langueſcentem; dein adverſum Egmundanum, & cum eo militem quoque veteranum, ac pleramq; nobilitatem, item clerum irritatum: permoveri, ut ſe ducem ad vim opponendam daret, minus potuit. qua de cauſa Brederodius, aliique, inter fœderatos primi, omnia prius, quam extrema, experiri decrevere. hinc per literas à Parmenſi veniam accedendi ad aulam poſtulantes, quiritantur; *ſummam ſibi injuriam fieri, & ſecuritatis fidem, quam dediſſet, violari: ſi concedat, juſtam eſſe querelam ſuam, oſtenſuros.* ſed hæc, aula interdicens, addit; *ſuo pridem adventu, Aprili anni ſuperioris, turbas omnes concitaſſe.* tum præſidio, quo Bruxellæ tenebantur, mandat etiam, *ne è fœderatis quenquam in urbem admitteret.* itaque rurſum Brederodius ad VIII Februarii Antverpia ſcribit, *non libellum, abs ſe oblatum, ſed decreta de Rep. confirmanda nimis lenta, item inquiſitionem, quaque alia, nunquam hactenus cuiquam principum uſitata, intentaſſet, placidos natura Belgas irritaſſe. nil propoſitum ſibi eſſe, quam ut de concordia ageret, ac quiete Reipub. inſtauranda. quando autem urbe ipſos prohiberet, alterum ſe nobilitatis fœderatæ libellum mittere. quo nimirum exponebant, menſe Auguſto ſuperiore, cum turbatum ubique Belgium, populuſque in armis eſſet, malum impendens prudentiſſimis decretis propulſatum, ac ſe fidem liberaſſe. quod ſi alibi res ſucceſſu caruiſſet, illis iſtud, qui tranquillitati publicæ minus juſto ſtuduiſſent, imputandum. inde, cum in melius cuncta manifeſto mutarentur, ac decretum quoque regis, de ſententia ordinum generalium factum, indies expectaretur, præter ſpem mandaſſe ipſam, datis literis, ne quæ uſquam conciones, neve ulla religionis reformatæ exercitia, haberentur. hinc calumnia ſe gravari, & à populo malæ fidei accuſari; idque è libello ejus, quem huic ſuo adjunxiſſent; apparere. inſuper vim adhiberi, interdictis contra pacta concionibus, & miniſtris interceptis, nullo adhuc decreto regis, ordinumve generalium. tum & peſſime habitam eſſe, haberique, nobilitatem fœderatam, jam vocata in dubium fide, ſine ulla ratione. quin proceribus imperatum, ut ipſorum conſuetudine abſtinerent; ipſi vero, regis urbibus ut excederent. atque intendi capiendis, ſicut regis, patriæque, de quis tamen aliter meriti, hoſtes eſſent. denique arma, domi, ac foris, etiam capi; cum in ipſos, tum religionis item reformatæ ſectatores, contra datam à ſe pridem ſecuritatem, mox vertenda. quare, cum perniciem certam toti Belgio imminere, vimque contra pacta augeri, animadverterent, rogare enixe, ut diſertis verbis dicat, an non pactis ſtare velit, ac permittere conciones, quaque ex illis exercitia dependerent, prout ipſi, ejus procerumque verbis, promiſiſſent; an non etiam, quam dediſſet nobilitati fœderatæ, ratam eſſe fidem cupiat. quod ſi vellet, ut conſtare benevolentia magis poſſet, militem exauctoraret; & mandata, contra pacta promulgata, revocaret. ita Belgium in quiete permanſurum, ſeque in obſequium regis, ipſiuſque, vitam ſuam, fortunaſque, impenſuros. ſin vero id quamprimum fieret, metuendum, ne in cædes inteſtinas populus ruat; qui nunc in promiſſis ejus, ipſorumque, acquieſceret. hæc ſe in regis, patriæque ſuæ, commodum, cui utrique obnoxii eſſent, præmonere voluiſſe; orare autem, & benigne ut reſpondeat, & ne diu etiam diſferat.* In libello, quem adjunctum memoravi, queri apud nobilitatem fœderatam Proteſtantes, *quam iniqua, contra datam ſecuritatem, multis locis paſſi eſſent. quare, niſi id mandati à Parmenſi, proceribuſque, habuiſſe ſe oſtendant, fraudis factæ manifeſti teneantur. quod ſi hæc ſententia ſtaret, fidem non ſervandam eſſe, ſaltem palam ut cavere ſibi quiſque deinceps poſſet, eloquerentur.* Brederodio à Parmenſi decimo ſexto Februarii ſic reſponſum. *ignarum ſibi, quinam è nobilitate libello ſuo participarent. nam pleriſque, qui ad diem V Aprilis anni elapſi queſti eſſent, de regis ſuper inquiſitione ſententia, nunc abunde ſatiſfactum, ac mirari, quod*

CIƆ IƆ LXVII. *quod permiſſa novæ ſuæ religionis exercitia aſfirmarent. neque enim in mentem unquam id fuiſſe. indulſiſſe quidem populo conciones; verum eas ſine motu, aut offendiculo, ut haberent, edixiſſe. hiſque verbis ſat expreſſe vetita illa arbitratam. ſæpe queſtam, quam errarent, qui conceſſa conſiſtoria, aut collectionem item pecuniarum, ſacramentorumque ritus innovatos, ac connubiorum quoque, exiſtimarent. quin, ſi etiam voluiſſet, tamen valide prohiberi; cum per iſta res humana, divinaque, aperturbentur: & majeſtas porro regis, auctoritaſque magiſtratus, labefactæ convellantur. quod implorent fidem publicam, nuper quinto Aprilis datam, demirari impudentiam; qui obtenderent, nunquam ſibi, nunquam regi, cogitata. nam quæ tum promiſſa eſſent, pro ſecuritate libelli tunc oblati, non religionis libertate, fuiſſe. ipſos vero plebis animum contra regem, ſacrum ordinem, ac rempublicam univerſam, concitaſſe. hanc ob cauſam officii ſui credidiſſe, quæ remedia expedirent, malo huic adhibere. proin ſerio admonere, domum abirent, vitamque ita illic agerent, ut ſe regi, jam in Belgium adventuro, approbarent. niſi facerent, pœnam in promptu eſſe ſcirent.* Fœderati, cum jam minime dubium foret, quid Parmenſis agitaret, eaque ſatis hoc reſponſo mentem ſuam declaraſſet, tum & copias produxiſſet, jamque Valentiniana, uti dictum, obſediſſet, militemque alium legeret ſub Megenſi, Mansfeldenſi, Arenbergico, & Erico Brunſvicenſi; de ſumendis item armis cogitare inceperunt. ea propter ad Vianam Brederodius, ad Antverpiam Toloſanus, alii in Flandria, quas opponant, copias parant. Brederodium inimici per libellos criminari, ceu Hollandiæ ſucceſſorem, & heredem, ſe inſcriberet. oppidum Viana illi, ad Leccam flumen, è divergio Rheni natum, prope Vltrajectum, ſitum. quod non tantum ad ſe ipſe pertinere; ſed dominium quoque ejus, nulli obnoxium, contendebat. nam Hollandiæ olim comites, quorum è proſapia eſſet, id majoribus conceſſiſſe. qua de re cum litem ei fiſci procurator pridem in Machlinienſi curia intentaſſet, atque hæc etiam duceretur, vir ingenio iracundo, contumeliam ægre ferens, pro ſoluto legibus priucipe ſe gerebat. ac, libellum cum priorem v Aprilis obtuliſſet, nummum æreum excudebat, cujus in antica parte Burgundicæ domus inſignia eſſent; in averſa, Vianæ ſuæ: atq; in illa circumſcriptum, PER TELA, PER IGNES: in iſta, INSIGNE VIANENSE. nunc repulſam, poſt ſecundum hunc libellum, iterum paſſus, & vim metuens, communita feſtinato opere Viana, arma capere. at Parmenſis Silvam-ducis Petershemium, & Brabantiæ Cancellarium, Ioannem Scheiffium, ablegare; qui clam cives, melius ita in obſequio retinendos, novo ſacramento obſtringerent. quod cum palam factum eſſet, motus iterum excitatus, denuoque imagines ibi deturbatæ. quam præſidiū immittendi, quod trimeſtre jam conata variis modis fruſtra fuerat, juſtam occaſionem putans, etiam Megenſem mittere cum cohortibus peditum decem, equitumque turma una, non tam urbem pacaturum, quod prætextum, quam in poteſtatem eam redacturum. Scheiffius, ut fidem ſibi apud cives compararet; auctor eſſe, ne Megenſem admittere vellent, ſed præfectum Petershemium conſtituerent. quod cum minus Proteſtantibus probaretur, queis compertum, illum id agere, ut Megenſem aſtu in urbem introduceret; & mane quodam, nihil cæteris ſentientibus, conaretur; Henricus Agylæus, jureconſultus non ignobilis, qui faveret Proteſtantibus, id effecit, ut ex iis octingenti, armis ſumptis, in cohortes ſe dividerent, ac centuriones caperent. quo peracto, Antverpiam ad Brederodium miſſus, petendarum ſuppetiarum, Hermannus Ruterus. iſque Antonium Bombergum legat, virum acrem, & militiæ, duce Lazaro Zwendio actæ, pridem clarum. qui ad diem XVI Februarii cum in urbem adveniſſet, ſtatim ejus munitionem inchoare; ac Petershemium, Scheiffiumque, ſub cuſtodia habere. Megenſis, aſtu deprehenſo, ſe ad vim apertam vertit, atque obſidionem incipit; aditusque, prohibendo commeatui, omnes claudit. hinc in arctum mox redacti cives, animis diffidentes, etiam turbant; & *Parmenſi obediendum, ac Megenſem admittendum pars cenſere; &, dum venia adhuc locus, tempeſtiva pœnitentia culpam emendandam eſſe. ſi exſpectent,* CIƆIƆ LXVII.

CIↃ IↃ LXVII. *ſpectent, dum commercio, quo urbs tanta ſolo alatur, intercepto, nervi omnes incidantur, fruſtra preces tentaturos.* alii contra, *libertatem, quam non ultra legibus poſſent, armis defendendam eſſe. neque enim hanc virum quenquam, niſi cum vita, amiſiſſe. itaque opes, animamque, impenderent potius; quamque à majoribus ipſi accepiſſent, poſteris quoque ſuis traderent; perpetuo eorum convitio obnoxii, niſi extrema conarentur.* ſic diverſos plebis animos cùm Megenſis accepiſſet, clam cum iis, quos favere ſibi ſciret, de tradenda urbe agit. ac conventum, ut nocte proxima, in illam partem, in qua ipſi excubarent, impetu facto, admitteretur. idque ſic patratum fuit. at Bombergus, qui non amplius urbem ſe tueri poſſe animadverteret, tam incertis conſiliorum Proteſtantibus, cum ſtipendium prius ſibi, militique, exegiſſet, ſuſtinens tantiſper hoſtem, dum in tutum oppidani ſe reciperent, imminenti mox periculo ſe eripuit. ita, recepto Megenſi, in Parmenſis poteſtatem urbs redacta eſt. iſque inde in Hollandiam, ubi magna fœderati agitabant, copias ducens, ſuo adventu eorum conſilia perturbavit. interea temporis Toloſanus, & cum eo ex nobilitate quidam, de Vliſſinga, Valacriæ urbe, opprimenda conſilium ceperant; Petri Haecquii, Middelburgenſis prætoris, opera iſtic adjuvandi. in hanc rem cum navibus aliquot poſtquam Antverpia ſolviſſent, nave illos oneraria prævertente, monitis ante Vliſſinganis, irritus conatus fuit. itaque copias Oſtervelam, prope Antverpiam, retroduxit; indieſque augentibus iis, ſe munire illic ſtatuit, ut propinquitate ſua fœderatis, ac fautoribus, qui in ea urbe multi, animos faceret; & ſi quid inexpectatum eveniret, ad auxilium præſto eſſet. nam momentum in Antverpia magnum valde; &, ſi hanc in partes traheret, alias urbes, ac provincias, proceresque, omnibus illam reſpectantibus, facile ſe pertracturum, neque temere, exiſtimabat. verum etiam hoc conſilium, diffidente civitate, & magiſtratu, cognita regis voluntate, in Parmenſem propendente, ſecus ceſſit. nam à primo uſque initio, ut jam dictum, magiſtratus Auguſtanam confeſſionem profitentibus templum dederat; iiſque ſupra cæteros Proteſtantes ſaverat; ceu doctrinam, quæ recepta in Imperio; ad quod marchionatus titulo urbs hæc ſua pertineret, prohibere minime poſſet. quo prætextu nihil aliud agitabat, quàm ut eos, alioquin prævalituros, in diſcordiam adductos coërceret. cui augendæ, hos Martinianos item, iſtos autem Calvinianos, nominibus ad accendendum inter utroſque odium factis, appellabat. & hic multum adjutare Mathias Flacius, è Germania advocatus; qui vir, diſceptandi acer, animos, per ſe diverſos, magis etiam disjungebat. Toloſanus Oſtervelæ, in oppoſito Scaldi aggere, caſtra habebat; loco, & opere, ut putabat, ſatis tuta. Id Parmenſis reipub. pernicioſum arbitrata, mox Bruxellis Philippum Lanoium, Mandevillanum, & Ægidium Villenum, cum cohortis ſtipatorum quadringentis, quibus additus Valentinus Pardeus Mota; caſtrorum præfectus, illuc mittit. tum cohortes etiam duas Egmundani, quæ Axellæ in Flandria erant, & Ioannis Grevii agmen, accedere jubet. qui cum omnes, die XIII Martii, loco indicto conveniſſent, Toloſanum improviſo adorientes, copias ejus ſine ullo negotio cædunt, diſſipantque; ipſum vero, domo quadam occupata, vim quamcunque ſuſtinere illic certum, igne injecto, vivum cremant: ac cum eo Boetzelarium, alioſque è nobilitate plures. iſto caſu graviter animis conſternati Antverpienſes, etſi ſtudiis diſſiderent, neque inter ſe ſatis fiderent, arma ſumunt. & pars opem Proteſtantibus ferre cupit; alii rurſum, & cum his præfectus etiam, veriti, ne victor miles iſta occaſione urbem forte invaderet, obnituntur: inde illis ſuſpicantibus, procuraſſe ipſos cædem, idemq; in ſe conaturos. itaq; qui ex Proteſtantibus Calviniani appellati Meræ pontem, & urbis portas, occupare; ac tormenta, ad ſecuritatem ſuam, ex armamentario rapere. toto eo die Auriacus, Hoehſtratanus, magiſtratus, & in his Stralenus conſul, apud cives gratia validus, de conſtituenda pace laborabant. ſed conatus, in diſcordiæ pertinaces, fruſtra erat. quin tumultuatum adeo, ut è turba quidam Auriacum, ſclopo in pectus admoto, CIↃ IↃ LXVII.

CIↃ IↃ LXVII. moto, nil reveritus, proditorem appellaret. ac poſtridie, procurante magiſtratu, etiam Martiniani in armis eſſe; tum Hiſpani, Italique inſtitores. Angli publicæ nationis ſuæ domi ſervare juſſi, mandata ex uſu accepturi. Catholici Martinianis, qui in ripa collocati, ſe adjungere. milites forum curiamque, inſidere. omnia terroris juxta, & metus, plena. ac Calviniani, armis; cæteri, numero prævalere. & futura publica quædam laniena videbatur. quam dum cuncti pertimeſcunt, opera Auriaci, Hochſtratani, & Straleni, adnitentibus Proteſtantium delegatis, civiumque prudentiſſimis, conſtituta partium ſecuritate, res compoſita. & ex armis domum quiſque diſceſſere. Vt Antverpiæ, in Brabantia; ſic turbatum Amſtelodami, in Hollandia. Conſtitutum pridem ab Auriaco erat, ut à curia quidem unus, duo à magiſtratu urbano, totidemque à Proteſtantibus, ad Parmenſem mitterentur; quæ probare, ac rata facere, acta ab ipſo, & magiſtratu, in negotio Proteſtantium, rogaretur: atque interea nihil contra iſta fieret: neve miles intra urbem ſupra numerum, ab Auriaco conſtitutum, legeretur. nihilominus, qui à curia, & magiſtratu, ablegati, ſeorſim, excluſis Proteſtantibus, cum Parmenſi clam egere; ac peractis, quæ volebant, ſoli quoq; Amſtelodamum rediere. Proteſtantes, ſimul rem intellexiſſent, neq; in via cum Auriaco quicquam ab ipſis communicatum.; ſuſpicati, contra ſe decretum aliquid, feſtinato ſubſequnti, ſuis cuncta expoſuere. Inde turbæ; auctæ etiam, cum reſcirent, clanculũ conſcriptum militem, & conſcribi etiam tum. itaq; multi ante curiam, in qua magiſtrȧtus erat, convenire; &, ſe proditos affirmantes, alter alterum excitare. aliï addere, Megenſem etiam cum ſignis decem adventare. quidam item Iuſtum Buyckium conſulem adire, ac ſcitari, *quorſum miles clam allectus, contra pacta.* cum initio is negaret, *quicquam contra pacta fieri; nec quid eſſe, quod timerent:* hique inſtarent, *certò nimis id conſtare*; rem confeſſus, *à Parmenſi id mandatum*, reſpondere: *atque ad ſecuritatem urbis publicam pertinere. certum autem magiſtratui, pro auctoritate agere.* quo reſponſo irritati, ſumptis circa veſperam armis, noctem totam inter iſta habuere. Conſules, milite ante curiam ordinato, cives CIↃ IↃ LXVII. quoque, quos majorum religioni addictos ſcirent, per apparitores vocant, & adeſſe in armis jubent; hiſque forum defendendum aſſignatum. Proteſtantes pontem novum occupaverant; jamque numero ſupra novem millia erant: cum vix duo à magiſtratus partibus eſſent. quo comperto, ne accedere quiſquam poſſet, fori aditus omnes obſident. tum armamentarium capiunt, & tormenta inde abrepta in forum ducunt. Conſules, vim metuentes, ad blanditias ſeſe vertunt; & Simonem Copſium mittunt, tunc collegam in conſulatu, qui turbantibus perſuaderet, *ut diſcedere ab armis vellent, ac libello potius agerent: obtenturi, quicquid juſtum, aut æquum, foret.* & jam animi incliuabant; niſi prætor, cum militibus trecentis capere armamentarium juſſus, gravius iterum concitaſſet. itaque, ſumma cum verborum contumelia repulſo Copſio, pars in forum, pars in curiam, invadendum clamitare. ac patrata res fuiſſet, ni prudentiores qnidam repreſſiſſent, dictitantes; *non in cives, conſulesve, arma ſumpta: verum defendendi ſui. ac benigne potius agerent, quàm ut ſanguine civili, cives ipſi, manus impie cruentarent.* tandem electi, qui adirent magiſtratum, quiritantes, *ipſum turbas concitaſſe, quando & militem contra pacta conſcripſiſſet; & Bruxellis, ſpretis delegatis ſuis, cum Parmenſi clam egiſſet; inde prius ſuſpicionem, poſtea arma, ſe cepiſſe: quæ deponerent, ſi præſtare pacta vellet.* itaque placuit, *uti duo è ſenatu, duo quoque è Proteſtantibus, Hagam Comitis ad Parmenſis delegatos mitterentur: qui mandata ab ea facerent, & inquirerent, quid Auriaco ſuper iis viſum foret. qui ſi nihil ſtatuiſſet, tum ad eum ſtatim illi iter caperent; &, expoſito urbis ſtatu, quid ſentiret, explorarent. interim ceſſarent omnia, neque quicquam tentaretur.* id per totam nrbem edictum, ad tubæ ſonum; & diſceſſum etiam ab armis. delegati, ut, convenerat cum Anriacnm acceſſiſſent, is negare, *quicquam ſibi in promptu eſſe, quam quod pridem ſtatuiſſet. quod ſi minime ſatisfactum videretur, ad Parmenſem porro irent, & præcepta tranquillandæ urbi ſuæ ab ea peterent.* ita nrbani delegati perrexere; Proteſtantes, ceu

Auria-

ↄ Iↄ VII. Auriacum ſolum accedere juſſi forent, Amſtelodamum retrogreſſi. Sub hoc tempus Brederodius, quartus ipſe, clam advenit; ſive ſponte, & negotii ſui cauſa, ut ajebat: ſive, uti putabatur, advocatus. certe ingratus magiſtratui, contra Proteſtantibus lætus; qui frequentes apud eum, & conſilia conferebant. tum è Friſia, habitu diſſimulato, multi accedere. id Parmenſi cum ſignificatum eſſet; hæc Torræum, Vltrajecti cum Megenſi tunc agentem, protinus ire illuc jubet; & rogare ſuis verbis, ac mandare, ut urbe excederet: quæ quieta, præſente ipſo, eſſe haud poſſet. quod ſi nollet, tum Megenſem, militemque, adhiberet; & compelleret ad obſequium. Iuſſa exequitur Torræus, & contemnit Brederodius. turbant gravius Proteſtantes; in quîs qui præcipui erant, ut componi motus poſſet, quædam à magiſtratu petunt, permittenda, ſi tranquillam urbem cuperent. iſque cum, Parmenſis metu, non auderet: ipſe quoque à Proteſtantibus, quædam petit, ad Auriaci arbitratum: qui conſentit, & miſſurum etiam quendam ad Brederodium ſe promittit, per quem eum certiorem de ſententia ſua faceret. hæret tamen Brederodius; dum mox, ad exemplum Auriaci, & conſilium, urbe pariter, Belgioque toto, excederet. In Brabantia Proteſtantes, potiundæ jam Antverpiæ, qui conſilii fundus erat, ſpe dejecti, cætera quoque deſperantes, tempori cedendum rati, à conatu deinceps alio deſtitere. at Parmenſi, nt in rebus lætis ſolet, crevit animus. inde aurei velleris equites, ac provinciarum præſides, ad religionem avitam defendendam novo ſacramento obſtringit; recuſantibus id Auriaco, Hochſtratano, Hornanoque, & Brederodio. mox & urbes, & provincias, nobileſque, ſingillatim huc perducit; ceu offenſam remiſſuro ſtatim rege, copiaſque, quas jam magnas comparaſſet, dimiſſuro; ſimul res prudentia ſua tranquillatas intelligeret. affirmare etiam auſa, *ſe auctoritate ſua effecturam, uti militem, vel ab ipſo Belgii limite, revocaret; nec paſſuram, ut laboris tam periculoſi fructum, gloriamque reip. reſtituta, alter ferat. deinde, ultrum adhuc ſatis ſupereſſe, ſi redirent in concordiam, excludendo, aut propulſando, externo militi.* Sic perſuaſi, in id incumbunt, ut ipſius poſtulatis ſatisfacerent. itaque paſſim prohiberi conciones, mali fundamentum, cœptæ. templa quoque, & imagines, inſtaurari. neque omiſſum quicquam fuit, quod putatum ad placandam regis iram pertinere. tum quæ Proteſtantes templa tota Flandria exſtruxiſſent, ſummo animorum impetu rurſum diruta. quod Gandavi ædificatum, à militibus intra horæ unius ſpatium ſolo æquatum. ac patibula è materia etiam facta; ad quæ violatarum imaginum, templorumve, reos figerent. itaque ſublati plures eo anno; ducenti alibi, trecentique, in una urbe: præter illos, qui in agris deprehenſi à latrunculatore ad ſupplicium rapti. ineunte menſe Aprili Antverpienſes, cum Parmenſi cuncta è voto evenire animadverterent, ablegatis oratoribus, ſic cum ea ad diem VII tranſegere; *ut ceſſarent Proteſtantium conciones, ac, religione majorum reſtituta, templa quoque inſtaurarentur, priora edicta ſervarentur, nemo ob res ante actas vita, aut bonis, mulctaretur: idque donec aliter regi, atque ordinibus, videretur. exempti tantum, qui aut majeſtatis rei, aut templorum violatorum, & imaginum confractarum. quorum tamen illa in gratiam apud regem, literis datis, intercedere, veniamque poſtulare, etiam vellet; ut ad iſtos pacis item beneficium pertineret.* quas conditiones cum Antverpienſes accepiſſent, biduo poſt permiſere, ut Parmenſis, cum præſidio qualicumque, urbem intraret. inde conciones vetitæ, & migrare concionatores juſſi. qui, petito commeatu, magiſtratui vale dicunt; acriter verbis caſtigantes, *ceu ingratum, & mox facti hujus pœnas luiturum. neque enim dubitandum ipſi eſſe, quin inſignem ſummo Deo contumeliam factum iret; qui, juſtitiæ rigidus præſes, verbi ſui adminiſtros, tam indigne nunc ejectos, graviter ulturus foret.* Ita ad diem decimum Aprilis, multis illos comitantibus, urbe excedunt. Principes quidam in Germania Proteſtantes à Parmenſi poſtulabant, *ſaltem ut confeſſionis Auguſtanæ ſectatoribus manſionem indulgeret*; Maximilianns Cæſar, *ut negotium horum motuum univerſum ſibi componendum daret.* verum illa & huic, & iſtis, reſpondere; *non in ſua id poteſtate; ſed regis, eſſe.* Hæc quum ita ſe haberent, mox Au-

CIↄ Iↄ LXVII.

cIↄ Iↄ LXVII riacus, qui aſſertam maxime Belgii libertatem cupiebat, cum nil ultra in commune conſuli poſſe animadverteret; reſque adeo fœderatæ nobilitatis inclinatas, multis palam ad Parmenſem deficientibus; aliis diſcordibus partim, aut conſilio deſtitutis; & Albanum cum exercitu adventare certus eſſet; tum Franciſci Alavæ literas, ſupra jam commemoratas, cogitaret; tempeſtati, quam inſtare providebat, cedendum ratus, ipſe quoque ad XI diem Aprilis Antverpia exit, iter Bredam verſus capiens: rebuſque ibi conſtitutis, inde in Germaniam abit: relicto tamen Academiæ Lovanienſi Philippo Gulielmo filio, tredecenni: quem ætate, & innocentia, tum Brabantiæ, & Academiæ, privilegiis ſatis tutum, etſi opinionis falſus, exiſtimabat. Ejus abitus varie Proteſtantes habuit; & pars graviter conſternari, pars non multum laborare, quod ſuaſiſſet Auguſtanam confeſſionem: ideoque non fidendum arbitrari. plurimi tamen una excedere; qui, prudentiam ejus ſecuti, & fortunæ ſuæ patriam infelicem relinquentes, tutum alibi domicilium quæſituri, ultro in exilium ibant. Paullo ante quam diſcederet, delegati clam ab iis, qui rogarent; ecquid ſpei, aut conſilii, ſupereſſet. quibus ille reſpondere; *ſe, ut pridem, etiam tum auctorem eſſe, uti accederent Auguſtanis; ita auxilium è Germania promtum fore. ſi id nollent, ut ſexcenta aliquot millia florenorum procurarent.* cumque prius recuſarent; conſcientia prohiberi, affirmantes: alterum vero effecturos ſe reciperent, modo uſum indicaret: iſque exciperet, ſi emanet, nullum fore; ſine fructu conſilium fuit. Poſtera die quam Antverpia abiiſſet, cum ſenatus univerſus conveniſſet, magiſtratus coram exponere; *jam Parmenſi, interceptis concionibus, & exceſſu miniſtrorum, morem geſtum. ac reſtare, ut præſidium intromittant; ſine quo non urbs tranquilla, aut commercia ſalva ſatis eſſe poſſent. niſi faciant, iram regis metuendam; & tot milites, qui immineant. centum ſigna in provinciis à Parmenſi jam conſcripta, præter turmas ordinarias. ab Hiſpania adventare Hiſpanorum decem millia, cum quingentis item equitibus; ſex quoque Italorum millia, equitum duo: Germanorum viginti millia, equi-*

cIↄ Iↄ LXVII

tum octo. his ſe pares minime eſſe. & reſponſum à ſenatu; *porro obſequi regi velle, ac præſidium qualecunque intromittere: ſed Parmenſem oratam cupere, quando plurimi, venia incerti, paſſim excederent; ne commercia, deſolata tandem urbe, interciderent; apud regem operam daret, ni præterita condonaret, ſaltem, poſtquam voluntatem indicaſſet, menſem unum indulgeret; quo ſe illi, & fortunas ſuas omnes, alio transferre poſſent.* Hæc Parmenſi per legatos ſtatim nuntiant. quæ reſpondet; *gratum ſibi obſequium eſſe; ac venturam, cum præſidio. tum & menſem, quem requirerent, polliceri; præterquam iis, quos reſponſo ſuperiori excepiſſet.* Mox cohortes ſedecim mittit, ſub ductore Mansfeldenſi; & ſubſequitur ipſa ſtatim, magno procerum, equitumque mille item quingentorum, comitatu. tum familias urbis omnes, quæque in ſingulis arma eſſent, ſcribi jubet; inde in vincla multos ducit, ſpoliatorum templorum reos, aut imaginum confractarum: & nonnullos capite punit. Exemplum Hollandiæ Antverpia dedit; ac Amſtelodami magiſtratus, cum hic, & Brabantia paſſim univerſa, Flandriaque, intermiſſas conciones intelligeret, poſtulare à Proteſtantibus, *uti idem, avertendæ regis iræ, iſthic facerent.* hi reſpondent, *non id poſſe. quippe pridem ab Auriaco, & ſenatu, præfectiſque regionum, has permiſſas; dum à rege, totiuſque Belgii ordinibus, aliter ſtatueretur: ac firmata ſacramento utrinque pacta. tamen, ſi neceſſe putent, ſe conſulibus, & ſenatui, præfectiſque regionum, rem permittere.* mox jejunio, precibuſque, indicto die, opem dei, & benignitatem, implorant. iterumque biduo poſt convocatus magiſtratus; *etſi Auriacus, ad quietem conſervandam, conciones permiſiſſet; tamen, quia certum eſſet, maximopere eas regi, & Parmenſi, diſplicere; jamque in Brabantia item, Flandriaque, aliiſque hujus Belgii ditionibus, plane omitti; rogatos velle, ut exemplum ipſi acciperent: mox cogendi, niſi ſponte ſua facerent.* itaque tandem, cum ſpes nulla ſupereſſet, conſenſere. Brederodius, qui huc uſque illic egerat, nunc ad incitas Proteſtantium res redactas cum videret, & admonitus ab Auriaco etiam eſſet, Embdam abit; inde ad Iuſtum Schouwenburgicum: moxque, anno inſequente, in Harenburgenſi arce,

CIƆ IƆ LXVII. diem obit. Miles, qui Vianæ, aut circa, ob eo lectus, magnam partem herum ſtatim, ſignis explicatis, ſequi. ac propinquus Amſtelodamo, cum in armis cives eſſent, & introitu prohiberent, Carthuſiorum monaſterium, ante urbem ipſam ſitum, & Egmundanum, populatus, per Hollandiam borealem facto itinere, Medemlaco poſtea ſolvit. Reliqua erant ſigna tria, ſub Reneſſio, ac Niveldio, & Vchtenbroucquio; quæ, cum Vaertæ imminerent, à Megenſi profligata: capto Reneſſio, & abducto Vltrajectum; ubi poſtea, in Vredenburgenſi arce, caput illi amputatum. Viana deinde ab Erico Brunſvicenſi occupata; &, detractis ſtatim portis, pagus facta. Nobiles quidam, in quîs duo Batenburgici, Siffridus Beima, Hermannus Galama, aliique, cum evadere navi vellent, à nauclero ſuo proditi, ac Mulerto, Arenbergici centurione, comprehenſi, Harlingam in arcem abducuntur. Cnm diſceſſu Brederodii, qui præcipuos mercatorum, civiumque aliorum, ſecum traxerat, & trahebat indies plures, qnum detereretur valde Amſtelodamnm; Iuſtus Buyckius, urbis conſul, ut commerciis ſubveniret, per libellum à Parmenſi ſupplex petit: *quando Antverpiæ perturbata quadam ipſa pridem, urbi conſervandæ, indulſiſſet; eandem gratiam nunc Amſtelodamo faceret, & ſuccurreret pereunti.* Hæc reſpondet; *ſi rediret ad obſequium, ad Antverpiæ exemplum, & præſidium à ſe admitteret; facturam eſſe, quod Antverpiæ feciſſet.* Qua de cauſa regi ſtatim ſe ſubmittunt, & cohortes à Noircarmio quaſdam accipiunt; qnod & paullo ante fecerant Brugæ, Iperæ, Silva-ducis, & Trajectum ad Moſam flumen, aliæque multæ urbes. Parmenſis, conſtituta Antverpia, curiiſque provinciarum; & Hollandiæ præfectura, dum Auriacus inde abeſſet, in Boſſuvium tranſlata, Bruxellas rediit. ubi, retinendis Belgis, qui diffugere, & commerciis confirmandis, blande paſſim ad urbes ſcribit, edictumque à rege proponit. quem per literas dehortatur; *ne, jam tranquillato Belgio. perduellibus caſtigatis, aut captivis; urbibus, præſidio impoſito, ad obſequium reductis; militem Hiſpanum mitteret. id ſe cunctis promiſiſſe, & promiſſo turbas omnes compoſuiſſe; iterum exorituras, ſi quid contra fidem à ſe datum faceret.* CIƆ IƆ LXVII. Bene illa, ac pro Belgii ſalute, & regis etiam dignitate; qui, ſi obſequutus foret, etiamnum tot provincias in obſequio retineret. verum illum, qui qnietem illic nollent, & imperium affectarent, in diverſa jam impulerant; *imparem regendo fœminam, ideoque à republica dimovendam*, dictitantes. Hinc deliberare incipit, & conſilinm cum Madriti, tum Segoviæ etiam habet; duplici conſulentium adfectu, *utrum venia, an vindicta, uteretur.* Ruiſius Gomeſius Silva, Suareſius Figueroa Ferianus, & Bernardinus Freſneda, clementiam ſuadere, ac *delicti pœnitentiam Belgis concedendam eſſe.* contra Ferdinandns Alvareſius Albanus, Spinoſa Cardinalis, & Inquiſitionis præſes, *coërceri rebellionem, & in auctores animadverti* cupiebant. His Philippus ſe adjungit, bellnmque in proximum ver decernit; & exercitum, à ſe ducendum. *Tenax illi offenſæ animus; & occaſio videbatur, *obnoxia jam provinciarum libertate, munire principatum, per tot privilegia hactenus precarium.* itaque non ultra offenſam clam habere. & pœnæ initium à Montinio, ac Bergenſi, qui anno præterito oratum miſſi ad mitiganda de inquiſitione edicta, in hoc tempus dilati, in cuſtodiam abducuntur. ubi Bergenſis, injuriæ impatiens, dubium mœrore animi, an veneno, vitam finit. Montinius poſtea extra Segoviam productus, ſecuri percutitur; vir magni animi, & affectus in remp. Bona utriuſque fiſco addicta; neque profuit, quod majorum religionem tuerentur. Bergenſis, uti ſe regi probaret, datis ad uxorem literis, imperaverat, nt quicunque in ſua ditione pueri à ſectariis luſtrati eſſent, denuo etiam luſtrarentur. pro Montinio, quæ adventabat, Philippi ſponſa, Anna Auſtriaca, deprecatura dicebatur. ſed, ne gratiam illi hanc invitus faceret, maturato mox ſupplicio, interceſſionem excluſit. Iam Philippus, in Belgium iturus, de via deliberat. *Oceanum ingredi exiguo navigio, præter ejus dignitatem; cum magna claſſe, longi apparatus viſum. & periculum in Hollandia, aut Zelandia, timebatur; ob Auriacum illic præſidem, in provinciis turbatis ſi non fidei ambiguum, at ſuſpectum. ac per mare mediterraneum,*

CIↃ IↃ LXVII. *longa via, & magna impenſa; &, ut per Italiam iter non difficile, ita tamen per Germaniam, propter principes Proteſtantes, quorum terras tranſeundum, minus tutum.* ea propter per Sabaudiam, & Burgundiam, ac Lotharingiam ire placuit. brevior via iſta erat, & periculo, etſi non moleſtia, vacua. cui etiam minuendæ, quia, anno inclinante, tranſitus per aſpera montium in Sabaudia impeditus, à Galliarum rege Carolo commeatum item petit; utque à foro Iulio copias, ubi exponeret, per Provinciam, inde Lugdunenſem agrum, cælo ibi mitiore, traducere in Burgundiam liceret. cumque ille excuſaret, ob frequentiam iſtis locis Proteſtantium, per quam tranſitus militi minus tutus foret; couſtitutum eſt, per Sabaudiam iter facere. ſed in ea quia commeatus inopia, ad Philibertum Emanuelem, ducem amicum, Ioannem Cunigam, & Franciſcum Ibarram, mittit, ut venturo exercitui iſte tranſitum, hic annonam procuraret. eandem ob cauſam Antonius Mendoſa ad Lotharingum amandatus. nec legatio fruſtra fuit. His peractis, cum rex in procinctu ſtaret, alii, poteſtatis avidi, ſuadere *ne iret. caſtigandos eſſe Belgas, ipſum natura nimis benignum: inſuper, ſpectare pœnas, principi indecorum eſſe.* igitur ſententiam mutat; & legatum, cum exercitu, ac plena poteſtate, deſtinat. dumque diſpicit, cui negotium id committat, alii Carolum filium ſuadent; cujus, ceu legitimi principis, reverentia facile Belgas ad obſequium revocaret. alii Medinacœlium; alii Albanum, militiæ clarum: cujus virtutem, coërcendis perduellibus neceſſariam, magis extollere, qui remotum ab aula æmulum cupiebant. & obtinuere iſti, valde indignante Carolo; qui, benigne in Belgium affectus, tranquillari illud mallet, quam puniri. Mox Neapoli, & Sicilia, Sardiniaque, evocatæ legiones veteranæ, & duplicatæ leves omnes armaturæ; additæque ex Hiſpanis turmæ duæ, Lopeſii Sapatæ, & Sanchii Avilæ. ſclopetariorum equitum item II, Petri Montani, & Conſalvi Monteri. in Suevia, & comitatu Tirolenſi, Albericus Lodronius cum delectum peditum Germanicorum habuiſſet, ſigna XII, è militibus CCC ſingula, ſcribit.

IOANNIS MEURSI
GVLIELMI AVRIACI
LIBER IV.

CIↃ IↃ LXVII. HOc paratu, ad diem X menſis Maji, cum filio utroque, Frederico, ac Ferdinando, Barcinone Albanus ſolvit; & febri pariter atque arthritide correptus, curandæ valetudini, Nicææ cum IV triremibus ſubſiſtit, cæteram claſſem Genuam præmittit. inde ſubſequitur; viribus refectis; & ſeptimo die, quam diſceſſerat ex Hiſpania, Genuam appellit. ibi vexilla tironum ſelecta IV veteranis miſcet, in Belgium ituris; & Alexandriam profectus, Gabrielem Cuevam Alburquercium, Mediolanenſis ducatus præſidem, obvium habet. mox Mendozam ad Pontificem ablegat, renovando conſilio, ſe auctore cum regina ante biennium Bajonæ habito. deinde, militem luſtraturus, Ambroſii fanum contendit. id provinciæ ſubalpinæ eſt oppidum, ad Ceniſium montem ſitum; quo Ibarra, advecta annona, convenire exercitum juſſerat. In hoc ſigna XLIX erant, ſub queis peditum Hiſpanorum paullo minus novena CIↃ, quorum primi ductores, Alphonſus Vlloa, Iulianus Romerus, Sanchius Lodonius, & Conſalvus Braccamontius. & Vlloa ſigna XIX, reliqui X quiſque ducebant. his in fronte ſclopetarii majores XV additi, pugnæ maximum momentum, ut compertum. equites Hiſpani, Itali, Epirotæ, in XII turmis, CIↃ CC. Luſtrato exercitu, & à morbo recreatus, Aſtam venit; inde porro Poërinum. ubi quædam cum Sabaudo collocutus, Ambroſii fanum, quo exercitum præmiſerat, iter capit: mox, Ceniſio Alpibuſque ſuperatis, Monflorium, in Burgundiæ limite. Exercitum omnem trifariam diviſerat. primum agmen, ipſe ducere; medium, filius Ferdinandus: ultimum Cetonæ marchio, Chiapinus Vitellius, belli egregius. In itinere magnæ moleſtiæ, per abrupta, & convalles difficillimas, quas Arva ſcindit, ſtreperum flumen, in Iſaram, ubi ponte jungitur, ſe exonerans. ad hæc alia difficultas quoque objecta; quippe ſterili admodum loco, ſine quiete continuata diu itinera militem defatigabant; fame omnino moriturum, ſi eodem in hoſpitio die amplius ſubſtitiſſet. Dum ſic per Allobroges ducit, pertimere ſibi Helvetii, & vicini Genevenſes; qui auxilia fœderatos, pariter anxios, oratum mittunt; item in Heduos, ad Condæum; *ut periculo communi, arma capiens, opem ferret.* ſed hunc metum ipſe Albanus ſtatim exemit; cum, itinere feſtinato, in Belgium tendit. Dum in Burgundia eſt, adjunxere ſeſe copiis ſclopetarii C, cataphracti CCCC, à Philippo conſcribi juſſi. iis præerant, comitatus præſes Vergius, & nobilitatis principes, Chevereaulxius, Mommartinus, Clarovallius. Monflorio digreſſus, Fontenaium, in limite Lotharingiæ poſitum, duodecimo die attigit. Hinc cum villam Theodonis perveniſſet, in principatu Lutzemburgenſi, à Parmenſi obviam miſſi Barlamontius, & Noircarmius, mandatorum, quæ à rege accepiſſet, exemplar petunt. eo exhibito, cum tranquilla omnia in Belgio eſſe illi affirmarent, mox Germanicum equitatum, qui in limite præſtolari, ſuo auctoramento ſolvit. Obvius ibi Egmundanus, & adventum dicis ergo gratulatur. hunc ut eminus venientem conſpicatur, ad præſentes ſe convertens, clara voce; *en hæreticum,* inquit, *magnum!* audiebat ille elogium, vixque animum perturbatum componebat, cum, benigne mox exceptus, dictum ambiguum in meliorem partem capit. Lodronii legionem Antverpiam præmittit, & Belgarum XVI ſigna excedere jubet. Bruxellas, ſalutandæ

CIↃ IↃ LXVII. Parmenſi, Ibarram deſtinat. & cum cætero ipſe milite die XI Kal. Septembris nrbem intrat. neqne mora, quin præſidia legionibus hic diſtribuit. ac Sardoam Anguiano, Neapolitanam Gandæ, Langobardicamqne Liræ; Ferdinandum autem filium, cum quam maximo equitatu, Dieſtæ imponit: ſolam Siculam ſibi ſervat, & hoſpitia aſſignari à metatoribus illi cnrat. tum Parmenſem in palatio magno comitatu adit, ac mandata regis explicat; quibus illi armorum ſumma, & religionis arbitrium, item jus in magiſtratus caſtigandos, vel mutandos, denique poteſtas vitæ, ac necis, data: ipſa tantum obire res civiles juſſa; &, ne quidquam controverti unqnam poſſet, in negotiorum dubiis, uni illi interpretandi jus conceſſum. hinc à rege literas profert, quibus ſcriberet, *juſſa etiam ſecreta dediſſe, non promenda, niſi in occaſione.* hæc quæ eſſent, percunctanti; renidens ille, *oblitum ſe in præſens dicere: ſed, cum tempeſtivum foret, in memoriam revocanda.* ſat contemptim id reſponſum videbatur; ſed offenſam prudens fœmina, & provincia deceſſura, diſſimulare. calumniæ de ea apud regem fuerant, *conniventia, & lenitate muliebri, foviſſe turbas, ſeveriſſime compeſcendas.* has refellere abſentia ſua ſtatuebat; &, tam diſpari ſucceſſore, ſæpius deſideranda, in meliore Belgarum affectu ſolatium ponebat. Statim juſſa Albanns agit, & reſponſum ad libellum anni proxime elapſi regis nomine etiam parat; tum Caroli Cæſaris, & Philippi, de religione cujuſque inquirenda, edicta reponit; deque Ordinum conventu ſpem conturbat. provinciis, quæ rex mandaſſet, per literas nuntiat. ſimul ad obſequium hortatur, & ſacrorum veterem cultum. etiam diploma regium, anctoritatis firmamentum, typis vulgat. Arcanum mandatum erat, *punire proceres, fidei incertos.* hoc Parmenſi cum ingratum exiſtimaret, clam habere Philippus juſſerat. & colloquio ſat compertum, cum aſſeveraret ipſa, *ſi clementer haberentur, conſtantes obſequii omnes fore. experiundo didiciſſe, Belgarum ingenia cogi non poſſe. ſi blande agat, fide inter ſe certaturos; ſi vim intendat, pro libertate quidvis auſuros.* Verum ille inſtitutum porro nrget, ac urbano magiſtratui claves adimit. cunctis imminui jus ſuum indignantibus, Gandavenſes, CIↃ IↃ LXVII. quîs plus animi, per provinciæ præfectum Egmundanum, de injuria queri auſi, reſponſum accipiunt; *conquieſcerent: ſe, quod regi expediret, conſulturum.* Poſtquam iſthæc pro libidine ita geſta, Ordinum amoto imperio, XII viros rebus judicandis inſtituit; qui, ſe præſide, imminuta curiarum auctoritate, & Senatus item Belgici, contra omnium provinciarum privilegia, de perduellibus, ac ſectariis, cum plena poteſtate cognoſcerent. huic Senatui deſtinati initio erant promiſcue provinciales, & extranei; Arenbergicus, Barlamontius, ac Noircarmius; Hadrianus Marius, Gelriæ cancellarius; Arteſiæ præſes, Ioannes Porta, Iacobus Heſſelius, Ioannes Vergas, Ludovicus Delrio, Belinus Bieſius, Ioannes Boſius, cognitor regius; & Iacobus Torræus, qui ab actis eſſet. Albani vicem præſes Vergas aſſideret, propudium hominis, &, qui, ob illatam vim propinquæ virgini, Hiſpania exul ferebatur. cujus ſævitiam ipſi quoque Hiſpani teſtati, *dignum Belgii carcinomate cultrum* affirmare. Primo trimeſtri comparere ipſe Albanus, ac jus ſolus pro libidine ſua dicere; ceteris tantum conſulendi poteſtas eſſe. qua injuria mox nonnulli commeatum poſtulare; alii, tyrannidem iſtam deteſtati, ſponte ſua emanere. itaque vix tres reperti è duodecim, qui ſententiis damnatorum ſubſignarent; Vergas, Delrio, ac Torræus: tam inſigni omnium odio, ut hi TVRBARVM, illi SANGVINIS SENATVM appellarent. cumque initio decretum eſſet, litem nemini intentare, quam nobilibus fœderatis, tunc abſentibus, profugisque, & concionatoribus, quoſque illi conſiſtorianos dicerent, tum imaginum direptoribus, cæteriſque perduellibus; alia his capita mox adjungunt, quibus qui obnoxii eſſent, ii majeſtatis rei, boniſque omnibus excidiſſe, judicarentur: idque interpretatione tam diffuſa, ut vix quiſquam crimini iſti non propinqnus videretur. Hic Senatus, iſta anctoritate mnnitus, decreta Hiſpanica exequi paullatim cœpit. Auriacus, Egmundanus, Hornanus, Hochſtratanus, Bergenſis, & Montinius, multo maxime regem offenderant; neque pœna differenda. quam ob rem negotium Albanus

CIↃ IↃ LXVII. nus ſimulare; ac Bruxellas proceres omnes, de ſumma rerum conſulturus, evocacare. conventum. ad v Eid. Septembris in Culemburgica domo indicit; quam, palatio à Parmenſi occupato, ipſe inſederat. ubi poſtquam conveniſſent, Senatum ignarum armis obſidet; & de arce urbi Antverpię imponenda, dum conſultat, die exempto, veſperi demum dimittit. inter exeundum autem, ut minore res tumultu gereretur, ſeorſum emiſſos, Egmundanum Sanchius Avila; & Hornanum Hieronymus Salinas capit. Egmundanus, animi egregius, cum gladium ponere juberetur, quo tam fortiter aliquoties pro rege uſus, nequicquam ordinis ſui jus obteſtans, ægre diſcinxit. Hornanus autem, circumſtantes de eo percunctatus, reſpondente nemine, oculos in cœlum attollens, & ſuſpirans; *nempe*, inquit, *æquum erat, cujus me conſiliis credidi, ejus ut fortunam ſequerer.* Captivis appoſitus miles Hiſpanus. Re patrata, per Barlamontium, & Mansfeldium, Parmenſi nuntiat; *hoc fuiſſe in regis literis intellectu ſubobſcurum; & explicari iſtuc temporis haud conſultum. factum, ut, ſi turbaretur, derivata in ſe invidia, ab odio populi, quem rex ipſi commiſiſſet, & periculo, immunem præſtaret.* Animum fœminæ, cum ingenio ſexus ſui, tum potentia imminuta, multo magis irritabilem, pupugit iſta excuſatio: qua illudens, tot rebus geſtis perſpectam fidem in dubium traheret: &, provincia decedere juſſę, tanquam etiam tum præfectæ, inſultaret. Nec his contenta Albani ira, ultra pergit. Mox Ioannes Caſembrotius Backerſelius, ut conſiliorum, ita fortunæ pars herilis, carceri datur. & Lodronius Antonio Straleno, conſuli Antverpiano, opibus juxta gratiaque inter ſuos eminenti, in Machlinienſi via manum injicit; bona in commentarium referri, ædeſque obſignari, mandat. inde capti plures alii, neque loco, neque ſorte, inter ſe pares. Carolus Mansfeldius, qui initio fœderatis ſe adjunxerat, exemplis territus, ſive patri innuenti obſecutus, clam ex aula ſe ſubducit; minime tutum arbitratus, aut offenſi regis gratiam, aut præfecti ſeveriſſimi amicitiam, experiri. Hochſtratanum caſus ſervavit. nam in aulam dum contendit, Albani juſſu, conſilia ſua collaturus, læſo forte per viam crure, emanendi cauſam invenit. CIↃ IↃ LXVII. Ingens Belgas metus cepit; utque tutam innocentiam habere liceret, hi trans mare in Britanniam, illi in finitimam Galliam, ac Germaniam, iſti ad urbes Anſiaticas, paſſim fugiunt, ſedemque ibi novam ponunt. Erant item, qui Veſaliam ſe reciperent, Cliviæ urbem, Rheno flumini adjacentem. Verum id Albanus poſtquam accepiſſet, Clivienſem, datis literis, adhortatur; ne ſubjectos regis ſui, perduelles, domicilio, aut patrocinio, adjuvaret. qua de cauſa convocati à magiſtratu, cum in capita quædam objecta conveniſſent, jamque urbem impetraſſent, non contentus Clivienſis, per legatos capita illis nova offert, ad quæ ſinguli reſponderent. ea quia multa eſſent, tum permultis, linguæ ignaris, minus etiam intellecta, ut expendi apte poſſent, cum deſcribi, & exemplum ſibi dari, poſtularent; ac legati, injuſſu ducis non id fieri abs ſe poſſe inquientes, denegarent; reſpondere. *non ſe quicquam innovatum in religione cupere; verum iiſdem, quis Veſalienſes cæteri, concionibus uſuros. neque perduelles eſſe, neu adverſum regem turbas concitaſſe. cujus criminis ſi quis accuſare vellet, magiſtratus Veſalienſis, cujus nunc in poteſtatem tranſiiſſent, judicium accepturos eſſe. porro promptos duci, & magiſtratui ſuo, fidem omnem, & obſequium, exhibere.* Hoc reſponſum, ſcripto mox repræſentatum, legati accipere noluerunt; promittentes nihilominus, cuncta ad ducem relaturos, qui reſcribere magiſtratui, *uti profugis urbe ſua interdiceret, juberetque intra menſem emigrare. hac tempeſtas commorandi ſumma foret.* quo mandato, tam prærupto, conſternati homines miſeri, ſupplicare duci inſtituunt; *benevolentiæ ſuæ famam effeciſſe, ut ſe, fortunaſque ſuas, ipſi crederent. quam ob rem orare enixe, ne hanc ſpem tot miſerorum profligaret; neve, graviter afflictos, magis premeret. daret pacem, & libertatem, conſcientiis; idque omnino exiſtimaret, vota pro ſalute ejus habituros. quod ſi impetrare haud poſſent, ſaltem abitum ne præcipitare cogeret, ac trimeſtre largiretur.* Poſt has preces, quanquam ægre, venia manſionis data. Captivos proceres ſub cuſtodia III cIↃ militum Gandavum mittit, in arce urbis aſſervandos; juſſo prius Egmundano teſſeram à præfecto repoſcere, &

CIↃ IↃ LXVII. Alphonſo Vlloæ tradere, qui cum præſidio illic eſſet. nobilitas reliqua, pars Vilvordæ, pars Bruxellis cuſtodita. poſtea Antverpiam Albanus veniens, in ſuburbio Kiliano, meridiem verſus, diruto muro, ac turre antiqua, cui porta Cronenburgica nomen erat, arcem ordinat, arduo opere, & impenſa quaterdecies centum cIↃ florenorum. quorum cccc cIↃ Antverpienſibus imperata; ex centeſima, & viceſima, decimaque, repetenda. præponitur fabricæ Paciottus, ſimili in Taurinis opere artis clarus. operæ II cIↃ laborem continuantes brevi tempore exſtruxere. circum propugnacula v. ex his uni à ſe DVCIS, alterique FERDINANDI, tertio autem TOLETANI, quarto ALBÆ nomen ponit. quintum, in memoriam artificis, PACIOTTVM vocat. inde equitibus cccc comitatus ipſe ingreſſus, opus inſpicit, Gabrieli Serbellono præſidium mandat; tormenta bellica, urbi erepta, illic locat: magiſtratum denique lectos, aliaque, quæ præſidio neceſſaria, curare jubet. in urbe cum legione Germanica Lodronium relinquit. eo facto Bruxellas repetit. Interim, commota denuo Gallia, Carolus rex auxilia ab Albano poſcit, ex fœdere debita, quod Bajonę cum regina clam contraxerat. Legatur fano Quinctini præfectus, cum tribus aliis è primaria nobilitate. nec irrita legatio fuit. quin Albanus, ceu pacatis Belgii rebus, ipſum ſe ducem offerre. ſed ſuſpectus Gallis favor, nimis obvius; &, *venire in regni penetralia talem, exploratio, non auxilium*, putabatur. ea propter gratias agunt, & reſpondent; *magis tutum, ſi auxilia alteri tradat. nam ut ipſe ea ducat, Belgiumque nunc relinquat, neutri regum expedire.* tum deſignat Arenbergicum cum equitibus cIↃ IↃ; peditibus cIↃ cIↃ, Hiſpanis ac Belgis; qui, ut patriæ tempeſtati ſe ſubtraherent, in militiam ſeſe dederant. Conſtitutis Belgii rebus, adfuturus jam Philippus credebatur: ac initio ſic ſtatuerat; ſed in aula, ac regno, turbæ retinuerunt. Carolus filius, ceu novarum rerum ſtudio, in cuſtodiam conjectus; & Elizabetha uxor, accita morte, intercepta. tum Maurorũ in Bætica compeſcendi motus. Albanus, ubi comperiſſet, plurimos Belgas, in Galliam profugos, contra regem arma cepiſſe, edicto eos, menſe Septembri promulgato; revocare animum inducit. moxque Octobri proximo iterat; vetans, *ne quis patria excederet, aut extraneo etiam principi militaret. qui negligeret, huic crucem, bonorumque publicationem, promptam.* in præſentes paſſim ſævit, & brevi tempore per carnificem interfecti amplius cIↃ IↃ ccc. Hinc, qui ultro ſolum verterant, ſe beatos arbitrari; exiliumque, ac paupertatem, graviore aliorum tunc miſeria, multo æquius tolerare. XIV Kal. Ianuarias regius cognitor, Ioannes Boſius, publice in judicium vocat Gulielmum Auriacum, Ludovicum Naſſovium, Antonium Lalanium Hochſtratanum, Gulielmum Bergenſem, Florentium Pallantium Culemburgenſem, Henricum Brederodium, aliosque: & Bruxellis, intra ſextam ſeptimanam, adeſſe jubet. Auriaco beneficia memorat, quoſque honores inde Carolus, hinc Philippus, contuliſſent; tum, objecta ingratitudine, perduellionis reum varie agit. Hochſtratani, & cæterorum, eadem fere accuſatio. Parmenſis, commeatu accepto, ordines Belgii, literis ad v Eid. Decembres datis, valere jubet; *in regem fidem, in ipſos affectum*, teſtata ſerio. ſimul hortatur, *ut majorum religionem, & regis cultum, quam conſtanter tuerentur. Animo angi; ob biennii elapſi turbas; quas nonnihil tamen ipſa, Dei gratia, operaque ſubditorum, collocato per obnoxia oppida milite, tranquillaſſet. nec reſtare aliud quicquam, quam ut, malis pœna inhibitis, rex de cæteris pro arbitrio conſtitueret. huc conſilia contuliſſe. ſperare autem, eam curam adhibiturum, qua felicitatem priſcam in provinciis reſtauraret. & optare, quam cepiſſet coram illis poteſtatem, etiam deponere poſſet. ſed mandato prohiberi; & nolle regem, ſe abſente, conveniri.* Non multo poſt Italiam petit, proſequente paullum Albano. Et reliquit deſiderium ingens ſui in Belgarum animis fœmina, poteſtatis exercendæ temperans præ ſucceſſore. rex provinciæ bene pridem adminiſtratæ gratias egit, aureorum tricena cIↃ florenorum, annua vicena addens. alii quadragena memorant. Captivi proceres, mox avecti, angere omnes; & exempla tam illuſtria nemini veniæ ſpem permittere. Sabina Bavara, Egmunda-

cIↄ Iↄ LXVII. dani uxor, caſu adeo violento conſternata, dato Nicolao Landæ negotio, virum carcere libetare nitebatur. conatus irrita, *ſaltem ut aurei velleris equitem, aut Brabantiæ baronem, haberi* ſupplicat. & libellis pluribus agit, *ut collegis, pro antiquo ordinis jure, judicandus traderetur. uſitatum id fuiſſe, & Novocaſtello, Montagæ, Romonio, Gruythuſio, Ræveſteinio, Haudtbordino, aliiſque factum: quos & ipſos perduellionis reos à principibus ex ſtatutis ordinis ſui judicatos. neque aliter quenquam habitum, niſi prius, de ſententia principis, collegiique, ordine motum. quo ſi excidiſſet, tamen, per Brabantiæ privilegia, in quæ rex ſe ſacramento obſtrinxiſſet, quæque reum è provincia exportari prohiberent, dandum judicem ordinarium.* Fœminam principem, pro marito recte, & ordine, ſupplicantem, improba diſtinctione Albanus luſit; & regem dividens, non ceu velleris aurei præſidem, ſed ſupremum Belgii dominum, cauſam cogniturum ait. ac deinceps Landam abſtinere jubet. Hic Sabina, de liburnicis paratis fama, metuens; ne è Brabantia pridem avectum in Hiſpaniam mox transferrent, orare Ordines provinciæ, *darent operam, ne injuriam Albanus faceret.* illi rati, æqua adeo poſtulantem deſeri non oportere; intercednnt; *ne migraret leges populi, neve datam à rege fidem violaret.* iſque reſpondet; *ex æquo, & bono, curaturum: nec in nomina tam illuſtria fidieque, & meritorū in regem ante id tempus clara, temere quicquam commiſſurum.* Eadem niti, una cum Hornani matre, apud Cæſarem, Imperii principes, equiteſque ejus ordinis, in Hiſpania, Italia, Germania, alibique. interim cuſtodia nihilo liberior fuit. & IV Eid. Novembris, juſſu Albani, Vergas, Delrio, Pratiuſque, Hornanum adeunt; ac, ſine ulla exceptione, reſponderi ad interrogata poſtulant. ſi detrectet, actum iri in contumacem. id qua-
cIↄ Iↄ LXVIII. triduum exemit. dein anno cIↄ Iↄ LXVIII ad diem IV Eid. Ianuarii, coram Franciſco Monteſio, & Antonio Avila, LXIII accenſationis capita Pratius tradit, quibus intra V diem reſpondere teneretur. idem Egmnndano factum. Auriacus, futuri prudens, Dillemburgum, in Germaniam, ſe receperat. Hochſtratanus, in Vbiis erat. uterque ſcripto crimen removent. *fidei ſemper in regem certos, omnia turbis componendis pertentaſſe. falſo in ipſos culpam verti, Inquiſitioni* cIↄ Iↄ LXVIII. *potius imputandam. verum illum Hiſpanorum aſtum eſſe; qui, libidine dominandi, antiqua regionum jura convellere anniſi, anſam quærerent ſumendis armis, & Belgarum opprimendæ libertati. hinc creatos novos epiſcopos, & concilium Tridentinum promulgatum, impulſore Granvellano; qui, proceribus Belgarum infeſtus hoſtis, proſapiæ obſcurus, potentia illuſtriſſimum quemque ſupergreſſus, eaque ambitioſe uſus, remp. omnem pervertiſſet. non judicium declinare; ſi idoneum, & ſecundum equeſtris ordinis jura, daretur.* Aliorum, in eodem hoc reatu, par reſponſum. Interim in Auriaci filium, Philippum Buranum, impetum faciunt; miſſo Verga, qui Lovanio eum abduceret, ubi ſtudiorum cauſa tunc agebat. nec ætatis innocentia, aut implorata à Rectore Academiæ privilegia, tredecenni profuerunt. paſſim etiam in vincula acti provinciarum, urbiumqne, advocati, ſyndicique. omnes crudeliſſime habiti. inter hos Iacobus Endins, Hollandiæ advocatus, ſævienti Albano miſerrime objectus. virum gratiæ, fideique, inter ſuos perinſignem, Boſſuvius, per Auriaci abſentiam provinciæ præſes, ad cœnam vocaverat; eaque finita abiturum, apud ſe detinuit. inde in illius domum Sandium mittit, ipſi ab epiſtolis; & Gulielmum Berendrechtum, actuarii curiæ adjuvam: qui & ſchedia, & ſcripta omnia, in indicem referrent. inde noctu per prætorem, addita militum aliquot cuſtodia, captivum Bruxellas mittit. illic, confectus mœrore, anno poſt in carcere periit. innocentiam viri Ordines tueri niſi, Antverpiamque, ubi Albanus cum Senatu ſuo eſſe, ablegarunt è primaria nobilitate Aſſendelfium, ac Matheneſium, & primariarum aliquot urbium conſules;adducuſque Ioannes Treſlongus, vir forenſis eloqnentiæ tunc laudatus, poſteaque primus in ſupremo Hollandiæ ſenatu præſes. is cordate bonam cauſam tuebatur; ac oratio nimis libera pene exitioſa fuit. quippe in cubiculo domus totum diem aſſervatus, nemine ad colloquium admiſſo, cum ſilentii juramento vix dimiſſus; tanto cæterorum metu, ne prehenderentur etiam, ut, mutatis ſtatim hoſpitiis, re infecta, urbe excederent. Sub hoc tempus rex Philippus, de

re

CIↃ IↃ LXVIII. re Belgii animi incertus, univerſam ad Inquiſitores defert, ex ſententia eorum deinde acturus. iique XIV Kalendas Martias reſpondent; *Belgas omnes, cujuſcunque loci, aut ordinis, & divinæ, & humanæ, majeſtatis reos eſſe. ſolis his exceptis, quorum in probationibus mentio eſſet. hos aperte Dei, eccleſiæ, & regis ſui, reverentiam exuiſſe; illos, cum reprimere ſectas, turbaſque omnes, debuiſſent, per initia minus validas, tolerando vires iſtis addidiſſe. eidem culpæ nobilitatem affinem videri, quæ, prætextu publicæ tranquillitatis, populum per libellos ſupplices concitaſſet.* ratum regi hoc conſilium. qui Albano, ad diem XII Kalendarum datis literis, imperare, in ſectarum ac perduellionis reos de præſcripto S. Inquiſitionis uti quæſtionem habeat. iſque, ne deinceps quicquam per mollitiem quorundam, in ſententiis ferendis peccaretur, abrupti rigoris judices ponit; qui ex placito conſilii, quod jam ante SANGVINIS appellatum dixi, noxam, & pœnas, æſtimarent. horum licentia cum in innocentiſſimos quoſque graſſaretur, nec, tam laxa ſanctione, quiſquam omnino eximius eſſet; angi ſane vehementer, quotquot dignitate, aut opibus, anteſtarent. nemo non periculum ſuum arbitrari. & augere etiam metum miſerorum tot ſpectacula, in præſentes, abſenteſque, graves pœnæ, & bonorum publicatio. Tam abrupto hoc rigore paſſim plurimi patria exacti; parſque in Flandria occidentali ſilvis ſeſe abdidere. unde facta deinde manu erumpentes, in ſacerdotes, monachoſque, noctu invadunt, comprehenſis bona eripiunt, & immanitate ea, quam paſſi erant, nares fœde, aureſque, obtruncant. quibus coërcendis miles poſtquam fruſtra miſſus eſſet, ruſticos vicatim Albanus ſui quemque curionis curam gerere, ac bona erepta, à loci judice æſtimanda, reſtituere edicto jubet; & cavere pro eorum vita deinceps, fortuniſque, ſine ullo privilegiorum obtentu. Auriacus, intellectis Albani conſiliis, tam inique ſe ac filium divexari indignatus, apud Cæſarem, Electores, cæteroſque Imperii principes, de injuria ac vi queritur, & intercedi apud Philippum regem orat. Cæſar, animi valde æquus, litteras, & legatum, mittit, pro Auriaco oraturum. etſi fruſtra. quippe reſpondet Philippus; *rerum Belgicarum negotium Albano abs ſe creditum eſſe. huic ſe Auriacus ſiſteret, perbenigne audiendus.* verum ille, qui ſævitiam Albani noſſet, non id tutum arbitrari. igitur ad Imperii proceres, & propinquos, ſe recipiens, iterum offenſam repræſentat; *ſe defenſione ſua prohiberi, boniſque everti. filium in Hiſpaniam abductum, conculcatis & Brabantiæ, & Academiæ Lovanienſis, privilegiis.* tum injuriæ privatæ publicam addit; *priſcam Belgii libertatem oppreſſum iri. paſſim arcibus, munitiſque locis aliis, Hiſpanos imponi; Belgii, & Germaniæ hoſtes. alibi arces novas fieri. miſeros Belgas, dum, tuendæ libertati, Inquiſitionem avertere annituntur, in ærumnas graviores incidiſſe. nec diſcrimen Belgii tantum iſthic verti; ſed, ſubacto prius illo, in Germaniam, ſolo proximam, & culpa, iram Hiſpani transferendam. itaque in communi cauſa operam darent; hominibuſque, præter jus & fas oppreſſis, ne auxilia, maximum libertatis ſuæ firmamentum, denegarent.* Inclinati hac oratione quidam, religione, aut genere, juncti, ei militem promittunt. interim apologia innocentiam teſtantur. Sub hoc tempus nobiles aliquot ſævitiam Albani ulciſci ſtatuunt. forte quadrageſima erat, & ſuadebat pietatem anni tempus. ad eamque exercendam Groenendalium, in nemore Sonio monaſterium, proficiſci cogitabat. id gnarum aliis, occaſionem conſilio dedit. Riſoirius, & Carlous, è gente Vander-Notia fratres, duces erant. Carlous, ut periculo temporis ſe eriperet, in hoc ipſo monaſterio latitabat. parati pedites IↃ, equites fere IↃCC, plerique in caſtello Ohanio occultati. & patrata res fuiſſet, niſi inſidias miles quidam prodidiſſet. is domeſticus* pridem Licquii, ad ipſum defert; ille porro ad Albanum. qui, indicio fidem negans, ceu auſurum nullum crederet, vix differre deſtinatum pietatis exercitium perſuadetur. quidam è conjuratis miles, de cohorte Egmundani, comprehenſus fortiter quæſtionem excepit, neque conſcium quenquam prodidit. Ineunte quadrageſima, eorum ſupplicia, qui audierant conciones, Albanus parat; itaque paſſim in urbes mittit, qui in vincula noctu oppreſſos ſecum ab-

cIↄ Iↄ LXVIII. abducerent. verum plurimi, ſuo metu, monituve amicorum, mutatis locis, è periculo evaſere. & è prætoribus ipſis nonnulli, tam aperta iniquitate, officium ſuum detrectabant. inter alios talis Leidæ Ioannes Berendrechtus erat. adventabat in hanc urbem è mandato Arnoldus Sasboutius, cives aliquot LXXX prehenſurus. ac feciſſet, niſi vir honeſti animi homines ſimplices, publicatis pridem à Parmenſi literis, & clementia regis fretos, circumveniri indignum ratus, clam præmonitis fugam, aut latebras, ſuaſiſſet. alibi tamen non ſine effectu imperium fuit; & oppreſſi perquam multi, varia morte perierunt. Vltrajectinis porro inſtat, ut concilii Tridentini decreta recipiant. miſſique præſes Machlinienſis, & decanus Bruxellenſis, Archiepiſcopum adjuturi. ſed eccleſiaſticus ordo hic diſcrimen aliquod facere. *fidei catholicæ profeſſionem, errorum reformationem, cætera omnia, libenter admittere; at de juriſdictione extraordinaria capita, aliaque, ambigui ſenſus, ea nullo modo poſſe. interpretationem factam à Parmenſi ante biennium; illa ſe uſuros eſſe.* cumque urgeret Archiepiſcopus, deprecatum Bruxellas mittunt; quibus ſevere Albanus reſpondet, *morem omnino gerendum; idque ita regem velle. nam quæ nuper à Parmenſi indulta ferrent, ea iniquam temporis conditionem extorſiſſe.* ad reſponſum literas addit; & mandata archiepiſcopum exequi jubet, clerum ilico parere. Auriacus amicos, & exercitum, in Germania parare; cum fœderatis clam conſilia ſua habere; &, vix exſpectante Albano, impreſſionem pluribus ſimul locis moliri. tum à profugis, qui in Anglia, Clivia, & alibi, inſtaurando bello opem, ac pecuniam, corrogare: Ludovico quoque fratri, & Gulielmo Bergenſi affini, mandata dare, providerent, ne reſp. detrimenti quicquam caperet. Theodorus Sonoius cum fiduciariis literis fœderatos paſſim adit, rogitatque, ut præſcripto omnes loco, ad XIV Kal. Maji, adeſſe velint. & ſtitere ſe nonnulli; aliis conſilii ancipitis exitum opperiri placuit, animumque pro fortuna inclinare. dum hæc fiunt, Ludovicus Naſſovius militem, à ſe collectum, navigio imponere apud Embdanos ſatagebat. verum illi, etſi clanculum faverent, tamen palam, Albani metu, prohibebant. In propinquo arx Wedda erat. hanc ſtatuerat occupare, & in agrum Groningenſem, reliquamque inde Friſiam, & Hollandiam Borealem, copias mittere. id conſilium cum Embdani evertiſſent, nihilo tamen ſegnius agit; & Sonoium ad Veſalienſes mittit, quis ſponſoribus arma plurima compararet. neque ceſſare Bergenſis; qui, collecto paſſim milite, Criſpinum Zeſtbrugium in Gelriam mittit, ac Zutphanienſem agrum. iſque Herenbergam capit; & præſidium, à Megenſi impoſitum, pellit. ſed, auxilio ab Albano feſtinato, ne quid hoſtis, debellari per initia adhuc facilis, mora ſeſe communiret, miſſa ſtatim legione Longobardica, duce Sanchio Lodonio, non tueri locum potuit. In Gugernis quoque copiæ convenerant. jamque erant cIↄ cIↄ, ſed ſine armis. hæc cum incremento etiam exſpectabant; ſed in alieno ſolo nimis temere ſecuri, præter ſpem opprimebantur. Conventum Albanus intellexerat; quem turbandum ſtatim ratus, Sanchium Lodonium, quinque ſignis legionis ſuæ aſſumptis, Namurcum proficiſci jubet: ejuſque copiis Sanchius Avila, Nicolaus Baſta, & Petrus Montanus, ſuas adderent. Avila quidem ſtipatoribus præfectus; Baſta equites Epirotas, Montanus ſclopetarios ducebat. hi deflectere via juſſi, Trajectum Moſæ iter capiunt. ibi, viæ fatigati, cum ſe paullum recreaſſent, ex Eberſtenii legione IV Germanorum ſigna ſibi adſciſcunt. cum his Ruremondam movent, munitam in Cliviæ Gelriæque finibus urbem, ad Ruræ & Moſæ confluentes. id dolo pridem fœderati, atque aperta vi, aggreſſi, fruſtra fuerant. itaque ſuburbium, ac templum, populati recedentes, cum tumultuario ponte Ruram flumen tranſmiſiſſent, Waſſenburgum, inde Herculenum verſus, viam habebant. Avila, gnarus ubi agerent, cum equitatu propere urget, Lodonium cum peditatu ſubſequi jubet. Hic coacti pugnam inire fœderati, aciem ordinant: ſed, non bene inſtructi armis, & adventu Hiſpanorum inexſpectato conſternati, cum magna clade pedem referunt, ac Dalemum ſe recipiunt. idque mox, ad VII Kal. Maji, auctis per Lodonium copiis, impetu facto,

ex-

CIƆ IƆ LXVIII. expugnatur. venere in hoſtium poteſta-
tem ſigna ſeptem. cæſi mille, & ducenti.
Villerius, ac Dueus, capti; mox Bruxellas
abducuntur. ex Hiſpanis XL cecidere.
Franciſcus Verga, iu conflictu eo egre-
gius, vulneratus. Lodonius, re præclare
geſta, cum V ſignis Ruremondam urbem
ingreſſus; laqueo captivis aliquot gulam
frangir. hinc digreſſus, peſte oborta, Ven-
lonæ, ac Graviæ, militem imponit. ſigna
item alia V, Vilvorda miſſa, & Tornaco,
per vicina loca diſtribuit. Ad famam cla-
dis miles, qui circa Bergenſem, perter-
reri, ac dilabi. eodem metu Weſalienſes
perculſi, conceſſa prius viris IƆ arma ab-
nuere. idque Sonoium irritum conatus fe-
cit. inde, cum rumor increbeſceret, no-
vas in Gelria copias cogi, Albani juſſu,
profecti contra eas Megenſis, provinciæ
præſes, & Andreas Salazarius, arcis Pa-
normitanæ in Sicilia præfectus. his Con-
ſalvus Braccamontius ſigna octo è ſua le-
gione jungit, Silva ducis advocata; & præ-
ſidium Aldenardæ. Cæſar Avalus, mar-
chionis Piſcariæ frater, ad Graviam adeſ-
ſe, cum tribus equitum turmis, juſſus. urbs
in Gelriæ, Cliviæque, collimitio iſta ſita,
ac fœderati occuparant: ſed, obſidionis
metu, paullo poſt deſeruerunt. Inter hæc
plurimæ Albano moleſtiæ. ac ſub nundi-
nas Francofurtenſes Fridericus Palatinus
aureorum centum quinquaginta CIƆ, mi-
litum in Belgio ſtipendiis deſtinata, Man-
hemii detinet, ubi in Rhenum Nicer illa-
bitur. ob id factum regis ſui nomine mul-
tum queri Albanus, Italique mercatores;
literas commendatitias ab Emanuele Sa-
baudo afferentes. Allegare Palatinus de-
cretum Imperii, à novennio promulga-
tum; *ne pecuniam è Germania exportare quiſ-
quam auderet. inſuper fraudem vectigali fa-
ctam eſſe.* tandem, implorato etiam Maxi-
miliano Cæſare, prius merces, mox pecu-
nia qnoqne dimittitur. hanc rem clades
magna excepit. Ludovicus Naſſovius, in-
feliciore initio, animum in fortunam ob-
firmans, collectis copiis, Friſiæ incumbit.
in promptu ipſi equites pauci; pedites in-
ſtar VII CIƆ, armorum titulus, *patriæ,
& conſcientiarum, libertas*; vexillaque in-
ſcripta, AVT RECVPERARE, AVT MORI.
Weddam, Arenbergici arcem, ſitu ac mu-
nitione peridoneam, per delectos L ſtatim
capit. milirem omnem Groningam con- CIƆ IƆ LXVIII.
venire juſſerat. illic, & vicinis locis, ali-
quot dies commoratus, Damum petit,
Ommelandiæ oppidulum; ubi copias ſuas
junxit frater Adolphus: inde, ordinibus
ejus provinciæ advocatis, per Tiallingum
Eiſſingam, jureconſultum, arma poſtulat,
ac pecuniam; ſubſidia belli, ſi benigne da-
re nolint, per vim tamen impetranda. cum
rogarent, ut Groesbequio conſulendo
tempus daret, qui, abſente Arenbergico,
vices præſidis obtinere, nt obſtringeret ſi-
bi ſtudia, non gravate id indulſit. In me-
tu erant, ne, ſubſidiorum faciles, in pro-
vincia undiqne aperta, & prædæ obnoxia,
iram regis concitarent. ac reſponſum con-
ſulentibus, *ne quid temere pactum irent. at
pecuniam, in diſcrimine manifeſto, damno a-
vertendo, darent*; *eo magis, cum nequicquam
recuſarent.* nam Groesbequius paullo ante
Wittewerum, ad primum iude lapidem ſi-
tum, feſtinanter CCCC aliquot ducens,
militem necdum auctoratum, & inermem
magna parte, opprimi facilem arbitratus,
omnia contra expertus fuerat. Interim
Naſſovius, allata pecunia, copias ſuas au-
ctorare; monituſque per Groesbequium
Albanus, Arenbergicum mittit, provin-
ciæ præſidem, recens advenam, pace irr
Gallia conſtituta. addit huic Braccamon-
tium, tum Sardoam legionem, Germano-
rum ſigna quatuor, Curtiique Martinen-
gi alam unam. his accedere Carolus Bri-
mens Megenſis juſſus, qui equites Hiſpa-
nos & Epirotas CCCC, pedites CIƆ IƆ
ducebat. Arenbergicus per Hollandiam
iter maturat; &, Belgarum ſignis V advo-
catis, Groningam prius, inde Wittewerum
tendit, VI tormenta bellica minora ſe-
cum trahens. vixque advenerat, cum
Naſſovius, gnarus, Megenſis abſentiam
haud exiguum victoriæ momentum, ante-
quam jungeret, hoſtem invadit. Loco
idoneo ſclopetarios CIƆ diſpoſuerat; per
quos acriter velitatum, dum pugnantes
nox dirimeret. inde Weddam caſtra mo-
vet. ac poſtridie fugam enm agitare Hiſ-
panns ratus, ne evaderet, ab ardore per-
ſequendi non prudentia ulla ducis retine-
ri. qnin convitia etiam in cunctantem ja-
cere; ac *ſectarium* dictitare, *& regi ſuo pa-*

ↀ ↀ LXVIII. rum fidum. ille autem, loci gnarus, auctor eſſe, *ut Megenſem exſpectarent, vix diei unius itinere ſeparatum: cujus vires ſi adjungerent, ſine diſcrimine victoriā fore.* ſed conſilii, quam animi, meliorem impetus militis in præceps abripuit. itaque inſequitur, prælii aleam experturus. cum Winſchotam attigiſſet, proximum Damo pagum, eminus aciem bene ordinatam, & pugnare certam, prope Heiligerleū videt. paribus utrinque animis pugna committitur. ſed Naſſovius, explorato, Arenbergico vix c c c Martinengi equites eſſe, Germanos c adverſum mittit. ex inſidiis ſclopetarii c c c c latus invadunt, atque diſſipatos fundunt. multos prælium, plures loci paludes hauſere. Arenbergicus, fortiter pugnans, glorioſa morte occubuit; & cum eo ex Hiſpanis viri illuſtres, Alvarus Oſorius, Ioannes Perefius à Soto majore, Petrus Caprarius, ordinumque ductores v i i. è gregariis cIↃ IↃ c cecidere. qui evaſerant, Heiligerleum ſe recipiunt. id in propinquo monaſterium, dum expugnatur, Adolphus Naſſovius, inter primos animoſe oppugnationem juvans, ſclopi ictu interficitur. poſt quam cladem, captis caſtris, ac direptis, prædam ingentem victor habuit. & Arenbergico Heiligerſlei, Naſſovio Weddæ funus factum. Illa ſtrages Groningenſium animos perculit; ac magiſtratus, turbarum metu, in Walburgis arma ponere cives jubet. poſtridie Megenſis adeſt, cum Chiapino Vitellio, adducens equitum turmas v, peditumque ſigna viii, adhæc in urbe iv erant, præſidio relicta. itaque jam ſatis tuti oppidani videbantur. Ludovicus Naſſovius gnarus, recentem hoſtium conſternationem egregiam rei gerendę occaſionem, ut victoria uteretur, non cunctanter copias Groningam ducit, & cœnobium proximum capit. illic dum interdum leviter dimicatur, ſuffoſſo equo, Martinengus in diſcrimen ſummum venit. Megenſis, ictu ſclopi ſancius, eo ex vulnere poſtea obiit. quam cladem ulturi ſui, expugnato mox cœnobio, præſidium omne contrucidant. Arenbergici cæde, & exercitus ſtrage, aſperior Albanus, ocius Namurcum Hiſpanos fere omnes, Trajectum Moſæ cIↃ cIↃ pedites, equites IↃ, proficiſci jubet. Maximiliano Hennino Boſſuvio, Hollandiæ præſidi, aliorum locorum tutelam mandat. inde ad pœnas animum vertit, Belgioque ob religionem profugos edicto revocat; non redeuntes, graviorum metu, perpetuo exilio, bonaque eorum fiſco addicit. cumque audiret novos motus, majoreſque etiam indies pertimeſceret, ne qui porro quicquam auderent, ſuppliciis omnes deterrere animum induxit. Igitur extremo Majo, Gulielmo Auriaco, Ludovico Naſſovio, Antonio Lalanio Hochſtratano, Florentio Pallantio Culemburgenſi, Gulielmo Bergenſi, & Henrico Brederodio, qui citati non adeſſent, exilium indicit. & Bruxellis dirutas ædes Culemburgenſis ſolo æquat. nam illic congregati proceres, de tutanda libertate conſilia ceperant; & libellum porrecturi, hinc proceſſerant: unde pœnam meruiſſe item viſæ. in area columna ingens marmorea poſita, quæ quadruplici inſcriptione facti cauſam teſtaretur. Hæc poſt annos aliquot fracta, tam manifeſto Albani odio, ut abducta quiſque fruſta, aliquod præclaræ operæ teſtimonium, oſtentaret. Kal. Iuniis in captivos gladium expedit. eoque Bruxellis percuſſi è primaria nobilitate viri octodecim; Gisbertus & Theodorus Batenburgici, fratres: Petrus Andelotus, Philippus Wingelenus, Maximlianus Cocus, Philippus Trieſtius, Ioannes Bloiſius Treſlongus, Bartholemæus Vallæus, Arturus Batſonus, Harmannus Galama, Siffridus Bejema, Iacobus Ilpendamus, Firminus Peletarius, Conſtantinus Bruxellus, Ioannes Rumaltius, Ludovicus Carlerius; Petrus Waterlezius Altzius, & Philippus frater. atque ex his Batenburgicus uterque, Andelotus, & Cocus, qui propter ſapiæ dignitate antecelletent; extra portam Scarenbergenſem, ad ſacellum hierocomii, ſine loculis bini uno tumulo conditi. cæteri ad palos fixi, & ſuſpenſa ſupra capita. cum ad mortem ducerentur, ne querela aliqua juſta, vel alloquio generoſo, ſpectantis populi miſericordiam, aut virtutem, atque Albani etiam odium, excitarent, pulſata magno ſtrepitu tympana audiri quenquam prohibebant; intermiſſa, ſi ſilentium, aut majorum

 in

CIↃ IↃ LXVIII. in morte fidem, promiſiſſent. denique, turbis inhibendis, circumpoſita morientibus Hiſpanorum ſigna IX. Poſtridie, eo ipſo in loco, ſimili ſupplicio affecti Villarius, ac Dueus; infelici ad Dalemum pugna capti. prætor etiam Anguiani, Quinctinns Benedictus, ac Cornelius Menins, eloquentiæ in concionibus claræ. Tot nobilium ſupplicia proceribus prælusere. III Non. Egmundanus Hornanuſque curru Gandavo advehuntur; illuc antea, ſub diverſa cuſtodia, in carcerem miſſi. captivos eqnitum turma una, peditum ſigna decem, ducere. in advectos ſententia mortis poſtridie fertur. crimen ntrique par intentatum. *negligentes fidei ſuæ interturbaſſe; fæderique ſubſcripſiſſe. S. Inquiſitioni, ſub prætextu defendendæ libertatis, reſtitiſſe; nobilitatem factioſam patrocinio adjuviſſe, ac provinciam minus recte adminiſtraſſe: tum ſectariorum audaciam, magno religionis Catholicæ detrimento, impie diſſimulaſſe.* Cauſa Albano exitii maturandi, odium maxime in Egmundanum; ut dignitate, & meritis, parem, ita gravem. tum nutantem clade nupera Friſiam denuo confirmare, armiſque Naſſovii cum omnibus copiis quamprimum occurrere, oportebat. inde metus, ne oppreſſa per vim provincia, abducto milite, per abſentiam tumultuaretur; &, effracto etiam carcere, tantis belli ſui ducibus uteretur. quam ob rem, ſublatis illis, nihil ſibi metuendum, ac terribilem ſe futurum, exiſtimare. Venire in urbem juſſus erat Martinus Riethovius, Iprenſis epiſcopus; iſque, audita Albani ſententia, cum rigorem precibus flectere ſupplex vellet; ille indignatus valde, *nuntium ſe in præſens voluntatis ſuæ, non deprecatorem, acciviſſe* ait; *itaque iret; juſſaque Egmundano exponeret.* igitur, invitus quamquam, fruſtra tentata clementia, ſub noctem mediam nuntium captivo defert. qui initio attonitus, interrogare, *an nulla gratiæ ſpes reſtaret.* cum Riethovius negaret, & nequicquam impenſam operam memoraret, *ea propter adveniſſe, ut præſtaret morituro extremum pietatis officium: ergo*, inquit, *gratias Deo, & Albano; quod ejuſmodi conciliator mortis mihi nunc obtigerit.* inde animum obfirmans; *atqui nec tam me nocentem, aut offenſum adeo regem, arbitrabar. cui quando ſic videtur, unum oro, ut in me deponat iram; uxorem autem, & ætatem liberorum, plane innoxiam, miſereatur.* inde ad regẽ, & Albanum, CIↃ IↃ LXVIII.
literas ſcribit; enixe petens, *pro tot meritis, ut ſuorum innocentiæ parceretur. ſe in regem fidei certum, & obſequii, ſemper vixiſſe. quicquid contra videretur, à neceſſitate expreſſum. ſat virtutẽ ipſi olim approbaſſe. à qua nuper ſi aliquantum deflexiſſet, injuriam temporis, quam malitiam ſuam, fuiſſe. quando tamen ita omnino ſtatuiſſet, mortis legem patienter tolerare; idque egregiæ voluntatis teſtimonium putaret.* Cum ſcripſiſſet, obſignatas Riethovio tradidit; additis precibus, ut recte curaret: quod ille non gravate recepit. inde conſilium petenti, quod mox in pegmate ſequeretur, idem ſuadet, *ſermone ad populum abſtinere. neque enim à multis intellectum iri, ob frequentiam circumſtantium Hiſpanorum: etiam verendum eſſe, ne quis verba forte non bene intellecta male interpretaretur.* inter has curas noctem egit. Poſtero die, pervigilio Pentecoſtes, à Iuliano Romero, & Franciſco Salina, ad ſupplicium producitur. euntem comitabatur, is quem dixi, Martinus Riethovius, pio alloquio ſolaturus. erat in foro exſtructum pegma, injecto nigro panno velatum; & in eo pulvilli ſerici nigri II, ac ſpicula totidem. item abacus, in quo poſita crux argentea. ſubter quæſitor Spellæus, cum lictore; quem à pedibus fuiſſe fama erat. circum XIX Hiſpanorum ſigna ſtabant, ne quid populus benignior turbaret. adhæc III alibi diſpoſita. unnm omnes urbis plateas, reliqua II palatium ſervabant. ſub meridiem in pegma aſcendens, & inambulans paululum, *utinam pro rege*, inquit, *& rep. mortem hanc oppetere mihi licuiſſet.* tum Romero interrogato, an ſpes nulla gratiæ eſſet; cum is negaret, dentibus frendens, projecto in terram indignanter pallio, togaque, poſt pauca cum Riethovio verba, in genua procumbit: crucemque argenteam, quæ in manibns, ſubinde venerans, fortiter lictorem excipit. abſciſſo capite, pannus trunco, & effuſo ſanguini, injicitur. tum productus item Hornanus, multiplicem Dei offenſam faſſus, ac bene aſtanti coronæ precatus, cum peccaſſe in regem ſuum, hoc quo rogabatur modo, pernegaret, in pulvillum ſubjectum itidem inclina-

ↀↄ LXVIII. clinatus, gladio percutitur. capita utriuſque, per horas II ſpiculis impacta, triſte populo ſpectaculum præbuerunt. tum loculis plumbeis condere corpora miniſtris permiſſum. & ſolenni pompa illud ad Claræ, hoc ad Gudelæ, deponitur. Poſtea Sottegemum, ſuum in Flandria oppidum, Egmundani; Campiniam Brabantiæ Hornani avehitur. Vidit ſupplicia hæc, uti fertur, capto loci alicujus ſecreto, Mondolcetus, qui tunc regis Galliarum negotia illic procurabat; & regi illico nuntium miſit: *ejus ſe ſpectaſſe necem, cujus virtute bis concuſſa Gallia univerſa contremuiſſet*, nimirum clades innuebat, egregia Egmundani virtute, prius ad Quintini fanum, inde ad Grevelingam acceptas. Inſignia luctus, more in magnatum funeribus uſitato, pro foribus aulæ domeſtici ſtatuerant; verum ea, Albani juſſu, ſtatim amota: nec lugere palam licuit. Ingenti moerore perfuſa civitas. & plerique deteſtari abruptum rigorē; omnes æque infelicem procerum ſortem miſerari. quin nonnulli tincta effuſo ſanguine ſudaria, odii, & vindictæ, olim irritamentum, aſſervare. maxime autem dolere miles ereptum ſibi Egmundanum, virum animi excellentem, & clariſſimum belli ducem. quin & populi pars magna, ad occiſi loculum effuſa, dum in Claræ fano eſſet, cum lacrymis oſcula certatim dabat. Interim in Friſia gnavus operæ Ludovicus Naſſovius; indieſque, fama victoriæ, auctæ copiæ. jamque cum equitatu Germanico Iuſtus Schouwenburgicus acceſſerat. quo rerum ſtatu Groningani Ioachimum Panſerum legere ſignum ſubſidiarium jubent: ſed id mox Bartholemæus Enteſius Hareni oppreſſum noctu aggreſſus, captis plurimis aut interfectis, diſſipavit. In Germania ab Auriaco, & Hochſtratano, item laboratum fuit. ſed iis varia impedimenta. & Sonoius, Ioanne Baſio ac Reinero Cantio adjutantibus, etſi via ab Erico Brunſvicenſi obſeſſa, Naſſovii ad Groningam copiis CIↄ CCC ſclopos curat. inde Franciſcum quoque Boshuſium, qui, inſtructus VIII navibus, in Amaſia commeatum prohibebat, in fugam propellit. dum hæc fiunt, ne mora Naſſovius robur contraheret, Albanus ipſe in Friſiam proficiſci ſtatuit. ac Chiapinum Vitellium cum X cohortibus præmittit, prælio abſtinere juſſum. addit Germanos CIↄ Iↄ, qui ſub Erico Brunſvicenſi Daventriam convenerant; & VI alas, duce Robleſio: item militem, ab Hiergio lectum. ac mox ipſe ſecuturus Hiſpanorum XVII ſigna legionis Neapolitanæ Gandavo advocat; relictis tantum arcis præſidio II vexillis. alia XX è Longobardica, Siculaque, Bruxellis, ac Trajecto Moſæ, Silvam ducis ire jubet: & Noircarmium, data levis armaturæ præfectura, equites CIↄ in Burgundia parare. Croio, ac Blondo, mandat; ut, curato Valentinianis præſidio, in Hannonia, & Atrebatibus, peditem recenſerent: Creſſonerio, ut Machlinia, ubi publicum provinciarum armamentarium, tormenta bellica XVII ſubmitteret. inde Silvam ducis iturus, eo conſiliarios omnes, de Friſiæ auxiliis conſilia daturos, adeſſe jubet. quamvis enim hujus belli gloriam ſibi deſtinaret, tamen, ceu diſtractus varie, ideoque ne ipſe iret impeditus, voluntatem diſſimulabat: vel, ut vano hoc rumore negligentiorem hoſtem, ceu abſuturo ab exercitu imperatore, facilius vinceret: vel, ut per adverſa rerum apud regem majus operæ pretium faceret. itaque Bruxellis V Kal. Quinctiles profectus, cum poſtridie Antverpiam veniſſet, è Lodronii legione ſex cohortes urbi imponit, arci duas, ſub præfecto Serbellono. inde Silvam cum univerſa manu tendit. Hic cum nuntium accepiſſet, de expugnata per Bergenſem Herenberga, Lodonium mittit. iſque cum equitum Epirotarum ala I, & cataphractis L, ac machinis V profectus, locum, à præſidiariis jam deſertum, ſine negotio ullo recipit. tum Daventriam ire Ibarram item jubet, curandæ annonæ, & navigiis conquirendis; quîs tranſmitteret peditatum, Iſela, Moſa, Vahali, & Rheno, tunc diſtentum. quæ res, etſi auctis aquis, imbrium frequentia, ſat feliciter feſtinata. Igitur tandem Daventriam venit, obvio equitum CCC Germanicorum ductore, Ioanne Bernardo. ibi Lopeſio Acunæ mandat, ex Hiſpanico levis armaturæ equite alam ſcriberet; Baptiſtæ Montano, Aurelio Panormitano, & Georgio Macucæ, tantundem

CIↃ IↃ LXVIII dem ex Epirotis facerent, Italiſque, pri-
dem in Gallia exauctoratis. poſtridie Co-
verdiam movet, inde Groningam. apud
Coverdiam eum Vitellius cum equitatu
Brunſvicano excepit; & mox in itinere
Megenſis. Groningam advenit pridie Id.
Quinctiles, cum Priore Melitenſi. Id gna-
rus Naſſovius, Gemingam verſus, ad A-
maſiam flumen, caſtra movet; locum me-
tatus, advehendo è Friſia Orientali com-
meatui ſatis oportunnm. illic opperiri ho-
ſtem certus, aditus omnes propere munit:
ac parte ab una foſſa ingenti, ab altera ſe
Amaſia tuebatur. & in via paſſim emiſſa-
ria, ponteſque, disjecerat; uti inſeqnen-
tem hoſtem impediret. Interim cum na-
vibus captis Delfſiliam Sonoius appellit;
& intellecto, Naſſovium, Groninga di-
greſſum, ad Gemingam caſtra poſuiſſe;
poſtqnam Cnocum attigiſſet, haud pro-
cnl Embda, nec majores naves flumen
ferre poſſet, lembo vectus, ad eum pro-
perat: juſſuſque annonam procurare, o-
cius facit. dumqne id agit, ab Vnico Man-
ninga, præfecto Embdano, per Gulielmum
Niveldium Arentsbergium admonetur,
uti ſub arcis urbiſque mœnia naves duce-
ret, ſua opera tutam illic ſtationem habi-
turas; oblatoque opportune beneficio u-
ſus, minoribus Gemingam miſſis, majores
illic reponit. Albanus pleno ad prœlium
impetu ferebatur; ac tametſi impediret,
abruptis ubiqne pontibus, & reſtagnanti-
bus aquis, difficilis via, tamen XIII Kal.
Sext. Naſſovium aſſecutus eſt. Mane e-
rat, & multa nebula obſcurus aër, qnam
mox clarior ſol diſcuſſit. & explorato per
Sanchium Avilam, quo res loco ſitæ eſ-
ſent, ipſum mittit, ac Monterum, cum
nonnullis ſclopetariis pugnæ initium fa-
cturos; ac poſt illos cæteram aciem ſuc-
cedere jubet; ſic diſtinctam, ut in fronte
Hiſpani eſſent, inde Germani, poſt hos
Belgæ: quos ſequebantur CCC catha-
phracti, & Ioannis Bernardi ala I. omnes
agmine quadrato ſingulatim incedentes
alter alterum ſequebantur. nam & iter an-
guſtum eſſe, & plerumque aqua merſum,
per quam miles umbilico tenus interdum
ambularet. erat canalis, in Amaſiam ſe
exonerans, ponte ſtratus. hunc dejicere,
&, aggere effoſſo, aqnas immittere, Naſ-
ſoviani moliebantur. ſed hos Avila, Sala- CIↃ IↃ LXVIII
zarius, Verga, Mendoſa, aliique è nobili-
tate plures, aggreſſi fortiter, opus ince-
ptum deſerere coactos, intra caſtra com-
pulerunt. in hoc qnando ingens pugnæ
momentum eſſet, Naſſovius, recuperan-
dum omnino ratus, illico ſclopetariorum
IV CIↃ his ſubmittit. ii, ſociorum tur-
pem fugam correcturi, acrem denno pu-
gnam inſtituunt; verum animo, quam for-
tuna, meliore. nam Hiſpani, initio pauci,
acriter locum occupatum defendentes,
auctis per auxilia animis, mox in fugam
hoſtem fatiſcentem vertunt. illo confli-
ctu Gabriel Manrices Oſorius cecidit. Iu-
lianns Romerus, & Sanchius Lodonius,
qui in prima acie erant, victis inſtant.
qnos ſequuti ſclopetarii CIↃ CC, ſub Ro-
derico Sapata, & Didaco Carvaiali. Naſ-
ſovii copiæ in agmina II diſtributæ. ac
dexterum quidem latus eques, ſiniſtrum
Amaſia flumen claudere. frons obverſa
hoſti eſſe; & tormenta ante eam. his ex-
ploſis, cum ad manus veniretur, Hiſpano-
rum paucitate audentiores Naſſoviani, ex-
tra foſſam temere proruunt. ſed repulſi
à Lopeſio Figueroa, ſuo pavore reliquos
percellunt. ac trepidantibus cum equita-
tu Avalus incumbit; Mendoſa, & Me-
divilla, cum ſclopetariis. inde totas co-
pias Albanus inducit; ordineſque, jam
turbatos, penitus profligat. reliquiæ præ-
lii Avalo mandatæ, & Martinengo, qui fu-
gientes uſque ad IV milliaria perſecuti.
hac in pugna Naſſovium deſtituit ſuorum
virtus, qui in ipſo principio refractarii in-
condito clamore ſtipendinm poſtulabant;
nihil ducis ſui monitis, nihil proprio peri-
culo moti. ipſe certe, animi egregius, nt
ſocordiam cæterorum excitaret, fortitu-
dinis exemplum alacriter dabat; & omnia
militis munia capeſſens, incumbentem ho-
ſtem aliquandiu ſuſtinuit. ſed cum fruſtra
victoriam tentari, tam obſtinata ſuorum
ignavia, ſeque cum paucis in acie reſtare,
animadverteret, exploſis ſupremum ſua
manu machinis omnibus, non tam victus,
quam deſertus, prœlio exceſſit; parvoque
navigio in objectam Friſiam orientalem
evaſit. Iuſtus Schouwenburgicus in initio
prœlii, ubi turbare militem animadvertit,
cum pleroque equitatu ſe ſubduxerat.

Tanta

CIↃ IↃ LXVIII. Tanta vero omnium ignavia erat, ut, ab-
jectis turpiter armis, pecudum inſtar ma-
ctarentur, aut in flumine mergerentur. A
meridie in veſperam continuata cædes;&,
vix nocte dirempta, poſtridie renovatur.
viæ cadaveribus, & armis, oppletæ. In
quodam Amaſiæ æſtuario inſula erat, in
quam ſe Germani aliquot receperant. hos
Figueroa, Hiergius, & Robleſius, ad in-
ternecionem cædunt. Vniverſim VII fe-
re CIↃ cæſi. capta item ſigna XX, &
impedimenta omnia. inter quæ & Hoch-
ſtratani, qui biduo ante, ad Auriacum pro-
fectus, à caſtris abierat. ex Hiſpanis vix
LXXX deſiderati. Geminga, ac Reidani
pagi, miſere direpti. abacta pecorum ali-
quot CIↃ. ruſtici paſſim crudeliter vexa-
ti. fœminæ, ac virgines, ad libidinem ha-
bitæ. cujus rei Albanus ut invidiam amo-
veret, legionem obnoxiam auctoramento
ſolvit. Friſiæ orientalis comes, Embdani-
que, valdè anxii, ne, obtentu hoſtium per-
ſequendorum, invaderentur, per oppoſi-
tum Amaſiæ aggerem ſubditos cum armis
diſponunt. urbiſque præfectus, qui non
ita pridem navium tutelam in ſe recepe-
rat, per adverſa fidei negligens, Sonoium,
ac navarchos cæteros, ad ſe vocatos, tor-
vum obtuens, acriter increpat; *ipſos pari-
ter, naveſque raptas, ac Naſſovium, ærumna-
rum cauſam præbere.* & mox, ſecurior Al-
bani diſceſſu, abire juſſis, damnum alibi
acceptum objiciens, naves, prædamque
omnem, detinuit. Victor Albanus, tan-
quam hoſtem fugientem inſecuturus,
tranſmittere Amaſiam in animo habebat.
verum navium egenus, relictis antea Gro-
ningæ pontibus, qui per loca aquoſa non
ſat tempeſtive advehi poterant; tum &
crebris nuntiis monitus, adventare cum
ingenti manu Auriacum, mutata ſenten-
tia, retro pedem Delfſiliam flexit. ubi, co-
gnito loci ingenio, portum maris oppor-
tunum arbitratus, urbem condere omnino
ſtatuit; eo magis, ut commercia Embda-
norum, qui ſectariis palam addicti, inter-
verteret. itaque ſtatim foſſa ac muris de-
ſignatis, urbem futuram Marsburgum ap-
pellat; & per Groningenſem epiſcopum,
Ioannem Cnivium, templo locum conſe-
crari ſimul curat. His peractis, Gronin-
gam tendit; ubi convenire Ordines, &
adventum præſtolari ſuum, jubet. mox vi- CIↃ IↃ LXVIII.
ctoriam ad Gemingam qui Philippo nun-
tiaret, Andream Salazarium; Pontifici,
Carolum Merlū mittit: Ioannem Hoinm,
Monaſterienſem epiſcopum, per literas
certiorem facit. tum de Friſiæ orientalis
etiam comite, atque Embdanis, qui Naſ-
ſovium commeatu adjuviſſent, valde que-
ritur. Cum Groningam adveniſſet, Om-
melandiæ ordinibus, ac ſenatui urbano, in-
quit; *inobedientia ipſorum, & ſectarum nu-
per introductione, publiciſque concionibus, ac
ſacrorum priſco ritu conculcato, læſum regem.
adhæc multos è nobilibus, qui in urbe, aut pro-
vincia, contra avitam religionem, regiamque
majeſtatem, cum Naſſovio conſpiraſſe. quin cum
perduellibus cæteris arma quoque conjunxiſſe.
quam in rem cum rex pecuniæ vim ingentem,
Arenbergicus vitam ſuam, ipſe autem laboris
tantum, ac moleſtiæ, impendiſſet; bono jure, ceu
armorū vi ſubactis, privilegia adimi poſſe. eam
ob rem ſtatuiſſe, ne hoc malum negligentia inva-
leſceret, ſtatim occurrere; idque ſibi demandaſſe.
idcirco velle, uti Cnivium, pridem à rege, &
pontifice, deſtinatum, præſulem acciperent. vi-
ſum inſuper, de religionis cauſa nova edicta pro-
mulgare; ac, rep. ordinata, innocentium ſalu-
tem, & ſecuritatem, arce munire. de cætero au-
tem Megenſi, qui ſucceſſor Arenbergico in præ-
fectura datus eſſet, Cnivioque, ſacrorum anti-
ſtiti, morem gererent.* Ad hæc omnes, jus
dicentem in armis veriti, graviter animis
conſternati. & arcem quidem Paciottus,
ac Vitellius, ſimilem Antverpienſi, verum
ambitu minore, ſtatim delineant, quam-
vis in annum proximum dilatam. Cum-
que deinde conſtitutum intellexiſſent, ut
in urbem mox Delfſilia mutaretur; mul-
tis precibus, ac Megenſi adjutante, & Al-
bernoſio, qui Albano ab epiſtolis, gratia
apud illum inſignis, ægre tandem impe-
trarunt, ut conſilium, magis ipſis, quam
Embdanis, noxium, omitteret. tamen pla-
cuit, ut inceptum à Naſſovio propugna-
culum perficeretur; ac Marsburgum, de-
ſtinato urbi nomine, diceretur. quod ob-
tinuit, quam diu potitus Hiſpanus præſi-
dium ibi loci tenuit. Hiſce rebus exacto
biduo, per Amſtelodamum, & Vltraje-
ctum, rurſum in Brabantiam tendit. Ac
dum Amſtelodami agit, in tribunos, &
Sardoæ legionis centuriones, Arenbergi-

CIↃ IↃ LXVIII. canæ cladis pridem anctores, animadvertit. Hinc digreſſo Vltrajectum, advenit filius, Fridericus Toletanus, pedites bis mille & quingentos ducens, ac ſtipendium in aliquot menſes. quem cum peditatui mox præpoſuiſſet, & exercitum luſtraſſet, peditum triginta millia, equitum ſex, ſub ſignis comperit. tum laudata urbani magiſtratus fide, nt terrorem populo injiceret, Diemenam, magnis opibus fœminam, magno natu, annorum octoginta quatuor, quia hoſpitium concionatori præbuiſſet, gladio percuſſit. quæ in pegma ad ſupplicium producta cum eſſet, ad carnificem ſe convertens, ceu jocata in ætatem, cui reverentia, aut venia, debebatur, virilis animi fœmina quærit; *an bene gladium acuiſſet, nam lentam ſibi cervicem eſſe.* Vt primum Bruxellas rediit, de Straleni, ac Backerſelii, cauſa cognoſcere aggreſſus, ex ſenatus ſui ſententia utrunque ſupplicio affecit. ac Stralenum, ob egregia pridem merita, venia dignum ipſi judices pronuntiaverant. ſed immitis animi virum, quem in Belgas proprium odium, regia voluntate munitum, crudelem fecerat, nulla meritorum ratio retinebat. additur pœnæ Alfonſus Lous, Hornano pridem ab epiſtolis, & conſiliorum particeps. dein edicit, *ne cum profugis, ac proſcriptis, literas quis, aut pecuniam, commutaret; atque in iſtis ſi quid regem, aut rem publicam ſpectaret, morte infami, & bonorum publicatione item luiturum. ſi nil tale appareret, tum de cauſa judici arbitrandum fore. qui eorum quenquam ſciret, is aut manum ipſe injiceret, aut indicium magiſtratui loci faceret.* nobiles quoque, qui in fœdus nomen dederant, anno LXVI, in provincia latitantes, dolo aggreſſus, ut proderentur, gratiam facti publicis literis dennntiavit. quibus tamen, per ſævitiæ tot exempla, nemo temere fidem habuit. contra multi, quibus vindex patriæ libertatis animus, variis ſcriptis, ac libellis, odium populi adverſus eum concitarunt. inter cętera clam vulgata octodecim capita in ſchedis Vergæ præſidis reperta, quaſlibet criminum ſpecies complexa; tam immani interpretatione rerum, ut Belgarum nemo fere extra noxam haberetur. ac prolata tredecim alia, à Granvellano; in quibus conſilia erant, de conſtituendo Hiſpani per hoc Belgium dominatu. ſed licentiæ huic edicto mox occurrit, benignum animum, & bonam fidem, ſpecioſo valde elogio apud populum teſtatus. CIↃ CIↃ LXVIII. Interim Auriacus, comparatis in Germania magnis copiis, amicorum paſſim opera, oratores ad Cæſarem mittit, qui excuſarent; *huc neceſſitate adactum*; rogarentque, *ut dignitate in familia Auſtriaca princeps, miſerari potius vellet, quam iraſci; atque afflicto graviter Belgio, unde ipſe oriundus, ſubveniret. florentes olim has provincias, tranquillaſque moderatione Ordinum, Hiſpanorum nunc adventu perturbatas. Inquiſitionis nomine proceres pariter, & quoſcunque opulentos, divexatos; nec ſævitiæ, aut libidini, avaritiæve, modum factum eſſe. ſæpius ſupplices, ſemper rejectos; deprecatoribus aut deluſis, aut occiſis. hac de cauſa, cum fruſtra apud regem preces tentarentur, verſa in iram deſperatione ſua, arma ſumpſiſſe, extremam vitæ, ac libertatis, tutelam. quæ deponere paratus eſſet, ſimul vim Hiſpanus omitteret. oratum etiam demiſſe velle, ut pro miſeris apud Philippum patruelem intercedens, una ea ratione tranquillari Belgii turbas poſſe oſtenderet, ſi, remoto milite extraneo, & graviſſimo Inquiſitionis metu, libertas publica redderetur.* Auriaci preces non neglexit prudens, ac benignus, princeps; &, ceu univerſi Imperii negotium eſſet, ſine mora cum Philippo agendum ſtatuit. & legatio ut momentum ex perſonæ dignitate aliquod caperet, Carolo fratri, ob privata tunc negotia in Hiſpaniam proficiſcenti, rem commendat. qui, natura pacis amans, &, diſtracto Belgii motibus patruele, adverſus Turcam minus præſidū Imperio fore animadvertens, non gravate in ſe recepit. itaque in Hiſpaniam profectus, cum negotium ſerio ageret, reſpondet Philippus: *nullo modo integrum eſſe, ut Albanum, aut Hiſpanienſem militem, revocaret. ſe conſilium id cepiſſe præter principum fæderatorum conſcientiam; cujus ne tam cito pænitentiam oſtendat, famæ maxime intereſſe.* Ac ſequenti deinde anno, ut invidiam amoveret, quam graviſſimam apud Imperii ordines contraxerat, ſcripto publico facti rationes dedit. Ludovicus Naſſovius, poſt pugnam Geminganſem, collecto undecunq; milite, ad Auriacum fratrem conceſſit. qui, etſi turbatis recenti clade conſiliis, copias coactas ſedulo

movero

cIↃ IↃ LXVIII. movere, quas Belgio liberando ducebat: ad harum ſtipendium eccleſiæ Belgicæ reformatæ, procurante Marco Perezio, ccc cIↃ dalerorum polliciti erant; exhibenda, cum primum exercitum collegiſſet. extremo Iulio, cum jam in procinctu eſſet, libello edito, belli contra Albanum ſuſcepti cauſas exponit. *gloriam Dei, ac commodum regis, propoſuiſſe; item Cæſaris, filiorumque, qui Philippo ſanguine proximi. nec ſe aliud agitare, quam ut ſævientem Albanum cervicibus innocentis populi, & per vim oppreſſit, depelleret. ac rogare univerſos, ut favore, atque auxilio, inſtitutum tam præclarum adjutum velint.* in caſtris ejus Germanorum peditum ſigna XLIV erant; quæ ducebant, Nicolaus Hadſtadius Alſatus, vir antiqua nobilitate, & belli clarus: Vitus Schonerus, Balthaſarus Wolfius. equitum autem VII cIↃ, ſub Haſſię tribuno, Friderico Rollenhauſeno, militiæ in Gallia actæ egregio; Theodoro Schombergio, Iuſto Schouwenburgico, Alberto Naſſovio, Burchardo Barbio, Othone Malsburgio, Hermanno Rudeſalio, & Adamo Welſio. XVI Gallorum turmis, & ſclopetariis cIↃ cIↃ, præerant Franciſcus Hangeſtus Ienliſius, Ludovicus Lanoius Morvillerius, Ioannes Raguerius Sternæus, Arcturus Valdræus Movius, Anglurius Autricurtius, & Rantius. peditatum Poietus ducebat. ex Belgis aderant, Naſſovium ſecuti, Antonius Lalanus Hochſtratanus, Batemburgicus, cujus fratres pridem Bruxellis gladio percuſſi, Warrouxius, Riſoirius, Carlous, Hamelius, Boxtelius, Lonnervallius, Ohanius, Opdamins, Sonoius, alii. mox etiam Gulielmus Marcanns Lumæus acceſſit, cum inſtructo equitatu; qui, affectu in Egmundanum, Hornanumque, non ſe comam poſiturum adjuraverat, niſi morte utriuſque vindicata. tormenta illi bellica X, campeſtria VI, majora IV. vexilla quorundam inſcripta erant; PRO LEGE, REGE, ET GREGE. aliis effigies pelecani erat, ſanguine pullos nutrientis. nonnulli in galeis roſas ferre, vetus Britannorum inſigne, ceu reginæ Elizabethæ auxilium teſtati. Cum his copiis ſub initium Septembris, cælo pluvio, expeditionem inſtituit; habitoque ad Romerſdorfiam in Treveris delectu, Rhenum trajiciens, Viti fanum, ſuæ ditionis pagum, devenit. ubi paulum commoratus, à Clivienſi commeatum poſtulare. cIↃ IↃ LXVIII. quo negato, Arenberga à Naſſovio fratre capta, & præſidium Hiſpanorum obtruncatum. Eppena quoque, Duram inter & Agrippinam; arx Carpenſis, Hormeſona, Withemumque: atque in Rheno octodecim naves, in quîs merces multæ Italicæ, qnas deinde inſtitores redemere. tum pecunia Aquiſgrano imperata, & cohortes ad Noitemum aliquot cæſæ. Quæ cum nuntiata Albano, is, conſiliorum incertus, cum hærentem illic videret, ac in Galliam modo iturum, modo Belgio, ant Luxemburgenſi agro, imminere exiſtimaret; ne quid Sequani paterentur, etſi ex fœdere ad tutelam eorum Helvetii tenerentur, curata præſidi Vergio pecunia, ſi uſus foret, poſtridie Noircarmium, ac Mondragonium, cum copiis omnibus ad ſuppetias adeſſe jubet. tum Robleſium cum ſua legione ſubmittit. Antonio Berrio, Didaci Carvaialis ſignifero, cũ Hiſpanis L, arcem Limburgenſem mandat. ipſe, munitis ad Trajectum Moſæ caſtris, defenſionem parat, ac flumen ponte ſternit; facilius excurſurus quocunque, & itinera vel obſeſſurus, vel vaſtaturus. utqne eum fluminis tranſitu prohiberet, vadoſis locis murices diſperſerat. Habebat peditum ſedecim millia. ex his Belgarum ſigna quindecim, Hiſpanorum quadraginta. Philippus Lanoius Bellovacus ſex ducebat; Carolus Arſilius, & Iacobus Briacus, ille Landrecii, iſte Marienburgi præfectus, ſinguli quinque. Hiergius decem, Mondragonius quinque; totidem Robleſius: cui etiam deſtinatum Ruremondæ præſidium. viginti Germanorum Albertus Lodronius, & Philippus Eberſteinius. adhæc foſſorum ingens manus, è propinquis Eburonibus: item tormenta, naves, commeatus. Auriacus in prœlium pertrahere Albanum omnibus modis nitebatur. ſed prudens belli imperator, cunctando frangere hoſtem certus, dubiam aleam detrectare. Sciebat enim, tam varium militem, ſine ſtipendio, non concordem, aut obſequentem, diu fore. dein timebat, ne Germani, queis cum hoſte eadem religio erat, aut à prœlio abſtinerent, aut in eo deſtituerent. deinde neque in proceribus ipſis Belgicis plus fidu-

CIↃ IↃ LXVIII. ciæ; qui, quandoquidem metu magis, qnam adfectu, obſequentes, victore Auriaco, facile in partes ejus tranſituri putabantur. iis de cauſis cunctante Albano, quod præviderat, ſeditio militum in Auriaci exercitu orta, gravi eum periculo involvit. quippe, dum pacare laborat, ad latus gladii capulus decutitur. Malsburgius, aliique, à turbantibus occiduntur. compoſito tumultu, in Eburones caſtra movet; &, auxilium à Leodienſibus ſperans, Laurentii ac Margaretæ ſuburbia, & Afrodium pontem, occupat. ſed Albanns, agri vaſtitiem interminatus, oppidanos, ſatis cæteroquin pronos, deterruerat. ac quantumvis pars adjutum omnino vellent, tamen metu, & Groesbequii epiſcopi opera, qui ad ſecuritatem urbis ſigna pridem ſex conſcripſerat, conatus oppreſſus eſt. Igitur ſpe cum excidiſſet, varie exercitum circumductans, ut incertum Albanum teneret, tandem ad diem Non. Octobris ad Stochemum, non longe Maſeca, Moſę admovens, vadum tentat, muriceſque injectos tollit. inde equitem denſatum, agmine uſque ad ripam adverſam continuato, in flumine conſiſtere jubet. quo commento impedito ejus impetu, cum inferius jugiter defluens mox decreſceret, peditique pervium etiam eſſe inciperet, exercitum univerſum tranſmiſit; obſtupeſcente rem inopinatam Albano, adeoque trepidante, ut quidam exiſtiment, ſi è veſtigio recta in eum copias duxiſſet, hoſtem, plane imparatum, & conſternatum, oppreſſurum omnino fuiſſe. atque ipſe quidem recenti terrore utendum cenſebat. verum miles, viæ feſſus, & trajecto flumine madens, pugnam abnuere. ac cum mox refectum duceret, fruſtra fuit. quippe Albanus, militem intra caſtra tenens, mora, quam pugna, vincere malebat; certus fore, ut per imminentem hiemem, ſine ſuo commeatu, & ſtipendio, copiæ ultro dilaberentur. Ergo cum neque hoc ſuccederet, explorare Tajectinos ſtatuebat, miſſo tubicine; quem Albanus comprehenſum, ne conſilia oppidani clam miſcerent, in furcam egit. Poſtquam ſæpius velitatum, nec ad pugnam provocari Albanus poſſet, exiguo commeatu, in Tungros movet, Eburonum oppidum, ſatis munitum; ubi excluſus, fanum Trudonis retrogreditur, inſequente ſemper Albano, CIↃ IↃ LXVIII. & poſtremum agmen vexante. hic pugnatum acrius fuit, atque egregium virtutis ſpecimen Marcus Toletanus dedit. inde Thenas contendit, ab Hiergio occupatas; quem Albanus noctu præmiſerat, ut vel laborantem Brabantiam, tutaretur; vel nutantem, in officio contineret. ipſe Albanus in propinquo caſtra munit. poſt quatriduum prope Tilmontium diviſas copias Anriacus partim ultra flumen ire jubet, partim collem occupare. quem munire dum feſtinat, Albanus, per ſuos interturbans, eum extorquet. ideo, relicto ad dextram Tilmontio, propter Geteram, in Brabantiæ & Eburonum collimitio, iter faciens, trajicere exercitum conabatur. id Albano poſtquam exploratum eſſet; Fridericum Toletanum, ac Chiapinum Vitellium, cum IV CIↃ ſclopetariis, equitumque aliquot turmis, tranſeuntem invadere jubet: ipſe cum cætero exercitu ſubſequitur. cumque anguſtum iter eſſet, ſilviſque obſeſſum, Monteſdoca, & Salinas, cum ſclopetariis IↃ anguſtias occupant; Fridericus, & Chiapinus, cum Gallorum, Belgarumque, & Hiſpanorum, aliquot ſignis, ac nonnullo equitatu, ſilvas circumjectas inſident. ſed eo die, declivi ſole, etſi urgente valide prœlium Hochſtratano, res dilata eſt, propter imminentem noctem; quam utrimque, exiguo tantum colle diſjuncti, in ſtatione tranſegere. poſtero die incedere agmen Auriacus jubet. atque Albanus, quo tenderet ignarus, ordinata ocius acie, levem armaturam præmittit; quam cum omni peditatu Fridericus Toletanus ſequebatur. extremo in agmine ſex Germanicorum equitum turmas locat. inde leves armaturæ, colle occupato, unde in hoſtem deſpectus eſſet, captoque ſigno, pugnam inchoant. ac præmiſſis reliquis copiis, cum Germanicus equitatus appropinquaret, viſum Chevereaulxio, ſclopetariorum equitum duci, ut, quamvis abſente adhuc peditatu, in poſtremum agmen invaderent; facili victoria, poſtquam hoſtis amne Getera ſeparatus. ſed conſilium perquam utile dum Albanus, loci imperitia, differt, & exploratorem mittit, egregia occaſio pœne elabitur. itaque Avila,

CIↄ Iↄ LXVIII Avila, & Braccamontins, cum delectis mille ducentis, anguſtias occupare; Gaſpar Robleſius, cum legione Belgica, hoſtem adoriri jubetur. Acri aliquamdiu pugna, tandem victor Albanus evadit, exigua ſuorum clade. ex Auriaci copiis ſupra duo millia cæſi. Lonnervalius captus, poſtea Bruxellis gladio percutitur. Poſt hanc ſtragem auxiliis Gallicis Auriacus ſe Iodoniæ jungit. ea erant CIↄ CIↄ CIↄ pedites, Iↄ equites. quibus copiis non tam vires, quam annonæ penuria aucta. facto ac cum iſtis per Luxemburgenſem agrum itinere, & direpto monaſterio Andagienſi, incenſoque Huberti fano, urbibus paſſim adverſis, caſtra indies fere mutans, prœlii occaſionem fruſtra quærit. itaque commeatus egens, & ſtipendii, cum ex CCC dalerorum CIↄ vix XII accepiſſet, exorto tertium in Gallia bello civili, adjungere ſe Condæo ſtatuit, maxime Gallorum inſtinctu. id dum proſequitur, ac Queſnæum jam veniſſet, agro Cameracenſi imminens, ſubſequente uſque Albano, in eum converſus, profligatis decem Germanorum ſignis, octo autem Hiſpanorum, & levis quoque armaturæ turmis tribus, acceptam pridem cladem ulciſcitur; inque eo conflictu Rodericus Lopeſius, Sanchius Avila, & Franciſcus Toletanus, vulnerati. Cæſar Avalus, interfectus. inde arcem Cameracenſem aggreſſus eſt; quam egregie, etſi graviter conſternatis oppidanis, Mollinius defendit. In Galliæ limite Coſſæus erat, cum bis mille ſclopetariis, & peditibus bis mille ducentis. ac, quamvis rex negotium dediſſet, uti Auriacum Gallia arceret, tamen is, ſupra Quinctini fanum Somona tranſmiſſo, Sueſſiones venit; & adventus ſui cauſam per legatum, Fanellium Serium, regi exponit. qui prævertens, per Caſparum Schombergium quærit, *quid in Galliam cum ingentibus adeo copiis adveniſſet. ac mirari vehementer, pro militia priſco more, non præmiſſum fecialem. quod ſi, uti rumor ferret, in Germaniam tranſitum peteret, eum minime negaturum, modo ne pro hoſte ageret.* ad hæc pridie Non. Decembris Auriacus reſpondet; *conſilii ſui certum pridem regem feciſſe. neque vero tam vecordem, aut rerum imperitum, eſſe; ut cum rege tam potente armis experiri velit. quin, ſi ita videretur, quantaſcunque duceret copias, pro ipſo militaturas; cui honorem, & obſequium omne, offerret. ſed eorum, qui ob puram religionem, quam amplexi, infeſtus plurimis, in exitio præſentiſſimo verſarentur, ut periculo ſubveniret, neceſſarium exiſtimaſſe. itaque orare, ut, pro digna ſua majeſtate clementia, miſertus hominum, quibus ſummi Dei gloria, vitæ quies, & fidele in regem obſequium, inprimis cara, promulgata ſemel edicta violari ne permitteret.* Rex Schombergio demandaverat, quo libentius copias Auriacus reducere vellet, ut ſtipendium militi offerret. iſque, dum id ſedulo agit, ductorum animis, quos noviſſet, exploratis, propoſita rerum difficultate, ad defectionem multos clam ſollicitat. ita ad expeditionem ſegnior paullatim miles; & aperta mox querela, *male duci, infeſta anni tempeſtate, ſine ſtipendio, adverſus regem, quem injuria nulla obnoxium reddidiſſet.* cumque Auriacus porro inſtaret, ut Condæo ſe adjungere maturarent, præfidenter pernegabant; &, *ſe tantum contra Albanum auctoratos*, obtendebant. præterea *cur ſe, nulla omnino ſpe ſtipendii, perditum irent. quod cum exhibere haud poſſet, aliquot jam menſibus debitum, ſaltem patriam, è qua eduxerat, reddere vellet. unum id facile, rege nondum laceſſito.* Hoc diſſidio concitato, Schombergius recedit. at Auriacus, gravius diſcrimen metuens, ſi perſiſteret, concedendum tumultui ratus, in Germaniam iter vertit. ubi exauctoratis copiis, coacta è ſupellectile pecunia, ut prompta in poſterum ſtudia haberet, pro militia trium menſium equiti ſolvit. in reliquum ſtipendium principatum Arauſienſem oppignorat, intra proximos XII annos liberandum. inde ſe Wolfgango Bavaro Bipontino, in Galliam eunti, cum CIↄ CC equitibus jungit. Exauctoratos magnam partem aſpera anni hiems confecit. reliqui aut Bipontino nomen dederunt, aut, in Galliam retrogreſſi, regi militarunt. Hic belli exitus dupliciter Auriaco infelix fuit. nam & Angliæ regina, Caleti recuperandi occaſionem rata, conſilia cum eo communicare, & opera uti, conſtituerat. ſed, dum famulus legati, qui in aula regis erat, Cardinali Lotharingo literas ad ipſum prodit, iſque reſponſum contrarium reddit, commutanda ſcriptione elapſum tempus hoc conſilium

CIↃ IↃ LXVIII. lium penitus evertit. Igitur depulſo hoſte, ſecurus Albanus, in hiberna militem dimittit. Romeri legio Bruxellis datur, & Machliniæ. Lodronii Antverpiæ, & Valentinianis. Alfonſus Vlloa Graviam, Bertinium, Silvam Ducis, & Trajectum Moſæ accipit. Groningæ Caſpar Robleſius Billius, Daventriæ Mondragonius imponitur: Bommeliæ, Vltrajecto, & Gorcomio, Sancius Lodonius. Tum ex arce Cameracenſi, quo inſecutus Auriacum erat, x Kal. Decembris Bruxellas literas ad Senatum mittit, reique geſtæ ſeriem, ac ſucceſſum, exponit. deinde regi, & principibus item cæteris. Belgis paſſim ſupplicationes mandat, occulto plurimorum dolore, etſi palam lætitiam oſtenderent. Item decurſus ludicrus ordinatur; quo Haurechius cruce graviter ſauciatus. Vbi procerum populique voluptati iſta dedit, ad ſe ornandum animum vertit. igitur, tot victoriis clarus, gloriæ ſuæ apud poſteros monumentum, per Iacobum Iongelingum in Antverpienſi arce ſtatuam ponit, è tormentis, pridem ad Gemingam captis. ea forma, ac ſtatura, ipſum referre; nudo capite, brachioque dextro inermi. cæterum corpus, armis indutum. ſub pedibus calcabatur homo gemino capite, manibus quatuor; in quarum prima, fax accenſa; in ſecunda, malleus fractus; tertia, clavam nodoſam; quarta, ſecurim tenebat. è collo ejus, appenſa bulga; è qua ſerpentes proſerpebant, ſubter larva conſpiciebatur, ad cujus aures mendicorum gemina paropſis. inde ſcriptum, IVNGELINGI OPVS EX AERE CAPTIVO. inferius paullo, in lamina, topho innixa, FERDINANDO ALVAREZ A TOLEDO ALBÆ DVC. PHILIPPI II HISP. REGIS APVD BELGAS PRÆFEC. QVOD EXSTINCTA SEDITIONE REBELLIB. PVLSIS RELIGIONE PROCVRATA IVSTITIA CVLTA PROVINCIÆ PACEM FIRMARIT REGIS OPTIMI MINISTRO FIDELISS. POSITVM. CIↃ IↃ LXVIII. Vniverſi operis altitudo pedes XV. Ab una parte, ara erat; inſcripta, DEO PATRVM NOSTRORVM. ab altera, opilio ſpectabatur, ad paſcua gregem educens: quem lupi, ac leones, fugerent. item aurora, noctis tenebras diſpellens, cum inſcriptione Græca, ΑΛΕΞΙΚΑΚΟΣ ΗΩΣ. Vtrimque, tanquam belli ſpolia, variæ armorum ſpecies cingere. in baſi autem ſcriptum, PIETAS. Hujus ſtatuæ invidia ingens apud plurimos; etiam Hiſpanos, qui deberi regi potius arbitrari: cujus armis, ac ſtipendio, omnia geſta. & de ea conjecturæ quoque variæ, prout animi quiſque adfectus. ac effigiem bicipitem, quæ ſubjecta, Egmundanum, Hornanumque, nuper cæſos, pars putare; alii Auriacum, & Naſſovium, Belgio exactos. erant, qui interpretari ordines Belgii, in nobilitatem & plebem diſtinctos; quos, erepta libertate, conculcabat. Arſcotanus, vir liberrimæ in aula urbanitatis, & gratioſæ, cum Albano eam aliquando ſpectans, ac rogatus quid videretur, per riſum illuſiſſe dicitur; *eorum vultus, quos calcaret, ira manifeſtos, ſi reſurgerent, vindictam minari.* idque dictum oraculi inſtar multis habere viſum fuit. & Antverpienſes poſtea, recuperata libertate, opus iſtud confregerunt. alii memorant, à ſucceſſore, Ludovico Requeſenſio, tolli juſſum. Sub id tempus etiam Haurechius, ſuo vulnere, aut veneno, in vinum ejecto, diem obiit III Eid. Decembres; dolente Auriaco, rebus afflictis eripi virum, animi, & conſilii, inſignem.

IOANNIS MEURSI GULIELMI AURIACI

LIBER V.

CIↃ IↃ LXIX. INitio anni cum Auriacus in Germaniam receſſiſſet, ceu tranquilliore imperio uſurus Albanus, nunc id tempus exiſtimabat, cum obſequii faciliores Belgas habiturus eſſet. itaque paſſim exploratum quoſdam mittit, ſi qui cum eo conſilia contuliſſent, aut ſe turbis miſcuiſſent. tum ut ſubditos in officio retineret, de variis paſſim arcibus agitat. & Amſtelodamenſes, non ferre id commerciorum rationem queſti, florenorum ducentis millibus immunitatem redemerunt. Groningæ quoque, & Fliſſingæ, opus interceptum. alibi perfectum. inde epiſcopos, dato ſingulis adminiſtrandæ diœceſeos præſcripto, ſedibns novis imponere aggreſſus eſt. Caroli Brimæi Megenſis opera, qui Arenbergico in Friſia ſucceſſerat, curia adjutante, etſi Ordinibns repugnantibus, Cunerum Petri Leovardiæ conſtituit. qui, vel odio populi ingratus, vel impar dignitati, mox ludibrium publicum fuit. plns moleſtię Ioanni Cnivio Groningę obtigit. ſed is prudens, modicuſque exercendæ poteſtatis, gratiam ſibi conciliavit. monaſteria duo, Wittewerum, & Adewartum, maxime adverſa habuit. atque illud quidem mox Pontificis, & Albani, minis ceſſit, in eccleſiam cathedralem S. Martini mutatum. iſtud vero fortius reſtitit, opulentum admodum, neque impenſę ulli parcum. cumque epiſcopus luxum monachorum argueret, neceſſario corrigendum; & hoc potiſſimum telo pugnaret: rogatu ipſorum, abbatiſque Clarocampii, venit, propulſandæ injuriæ, è Burgundia Morimontius, ſupremus ordinis Ciſtercienſis inſpector, vir auctoritatis primariæ, & virtutis, ac doctrinæ, clarus. iſque, ut præterita corrigeret, amoto abbate Arnoldo Lautzio, Arnoldum Kemningum, Muntii ad Amaſiam abbatem, adminiſtrum ordinat, qui defuncto mox ſucceſſit. inde, ordinibus adjuvantibus, acriter ſe Cnivio opponens, tandem effecit, ut aſſignatis florenorum VI CIↃ annuis, contendere porro deſiſteret. CIↃ IↃ LXIX. Nec hic deſiit cnra Albani; &, poſtquam de epiſcopis egiſſet, concilii Tridentini decreta ubique promulgare inſtituit; ac, quanquam interdum objecta difficultas, imminutis alibi provinciarum, urbium, aut monaſteriorum, privilegiis; nemo tamen, metu ne à majorum religione deſciviſſe videretur, ſe opponere auſus fuit. varia deinde edicta facit, urbeſque præcipuas privilegia omnia ſua conſilio ſanguinario exhibere jubet. tum interdicit, *ne quis Belga in extranea Academia, præter Romanam, aut profeſſionem, aut ſtudia, exerceret; neu notarii, actuarii, aut tabelliones aliqui, de rebus turbas præteritas ſpectantibus acta publica ulla ſcriberent. qui negligeret, is exilio ſempiterno, & bonis omnibus, mulctaretur. uxores etiam, quæ maritos profugos ſecutæ eſſent, ne redirent; niſi pœnæ ſubjacere ipſæ vellent, quam in eos conſtituerat, qui conſilia miſcuiſſent cum perduellibus, aut eorum neceſſitati ſubveniſſent. copias quoque nullus ſcriberet; niſi regis, aut ſuo, permiſſu: & nec nomen miles daret, niſi mandati prius literas inſpexiſſet.* tum ad pœnas ſe convertens, paſſim captos, aqua, igne, cruce, aut gladio, varie puniendos tradit. tam ingenti populi terrore, ut, dilapſis fere omnibus, brevi tempore vaſtum pene, ac deſertum, Belgium fieret; & opificia antea multo frequentiſſima, alio rſum transferrentur. profugorum plurimos Britannia excepit; ob communem ſacrorum cultum, libertatemque conſcientiarum, gratum hoſpitium: &, Oceano interjecto, ac favore Elizabethæ, tutum omnino adverſus vim Albani perfugium. hi, cum Belgii jactura, in Anglos hoſpites varium

lanæ

CIↃ IↃ LXIX. lanæ artificium tranſtulerunt; tanto numero, uti urbes, paullo ante infrequentes, & collapſas, reſtaurarent. in quibus Norvica, Sanduica, Colcheſtria, Maidſcona, Hamptona, & aliæ: ſic ducentis ante annis, nimia inundatione in eandem inſulam acti, ejus incolas, agri tantum, & pecoris, gnaros, pannos texere docuerunt. Potro Albanus paſſim delegatos mittit, qni depoſcerent ad ſupplicinm abſentes reos, & à magiſtratu loci opem quærerent; quam nonnulli, offenſæ timidi, præſtitere. alii, quibus paulo plus cordis, privilegia obtendentes, ſe difficiles præbuere. Inter cæteros id mandatum Arnoldo Saſboutio, curiæ Hollandicæ ſenatori ordinario. ac cum exequi Leidæ vellet, & ſenatus deliberaſſet, magiſtratus recuſavit; indecorum arbitratus, alieni judicii miniſtrum videri. idque Sasboutio repræſentans, privilegia bina oſtendit, capitali ſententiæ alibi latæ, & bonorum publicationi, contraria: unum, datum à Gulielmo, Hollandiæ comite, anno CIↃ CCC XV: alterum vero à Ioanne, Brabantiæ Duce, anno CIↃ CCCC XVIII. prius illud *ſoli judici urbano ſententiæ in cives ſuos ferendæ jus* permittit: alterum ſtatuit, *ne quis civis, vel graviſſimi criminis reus, plus florenis* LX *mulctaretur*. inſuper veterem conſuetndinem allegare, *ne quem, etſi criminis ſui manifeſtum, morte afficerent; niſi reum extra vincula, & tormenta, confitentem nacti eſſent.* ſic Sasboutium dimittunt. Albanus tamen, ſine ullo privilegiorum reſpectu, in captivos quoſque graſſari; adeo contra jus faſque nitens, ut, tutelam ſi dediſſet, judicemve ordinarium, multi facile cauſam obtenturi fuerint. Vnum memoriæ poſteritatis eſt tradendum. quidam Bruxellis captivus, ob commune temporis crimen, indicta cauſa, nec à judice condemnatus, juris contemptu, an errore, cum cæteris ad ſupplicium ducitur. poſtea antem, cum diſquireretur crimen, ac ſiſtendus reus foret, non duntaxat interfectum, ſed & nulli culpæ affinem, comperiuntur. qnam ob rem perculſis judicibus, nt firmaret animum Vergas, *nil omnino eſſe*, inquit, *cur tantopere angerentur; innocentiam animæ viri profuturam*. Groningæ, debellato Naſſovio, quatuor Germanorum ſigna in præſidio ab Albano diſcedente poſita erant. ea cum ſuperbe agerent, ad querelam magiſtratus menſe Februario Billius permutare illa juſſus, ſex Gallorum introducit; minus quidem populo inviſa, ſed quæ gravius tamen incumberent, imperatis in ſeptimanam CIↃ CC florenis: quorum tamen neceſſitatem mox Ordinibus Ommelandiæ impoſuit. conſules quoque, ac ſenatum urbanum omnem, magiſtratu abire vetitum, annos octo continuavit; fabis nigris albiſque ereptis, quibus uti in electione ſoliti. Poſtea in Friſiam Occidentalem mittitur Carolus Quarræus, curiæ Brabanticæ aſſeſſor, de turbis proximis quæſiturus, & in obnoxios animadverſurus. ibique dato regio cognitori negotio, Groningam profectus, Albani mandatum magiſtratui exponit, dari ſibi collegam poſtulans, ne imprudens contra privilegia loci quicquam faceret, aut deſpectos ipſi ſe exiſtimarent. Datur munus Ioachimo Vbbenæ, conſuli, ſatis præter animi ſententiam, tam præſenti civium odio. & initio, cum quibuſdam operis ſuis, Ioannes Barnenda, urbis fabricenſis, capitur. qui Franciſcanorum templum magiſtratus pridem juſſu purgaturus, colliſarum imaginum reliquias inde ſuſtulerat. id crimen capitale erat. quod qnantumvis publica auctoritate commiſſum, pœna tamen à miniſtris exigenda videbatur, cum invidiam magiſtratus declinaret. qni induſtrie, futuri providus, mercedis cauſam inter urbis rationes diſſimulare quæſtorem juſſerat. id Barnenda ubi mox compertum habet, effracto carcere, cum duobus criminis ſociis, periculum evadit. alii, varie divexati, & per tormenta culpam faſſi, gladio feriuntur. ea re ingens populi odium magiſtratus concitavit, cunctis æque indignantibus, *quod imperia ipſe ſua, & civium obſequium, præter fas punitum iret.* & auxere viduarum, ac pupillorum, aſſidua lamenta; quîs minuendis, ceu commiſeratus eſſet, ex ærario alimenta clam aſſignat. Quarræns, diligens mandatorum, profugis diem dicere pergit; &, niſi intra tres ſeptimanas præſentes ſe Albano excuſent, vita pariter, fortuniſque, exuendos. in his plurimi à primaria ejus loci nobilitate. qui conati privilegiis ſe tueri, per quæ *extra pomerium quenquam, aut terri-*

CIↃ IↃ LXIX. *territorium, evocare non licebat*; literis ſcriptis magiſtratum exhortantur, *operam apud Albanum daret, ut eorum ratio quædam haberetur.* ſed cum ille, offenſæ metu, ſegnius publicæ libertatis cauſam ageret, per libellum ab Albano *patriæ leges, judicemque ordinarium*, ſupplices petunt. ad quæ ille reſpondere; *ſe præſentibus jus dicturum; ſi emaneant, ceu in contumaces ſtatim actum iri.* ergo iterum citati, ubi nemo compareret, tanquam perduelles forent, ipſi pœnæ capitali, bona fiſco addicuntur. Igitur vim manifeſtam ad Cæſarem, & Germaniæ principes, deferre placuit; quando vetus imperii membrum provincia eſſet, ejuſque tutelæ adhuc nuper à Carolo V commendata, anno ſeculi XLVIII. verum neq; id ſucceſſit. Cum Quarreus diſceſſiſſet, ſtatim Robleſius ad arcem inſtaurandam animum vertit; quæ ſuperiore anno à Vitellio, & Paciotto, ita deſignata erat, ut è propugnaculis quinque, in finitimos Tubantes tria, in urbem duo obverterentur. circum autem foſſa, centum pedes lata, duceretur. ſed, deficiente impenſa, rurſum opus intermiſſum. Hoc in Belgio rerum ſtatu, Bipontino, in Galliam paranti, cum fratre utroque, Ludovico & Henrico, comitem ſe Auriacus jungit. idq; Albanus non ignarus, ut obſtringeret ſibi regem, ſuppetias ei Petrum Erneſtum Mansfeldium mittit, cum II equitum millibus, peditum ſignis XXV. Sub id tempus, III Eid. Febr. egregio inter tot probra juſtitię exemplo, Ioannem Grovelſium Spellæum, ſummum rerum criminalium adminiſtrum, concuſſionnm reum, in furcam agit. cui aliquando, extrema quæq; comminanti, Gemma Friſius, ſtudiorum valde clarus, exitum vitæ hunc prædixerat. Pontifex Romanus, Pius V, virtutis collaudandæ, Albano enſem inauratum, & galerum gemmis ornatum, rite conſecratum, mittit; non niſi ab epiſcopi cujuſdam manu, poſt peractos ſacrorum ritus, accipiendum. adferebat munus tam inſigne Carolus Ebulus Neapolitanus, oblatumque exquiſita ceremonia in manum tradidit Archiepiſcopus Machlinienſis. ac honorum læta Albanus ludis, ſpectaculiſq; publicis, eſt teſtatus. Non ita pridem, firma, ut videbatur, Belgii pace, ab Anglia turbas Elizabetha dederat. navis è Cantabria una, & minores aliæ quatuor, merces pretioſas multas, ac pecuniæ vim ingentem, advehebant. cumq; has piratæ Galli perſequerentur, in Angliæ portus confugerunt. & neque illic tuti nautæ, incumbentibus etiam Gallis, ac diſceſſum obſervantibus, legato Hiſpanico, Gerardo Eſpeſio, periculum ſuum exponunt. iſque ſtatim reginam accedens, rem narrare; *in illis navibus exercitus Belgici ſtipendium eſſe, Albano tunc perneceſſarium. & orare, in ſuis portubus ut periculum prohiberet; deinde commeatum daret Antverpiam uſque, aut vectoribus arma ſaltem indulgeret.* nec gravate, æquitatis, & amicitiæ tuendæ, conſtans princeps poſtulatis acquieſcere. ſed reſponſo, dum Albano nuncium mandat, tardiore, à Cardinali Caſtellionæo edocta, mercatorum Genuenſium, non Philippi, pecuniam eſſe; cui Albanus, ſolvendis ſtipendiis, manum injicere ſtatuiſſet; ipſa prævertit, ſuoſque in uſus educere jubet; ac Londinum, in ærarium, ciſtis quinquaginta novem clauſa, deferre. ea ducenta aureorum millia excedebat. Vbi factum Eſpeſius legatus intellexit, graviter de injuria queſtus, à regina reſponſum refert; *in Philippi gratiam factum, ut rapinam imminentium tunc Gallorum prohiberet. quando autem compertum haberet, mercatorum Genuenſium, non regis ſui, pecuniam eſſe; extenuato valde ærario, ſalva dominorum gratia, honeſta uſura mutuam ſumere decreviſſe. idq; jus principibus ſemper uſitatum.* ita dimiſſus, ocius rem Albano nuntiat. is iræ præceps, ut fortuna fere excelſa juxta, & læta, offenſę facilis, non diſſimulandam injuriam regis ſui arbitratus, nec conſultis prius Ordinibus, nec conſiderato diſcrimine commerciorum, ſine quibus opes Belgii non conſtarent, comprehenſos per provincias mercatores omnes Anglos in domo publica Antverpiæ ſub cuſtodia habet, bona deſcribit, & deinde haſtæ ſubjicit. idem à rege in Hiſpania decretum. viciſſim in Anglia Elizabetha, ut indemnes ſuos faceret, Belgas quoſcunq; retinere, bonaq; ſequeſtrare, permittit. inde jure à ſe factum, ſcripto edicit; cui Eſpeſius, ſe perſtrictum in eo ſentiens, aliud opponit. inde in Hiſpaniam ablegat, de Alba-

CIƆ IƆ LXIX. ni qui injuria conqueratur. *cauſam omnino nullam eſſe, cur in Belgio regni ſui mercatores, aut eorum facultates, attinerentur. ſe quidem id pecuniæ feciſſe, quam Hiſpanicæ naves advexerant, in ſuos portus à piratis Gallis actæ. eam autem Genuenſibus, ad quos pertinere crederet, poſt aliquot menſes cum uſura redditurum. nam ut in ullam regis pecuniam manus injiceret, nunquam in mentem veniſſe; & legato quoque ejus, ut æquum erat, declaraſſe. adeo tamen humanitatis, veteriſque amicitiæ, oblitum Albanum, ut Anglos ſuos adeo proterve invaderet. quod ſi ille hanc pecuniam exhiberi omnino vellet, quamvis Genuenſium propriam, tamen illico facturam; dum ſuos modo in Belgio ſubjectos, bonis omnibus reſtitutis, Albanus dimittat; & amicitiam, integris utrinque commerciis, rectius deinceps colat.* interea Albanus, erroris pœnitens, cum, tranſlatis Hamburgum commerciis, nihil Anglis, plurimùm Belgis noceri videret; ad reginam Chiſtophorum Aſſonvillium mittit. quem illa, ſine mandato regis, admittere nolens, neque ut legatum habens, contemptim ad Senatum rejecit. cumque indignum id is cenſeret, irritus legationis, domum rediit. ea re irritatior Albanns, pridie Kal. Apriles edicit, *ne quis, donec aliter cautum, ulla cum Anglis commercia habeat: naves quoque, niſi armatæ, Oceano abſtinerent.* delinquentibus pœnam addit, publicationem bonorum. &, ut ratum edictum foret, delatores etiam ſtatuit; quîs è bonis publicatis pars dimidia prœmium foret. verum munus odioſum, præter exules quoſdam Anglos, nemo ſere adire voluit. inter hos erat Ioannes Storius, jureconſultus, ſub Maria inquiſitoris officio functus; homo egenus, &, mutata religione, odio in ſuos præceps. datuſque vicarius, Gulielmus Parkerus; qui mox certa gratiæ ſpe, dominum prodidit. quippe in navem introductum, mercibus Anglicanis onuſtam, dum explorat, nullo fraudis alicujus metu, magiſter navis, Cornelius Eickenus, egregio pro patria facinore, expanſis velis in Angliam avectum reginæ ſiſtit; nbi, fracta laqueo gula, tanquam patriæ ſuæ hoſtis, pro ſperato ingenti præmio pœnam invenit. Albanus ad diem XIII Kal. Majas convocatos Bruxellas Ordines hac oratione compellat. *neſcium nulli, ideo ſe à rege miſſum, ut provinciarum motum componeret, ac quietem* CIƆ IƆ LXIX. *deinceps certam conſtitueret. hac de cauſa, ſimul remp. attigiſſet, in auctores turbarum inquiſitos animadvertiſſe. ac maturius illud factum voluiſſe, ut regi ſuo ſatisfaceret, & gratiam cæteris conciliaret, quorum illi ſimplicitatem circumveniſſent. ſed præclarum hoc conſilium homines ſeditioſos perturbaſſe, quorum arma ut propulſaret, maximam anni partem ſub pellibus egiſſe. quando vero conſideraret, plurimum illos in mutata religione momenti poſuiſſe, quam plerumque ingens populi inſolentia, & contemptus magiſtratuum, ſequeretur: ideoque contra leges, per quas antea reſp. tranquilla, nefaria conſilia agitaſſe; nihil ipſum prius habuiſſe, quàm ut ex mandato regis reddita quamprimum antiqua religione, leges quoque, ac ſtatuta, reſtitueret. idque etiam præſtitiſſe, ab epiſcopis, & cæteris ſacrorum præſulibus, adjutum egregie. quam in rem cum rex, impenſa nulli parcus, ærarium graviter attriviſſet, deinceps ipſi providerent, ne deeſſent paci publicæ, ac ſubſidia neceſſaria deſtinarent. multa cohortibus ordinariis, & reliquo militi, ſtipendia reſtare. locorum communitiones, militarem annonam, & tormenta bellica, magnam pecuniæ vim exigere. plurimum eſſe, quod mercatoribus deberetur. nihil in caſum præſto eſſe. perpendiſſe diligenter, quibus ſubſidiis uſa quondam reſp. fuiſſet; nec convenientius quicquam, juſtiuſve, deprehendiſſe, quam quod ſuo in provincias has adventu rex Ordinibus propoſuiſſet. id quia haud intellectum minus proceſſiſſet, nunc operam dediſſe, ne quis, veluti ambiguum nimis, aut obſcurum, detrectare merito poſſet. quamobrem placere, ut rerum mobilia, quotieſcunque venum irent, decimam; quæ ſoli eſſent, viceſimam penderent: utraque autem indiſtincte ſemel centeſimam exhiberent. &, quo ſingula commode fierent, modum præſcripſit.* Ea petitio Ordinibus permoleſta accidit: & grave aliï, *divitias ſuas*; alii probroſum putare, *paupertatem profiteri.* univerſis inviſa exactio. tamen centeſimam à pleriſque metus expreſſit; quam mox Gelri, Friſiique, redemerunt. in decima vero, & viceſima, cur non item acquieſcerent, cauſas, libello comprehenſas, repræſentarunt. ac communis fere omninm querela fuit, *commercia interverti, potiſſimum reip. nervum.* ſeorſim etiam Brabanti, Hollandi, Zelandique, *ſibi graviſſimam decimam* queſti, *cum ob halecum reliquamque*

ↃↃ IXX *quamque piſcium capturam; tum propter ſalem, vinum, pannique texturam; & merces, Balthico mari advehi ſolitas. quin tributum potius annuum poſtularet, quamvis ſupra veterem modum, pro fide in regem, & obſequio, libentius ſolvendum. quod viceſimam attineret, eam plane ferri non poſſe. quippe uſu ſæpe venturum, uti ob eundem agrum, domumve, intra annum vertentem ſexies centeſima ſolveretur.* Harum rationum Albanus, animi obſtinatus, nullam admittens, decimam, & viceſimam, urgere non deſtitit. *non certum ſibi remp. peſſundare, ſed felicitatem ejus firmam, ſtabilemque, reddere. ea de cauſa indulgere, ut onera ſua per libellos teſtarentur, benigne deinde arbitranda. in præſens vero velle regem, uti poſtulata concedant; ſi recuſent, aut cunctentur, aliud quicquam tentaturum. nihil eſſe, cur ita grave exiſtimarent. in Hiſpania uſitatum, ubi una ſua Alba annis ſingulis quinquaginta aureorum millia redderet.* Provincialium cauſam prudenti moderatione Viglius præſes ita tuebatur, uti nec obnixe ſeſe viro propoſiti rigido opponeret; *conſiderandum diverſum regionum ſtatum. Hiſpaniam, late diffuſam, agri cultu, & feracitate ſoli, æſtimari: in limite nullos vicinos; montibus tantum, & mari, terminari. Belgium contra anguſtum eſſe, pannificioque, ac commerciis, cenſeri: deinde pluribus populis circumfundi; ad quos ea, ſi tributis onerentur, commigrarent. id prudenter Philippum Burgundum, Belgicæ felicitatis auctorem, prævidiſſe. eoque diligenter caviſse, ut portoria, ac tributa, levia eſsent, vilsſque annona. & externis mercatoribus hac de cauſa privilegia indulſiſſe. nunc, ſi contra ipſe nitatur, arceri peregrinos, expelli indigenas, ac commercia interverti. ſi exſtruere arces vellet, ærarii rationem haberet: neque adeo neceſſarium, novas fieri; quàm, quæ olim in limite fuiſſent, reparari. nunquam tributa provinciales continuaſſe; tantum rogas, quas appellant, conceſſiſſe: quales vel requirerent principes, vel facultates ſuæ ferrent. quis in pace, nimia exactione, nulla in aliquem belli caſum ſubſidia relinqui, nullo modo expedire. ſubventum agricolis vellet, ne propterea mercatores oppreſſum iret. porro de reditibus Albæ, ut longe maximis, ita plurimum gratulari.* ita Ordines, amplius deliberaturi, in provincias quiſque ſuas retrocedunt. interim, datis ad præſides literis, inſtare propoſito ſingulos jubet. *ſe quidem ea moderatione* CIↃ IↃ LXIX. *uſurum, qua in objectis difficultatibus æquum eſſet. id in ſua manu ſitum. & vel omnia omittere poſſe, ſi commerciorum ratio flagitaret.* nonnullis quoque interminari, *niſi concederent, vim adhibiturum. atque regi ſic videri. motibus nuperis obnoxios eſſe, hancque culpam prompto nunc obſequio luendam.* Hannonios, Atrebates, ac Namurcenſes, ejus noxæ immunes; ut exemplum ipſi cæteris darent, blanditiis, & promiſſis ingentibus, impellere clam tentavit. reliquis præſidiorum metum injecit, idcirco territi nonnulli, ut evaderent iram ejus, & tot militum imminentem inſolentiam, quibus animus per ſtipendia debita ferox, & occaſio tantum prædæ quærebatur, ea lege tributum promittunt, ſi provinciæ quoq; cæteræ id exhibeant. orant præterea, *ut expenſis querelæ momentis, clementer ſtatuat, quod publice utile ſit futurum.* Hollandiæ nobilitas, & primaria urbs, Dordracum, prima aſſenſerat; cui mox reliquæ civitates acceſſerunt. tantum initio recuſare Amſtelodamum; & ſeorſim cauſas ſuas allegare: ſubſcripturum nihilominus, ſi ab aliis acquieſceretur. major vero difficultas apud Vltrajectinos fuit. ii Albano reſponſum mittunt; *ſerio omnia petitionis ſuæ membra expendiſſe, neque modum invenire potuiſſe, quo ſatiſfacerent. exiguam admodum provinciam eſſe; è qua, ubi quam latiſſima, duabus horis exire liceat. mediam partem ingenio loci ſterilem valde, alteram vix cum magna impenſa fructum ferre. proximis* XL *annis, quibus in Caroli Quinti poteſtatem tranſiiſſet, præter alia quoque tributa, æs alienum centum florenorum millia contraxiſſe; cujus uſura etiamnum premerentur. inſuper præteritis turbis valde afflictos in tutelam cogere militem debuiſſe, cujus ſtipendio exhauſtum ærarium. inde deſertam civibus urbem, & commercia imminuta, ne in pace quidem frequentia. agrum etiam ſubjectum, in tranſitum copiarum apertum, amiciſque pariter & hoſtibus expoſitum, fortunis plurimos evertiſſe. huc accedere maximaagriculturæ incommoda; exeſa paſſim à muribus ſata, aut aggeribus ruptis merſa: ac mortalitatem pecoris. nunc ſi tributum intolerabile porro flagitet, publicam paupertatem fore. olim regem Philippum, florentiſſima adhuc provincia, cum centeſimam rebus*

CIↃ IↃ LXIX. *ſoli, mercibus autem quinquageſimam indixiſſet, intellecta territorii anguſtia, & tributi ordinarii gravitate, tantum* XXVIII *florenorum* CIↃ *in octennium diſtributa, imperaſſe. ac ſperare, indulgentiam tam laudatam ſibi hoc tempore in exemplum propoſiturum. quia tamen, adfectu in Belgium, quietem ejus, ac religionem avitam, maximis omnino impenſis conſervaſſet, ut agnoſcere beneficium viderentur, ſeptuaginta duo millia florenorum in ſexennium proximum offerre; ita tamen, ut duodecim, jam expenſa, ei ſummæ deducerentur; & interea tributi cæteri immunes forent. deinde etiam, ſi tempeſtas alibi aggeres diſſiparet, tum illius anni portio in ſequentem differretur.* non contento his Albano, iterum oratum ablegant. *magno turbas proximas ſtetiſſe; & expenſa* C *florenorum* CIↃ, *ut obſequium fidemque in regem tueri liceret: quam ut porro teſtarentur, concedere paratos, quantum nulli principum ſuorum unquam feciſſent. ea propter, præter* XII *illa* CIↃ *quæ ſolviſſent, alia adhuc* C *offerre, ſexennio proximo perſolvenda.* ſed cùm vir propoſiti rigidns, ne ſic quidem placatus, *niſi parerent, datam à rege poteſtatem, & arma,* non obſcure minaretur, tertium deprecatores mittunt. *eam ſibi ſpem fuiſſe, ut honeſtam orationem obtinerent, præſertim tam ingenti pecunia; quam, obſequii in regem proni, nunquam antea conceſſam, in ſumma ærarii neceſſitate, decreviſſent. ſupra illam nihil poſſe.* ſeorſim etiam quinque collegiorum præſules repræſentabant, *ſuorum bona, ſine ſummi pontificis conſenſu, ſub commercio laicorum nullo modo comprehendi. & in bulla de cæna domini, eos qui tributa permittunt, non minus quam ipſos exactores, uſu ſacrorum prohiberi. item proximo cum Carolo V tractatu, quando jus in illum rerum temporalium transferretur, à tributis gravioribus expreſſo pacto immunes habitos. nequaquam ignaros, datum regi à pontifice, ut dimidiam bonorum partem ditionum ſuarum eccleſiis imperaret. quæ res quando gravius ipſos, quam ſecularium quenquam premeret, enixe injuriam manifeſtam deprecari.* Ægerrime hanc exceptionem Albanus tulit, & bullæ ejus allegationem; quam de oppreſſoribus loqui inqniebat, non de veris eccleſiæ patronis, inter quos locum ſibi minime poſtremum deberi. inde, accito Antverpia typographo, cum, Senatu permittente, excuſam intelligeret, graviter illi ſuccenſere, moxque certior, factum negligentia Torræi; prius CIↃ IↃ LXIX. eum aliqnamdiu in publicum prodire vetat, deinde in annum munere ſemovet. Vt antem Vltrajectinos cogeret, quorum exemplo alii quoque jam recuſabant, legionem Longobardicam illuc mittit; in qua X Hiſpanorum ſigna erant: quîs promiſcue, nullo ordinis ullius reſpectu, hoſpitia ſua cives darent. neque excuſaretur quiſquam, præter epiſcopum, templi Martiniani Decanum, & Wyckerſlotium, ad Mariam Canonicum; cujus frater regi à cubiculo erat. Eorum effrenis inſolentia eo gravior civibns incubuit, quia, ſi non mandatum Albani, certe deſtinatio fuerat; idque illis minime ambiguum impunitas flagitiorum magis prodidit. ſed immite conſilium conſtanti patientia fregerunt; & extremo Novembri, cum præſidii anguſtiam ipſe miles quereretur, ſigna duo Amersfortiam ſunt translata. quia vero gravem omnibus decimam, & viceſimam, videret; ut inviſa nomina mutaret, *differre propoſitum velle* oſtendit; *ſi pro iis univerſim in annos ſingulos ſex ſequentes vicies centena* CIↃ *promitterent, initio facto à die* X *Kalend. Septembris, quo viceſimam, decimamque conceſſiſſent. inſuper, cum tantilla pecunia ſumptibus vix ſuffectura videretur, poſt ſexennium, altera centeſima ærario ſubvenirent.* huic rei deliberandæ menſem dedit. & initio æquiot quibuſdam viſa fuit; ſed expediendi ratio, gravi pridem ære alieno, perdifficilis cenſebatur. alii opinari, *temere conſenſum dici, quamdiu Vltrajectini detrectarent; cum non aliter promiſiſſent, quàm ſi omnes acquieſcerent.* erant etiam, qui viceſimam, decimamque, leviorem exiſtimarent, *per tot profugos, & diſſidium Anglicanum, detritis vehementer commerciis.* nonnulli privatim *amplius rato abs ſe exigi* querebantur. *quippe olim inſtitutum, ut pecuniæ, à principibus rogatæ, Flandria trientem ſolveret, Brabantia quadrantem; Hollandia Flandricè tributi quadrantem; Arteſia, Hannonia, ac cæteræ provinciæ, ſextantem ſingulæ penderent. quibus temporibus bellum contra Galliam geſtum, placuiſſe, ut limitaneæ tributi expertes haberentur: nunc pacatis, valde iniquum, ut Flandriæ trientis neceſſitas, Brabantiæ qua-*

drantis

cIↄ Iↄ LXIX. *drantiū maneat. rectius tributum omnibus legitimum diſtinctum iri.* contra Arteſii, Hannonii, Inſulani, Duaceni, Orchienſes, ac Namurcenſes contendebant, *à majorum inſtituto nil omnino recedendum.* His diſſidiis difficilior rerum ſtatus, ac provinciarum diverſa ſtudia novas poſtea turbas dederunt. quin angente Albani odio, plurimi mutationem exoptabant; etiam illi, qui majorum religionem ſeqnebantur. publica paſſim querela erat, & perpetuæ ſervitutis iugens metus. ac plerique ita ſibi perſnadere; *poſt decennium bonis omnibus evolutos, nondum tamen à tributo iniquiſſimo liberos fore.* angebat magis, quod, ſuſpecta cujuſque conſcientia, curas animo occultare, nuſqnam profiteri auſi, cogebautur. quippe empti delatores, qui colloquiis ſeſe hominum inſerentes, innoxia ſæpe verba proderent. In tam juſta populi querela, aut occulta indignatione, deploratas Belgii res ad Auriacum defert Paulus Buſius, tunc Leidenſis urbis ſyndicus, poſt Hollandiæ advocatus; qui aliis ab Hollandiæ Ordinibus Bruxellas legatis collega datus, cum redirent domnm cæteri, ſimulato Antverpiæ negotio, & quibuſdam aliis locis, clam Dillemburgum diu noctuq; iter feſtinat; ibiq; Auriacum allocutus, iniquam Albani pertinaciam, & Belgarum communem offenſam, multis exponit. inde biduo quam venerat diſcedens, ſuoſq; quantocius ſubſecutus, non multo tardius in Hollandiam redit. atq; ex eo tempore crebra illi cum Swetano, ac Calſlagio, conſilia; & occulta nonnunquam in Albinianis, ubi ædes Calſlagius habebat, colloquia fuerunt. exorientis diſſidii famâ ingens profugis ſpes affulſit, brevi fore, ut, mutatis rebus, patriæ, ac fortunis, redderentur. Auriacus vero, nova de Belgio liberando conſilia agitans, omnia rerum momenta expendit, prioris propoſiti fortunam correcturus. &, nt certior ſucceſſus eſſet, cunctandum aliquantiſper ratus, interim Lancelotum Brederodium, Veenhuſium, Albertum Egmundum Mereſteinium, Adrianum Menningum, Bartholemæum Enteſium, Embiſium, Ruichaverinm, alioſque, naves bellicas parare jubet; claſſemque univerſam Adrianus Bergeſius Olhanus duceret. qui, dnm mare paſſim infeſtat, tempeſtate in Flevum actus, naves cIↄ Iↄ LXIX. prius ſexaginta, quæ è Dania, Sueciaque, adveniebant; mox alias XL aggreſſus, expugnavit: mercibuſque direptis, terrore ingenti commercia concuſſit. eadem aliis quoque mandata. inſuper ipſe, nullius laboris parcus, paſſim omnes, quos cauſæ ſuæ favere crederet, orat, atq; obſecrat; *oppreſſam graviter libertatem provinciarum ne deſererent.* per literas quoque ubivis locorum profugos hortatur; *tam egregiam voluntatem ut pecunia adjuvarent, ſine qua fruſtra quicquam tentari, nec patriam liberari poſſe.* In hoc propoſito præclaram illi operam dabant Didericus Sonoius, Albertus Vchtenbroucquius, Adrianus Swetanus, Iacobus Weſenbecius, Ioannes Baſius, Reinerus Cantius, aliique. quiu ut tuto commutare literas poſſent, inventæ arcanorum notæ; quæ neque interceptæ conſilia proderent. Elizabetha, Angliæ regina, *Henricus Philippi* dicebatur. Daniæ rex, *Petrus Petri.* Navarræ, *Antonius Iacobi.* Ferdinandus Albanus, *Paulus Alblaſius.* Gulielmus Auriacus, *Martinus Gulielmi.* Megenſis, *Vultur.* Didericns Sonoius, *Daniel Santenus*; aut, *Nathanael Calcarienſis.* Albertus Vchtenbroucquius, *Adolphus Sonnius.* Drunæus, *Gerardus Trajectinus.* Dein urbibus quoque, ac provinciis, novata nomina; & appellata Hollandia, *Aes.* Enchuſa, *Triton.* Horna, *Pollux.* Medemlacum, *Caſtor.* Alcmaria, *Pluto.* Amſtelodamum, *Saturnus.* Edamum, *Hercules.* Monachodamum, *Rhadamanthus.* Brila, *Vulcanus.* Ager Vornenſis, *Aeacus.* Delphi, *Apollo.* Haga, *Iupiter.* Leida, *Mercurius.* Woerda, *Satyrus.* Dordracum, *Ianus.* Gouda, *Mars.* Roterodamum, *Aeolus.* Delfs-havia, *Achelous.* Muda, *Phœbus.* Flevns, *Titan.* Texela, *Boreas.* Vltrajectum, *Proſerpina.* Duroſtadium, *Thetis.* Gelria, *Chalybs.* Tranſiſelania, *Stannum.* Bommelia, *Ida.* Daventria, *Venus.* Zutphania, *Ariadne.* Campi, *Iuno.* Zwolla, *Pallas.* Arnhemium, *Io.* Noviomagum, *Ino.* Groninga, *Aſtræa.* Embda, *Brunſvicum.* Hamburgum, *Hedelburgum.* Dillemburgum, *Dantiſcum.* Weſalia, *Hafnia.* Ac hæc XII Zodiaci ſigna totidem anni menſes erant; dies *gradus* nuncupabantur. Albanns interea, graviter Vltrajectinis ſuccenſens, quorum pertina-

CIϽ IϽ LXIX. ciam provinciis aliis exemplo eſſe ægerri-
me ferebat, cum inſolenti valde præſi-
dio aſſenſum extorquere fruſtra ſperaſſet,
medio Decembri ad cauſam dicendam
coram Senatu adeſſe jubet. id cum con-
ſtanter aliquoties feciſſent, multorum
precibus, qui gratia in aula, & auctori-
tate valebant, offenſam mitigare conan-
tur. inſuper ad centena millia, quæ obtu-
lerant, alia quinquaginta addunt. ſed ille,
neque ſic placatus, ſine exceptione pa-
rere juſſos, *etiam ante actorum veniam ſuppli-
ces poſtulare* voluit, *& arbitrium exſpectare.
aliter nec jus remiſſurum, nec præſidia deductu-
rum.* quod ubi ipſis intellectum, etſi judi-
cum haud occulta iniquitate, patientiæ
obſtinati, *jure porro experiri; neque, inte-
gra conſcientia, infamiam tantam in ſe, ſuoſ-
que, admittere* ſtatuunt. In cæteris provin-
ciis id effecerat, ut è vicies centenis CIϽ,
in biennium proximum dandis, ſingulæ
partem ratam promitterent. paucis ali-
quot, quæ Philippi dominatum pridem ac-
ceperāt, permiſſa redemptio, ac Gelri qui-
dem, quingenta quinquaginta CIϽ; Friſii,
CXXVIII; Tranſiſelani & Tubantes, XCIV;
Groningenſes, LX; diſtincta in certos an-
nos penderent. Linganis decem CIϽ da-
lerorum imperata. per hæc annus exſpi-
ravit. Indies vero creſcente in Albanum
CIϽ IϽ LXX. odio, vix ultra obſcurus adfectus erat; &
clam agitari plurima, palam per occaſio-
nem mox tentanda. ſed Auriacus, explo-
rato, pridem per ærarii inopiam ſe conſi-
lii fruſtra fuiſſe; quoſdam etiam parum
fidei conſtantes: qui, ſimul in Belgium
cum exercitu adveniſſet, urbes ſe aliquot
tradituros, aut auxilio adfuturos, promiſiſ-
ſent; iterum incerta caſuum experiri haud
conſultum arbitratus, ſymbolam prius
ubiq; rogare; menſibus ſingulis, & ſepti-
manis, colligendam: etiam in ipſis Alba-
ni provinciis, ubi terrore cuncta oppleta.
A Sonoio juſſi hanc operam concionato-
res quidam præſtare, qui ignoti per Hol-
landiam, & Vltrajectinum agrum, verſa-
bantur; & occultis domiciliis apud reli-
gionis ſuæ ſocios nſi, vim pecuniæ ſatis
magnam corradebant. quippe in commu-
ni negotio, vindicandis conſcientiis, pa-
triæq; libertati, inſtituto, nulli magis effi-
caces: cum homines forte haud indiſerti,
ſi non eloquentia ſua, at pietate, facile ani- CIϽ IϽ LXX.
mos commoverent. & fuerunt, qui, affe-
ctu in Auriacum, patriamque, ſe quoque
ipſos, ſanguinemq; ſuum, offerrent. Idem
mandatum Leidæ acceperat Petrus Adri-
anus Wervius, & cum eo Georgius Epo;
qui cum illic, tum Dordraci, Roteroda-
mi, Delphis, Hagæ, alibique, ſymbolam
non contemnendam impetrarunt. In Fri-
ſia è ſelecta nobilitate, Petrus & Aſinga
Ripperdæ, ac Pompejus Vſkenſins, ad di-
em Kal. Febr. Sonoio nuntiant, *nulli ſe an-
tea fœderi obnoxios; neque quemquam, uti
eſſet, petiiſſe: tamen bonis ſpoliatos, ceu commu-
nes noxæ forent. itaque patriæ ſuæ ergo, & liber-
tatis, deinceps, ad vim propulſandam, Auriaco
auxilia ferre certos. quæ tametſi nulla ipſis tunc
in promptu, in proximam tamen Pentecoſten
ſclopos trecentos parare velle.* Interim ad rem-
pub. ordinandam Albanus fertur. ac Dor-
draci monetæ præfectum, aliumque, adul-
terandæ adminiſtrum, in carcerem conji-
cit. & illi quidem, pœna capitalis indicta;
huic, ob imprudentiam ætatis, multorum
interventu, gratia facta. utque porro frau-
dem prohiberet, Id. Martiis edicto ca-
vet, *ne moneta quis argentea qualicunque ute-
retur, niſi quæ Philippo auctore cuſa, aut ſigna-
ta eſſet.* Res utiliſſima publice viſa, magis
privatim ipſi quæſtuoſa. Inde ad religio-
nem animum advertens, *libris vetitis plane
abſtinere* jubet; & Theologis Academiæ
Lovanienſis dat negotium. *ut, notatis au-
ctorum locis, quæ majorum pietatem læderent,
indicem facerent*; editum poſtea, hac cauti-
one, *ne in eo, ſine præfecti, aut ſenatus, aucto-
ritate, quiſquam aliquid mutaret.* Additur
curæ iſti Arias Montanus, vir egregia li-
terarum fama; qui, mandata à Philippo
Bibliorum editione, recens ex Hiſpania
advenerat. Tum typographis quoque, &
ludi literarii magiſtris, leges præſcribit.
Cameraci, & Machliniæ, ſynodos habet;
in quibus epiſcopi multa decrevere, ſe-
cundum concilii Tridentini ſtatuta: à qui-
bus diſcedere quenquam, fas non eſſet.
item de judiciis criminalibus multa con-
ſtituit, in ſpeciem non iniqua; quæ nullo
privilegiorum, legum, immunitatum, aut
conſuetudinum, reſpectu, tantiſper obſer-
varentur, donec de iis, ſcripto repræſenta-
tis, plenius cognoviſſet. formulam quoque
ſacra-

CIƆ IƆ LXIX ſacramenti proponit, iis ſequendam, qui ad judicum officium, aut aliud aliquod munus publicum, promoverentur. Per hoc tempus, cum comitia Spiræ Nemetum Maximilianus haberet, profugi Belgæ, communicato cum Auriaco conſilio, de vi, & oppreſſione, Albani conquerentes, Cæſarem, atque Imperii principes, ſupplices orant, *ut ſuo nomine apud Philippum intercederent.* idem Culemburgenſis, Bergenſis, Hornana, & Batemburgicus, fecerunt; debitum Imperii clientibus patrocinium implorantes. ac faventes è principibus multos ſane habuerunt; qui & cauſam adjutare, & orare etiam Cæſarem; *quando pars imperii Belgium eſſet, miſertus ærumnarum, pacem religionis, qua Germania frueretur, ipſis quoque procuraret. jam ſemel apud Philippum egiſſe, nec propoſitum tam laudabile deſtitueret. pergeret pacis iſtud ſtudium præ ſe ferre; ac ſuaderet porro regi, ne vim ullam conſcientiis in negotio fidei faceret: neve vita, ac fortunis, ſubditos ſupplices everteret.* Et inclinabat in rem æquam Maximilianus; cùm legati ab Albano, & Catholicæ religionis reliqui principes, optimum Cæſarem in contraria omnia agerent; *licere regi, in rebelles pro arbitrio animadvertere: neque hanc curam ad Imperium pertinere.* Tunc ſententia in Vltrajectinos lata; qua ſuffragium in comitiis clero juxta, ac nobilitati ereptum. magiſtratui urbano, aliiſq; civitatibus tertii ordinis, etiam privilegia omnia. qui, hoc quaſi fulmine percuſſi, ad regem provocant, idque Albani iram accendit. Igitur deprecatum mittunt in Hiſpaniam Gulielmum Veuſelium, ad D. Petri Decanum, antiqua pietate, & præſtanti eruditione, virum; quamvis periculoſa legatio crederetur, recenti exitio cum Montinii, tum Bergenſis, aliorumque. iſque cordate factam ab Albano injuriam regi ſupplex repræſentat, ſed Albanus, ſpreta provocatione, per literas Vltrajectinis nuntiat; *etſi poſt ſententiam latam, omnium in provincia munerum penes regem poteſtas eſſet; tamen ſingulis magiſtratuum prorogare, donec aliter facto opus videretur. interim providerent ſedulo, ne quid in jure dicendo, aut civibus regendis, reſp. detrimenti caperet.* tum provinciæ quoque præſidem, ac ſenatum, *comtia deinceps ulla habere, aut ordinum munere defungi,* vetat; Franciſcum CIƆ IƆ LXX. Bothium, ærarii quæſtorem, rationes publicas Bruxellas tranſmittere, pecunias vero fiſci quæſtori tradere jnbet. Hujus quoque rei certiorem regem faciunt, & quoſcunque faventes ſibi in aula ejus exiſtimabant. interim, quia intoleranda Hiſpanici præſidii ferocia vexabantur, omnino ſatisfacere Albano, & placare iratum, ſtudent. ſed illi rei Florentius Thinnius ter ablegatus, re infecta domum rediit. & obtulerant, ſi comitia antiqua daret, ac præſidium evocaret, florenorum centum octoginta millia. Rex Philippus, pontificis conſenſu, & conſilio Albani, ac ſenatus, Madriti anno ſuperiore diploma dederat XVI Kal. Decembres, quo turbarum veniam Belgis promittebat; ſed tam lata exceptione, ut paucorum beneficium videretur. illud, hactenus dilatum, nunc Antverpiæ promulgat, XVI Kal. Sextileis. In foro maximo, ante curiam, theatrum ligneum erectum erat, aliquanto ſublimius, panno oppanſum. in ſummo, ſolium magnifice inſtratum; regis locum repræſentans. in hoc conſedit, faſtu nulli legatorum in id tempus uſitato. ad utrumque latus, depreſſiore paulo ſedili, fœminæ duæ Antverpianæ, præſtanti forma; quod indicium populo erat, *jam placatum regis animum, ac clementer ipſum deinceps eſſe habendum.* prodeuntem ad gradus uſque ſtipatores deducebant; forum miles obſidebat. ita cum magno armorum terrore pacem pronunciat, gratiamque delictorum, minus acceptam, quia paucis adeo utilem, omnibus dubiam. quamobrem rari confidere auſi domum redierunt, homines nullius fere loci, quos tenuitas fortunæ, numeriq; infrequentia, tutos præſtitit. Menſe Auguſto Anna Auſtriaca, Philippi matrimonio deſtinata, in Belgium venit. proficiſcentem fratrum minimi Albertus & Wenceſlaus, & ſelecta nobilitas, comitabantur. Deducendam Cæſar dederat Ioanni Hoio, Monaſterienſi epiſcopo, & Boruſſici ordinis præfecto. Sub adventum profugi Belgæ Emerica exacti; ubi tunc Arſcotanus, ac Noircarmius, erant, honoris ergo, obviam miſſi. Cum regina Noviomagum appuliſſet, ſolenni ritu in Albani manum traditur. illic

F 4 Gelriæ,

CIↃ IↃ LX. Gelriæ, Hollandiæ, Vltrajecti, Friſiæ, Tranſiſelaniæ, Groningæ, Ommelandiæ, ac Tubantum, obvios legatos habet; matrimonium novæ nuptæ gratulantes, tum egregia quoque munera offerentes. inde, Albano deducente, Antverpiam abiit; ubi regio plane apparatu excepta, à cæteris Belgii ſui provinciis, ultra Moſam, & Scaldim, poſitis, vota itidem, ac munera, accepit. Hinc profecta in Zelandiam, claſſem Fliſſingæ conſcendit; ducente Maximiliano Boſſuvio, maris præfecto. In Hiſpaniam abeunti comites ab Albano dati, Ferdinandus Toletanns filius, Rodericus Toletanus, & Chriſtophorus Mondragonius, cum legione ſua eam ob cauſam Daventriam evocatus. Ipſe Albanus, cum & antea ſucceſſorem dari ſibi à Philippo poſtulaſſet, id potiſſimum nunc agebat, ut novam dominam ad regem maritum deducere liceret. ſed obtinere commeatum non potuit. Dum hæc fiunt, ſedulo Auriacus de reſtituendo Belgio agitare. pridem naves plurimę, ejus juſſu, mare commerciis infeſtum reddebant. nunc de urbibus quoqne capiendis cura erat. itaq; clanculum per Sonoium Enchuſam ſollicitat: iſque pene rem perfecerat, occupatis civium plurimorum animis; cum obortum tamen aliquod improviſo impedimentum, ſummo, quod mirandum valde, conſilii ſecreto, in ſeſquiannum differre coegit. Interim ſymbolæ in Hollandia boreali, duorum maxime concionatorum opera, per pagos plurimos inſtitutæ; & conventicula item crebra, nullo Albani metu, habita. Illi ad populum commeare frequentiſſime, & periculum alternare: literas ferre, ac referre; quæ interceptæ, ne arcana conſiliorum revelarent, de frumento, ant commercio aliquo ſimili, agere viſæ. id vero commercium urbes erant, Horna, Enchuſa, aut Medemlacum. pariter in auſtrali Hollandia de Dordraco occupando, Brila, Roterodamo, Delphis, agitatum. in Tranſiſelania, de Daventria, Campis, Zwolla. Sed conſilia hæc, impedita, aut non tentata, irrito in hunc annum conatu fuere. Quia autem naves bellicæ inſolentius piraticam exercebant, ut infamiam belli ſui emendaret, dato illis præfecto Lumbreſio, edictis pluribus licentiā adſtringit. inter cætera, laudabili virtutis CIↃ IↃ LXX. exemplo, *procul ambitione omni, & avaritia, boni tantum publici curam habere* jubet; *neque militem, niſi fama integrum, legere: criminiq́, aut lictori, non obnoxium.* tum concionatorem ſingulis item navibus imponit; qui pietatem, & ſacras preces, exerceret. Non multo poſt, diverſis temporibus, naves circiter quinquaginta, varie onuſtas, invaſerunt. Dnctores dati, Lancelotus Brederodius, Adrianus Menningus, aliique. Valentinianis tria Germanorum millia in præſidio agere; & ſtipendium, diu debitum, per tumultum flagitantes, Lodronio, ac ductorum nonnullis, vincula injicere. idque Albanus indignatus, ſtipendii parte per legatum, & venia, data, in auctores clam inquirit. mox Antverpiam, in ſpem reliqui, evocatos, cum haud longe ab urbe abeſſent, immiſſis Hiſpanis, ſeparata tumultus capita ante arcem gladii, aut laquei, pœna afficit; cæteros exauctoratos, ſine ſtipendio ac commeatu, Belgio excedere jubet. hoc Septembri menſe geſtum. Novembri proximo, cum graviſſima tempeſtate rupti aggeres, plurimum paſſim per Belgium aqnarum exundavit; multiplici hominum, ac pecoris, ſtrage. merſa paſſim templa, domuſque, & ager pene univerſæ Friſiæ; vix nrbibus ſalvis, quæ aquis undique circumſeſſæ. triſtis rerum facies erat; pluribuſque interceptis, nonnullos ædium qnarundam tecta, aliaque faſtigia, ant trabes innatantes, ſervarunt. In tam magna calamitate egregium pietatis ſpecimen Caſpar Robleſius Billius dedit, provinciæ præfectus, qui Groningæ tunc agebat. quippe præclaro in miſeros affectu, paſſim nutantibus, aut excelſa quæq; complexis, navigia ſubmiſit, quibus à morte præſentiſſima triſtiſſimas fluctuum reliquias reduceret. inſuper, reip. miſertus, quæ aggeribus, aut cataractis, reparandis juſto gravius premeretur, anni ſequentis tributum remiſit. &, homo Luſitanus, antea odio gentis inviſus, tam inſigni beneficio, animos omnium ſibi obſtrinxit. Vix æſtimari clades poſſit; & periere in ſola Friſia hominum fere XX CIↃ. nec immunis Flandria fuit. Grevelinga, Dunkerka, Neoportum, Oſtenda, Watervlietum, aliique pagi, experti. concuſſæ vehementer Brugæ.

everſa

CIƆ IƆ LXX.

everſa cataracta Gandenſis, quæ Saſſa vocatur; & Gandavum ipſum uſque, ad Cæſaris portam, aqua excurrit. Minus periculi Brabantia habuit, ſi Antverpiam excipias, & pagos aliquot, Scaldi vicinos. In Zelandia, prçter reliquam pecorum, aggerumque, cladem, hominum CIƆ CIƆ CIƆ abſumpta. Graviſſime vero Hollandia quoque laboravit. Roterodami, ac Dordraci, aliiſque in urbibus, ad tertium pedem aqua plateas ſupergreſſa eſt. ad Papendrechtum; & in inſula Crimpenſi, ſeptem locis disjectus agger, incredibile quantum hominum, pecorumque, abripuerit. Pagos, mari adjacentes, eadem procella invaſit; ac potiſſimũ Sceevelingam, ubi everſæ ædes CXXVII. naves, in littore ſtabulantes, ſtatione ſua ejectę, per plateas, ceu Oceano, ferebantur. & ingreſſa templum aqua, ſupra tertium pedem alta, in ipſo ſacrario gravem è ferro ciſtam ſubvertit. Immane damnum Amſtelodamum etiam accepit; & qui Mudam ducit agger, tredecies perforatus. Partem cladis provincia Vltrajectina ſenſit, & Hollandia Borealis, inſulæq; adjacentes. Zypæ è CIV ædibus vix relictum quicquam fuit. Caninam ſilvam, miraculum loci, rupto exteriore aggere periclitantem, interior moles, tam immanis, vix ſervavit. Certe Belgio luctuoſus iſte caſus; & qui, præter ceteram jacturam, hominum ſupra centum CIƆ intercepit. Hiſpani juſtæ ſanctorum iræ rem aſcribere; quorum imagines temere Belgæ violaſſent. ſed ſimplicius ipſi Belgæ judicare, nec vindictæ eos cupidos arbitrari: nulli tamen dubium erat, irati ob peccata Dei indicium eſſe. Multum hæc res conſilia Auriaci perturbavit. nam de Enchuſa capienda, aliiſque Hollandiæ urbibus, cogitabat; jamq; in Amaſia flumine naves, copiæque, paratæ; & in Anglia item Lumbreſius claſſem inſtruere. ſed, quia tempeſtas aliquot naves valde afflixerat, & egreſſę ripas aquæ incertum nantis alveum fecerant, dilatum neceſſario propoſitum. mox objectum aliud quoque impedimentum. Ioannes Baſius, qui literas ad ſenatum, & mandata, allaturus exſpectabatur, vix IV Non. Decembris Embdam venit. quo tempore, Euro flante, obortum gelu intenſum fuit. & Lancelotus Brederodius, qui, negotio in ſe recepto, cum quibuſdam navibus præceſſerat, Texelam inſulam occupaturus, ejecta ex imo mari glacie, irritus profectionis, ægre rediit. Enteſius, Mentheda, & Ruichaverius, quo evaſiſſent, aliquamdiu ignoratum. ac Ruichaverius, in Flevum delatus, naves quinq; obvias invadens, redemptionem vectoribus imperavit. Hinc Embdanus, ceu illa to ditioni ſuæ damno, offenſam prætendens, naves XI detinuit, ac cum iis nobiles Friſios, Mepſium, & Ienſemam, abbatemq́ne Heumelium, quem è Friſia captũ abduxerant. inſuper Theodoro Bremano vincula injicit, & arctam navibus cuſtodiam apponit. Hoc rei eventu, ut impenſæ minuerentur, retentis navibus, militem dimittere placuit; ſed non ſpem occupandæ Enchuſæ, quæ in occaſionem dilata. Adhuc clam conſilia erant, neque quicquam ad Albanum emanaverat; eoq; enixius occultata, ne ille, aliqua ſuſpitione, interea præſidium imponeret, ac ſucceſſus ſpem eriperet. Embdani factum Sonoius Auriaco per literas exponit; interimq; ex Haio & Vnico Manningis fratribus, uno Embdæ, altero Nordæ præfectis, *rem à Cæſare mandatam* intelligit, *& Embdanum dilaturum etiam fuiſſe, niſi certo per Monaſterienſem epiſcopum comperiſſet, eas Albanum invaſurum; aut, gelu impeditas, exuſturum. ideoque, quum primum ſalva exiſtimatione poſſe videretur, prævertendum exiſtimaſſe. maxime, ſi conventu proximo circulorum rata Auriaci mandata haberentur. graviter conqueſtum Albanum, quod piratas adjutaſſet. & libellos ſeptem traditos, quis deberet reſpondere. inſuper, non obſervatam uſquequaque militiæ diſciplinam; &, nulla ductorum reverentia, in amicos, pariter atque inimicos, incurſatum. ac potiſſimum Baſii culpa id eveniſſe; qui promiſcue, in paucas ſæpe ſeptimanas, auctoraſſet homines per egeſtatem flagitioſos, quique arma in prædam verterent: cumque ſacri Imperii ſubditi, de illato ſibi damno conquerentes, reddi bona poſtularent, his ferociter reſpondiſſet; alios, ne reſponderet, eluiſſet.* Menſe Decembri Hermanus Ruterus, pridem inſtitor boarius, vir audacia inſigni, ſolis tribus comitatus, Loveſtenium, arcem prope Gorcomium ſitam, in Bommelienſi inſula,

CIƆ IƆ LXX.

CIↃ IↃ LXX. inſula, ad Moſæ & Vahalis confluentes, ſub veſperam habitu Franciſcano ingreſſus capit; ac, præfecto cæſo, aliquamdiu tenuit; dum ſperatum à Bergenſi auxilium adeſſet, quod gelu impeditum. interim cum XXIV commilitonibus locum munit. Ad rei nuntium miſſus à Roderico Toletano Silva Ducis Laurentius Perea cum ſclopetariis CL, & haſtatis X. iſque ubi ad arcem adveniſſet, deditione poſtulata, cum negaret Ruterus, adductis tormentis, vim tentare. Suorum virtutem egregia oratione Ruterus accenderat; certumque omnibus, *extrema pati: & honeſtam potius in armis mortem, quàm infamem lictoris manum experiri.* Primo adventu, cum pro muro nullæ excubiæ agerentur, petitis è loco vicino ſcalis, duplice, quæ interjacet, foſſa clanculum ſuperata, præſidiarios intra arcem Hiſpani compulerant. inde, impetu facto, cominus utrinque pugnatum eſt. tandem per appoſitas ſcalas ex altera parte irrupere, obvium quemque obtruncantes. Ruterus ſe in conclave recipere, ſparſo in aditu pulvere tormentario, ac, romphæa acriter pugnans, irruentes ſuſtinere: ita ut viri fortitudinem ipſe hoſtis miraretur. ad extremum, edita ingenti ſtrage, vulneribus obrutus, injecto in pulverem igne, ambuſtis oppugnatoribus, glorioſa morte occumbit. mortui caput, Silvam allatum, patibulo affixum fuit. capti è ſociis decem & ſeptem, atq; Antverpiam abducti; moxque ex his ſuſpenſi quindecim, duo in rota excarnificati. Conſilium Rutero erat Gorcomium etiam; ac Worcomium, fluvioſque occupare. & è civibus nonnulli conjurarant; qui valde angi, ne proderentur. verum id, Ruteri morte, apud quem chartarum indicia nulla omnino deprehenſa, occultatum. Adjuverat negotium inter primos Hadrianus Hovelius, vir conſularis, tunc in Cliviam profugus, & Vchtenbroucquio, Weſenbecio, Sonoio, Cantio, aliiſque, arcanorum particeps. Circa id tempus res ridicula plane accidit, in qua animi moderati ſignum ab Albano datum. Lovanii declamator quidam ejus laudes, ceu ob Belgas, Germanos, Italos, Gallos, atque Mauros debellatos, putide ſatis, & ad auditorum nauſeam, memorabat. qui cum hominem ingratæ eloquentiæ incondito ſtrepitu exploſiſſent, idque affine contumeliæ videretur, angi animis Academiæ profeſſores. utque offenſam declinarent, Elbertum Leoninum, & Ioannem Wameſium, primi loci nominiſque jureconſultos, Bruxellas deprecatum mittunt. hi cum factum multis verbis excuſare niterentur, edito ab aſtantibus ſtrepitu viciſſim turbati, ab Albano dimiſſi fuerunt. neque is ulla ultra ira contumeliam vindicavit. CIↃ IↃ LXX.

Anno ſequente, explorato quid Sonoius, & Haeſtrechtius, molirentur; apud ducem Clivienſem, ac ſenatum, per literas queritur, *homines noxios, & turbarum contra regem irritamenta, in ſua paſſim ditione tolerari.* Megenſis quoque, Gelriæ præſes, ſenatui nuntiat; *captivos aliquot pridem per tormenta faſſos, Vlſtæ expugnationem, & Herenbergæ, Sonoium, ac Drunium, adjutaſſe; illum vero, etiam pecunias, bello contra regem gerendo, corrogare. ideo petere, uti pœna crimen afficerent; aut, ſi negligant, ſe, quod facto opus eſſet, curaturum.* Inde veritus Clivienſis, ne conſilium invadendæ Emericæ, ubi agebat Sonoius, Albanus caperet; Stephanum Stenium, urbis prætorem, capere Sonoium, ac Drunium, jubet. iſque noctu poſtridie Eid. Febr. quinque lictoribus comitantibus rem aggreſſus, neutrum in ædibus comprehendit. Sonoius, urbe forte abſens, à Maria Malſena uxore monitus, ut periculum evitaret, aliquantiſper emanſit: graviter apud Cancellarium, Gulielmum Leium, aulæ præfectum, & Ioannem Laurimannum, queſtus; *ſe indigenam, & equeſtri dignitate, nulla principis ſui offenſa, præter juſque faſque opprimi. permittendum omnino fuiſſe, ut anni iſto ſeculo decimi beneficio juxta alios frueretur. hanc vero tam juſtam querelam ad ordinem equeſtrem comitiis proximis deferre ſtatuiſſe.* Intercedere etiam Hermannus Nuenarius; litteraſque ad ſenatum univerſum, ac Cancellarium, & nonnullos ſenatorum ſeorſim, ſcribere; quîs effectum, ne quid ſequius in Sonoium, in præſens quidem, tentaretur. Menſe Martio naves grandiores XXX, quarum VIII commeatum à Ludovico Naſſovio acceperant, piratæ invadunt. In Flandria Miegenus, & Blommartus, per Petrum Ryckium clam officia ſua deferunt, CIↃ IↃ LXXI.

copiis

CIↃ IↃ LXXI. copiis in agro Aldenardenſi comparandis auctoramentum poſtulantes. *in promptu magnam prædam, tanta opulentiſſimarum abbatiarum, aut monaſteriorum, per agros circumjectos frequentia. Ronſæ S. Hermetis capulum* C *florenorum* CIↃ *æſtimari. in propinquo ingens nemus, ubi occultari copiæ poſſent, tum illic parari faciles, tum Schorſſæ, Marcæ, Meldæ, Edichovii, Quarmontii, & Sulſecæ, quibus locis conciones clandeſtinæ habebantur. his acceſſuros quoque alios, qui Gandavi, Tornaci, & Aldenardæ, clam patriæ libertatem agitarent.* ſed hic conatus, etſi dato ab Auriaco auctoramento, ſine ſucceſſu poſtea evanuit. Petrus Arlerius itidem ſecreto, juſſu Auriaci, de Camporum, Daventriæ, Swollæ, Zutphaniæ, aliarumque urbium, deditione cum civibus earum agere; quæ non ita difficilis foret, ipſo mox cum magno exercitu adventuro. atque ut is conſilia eo dirigere poſſet multo certiore eventu, pecuniam, aut obſides darent. Sonoius, & Vchtenbroucquius, Vltrajectinorum animos tentant, hortanturque; *conſiderarent graviſſimas ærumnas ſuas; quas jugo excuſſo, cum libertate commutarent. id præſtare, quam tam duræ ſervituti obnoxios ſeſe, ac poſteritatem, habere. ab Albano nil aliud agi tam immani tributorum indictione, quam ut, omnibus in extremam egeſtatem dejectis, reſurgendi poſtea poteſtatem adimeret. in procinctu Auriacum eſſe, qui Hiſpanis urbem, arcemque, eripere velit; & rationem pridem oſtenderit, libenter ipſe obſequuturus, ſi quid rectius, aut facilius, excogitaſſent.* Ejuſdem mandato Nicolaus Camerlinus, in Hollandiam profectus, Iacobum Duvenvordium Warmondanum, Othonem Egmundum Kenenburgium, Benthuſium, alioſque è nobilitate pariter ac cives, rogat, in ſua idem provincia facerent, ubi cum exercitu Auriacus adeſſet. Hæc conſilia, non ſine ingenti periculo agitata, ita tamen clam Albanum fuerunt, ut egregio poſt eventu imprudentem plane oppreſſerint. ſed Vltrajectinis, arce munitiſſima, & præſidio valido, infeſſis, audacia defuit. omnia extrema patiebantur, concuſſiones, contumelias, ſtupra, latrocinia. quodvis flagitium impune erat. ſæpius apud Albanum queſti, cum nihil agerent, tum ad regem eccleſiaſtici querelam deferunt; utq; ſemel tandem liberentur, ſupplicant. CIↃ IↃ ſed ab eo ad Albanum rejecti, fruſtra ſe LXXI. eſſe animadvertunt. jam XX totos menſes quidvis paſſi, nec ſpes ulla miſeris reliqua; cùm tanquam è machina Deus ſubito caſu oppreſſos liberat. Augeri indies naves bellicæ Auriaci, & ingentem ſæpe prædam mari abducere. eam ob cauſam metuens Albanus, ne in littore locum aliquem occuparent; cohortes aliquod deſinente menſe Martio Leidam inde, & Alcmariam, ire jubet. moxque reliquas, poſtridie Non. Maji evocatas, Delphis imponit. &, quia navibus bellum incœptari, ipſe ſuas item inſtruit. Ex his unam, egregie armatam, Sigebertus Franciſcus Medemlacenus, & Eligius Rudanus, Auriaco tradunt. qui explorato, augeri quotidie Belgarum in Albanum odia, iterum cum illo experiri ſtatuit; & auxilium ab amicis per Imperium totum petit, varieque claſſem parat. qua inſtructa, magni aliquid præſtitiſſet; ſi, quod enixe operam dabat, imperia ejus valuiſſent. ſed homines, odio & licentia juxta feri, leges, & ductores, ſpernere; veteremque diſciplinam conculcare. eoq; effectum, ut militiæ tam corruptæ præfecturam nemo in ſe, dignior paullò, admittere vellet. Sperans autem, ſi quem alibi à quoquam principe, reſtaurandis navibus ſuis, portum impetrare poſſet, tum ſe melius rem navalem correcturum; connivere, & pœnam differre, coactus fuit. Etiam à principibus quibuſdam per legatos adverſus vim Albani auxilia petiit. in Gallia fratre, Ludovico Naſſovio, uſus eſt. in Daniam, & Sueciam, Didericum Sonoium, Hermannum Merium, & Ioannem Cluſium miſit; vetitos tamen, Daniæ regem quicquam rogare: niſi id legato Gallico, Carolo Danzæo, videretur. hique cum Hafniam VIII Kal. Iunias appuliſſent, ut juſſi erant, Danzæum conſulunt. iſque edocet, *nihil à Dano exſpectandum, qui Petro Oeckſio ab arcanis uteretur. nec ſpem eſſe, qui jam intra regnum agenti extraneo militi commeatum denegaret, eum aliunde advenienti conceſſurum; maxime cum pridem etiam, firmandæ veteri amicitiæ, ab Hiſpano legatus adfuiſſet. inſuper armare naves, quæ adverſus piratas quoſvis mare ſuum, cujus fines quàm latiſſime ipſe extenderet, tutarentur.* quamobrem

CIↃ IↃ LXXI. obrem auctor eſſe illis, ut diſceſſum maturarent. quem adjutans, navi Rupellanæ eòs impoſuit. itaque avecti in Sueciam, Stocholmium, ubi aula regis, poſtridie Kal. Iunias venerunt. cumq; ab urbe rex abeſſet, unaque cum eo Pontus Gardius, cum quo conſilia communicare juſſi erant; Sonnebenum, Gardii pagum, quo vocatum ad epulum regem poſt biduum adfore intellexerant, abierunt. ubi quid veniſſent effatos, ceu minus idoneo epuli tempore, Stocholmium rurſum, quo rex brevi reverſurus, diſcedere ſuadet. ſolum Cluſium apud ſe retinet. IV Eid. miſſus à Gardio Ioannes Moinius ipſis nuntiat, *certum de legatione regem; ſed decernere nihil poſſe, niſi gnarum, quo loco res Moſcoviæ eſſent: & bellum illa, an pacem, agitaret. ab ea ſua conſilia pendere; nec militem alias neceſſarium dimitti integrum. difficile inſuper, annonam navibus procurare. Cum fratre Carolo tamen conferre, ejuſque affectum clam explorare velle. &, quando nuper ab Hiſpaniæ rege, atque Albano, legatus amicitiam oraſſet, tutius fratri perſuaſurum, ut negotium totum in ſe reciperet.* Pro hoc beneficio prolixe Gardio gratias agere Moinium rogant; & nonnulla, utiliter apud regem differenda, ſuggerunt. *ac ſi, palam Auriacum juvare, anceps putaret; quod periculi minus haberet, fratre Carolo uteretur.* ad hæc literas ad Gardium addunt. Interim cum Sonnebeno Gardius rediiſſet, nec rem diligenter ſatis accuraſſet, per Moinium conqueruntur. *illudi ſibi, fruſtraque tempus eximi, in negotio tanti momenti, & maturando.* id poſtquam ei relatum, ut culpam amoveret, XV Kal. Iulias Swertzium eos ad regem abduxit. illic admiſſos rex interrogat, *clam, an palam, audiri vellent.* cumque, *clam malle*, reſpondiſſent; juſſo ſecedere comitatu, præter Mareſchallum, & Gardium, literas ab Auriaco exhibent. quas cum legi ipſi orarent, rex reſpondit, *legationis teſtimonium ſe agnoſcere; jamque ante edoctum eſſe, ab Auriaco oratores advenire.* tum, latine allocutus, ſi quid vellent, paucis enuntiare jubet. itaque, data fandi copia, ſupplices exponunt; *virtutem ipſius effeciſſe, ut rem æquiſſimam, & orbi Chriſtiano utilem, Auriaci mandato orare auderent. non dubium eſſe, quin de Albani, primi antea Maurorum inquiſitoris, in Belgas crudelitate audiiſſet. adveniſſe cum magnis copiis Hiſpanorum, & militum exoticorum, quibus oppreſſas Belgii provincias adeo graviter vexaret, ut nullum ſævitiæ genus eſſet, quod non paſſim intentaſſet, nullo populi, aut procerum, diſcrimine. tyrannidi autem, ut tanto licentius graſſaretur, violatæ religionis culpam prætexere. atque hoc crimine regi ſuo omnino imponere. quin, firmandæ tam iniquæ dominationi, in urbium pleriſque præſidia, aut arces, poſuiſſe; contra Belgii jura, ac privilegia, quæ rex à majoribus tradita ſacramento confirmaſſet. Igitur coactum ſumma neceſſitate optimum principem, quando ſæpius tentatus Philippi animus nullum rationi, aut precibus, locum faceret, occurrere Albano; &, reſtaurandæ libertati, arma adverſus tyrannum ſumere. quando autem animus ejus erga rempub. Chriſtianam, & cura, in aperto eſſent, eamque ob cauſam facilem afflictis, ac benignum, fore confiderent, ſupplicatum adveniſſe, ne deſereret juſtam adeo piamq; cauſam, quæ ad omnes orbis Chriſtiani principes pertineret. quippe Albanum, ſubacto Belgio, cætera quoque, quamvis longe diſſita regna, eodem religionis prætextu, invaſurum. idque ex fœdere Bajonenſi anni LXII ſatis manifeſtum eſſe.* Ad hæc verba rex reſpondet, *& amare ſe Auriacum, & calamitatem Belgii deplorare. ratum autem, Philippum regem, principum aliorum monitu, clementius multo acturum fuiſſe. quod quando aliter eveniſſet, cum Carolo fratre deliberaturum, ſine quo nil conſtituere poſſet: ac reſponſum intra octiduum Stocholmium miſſurum. interim, ſi videretur, ad eum proficiſcerentur, & conſilia conferrent; nec id ſibi ingratum fore.* Illis dicentibus, *etiam hoc Auriaci mandatum eſſe, atque ad ipſum literas ferre*, rex rogare argumentum; cumque reſponderent, *commendatitias tantum eſſe*, honeſte dimiſſos è familia ſua nobilem, arciſque præfectum, comitari jubet. jamque in procinctu erant, cùm per aulæ præfectum mandat, *ſi quid ultra juſſi eſſent, ipſi exponerent: aut, ſi mallent, per literas ſignificarent, quo rectius negotio animum adverteret.* igitur ad regem ſcribunt, *cùm antea legationem ſummatim tantum enarraſſent, id nunc pluribus facere certos. ac denuo ſubmiſſe orare, ſi palam ipſe auxilia mittere non conſultum exiſtimaret, Carolo fratri partes traderet; qui, illuſtri virtutis exemplo, egregiam*

famam

CIↃ IↃ LXXI. *ſamam in prima ætate ad exteros tranſmitteret. idem proximis Galliæ bellis quoſdam Germaniæ principes feciſſe. quod ſi neque hoc expedire regni ſui rebus videretur, hominibus extraneis, quorum certa fides, conſilium permitteret, à quibus naves impetrarent. tum militem quoque peregrinum, & portum Elsburgenſem, concederet.* x Kal. Iulii Novicopium ad Carolum venerunt; ac poſtridie ad eum admiſſi, eadem, qua apud regem fratrem, oratione utuntur. *notam orbi Albani tyrannidem, cui objicere ſe Auriacus pararet. ſed cum vires egregiæ voluntati impares eſſent, auxilia oratum ablegaſſe, quem bene ſibi velle, & reip. Chriſtianæ ex animo ſtudere, confidebat.* Laudare orationem Carolus; &, *gratum eſſe Auriaci judicium. jam diu Albani ſuperbiam, ac ferociam, fama accepiſſe, & Belgii ærumnas commiſeratum. quas ſi quid levare poſſet, cum rege fratre conſulturum, ad quem iter inſtituebat.* Cum receſſiſſent, eo ipſo die redire juſſi, ac mandata plenius referre, poſtridie apud Carolum verbis pluribus legationem repetunt. ac ſeorſim plus duabus horis Sonoius cum eo colloquium habuit. Cum Stockholmium veniſſent, Carolum illic exſpectaturi, Gardium iterum, & Carolum Mornæum Varennium, accedunt; quibus ante diſceſſum, datis ab Auriaco literis, negotium commendaverant. ibi cum Mornæus diceret, *conſtare ſibi voluntatem, nec bono publico quicquam anteferre*; Gardius interpellavit, *vidiſſe capita, quæ miſiſſent; & multum de iis cum rege ſermonem fuiſſe: cui naves concedere viſum non eſſet, ob Erici prædeceſſoris æs alienum, quod in regni perniciem contractum. dein, ſi Scotis in ſolutum naves daret, è veſtigio alios quoque debitum flagitaturos. atque hunc contrahendi modum cum contemptu regis conjunctum eſſe. tamen naves permiſſurum, ſi de pecunia, in diem certum repræſentanda, mercatores caverent. ad commeatum quod attineret, eum curare minime poſſe. ita pridem, cum in Prutenos duæ mitterentur, penuria reverti coactas. quod portum Elsburgenſem peterent, eum bona fide promittere.* poſtridie reverſis, *non propoſitum ſe mutare* Mornæus ait; *& adfuiſſe ductores Scotos, qui rogarent, daret operam apud regem, ut ſtipendii reliqua,* LXXX *dalerorum* CIↃ, *ſolverentur. reſpondiſſe autem, percontaturum ipſos, ſi naves tres quatuorve rex daret, an, quod Scotis placuiſſet, transferri in ſe illas vellent.* Biduo poſt nuntiare Gardius, *nolle regem ipſis naves dare, velle Scotis. Igitur cum illis primum agerent. ac niſi inter ſe convenirent, ne eos quidem accepturos.* dicente Sonoio, *in alieno territorio, ſine principis voluntate, legere militem non licere, eoque prius veniam à rege impetrandam*; reſpondere ille, *viſum ipſi, ut cum Scotis tranſigerent.* itaque cum iis actum, ut ſi tres quatuorve naves bello inſtructæ in portu Elsburgenſi ſiſterentur, has acciperent eo pretio, quod Stocholmii, à delectis utrinque arbitris, æſtimaretur, Auriaco deinceps militaturi. & equites IↃ C pedites CCCC imponerent. ac illis quidem, qui plerique è nobilitate, etſi pedeſtri militia, equeſtre tamen, novem in menſem dalerorum, ſtipendium daretur: itidem ductori peditum, & legato. quippe tale à Sueco habuiſſe. & ſingulis trimeſtribus exhiberetur, cum primum urbem aliquam, aut portum, occupaſſent. ſed poſt colloquia pluſcula, cum promiſſis multiplicibus varie res protracta fuiſſet, tandem Erbovillius, aulæ Caroli præfectus, & Lubbertus Covelius, conſiliarius, XIII Kal. Auguſti, Caroli nomine denuntiant; *dolere ipſi, quod deſtinata Auriaco auxilia negare cogeretur. perturbatas res Livoniæ, quibus ſuccurrendum eſſet. inſuper imminere etiam cum Poloniæ rege bellum. ea propter naves ullas, militemve auxiliarem, dare non poſſe.* Ad verba ſua Caroli etiam literas addunt; quîs ſe ille apud Auriacum excuſare. Poſtero die ad Petrum Brahæum Wiſſinxburgium, & Nicolaum Guldenſternium, cancellarium, vocati accedunt. ibique, ſegregato comitatu, Wiſſinxburgius illis exponit. *accepiſſe nuper regem de afflicto Belgii ſtatu, cui ſuppetiæ ab Auriaco poſtulatæ. nec alienum ab his animum. ſed tam bonam voluntatem antiquum cum Hiſpaniarum rege fœdus impedire, necdum ſibi violandum. huc accedere ingruens bellum, per quod juſta excuſatio. cætera benigne erga Auriacum affectum eſſe.* Sic dimiſſi, de portu tamen Elsburgenſi cum ſerio agerent, ejus uſus per tempeſtatem, aut aliam quamvis cauſam honeſtam, vix permiſſus. In diſceſſu Cluſium illic reliquerunt, cum thalaſſiarchi vicario acturum, qui per Ioannem Coloniam centurionem Auriaco fidem operamque ſuam obtulerat. ita irrita legatio fuit. Nec ceſ-

CIↃ IↃ LXXI. ſare tamen Auriacus, & auxilia ubique locorum ſollicitare. ac nonnulli, Albani odio, ſi exercitum ad urbes adduceret, ut facilior expugnatio ipſi eſſet, ædibus ſuis ignem ſeſe injectûros polliciti erant. Gulielmum Bloſium Treſlongum, qui poſt prœlium ad Gemingam in Edſardi Embdani familiam ſe dederat, duas naves armare juſſit. iſque, petito ab Edſardo commeatu, Embdam profectus, & ab Anglo quodam navem bello inſtructam v CIↃ florenis mercatus, cum, Robollio in Angliam miſſo, qui inde abduceret, ipſe Embdæ rebus ordinandis hæreret, magiſtratum per literas Edſardus comprehendere hominem jubet. qui ocius obſequens, in vincula conjectum Lerortium mittit. ibi per trimeſtre amplius, arcto admodum carcere detentus, ſpondente Agatha Beninga Oplewertia, injuſſu Edſardi Embda non ſe exiturum, vix dimiſſus, poſt trimeſtre amplius alterum, de injuria, & vi, queſtus, quia non judicaretur cauſa, clam diſceſſit. Ante urbem aliquot Auriaci naves erant. has præfectus maris Boshuſius mox invadit: & urbani Lumæum quoque ejecerunt. Vltrajectini, etſi evocato præſidio, metuebant tamen, ne ſub hiemem, profligatis Auriaci navibus, reduceretur; quod futurum rumor ferebat. hanc ob cauſam, ut periculum anteverterent, quando occluſæ Albani aures, per Veuſelium, nuper in Hiſpaniam profectum, id ne fieret ſupplices à rege petunt. *obſequio in ipſum, & patrem Carolum, gratiam faceret, cujus exſtarent præclara exempla; ac pridem Megenſem cum univerſa legione tutelæ cauſa ultro in urbem recepiſſe. poſtea Albanum Longobardicam impoſuiſſe. cujus licentia, ac ſuperbia, omnino ſumma; quam flagitiorum impunitas etiam auxiſſet, impenſa in hanc* CC *florenorum* CIↃ; *adeoque ærarium ſuum attriviſſe, ut cætero tributo par non eſſet. præterea in urbe, longe à limite remota, & quam arx munita ſatis in officio contineret, præter præſidium ordinarium aliud nullum opus eſſe. itaque ne innoxios homines, & obſequii conſtantes, gravius premeret.* Et rex juſtis precibus motus Albano mandat, *ne ſubditos ſuos ſine juſta cauſa præſidio vexaret; maxime Vltrajectinos: quibus ea res perniciosa. id pergratum ſibi fore. ſi neceſſitas tamen exigeret, negotium omne præſentis ipſius arbitrio permittere.* Ante biennium pro viceſima, decimaque, imperata vicies centena CIↃ florenorum in annos duos obtinuerat. id tempus cum nunc fere elapſum, conſilia priora revocare ad animum ſtatuit. Explorata quidem illi Belgarum odia; ſed, vir rigidus, & offenſæ, dum metueretur, ſecurus, propoſitum urget; recuſandi audaciam tot jam arcibus, & præſidiis, ſat coercitam arbitratus. Igitur pridie Kal. Sextileis idem edictum, ſed in ſpeciem moderatius, denuo proponit. id cum ſumma querela exceptum; quam annonæ, rerumque omnium, maxima caritas aggerabat. & „ *quo tempore vitam tolerare perdifficile, tributa intendi, iniquiſſimum* videbatur. Exiſtimarant *decimæ loco vicies illa centena* CIↃ *ſuffectura.* ſed dicere Albanus, *id in Hiſpania aliter acceptum; magiſque regi conceſſam ſemel decimam placere.* Hic cum Viglius, Schetus, aliique; reponerent, *non omnino ab Ordinibus conſenſum: inſuper periculum eſſe, ne hac ratione ſecundæ centeſimæ quadragies centena* CIↃ *amitteret*, ſtomachatus, *verum illos dicere* negavit: iterato aliquoties juramento, *invitis omnibus ex actorum conſiliarios, qui populum contra concitarent, aut defenderent, inſtar perduellium eſſe. intereſſe regis, ne, noxio principibus exemplo, illuſiſſe majeſtati ſuæ populus, & promiſſa per ludibrium immutaſſe, cognoſceretur. daturum conſilio ſanguinis negotium, ut ceu de perduellibus cognoſceret. magnam omnibus, ac potiſſimum Flandriæ Ordinibus, qui Auriaco, aut Egmondano, non minus peccaverant, factam gratiam. placando regi decimam fuiſſe, quam promiſiſſent. longe plus conquiſiturum, ſi, quod jure optimo poſſet, bona cujuſque ſub haſtam miſiſſet.* Plurimum id Hollandiæ Ordines anxios habuit; &, indictis Hagæ comitiis, deliberarunt, quo pacto Albanum à propoſito divertere poſſent. Amſtelodamenſes, admittere promulgationem primo dubios, tamen Albani metus impulit. nihilominus referri per apparitorem curant; *edictum publice univerſis, ſi bi privatim maxime grave. ex quo in ſuperiorem indictionem conſenſiſſent, damna plurima terra marique à præmiatoribus, & piratis, tum ab aquis, anno proximo menſe Novembri, accepiſſe. deinde extraneos quoque principes naves, mercesque, varie detinuiſſe. ad has clades accedere rerum caritatem, & reliquum æris alieni, adhuc pendendum, ut ab arce, & milite Hiſpano,* CIↃ IↃ LXXI.

libe-

CIↃ IↃ LXXI. *liberam commerciis urbem præſtarent. præter hæc ſi decimam etiam, & viceſimam, exigere pergat, ſalvam amplius civitatem eſſe non poſſe. quamobrem promulgationem alia lege admittere non poſſe; quam ante biennium, cum cæteris Hollandiæ Ordinibus, feciſſent.* Id Albanum valde offendit, & ad provinciæ curiam in jus vocatos aliquot florenorum CIↃ mulctari voluit. Egerunt cauſam Ioannes Treſlongus, & Nicolaus Diertius, uterque celebri tunc in foro facundia: ſed per judices metu obnoxios ſecundum Albanum lis pronuntiata, & reis XXV florenorum CIↃ mulcta indicta. à qua ſententia cum ad ſenatum Machlinienſem provocarent, iſque ad Albanum rejiceret, conſultum non rati, eundem actorem judicemque experiri, negotium intermiſere. ſed tam rigidam Albani voluntatem obortæ ſtatim turbæ mutarunt, aut impedierunt. Cæterarum provinciarum eadem querela erat. & per legatos deprecari ſingulæ, *ne propoſitum exequeretur. quod ſi faceret, brevi remp. nullam habiturum. potius aliud tributum imperaret, minus publice pernicioſum.* quædam exceptione uti, *non aliter ſe indictioni acquieviſſe, quam ſi communis conſenſus foret. nunc quando Vltrajectini recuſarent, nec ſe teneri.* Vrgere nihilominus edictum Albanus, & vehementer ſuccenſere Vltrajectinis, cum quod novo ſe tributo oppoſuiſſent, tum quod de ſententia lata ad regem provocaſſent; & de ipſo, pariter ac præſidio Hiſpanico, conqueri apud eum auſi fuiſſent. Præterea ſoli etiam legatos ad hæc comitia mittere neglexerant; quod graviter interpretari, ceu exemplo audaciam aliorum excitaſſent: cum conſilia tamen nuſquam contuliſſent, & aliam provinciæ ſuæ rationem crederent, quæ nuper ſponte in Caroli V poteſtatem certis conditionibus veniſſet. itaque ſine regiarum literarum reſpectu, per quas parcere illis jubebatur, quamvis nullo circa urbem hoſte, & infeſto per Auriaci naves littore Hollandico, Harlemo, Delphis, Leida, Brilaque evocatos Hiſpanos Vltrajectum commeare jubet. Erant univerſim ſigna VIII, ſex priora, è legione Ferdinandi Toletani; ſeptimum, Conſalvi Braccamontii; octavum, Roderici Toletani. Hæc per literas ad diem v Kal. Novembris recipere in urbem, & cives profugos revocare præcipit. CIↃ IↃ LXXII. itaque redit antiquum præſidium XIV Kal. Decembreis. Binis literis deprecati, reſponſum accipiunt; *imperatam militi modeſtiam, quam ſi migret, in promptu pœnam fore.* etſi tamen ille non minori licentia poſtea graſſatus. Queri Vltrajectini, *& ærarii publici, & civium ſuorum egeſtatem; neque exhauſtos ſuppeditare neceſſaria poſſe. deinde iniquum, quatuor pridem urbium præſidia, quarum aliquæ, magnitudine pares, opibus ſuperarent, uni ſuæ per vim imponi.* Sed obſtinato conſilii Albano, cum nil niſi perniciem manifeſtam exſpectarent, iterum fruſtra apud regem conqueruntur. manſitque ad III Non. Apprileis anni ſequentis, cum recuperandæ Brilæ emitteretur. Auriacus ubique ſuppetias rogare; &, firmata in Gallia pace, Colinium, maris præfectum, cum proceribus religioni reformatæ addictis, fratris Ludovici opera, in ſuas partes pertrahere. quin eo ventum eſt, ut ad regis quoque conſcientiam res deferretur; non inviti, ut præ ſe ferebat. jamque, ceu vetere gentis odio, honeſtus belli prætextus quærebatur; & juſta ſatis cauſa videbatur, *vel recuperatio urbium Belgicarum, quas olim Galli tenuiſſent: vel contumelia nuper facta in morte ſororis, quam Philippus veneno procuraſſe certis teſtibus ferebatur.* Ludovicus Naſſovius, ut rem promoveret, quæ, non ſatis tuta literarum fide, niſi coram rege agi non poterat, quaſi in Belgium iter adornaret, mutata veſte, cum Franciſco Lanovio, Carolo Telinio, Ioanne Hangeſto, in aulam venit. Erat tunc rex Luminii in Bria, venationibus intentus. hic cum eo de bello Belgico totos VI dies privatim occultis colloquiis diſſerit. ejus gerendi utilitatem, ac neceſſitatem, deinde rationem oſtendit. ac placere oratio regi; ſed quando inconſulto Colinio, quem belli ducem deſtinabat, ſtatuere nihil quicquam poſſet, *maturare reditum* jubet, *ac Colinio ſuadere, ut ad ſe accederet.* tum Auriaco literis valde benignis mandat: *legeret militem, quemcumque in Germania poſſet: neque quicquam, Belgio liberando neceſſarium, omitteret.*

IOANNIS MEVRSI

GVLIELMI AVRIACI

LIBER VI.

CIↃ IↃ LXXII. INennte anno à Sueciæ rege ad Edſardum Embdannm legatus venit Pontus Gardius, cujus ſupra mentionem fecimus, XVI equitum, & III rhedarum comitatu. Is Edſardus Sueciæ regis ſororem duxerat; & ſponſale pactum erat, ut Embdanus comitatus ipſi cederet. ſed id compoſitum inter fratres videbatur, quo facilius regiæ affinitatis honore alter potiretur: quandoquidem, illis celebratis, jus ſuum transferre in fratrem Ioannes nollet. Hæc initio legationis cauſa credita. cum vero tres amplius ſeptimanas apud Epiſcopum Monaſterienſem hæreret, & Saxoniæ Electorem, quem impediiſſe unum opinio erat, ne Auriaco ab rege Sneciæ, ac fratre Carolo, auxilia ulla ſubmitterentur, ſuſpicione non exigua adventus hominis, cujus verſutum valde ingenium compertum haberent, laboravit. tum etiam, quando per Belgium in Galliam iturus ferebatur, ipſo rem hanc adjuvante, metus erat, ne in tranſitu Auriaci conſilia, & legationem nuperam, nimis mature Albano aperiret. Igitur din, quidnam agitaret, anxie exploratum; ſed cognoſci nihil aliud potuit, quam quod palam fama ferret. Vltrajectinos præſidium revocatum nihilo, qnam pridem, inſolentius affligebat; & nec magiſtratui parcebat. Ioannis Tatii Amerongii conſulis filius in ipſa excubiarum ſtatione graviter vulneratus: ipſe, domi ſuæ pene occiſus, cum nbiqne periculum timeret, apud cæterum magiſtratum cauſam teſtatus, ut ſaluti conſuleret, urbe exivit. Hæc incommoda cum minnere Albanus deberet, augere inſuper, & tot injuriis novam aliam graviſſimam addere; privilegia urbis, & ſtatuta, poſtulando: archetypa omnia per præſidem exhibere jnſſis. id, qnia iniquiſſimum foret, CIↃ IↃ LXXII. cum negaſſent, iterum jnſſi, deſcripta offerunt. quæ cum præſes recuſaret, literas ad Albanum mittunt, per quas factum excuſarent. His Albanus irritatior, omnino mandata exequi jubet; &, *ni pareant, minas addit, ſe præſidiarium militem adhibiturum.* tribuno etiam Hiſpanico mandat, *præſidem, ſi uſus foret, adjuvaret.* cumque necdum morem gererent, ad terrorem congregari miles cœpit. vimque etiam intentaſſet, niſi, delinito præſide, in diem poſterum res dilata fuiſſet. tunc cum vincula cunctis parata, & invitis extorquenda omnia intelligerent; metuerentque, ne inſolens miles, cui jam fere XIX menſium ſtipendium deberetur, occaſionem urbis diripiendæ invaderet, ægre tandem, minis armiſque coacti, ceſſerunt. Tam egregia tamen nonnullorum conſtantia fuit, ut *extrema omnia pati, quam imperio iniquiſſimo obſequi,* mallent. inter plures Henricus Valckenarius fuit, cujns ea ſæpe vox andita; *vitam potius, ſi obnoxiam regi putarent, quam privilegia ſua, amitterent.* Inſtrnmenta omnia in arce Vredenburgo repoſita, & in Ludovici Requeſenſii adventum, qui Albano datus ſucceſſor, aſſervata; iſque, regis juſſu, reddidit. Per provincias cæteras decima, ac viceſima, non minore ſeveritate exigebantur. & quantumvis varie deprecati Ordines, publicam difficultatem qnererentur, vicieſque centena CIↃ annua continuanda offerrent, cum nil tamen obtiuerent, nonnulli ad regem oratores ablegare; quos Albanus, ne auderent proficiſci, capitis ſupplicio deterrere conatus fuit. cumque in urbe Bruxellenſi, quam cnm tot Hiſpanis ipſe inſideret, promptiſſimum per arma obſeqnium ſperaret, præſentiſſimo tamen periculo odium ejus, ſtudiumque libertatis, prævaluere. Igitur quicunqne panem,

CIↃ IↃ LXXII. cereviſiamve, coquerent, clauſis offici-nis, ab opere ceſſare. lanii quoque macello abſtinere, neque alii inſtitores merces ullas venum dare. quamobrem vim coërcendis adhibere animum inducit; ac noctu præcipuos tumultus auctores è foribus ædium, aut feneſtris, quemque ſuſpendere. juſſuſque lictor cum laqueis XVII, & ſcalis decempedalibus, præſto eſſe. Iamque in armis miles erat, ac Fridericus Toletanus Viglium acceſſerat, pronuntiatam in reos mortis ſententiam relaturus; cum de Brila capta nuntius, admodum inexſpectatus, eoque magis animum percellens, cruentum conſilium mutare coëgit. Vt increbuit rei fama, inviſus antehac Albanus, nunc contemni etiam cœpit. jamque verba libera magis palam audiri. Id Auriaco non ignarum, qui, clam comparatis copiis, invadere ipſum inopinato moliebatur. neque armorum apparatus Albanum latuit. verum is, ſecurus nimis, negligere hoſtem, tanquam ſemel debellatum; &, ſi reſurgeret, opprimi facilem. Ac paratæ Auriaco quidem copię idoneæ, ſed adhuc ſtipendium deerat. nam pecuniæ, quas collegerat, etſi magnæ, ægre recenſendo militi, & auctorando, ſufficiebant. neq; ad cæteram militiam reliquum quicquam futurum erat. huic difficultati à rege Galliarum ſubventum; à quo, bello maturando, CC aureorum CIↃ mutuo primum, mox dono, accepit. Gulielmus Treſlongus, juſſu Auriaci, navem unam ſibi inſtruxerat; quam, IV Eid. Febr. Flevo egreſſus, in inſulam Texelam ducere ſtatuerat. ſed gelu obortum ad Wieringam in Martium proximum ſtare coëgit. id Boſſuvius cum reſciſſet, Auriaci loco ab Albano Hollandiæ præſes conſtitutus, Ioannem Rollium cum ſignis IV expugnare eam miſit. iſque adeo improviſus ſupervenit, ut Treſlongum, qui cum majore militum parte in inſulam exſcenderat, fere interciperet. ſed evaſere tamen omnes, præter unum, qui ſua ſponte ad hoſtem dilapſus. inde navem aggreſſus, dedi poſtulat. ſed Treſlongus, vir animi militaris, impetum facientes fortiter reppulit. longe hoſtis numero major; &, obſeſſa glacie, navis tantum non captiva teneri. tamen, illo acriter exploſis tormentis propulſato, hac aperta, uno tantum ſuorum amiſſo, inte- CIↃ IↃ LXXII.
gram in mare primum, inde vicinam Angliam, eduxit. quo tempore collecta ibi ſociorum multitudo in Albani gratiam, à regina Elizabetha inſula prohibetur. Inde major illi ſpiritus, itaque ad Belgii libertatem evertendam animum firmat; ne deinceps privilegia ulla, aut jura, obtendere poſſet. & egregie ſibi pacem muniiſſe exiſtimabat; cum arrepta ecce arma, per XXXIV annos continuanda. quippe bellum, hactenus vix anxiis miſerorum votis, & conſiliis magno metu occultatis, agitatum, robuſta audacia palam cœptum eſt. ac cæteris provinciis libertatis vindicandæ, excuſſo jugo, prima ſignum Hollandia ſuſtulit. cauſa rei maturius tentandæ Elizabethæ edictum. nam perfugium ubi denegatum fuit, in virtutem profugis deſperatio vertit. Primi libertatis patriæ vindices ſub Lumæo fuerunt; is, quem dixi, Gulielmus Treſlongus, Bartholemæus Enteſius Mentheda, Iacobus Cabeliavius, Gulielmus Gravius, Nicolaus Ruichaverius, Marinus Brantius, Omius Heddingus, aliique. hi, in navibus XL interdicto littore ſolventes, in Texelam iter dirigebant; quatuordecim, quindecimve, Albani liburnicas illic profligaturi. & in via ex Hiſpania adventantes duas capiunt. alii Hollandiam borealem, & Enchuſam, cogitabant; aut ubicunque exſcendere commodum. ſed vento adverſo in Moſam acti, ubi junctis Rheni aquis Oceano incidit, in ipſo oſtio Kal. Aprilibus contra Brilam claſſem applicant. Mirati primo aſpectu oppidani, mercatores eſſe credebant, contrario vento illuc compulſos. nulla cogitatio erat, bellum advehi. Maſelantſluſa, qui pagus, Brilæ oppoſitus, flumine interluitur, Ioannes Petrus Coppeſtocus in urbem adverſam mercatores aliquot ducens, conſpecta navium multitudine, id quod erat ratus, ſociis deſertis, recta in claſſem navigium vertit; ibique de Treſlongo ſciſcitatus, cum adductus in adſpectum ejus eſſet, adventum gratulatur. is Lumæo hominem ſiſtit, commendatque, ceu rebus ſuis perquam utilem. itaque ad Brilanos mittitur; annulumque Treſlongus addit, ſatis notum à patre Caſparo, qui præturam oppidi, & inſulæ, pridem

CIↃ IↃ LXXII. geſſerat. Advenienti porta recluditur, & ad curiam contendentem circumfuſus populus comitatur, cupidus ſcire quid afferret. inter eundum varie habent, pro ingenio quiſque ſuo. pars benigne alloquuntur, pars convitia homini dicunt. in curiam, & cœtum magiſtratus, cum veniſſet, à Lumæo & Treſlongo nuntiat, *binos darent ad colloquium, extra urbem, idque innoxium ipſis fore. quippe ideo veniſſe, ut à decima graviter preſſos liberarent.* tum, qui fides verbis eſſet, notum omnibus annulum oſtendit. ac de modo copiarum inquirentibus, inconſulta libertate in immenſum omnino extollens, inſtar quinque millia dicit. qua re conſternatis cunctis, vix inventi, qui prodire in colloquium auderent. quos Lumæus *in Auriaci manus, regii per provinciam præſidis, urbem ſeque dedere* jubet. tum deliberando duarum horarum tempus concedit; atque ita illæſos, uti promiſſum erat, remittit. Tantus autem omnes metus occupaverat, ut, propere convaſatis rebus, per portam auſtralem tumultuaria fuga erumperent. interim è navibus exſcendere miles, & urbem accedere; atque in muris quos viderent oppidanos percunctari, *utrum portas aperire, an vim exſpectare, mallent.* Cunctanter admodum reſpondere magiſtratus. quippe cum dilaberentur, quotquot civium potiores; aliique recipere advenas liberatores vellent; illorum metu, horum ſtudio, ipſe quoque impulſus diffugit; adeo ut vix univerſim quinquaginta remanerent. elapſo deliberandi tempore, cum etiam tum cunctarentur, veritus Lumæus, ne ſe forte communirent; nil morandum arbitratus, copias bifariam dividit. ac Treſlongus ad portam auſtralem partem ducit; ibique Ioannem Duvenvordium, ærarii quæſtorem, è fuga comprehenſum retrahit; atque, interfectum pæne à militibus, è periculo præſentiſſimo, opportuno adventu eripit. borealem Robollius exurit, & effringit; ac per hanc Lumæus ingreditur. Qui urbem ceperant, ducenti quinquaginta erant; cæteri claſſem ſervabant. civi nulli vis illata; tantum ſacrum ordinem invadunt, odio quod calamitas temporis animis hominum profugorum tunc injecerat. Poſtridie in templis omnibus comminutæ, aut direptæ, imagines ſanctorum, reliquaque ornamenta. prædam omnem in naves inferunt, tanquam rurſum diſceſſuri. & Lumæus nihil aliud animo agitaſſe viſus, quam, direpta urbe, & inſula, ut abiret; cum diffideret, impetum irruituri mox Hiſpani cum tantillis adeo copiis ſuſtineri à ſe poſſe. ſed Treſlongo, ac centurionum aliis, quibus cognitum, *locum bello inchoando opportunum*, aliud conſilium fuit. Igitur ſuadent, *daret ad Auriacum literas, & ſuppetias poſtularet.* tum de oppido defendendo fœdus ineunt; & tormenta è navibus inferunt. Nullum loco præſidium erat. duo antea Hiſpanorum ſigna fuerant; quæ æſtate ſuperiore, cum aliis aliquot evocata, Albanus Vltrajecto impoſuerat: nulla quidem neceſſitate, ſed ut urbem, contra decimam magno animo nitentem, gravius vexaret. Gratus ejus rei nuntius Bruxellanis, apud quos ſumma tunc vi Albanus decimam exigere conabatur. jamque turbantibus ſupplicia parabat, cum hic caſus virum iræ præcipitem inhibuit. itaque præſentem pœnam, dum differre ille cogitur, iſti evadunt. Albanus vero, etſi oppiduli unius jactura haud valde moveri; gnarus tamen, *exigua quamvis principia, ſi neglexeris, incrementum, & robur ſæpe magnum, mora accipere*, Maximilianum Henninum Boſſuvium, qui præſidium Vltrajecti tunc habebat, cum cohortibus decem Hiſpanicis Ferdinandi Toletani, belli initia profligatum ire jubet. Sic una Brila, tenue per id tempus oppidulum, duas Belgii maximas urbes, Bruxellas, & Vltrajectum, illas decima, hoc graviſſimo Hiſpanorum præſidio liberat. ac Bruxellæ, ubi ipſa principis aula, & terroris domicilium, tam egregio libertatis præludio concuſſæ, fauſtum patriæ vindicandæ omen fuerunt. Vltrajectinis, quod variæ ac diuturnæ preces, & promiſſa florenorum centum octoginta millia, obtinere non potuerant, caſus inexſpectatus dedit. idque valde opportune. quippe miles, qui XVIII menſium ſtipendium flagitabat, clam creato novo Electo, ita vocant, quem in ejuſmodi turbis ipſi ſibi præficiunt; & tribuno ac centurionibus captis, diripere urbem conſtituerat. id conſilium eo ipſo die detectum, quo allatæ Albani literæ, quæ excedere urbe juberent.

quam-

CIƆ IƆ LXXII. quamobrem, ubi res comperta, nocte proxima magiſtratus Electum futurum comprehendit, moxque crimen confeſſum ſtrangulat. inde ſub diei auroram ante curiam corpus collocat; & Hiſpanica lingua elogium etiam addit, quod ſupplicii cauſam exponeret. Mos Hiſpanis illa nocte, quæ ſubſequitur feriam quintam magnæ hebdomadæ, ut, vicatim diſcurſantes, multis ad cereos deducentibus, nuda terga deflagellent; adeo ut, perforata cute, largus ſæpe ſanguis emanet: idque ipſis magnæ pietatis inſtar. illud tempus incœptando huic facinori deſignatum. ſed meridie, qui hanc noctem antecederet, exire ad recuperandam Brilam juſſi, etſi, conjuratione jam detecta, nihil auſuri viderentur, magno urbem metu liberant. Maſelantſluſam, ac Schiedamum, cum veniſſent, flumen tranſgreſſi, navibuſque in Berniſſa relictis, in inſulam Vornenſem, ubi Brila ſita, nullo reſiſtente exſcendunt. Lumæani, numero longe inferiores, cum inſula prohibere haud poſſent, urbem tueri ſtatuerunt. idque ut facilius eſſet, ſuburbium, quod ad portam auſtralem, igne injecto, exuſſerunt. Hiſpani recta Brilam petere; ſed appropinquantes oppido collocatus per arbuſta ſuburbana miles ſclopetis excepit: ac civium quidam, in profluentem inſiliens, effractoque novi agri emiſſario, tantum aquarum intromiſit, ut, planitie inundata, in editiorem aggerem ſe recipere cogerentur. cumque oppido nihilo ſegnius ad auſtralem portam incumberent, exploſis intus crebris tormentis, fortiter repulſi diſceſſerunt. Dum hæc geruntur, Treſlongus, & Robollius, clanculum egreſſi, naves, Berniſſæ relictas, quibus in inſulam Hiſpani tranſmiſerant, partim incendunt, partim perforatas mergunt, alias in flumen propellunt. quod ubi illi reſcivere, cum immenſum aquæ creſcerent, veriti, ſi permanerent, ne per eas pereundum ipſis foret, temere ſe in fugam dedere. ac pars navibus adhuc reliquis in oppoſitam Beierlandiam evaſere; pars amotas, atque in aquis fluctuantes, nando ægre conſectati. alios gurges, lutumve, hanſere. Ac ſine ullo ſane negotio magnam ſtragem Lumæani edidiſſent, niſi civium, & profugorum ex agris hominum, incerta fide, egredi oppido inconſultum exiſtimaſſent. Hac victoria, uti aſſolet, animi illis, copiæque, accrevere. itaque poſtridie Paſchatis, habito inſulanorum cenſu, fidem inter ſe obſtringunt; atque Auriaco, regio per Hollandiam præſidi, ſacramento omnes dicunt: in ejus fide, atque obſequio, oppidum pariter inſulamque, ſtrenue propugnaturi. & prior quidem jurare Lumæus, quem mox reliqui ſecuti. tum lembos ad prædandum inſtruere, quibus flumen percurſarent, inſigni quotidie præda. campanas etiam tota inſula turribus detrahunt. nec multo poſt aliquot monachos, uſque ad novem miliaria evagati, juxta Worcomium comprehendunt. ac ſtatim viris innocentiſſimis, homines arma & ſanguinem, ſpirantes, impotenti Albani odio, indigna contumelia ad mortem protractis, gulam frangunt. Vbi Auriacus Brilam captam intellexit, etſi rem quam maxime optaret, Lumæum tamen eo tempore injuſſu ſuo tentaſſe nolebat. namque, bello necdum inſtructus, verebatur, ne conſilia, minus tempeſtive prodita, Albaui ſocordiam excitarent. quia tamen ſumma loci utilitas erat, auxilia promittit, & alicunde etiam ab amicis curat. ac Lumæo, undequaque profuga nobilitate, copiæ indies augebantur; quîs Delfshaviam, portu valde opportunam, in adverſa Moſæ ripa, facile capit, nullo in habitatores delicto. Hiſpani autem, poſtquam turpi adeo fuga Brilam, & inſulam circumjectam, deſeruiſſent, feſtinato itinere laſſi, dein ab aquis, per quas evaſerant, etiam madidi, lutoque obruti, Dordracum venere. ſed, negato in urbem introitu, Boſſuvius veritus, ſi è tractu illo diſcederet, ne urbes vicinæ, Albani odio, deditionem item facerent, Roterodamum ſe recepit. ſed & illic vix admiſſus, circumvento magiſtratu, præter fidem per vim urbem occupavit. nam metuentes oppidani, ne quid præter voluntatem paterentur, arma ſumpſerant, ut excluderent adventantes. id gnarus Boſſuvius, quia vi admitti poſſe deſperaret, ingenium ad dolum vertit. itaque cum nobilibus paucis intromiſſus, petiit à magiſtratu, ut militibus ſuis tantum tranſeundi copiam daret; alio enim

CIↃ IↃ LXXII. ducere velle. at oppidani, recte dolum ſuſpicati, præter urbem tranſire poſſe reſpondebant. tandem, ubi deliberatum, id videtur, ut manipulatim tranſeant. ita ingreſſo primo manipulo, cum occludi porta deberet, reliqui omnes, impetu facto, irrupere. erant ad portam exiguæ excubiæ, nec reſiſtere ſatis validæ. in his faber ferrarius quidam, vir manu promtus; quem, præ cæteris repugnantem, ſtricto pugione Boſſuvius occidit. id quaſi audendi ſignum eſſet, nobiles, qui circa eum, ac milites alii, in excubitores verſi, portam invadunt; ac partem cædunt, partem extra urbem propellunt. deinde in obvios quoſque graſſati, civium pene CCCC interficiunt. ſexum ſequiorem pro libidine habent, tam nefaria ſane licentia, quamdiu urbem tenuerunt, ut felices putarentur, qui, incurſu primo cæſi, nec ærumnas patriæ ſuæ intueri, nec graviſſimam ſervitutem experiri cogerentur. Hoc facinore Boſſuvius, vir primariæ inter Belgas nobilitatis, ſatis hactenus populo gratus, omnium odia irritavit. Roterodamo ſic potiti, mox Delfshaviam, paullo ante à Lumæanis occupatam, noctu invadunt, ſumma in victos ſævitia. loco capto præſidium imponunt, & Caſparum Vræam præfectum. inde pagos circumjectos populantur. Exeunte Februario, cum Vltrajectini de inexorabili Albani rigore diu regem interpellaſſent, ad eundem rejiciuntur; *ex æquo, & bono, jus dicturum. quod ni fieret, tum de ſingulis iterum monerent; operamque datum iri, ne à ratione quicquam alienum paterentur.* Sed diſplicuit reſponſum, nulla ſpe juris obtinendi apud præfectum adeo offenſum, ut nemo cauſam oppreſſorum agere auderet. Tamen, anxii ſupra modum, iterum in aulam mittunt, qui negotium cum quibuſdam communicarent. in his Viglius, ut prudentiæ, ita moderationis clarus, indicat Albano datum ſucceſſorem, Ludovicum Requeſenſium, ac quamprimum adfuturum. quamobrem tantiſper rem differrent. Brila capta, Fliſſingam, Zelandiæ urbem, arce communire ſtatuit. itaque evocatas è Brabantia VIII Hiſpanorum cohortes ſub Oſorio Angelo mittit. Iam fundamenta jacta erant; eaque re magis in ſe civium animos concitavit. ſed ille odia, & querelas, parirer ſpernens, majore præſidio rem geſturus, cum duntaxat pauci illic Belgæ eſſent, metatorem miſit; qui Hiſpanis, mox venturis, hoſpitia curaret. id valde indignati cives; & nonnulli palam dicere: *ſervitutem longe peſſimam ſibi parari. neque ulli Belgii urbi magis arcem, militemve, gravem fore.* Advenerat paucis ante diebus Ioannes Cuyckius Herptenus; qui ſe paſſim immiſcens civibus, ſi qui rebus novis ſtuderent, eorum audaciam clam accendere, & ad libertatem vindicandam inſtigare, hortarique; *palam edicerent, non ſe ultra Hiſpanum militem recepturos. præſto eſſe vindicem Auriacum, cum magnis copiis, qui adverſus Albani tyrannidem Belgium aſſereret.* nec ingrata multis oratio; qui, periculo exaggerato, viri conatum adjuvare. adeo ut tandem poſtridie Non. Aprileis Belgæ præſidio expellerentur. cumque eo ipſo die in portum Hiſpani adnavigarent, orto tumultu, idem Cuyckius omnes hortari, *virtutis ſuæ meminiſſent. quod ſi Hiſpanos in urbem admitterent, de vita, & bonis, actum ſcirent. ejeciſſe ſemel præſidium; ideo majeſtatis reos, nec deinceps gratiam ſperari poſſe. Egmundanum, Hornanumque, ob oculos ponerent; meritorum, & dignitatis, juxta claros: quorum quando ratio nulla habita eſſet, ne quid temere ſibi promitterent.* Inter hæc verba quidam è turba, potu largiore audacior, ſi quis duos cereviſiæ cantharos daret, in adventantes machinam aliquam è mœnis urbis exploſurum ſe pollicitus, tribus à Cuyckio florenis acceptis, rem perfecit. idque ita Hiſpanos perculit, ut abruptis retinaculis, vela dantes Middelburgum protinus naves dirigerent. Antonius Burgundus Capellus, provinciæ præſes, ubi rem geſtam intellexiſſet, Middelburgo illuc profectus, qua auctoritate erat, coërcere initia turbarum ſtatuit. itaque populum ante curiam convocatum, vir non adeo indiſertus, blandis verbis demulcere conabatut. *nihil ita præter ſpem ſibi eveniſſe, quam hunc motum; cujus culpam pœnitentia eluere poſſent. igitur ad obſequium redirent, facili adhuc apud benignum regem venia. ſe promittere etiam operam, ut delictum diſſimulare Albanus velit.* Et fortaſſe ſuadis verbis animos nonnullorum impulerat, quos poſt

tumul-

cIɔ Iɔ tumultus temeritatem regiæ poteſtatis aſ-
LXXII. pectus percellebat. ſed immixtus turbæ Cuyckius, ad aſtantes; *egregium*, inquit, *oratorem, qui verborum hoc lenocinio unum id agit, ut ſimplicitatem veſtram circumveniat.* ita irritati cum interturbarent, impetrato iterum ſilentio, proſequi orationem cœpit. *conſiderarent rem præſentem. ingens nimium facinus eſſe, urbe expellere miſſum præſidium, & excludere. ignorare potentiam regis; cui, ſi animos obſtinarent, reſiſtere nullo modo poſſent. neque enim impune laturos. deinde vires ſuas expenderent. nulla belli inſtrumenta, nullum militem, aut ſtipendia, in promptu eſſe. ac, ſi eſſent, tamen belli incertam aleam urbes ſæpe potentiſſimas, & provincias, evertiſſe.* Plura conantem, iram vultu oſtentantes, & verbis etiam interminati, illico urbe faceſſere jubent. Inde ejectis, qui novam arcem moliebantur, initia inviſi operis, quod jam quartum pedem ſupra terram exſtabat, protinus diruunt. Mox in urbem Paciottus venit, ratus Hiſpanos, qui præmiſſi ab Albano, ab oppidanis receptos eſſe. ſimul in terram egreſſus eſſet, navem, qua vehebatur, invadunt, ac diripiunt. id, inopinatum omnino, hominem perculit; nam de rebus anteactis nil acceperat. inquirenti de Hiſpanis, nemo reſpondet. Dederat in mandatis Albanus, ut præſidio, & arci, præeſſet. dum autem privatum ejus inſtrumentum inveſtigant, fertur inter ſchedarum occulta repertus index, qui deſignatas adhuc per Belgium cædes proderet. Eo rerum ſtatu Cuyckium ad ſe magiſtratus vocat, & de offerenda libertate conſilium rogat. iſque auxilium à Lumæo petere auctor, ad ipſum miſſus, cum Dordracum applicuiſſet, è veſtigio per fidum quendam tabellarium, primo Weſaliam, inde Dillemburgum, deferenda ad Auriacum tam læta rerum principia curat. tum Brilam pergens, à Fliſſinganis literas Lumæo tradit. qui initio difficilior, cauſabatur, *exiguas ſibi copias eſſe: novitium militem, qui indies afflueret, parũ adhuc armis inſtructum.* ſed cum Cuyckius reſponderet; *viros daret, ipſos arma curaturos*; ſubmiſſurum, ſi uſus foret, auxilia promiſit. nec multo poſt Treſlongum mittit, qui tribus navibus c c aliquot ſubvehebat, homines templorum ſpolia indu- cIɔ Iɔ
tos, & quibus caſiolæ pro loricis; aut ſi- LXXII.
milis ſacrorum ornatus. quippe ea temporis iſtius fortuna erat, ut homines magna pars profani, impetu magis quam conſilio, religionis libertatiſque reſtaurationem per ſacrilegia, ac rapinas, conarentur. ſed divinæ providentiæ uſitatum, in illis rebus, quas ſine conſilio homines gerunt, ſua ſæpe conſilia oſtendere. Cum ad urbem acceſſiſſent, datis armis, habitoque delectu, in præſidium recipiuntur. ac ſtatim Treſlongus Paciottum in furcam agit, & ſupplicii ſocios duos Hiſpanos addit. Ægre mortem Paciottus accipere, & vitæ pretium ingens offerre. ſed Treſlongus, morte fratris aſperior, quem Albanus anno cIɔ Iɔ LXVIII capitis ſupplicio affecerat, ut injuriam ulciſceretur, nullum gratiæ locum dare. & ſe maxime Albanum lædere exiſtimabat, ſi munitionum artificem tam inſignem, belli egregium miniſtrum, & propinquo ſanguinis nexu, tempore tam alieno eriperet. Cum ad mortem duceretur, ſupplex furcæ ignominiam deprecari. *nobili ſe proſapia natum, itaque gladii ſaltem honorem morituro indulgerent.* Claudius quidam, è civium numero, capti gladio latus cinxerat; &, cum è ſcalis tam anxie ſupplicem eminus audiret, ratus hunc ab ipſo repeti, homo facetus; *at tu, domine*, (ita contemptim Hiſpanos Belgæ appellabant) *ſecure*, inquit, *crucem aſcende: ego illum recte ſervabo.* Suſpenſo cum detraheretur veſtis, torques aureus, ſubter occultatus, decidit; quem Treſlongus, à Roberto Coco Nerinio quæſitore redimebat. Iam alea jacta quidvis audendi pro libertate recuperanda. itaque gnari, non impune facinus fore, cuncta hoſti excipiendo neceſſaria parant. ociuſque in Germaniam ad Auriacum, in Galliam ad Ludovicum Naſſovium, rerum geſtarum nuntium mittunt, & auxilia ſimul poſcunt. interim feſtinatis operibus, quantum pote, ſeſe muniunt. Mox Hieronymus Tſerartſius, è familia Auriaci, ejuſque ſtabuli præfectus, à Naſſovio è Gallia cum aliquot Gallorum copiis, Walacriæ præfuturus, ſubmittitur. & ab Anglia miles aderat. Per hæc itaque adeo illis animus crevit, ut bellum exſpectare

iſtis

CIƆ IƆ LXXII.

iſtis viribus non contenti, plus anderent; ac vicinis, qui Albani partes ſequi, ipſi inferrent. Ceperant Briliani piſcatores quoſdam Verianos; hiſque per literas libertatem ſine pretio Cuyckius obtinuit; ac prætereà commeatum Lumæus dedit libere exercendæ capturæ. & beneficium id, cæteris etiam piſcatoribus mox indultum, adeo omnium animos flexit, ut, exuto Albani obſequio, in Auriaci fidem recipi exoptarent. qnod ubi Tſerartſio & Cuyckio compertum, ambo Veriam, inſulæ totius armamentarium, cum militibus LX poſtridie Kal. Maji abeunt; ac, relicto ante portam comitatu, oppidum ingreſſi, à magiſtratu petunt, *uti ſe vindici libertatis Auriaco dederent, & præſidium aliquod admitterent.* illoque negante, cum Tſerartſius diſceſſiſſet, Cuyckius in hoſpitio remanens, convocatis, quibus pridem libertatem impetraverat, eadem veſpera id effecit, ut horum opera piſcatores alii perſuaſi oppidum promitterent. nec res differtur. Poſtero die, adducta ad terrorem cohorte, ipſi quoque armati, nequicquam reſiſtente magiſtratu, deditionem faciunt. rebuſque ex tempore ordinatis, cnm præſidium non ſufficeret, petitum ex Anglia ſupplementum virorum CXXV, quos eccleſiæ illic Belgicæ ſtipendio Cuyckius legit. Fama rei Albanum perculit, etſi vir prudens, atque animi ingentis, metum diſſimularet. quippe domi odia provincialium noverat. foris in Germania Auriacus, in Gallia Naſſovius fœdera quotidie nova tractabant. nbique preludia magni motus. itaque copias ſedulo parare, quas conatibus tantis opponeret: & ſollicite explorare, quid Naſſovins moliretur. Amſtelodami, & Enchuſæ, per Boshuſium naves aliquot bello inſtruit; ut, Moſa flumine occupato, & Lumæum coërceret, & nutantem Enchuſam aſſereret. id oppidum, in auſtralis freti faucibus ſitum, ubi objectam Friſiam habet, & in ea Staveram, olim commerciis florentiſſimam, qua naves Dania, & toto illo tractu, advectæ, tranſire debent; aditumque in fretum ſubjectum aperit; quia maximum belli momentum videretur, vario conatu, ac valde obluctante magiſtratu, ægre tandem, pronis civium ſtudiis, Auriaco deditur, cujus juſſu tradita Sonoio præfectura. iſque Brema Embdam profectus, feſtinatis diu noctuque itineribus Enchuſam ingreſſus, magno per viam prope Medemlacum diſcrimine, ne à Gallis auxiliaribus interciperetur, ſtatim rebus ordinandis animum appellit; &, oppido quadrifariam tributo, excubias diſponit. tum ad Auriacum nuntium mittit, & ſuppetias poſcit, quibus reliquum borealis Hollandiæ tractum, facili adhuc per initia ſucceſſu, in tanta animorum aut conſternatione, aut favore, ad partes traduceret. Inde rumor, hoſtem molas extra urbem incendere velle, ac proditionem agitari. ideo Ioannes Coltermannus, rem exploraturus, noctu emittitur; dumque inquirit quid geratur, ab excnbiis vulneratur. mox, nbi tuta ſatis omnia, ad urbes vicinas animum applicat; ac centuriones Cabeljavium, Ruichaverium, Robolliumque, & cives aliquot, Medemlacum mittit; qui magiſtratui perſuaderent, uti ſe Auriaco adjungeret. ſed arcis præfectus, Cornelius Riſwicus, rem impedivit. paucis tamen poſt diebus urbem capiunt. cumque in arcem cives fugerent, illinc vim facturi, eam oppugnaturi victores, uxores eorum, liberoſque, contra in prima acie locant. qnod ubi obſeſſis conſpectum, ut occurrerent pignorum ſuorum periculo, deditionem ſtatim faciunt. Deinde III Eid. Iunias, etſi ſucceſſu perdifficili, armatis contra ſe oppidanis, Hornam qnoqne Sonoius capit: ac mox reliquas illic urbes, Alcmariam, Edamum, Monachodamum, Purmerendam. Tum inſtituit præfecturas ordinare; & Medemlacum Cabeljavio, Hornam Ioſuæ Alveringo Hoffwegio, Alcmariam Gulielmo Moſtardo, Edamum Gulielmo Gravio decernit. ipſe, à Lazaro Mullero tribuno adjutus, qui advenerat cum inſtructa legione, quotidie cum hoſte manum conſerere. nam Boshnſius claſſe urbem infeſtabat, quamvis irrito conatu; cum tres cohortes in Auriaci partes tranſirent. Per hoc tempus Auriacus cum rege Carolo, & proceribus reformatæ religionis, per fratrem Naſſovium de tyrannide Hiſpanorum propulſanda fœdera inierat. idque Albanus non ignarus, qui cætera contemneret, maximopere verebatur. & ſedulo

CIƆ IƆ LXXII.

IↃ IↃ per exploratores conſiliorum arcana capxxii. tabat. ac quamvis de milite conſcribendo nulla publice fama eſſet, illud tamen unum Naſſovius agebat, ut Albani potentiam frangeret; tanto quidem rei ſecreto, ut Montes Hannoniæ prius cepiſſe, quam Lutetia diſceſſiſſe, nuntiaretur. Impulerat Carolum, ut vulgo jactatum, quod in Belgium ea ratione arma transferret, regnumque ſuum à belli incommodis liberaret. tum & animum commoviſſe putabatur injuria ſorori Elizabethæ facta, quæ à Philippo, cui nupſerat, diu contumelioſe habita, tandem etiam violenta morte ſublata eſſet. augere offenſam, quod qui Gallos, ſub ductore Ribaldo militantes in terra Florida, Americæ regione, interfeciſſent, facinus ſuum impune haberent. Ita vero actum erat, ut, ſi bene conſilia caderent, victor Carolus armorum pretium maximam Belgii partem acciperet; qua ſe id cis Rhenum extenderet: Hollandia, Zelandia, Friſia, Vltrajectum, Auriaco cederent. in eam rem ipſe militem in Germania legeret; Alençonius, regis Caroli fratrum minimus, cum Colinio archithalaſſo, ac delecta ſuorum manu, è Gallia impreſſionem faceret. hunc conatum claſſis quoque, Broagiis inſtructa, ſub Philippo Stroſſa, & Polinio Garda, adjutura putabatur. item in Hetruriam miſſus Ioannes Galeacius Fulgoſius ad Coſmum Medicem; qui, Senæ ſuæ ab Hiſpano metuens, diſtractis per hanc occaſionem ejus armis ſecurior futurus, c c aureorum c I Ɔ mutua daret. in Germaniam profectus Caſpar Schombergius, cum Imperii principibus ad vim pariter inferendam repellendamque fœdus icerat; ea lege, ut Germanicas omnes copias Friderici Palatini Septemviri filius, Ioannes Caſimirus, duceret: & Chriſtophorus, natu minor, honorarium, ordine ſuo & familia dignum, acciperet. idem negotium tribunus equitum Momorantius in Anglia apud reginam Elizabetham egerat; & decreta utrinque auxilia, vel ſi religionis cauſa arma forte ſumerentur. Per hæc Naſſovius confidentior, cum Lanovio, & Ienſilio, de Montibus opprimendis deliberat. ea urbs Hannoniæ prima, auguſtis ædibus, curia provinciæ, & antiqua arce, inſignis. mœnia ſolida, è lapide quadrato; atque in il- CIↃ IↃ
lis turres crebræ, & propugnacula. circum LXXII.
foſſa triplex ambit. ab hac initium audendi factum, ut quantum animi ad vindicandam libertatem adferret, illuſtri exemplo in ipſo ſtatim principio oſtenderet; & de reliquo conatus egregii ſucceſſu provincialibus ſpem, aut conjecturam, daret. Et acceſſerat pridem Antonius quidam Olivarius, fecialis, pictorque; qui, cum veniam ab Albano impetraſſet, ceu res Gallicas exploraturus, animum ejus ſollicitaverat; aſſeverans, ſi cum copiis ſaltem exiguis ad urbem accederet, oppidanos amplius ſeptingentos fore, qui ſe adjungerent. Igitur cum quingentis aliquot levis armaturæ equitibus, ſclopetariiſque mille, clam ſub veſperam ad urbem venit; copiiſque in ſilva vicina occultatis, duodecim ſelectos milites, caſum tentaturos, emittit: qui, diſſimulato habitu, ceu vinarii mercatores, idem diverſorium ingreſſi, inter cœnam hoſpitem rogant, quæ aperiendæ portæ hora ſolita. eſſe ipſis vini plurimum, ob ſolis æſtum noctu advehendum. atque is, ignarus doli, quartam dicit. attamen, ſi maturius vellent, aliquid cuſtodi offerrent, non gravate præverſuro. ita ſummo mane illum accedentes, cum ſpe pretii portam is maturius aperuiſſet, hominem obtruncant, claveſque eripiunt. inde urbem è veſtigio cum equitibus quinquaginta Naſſovius invadens, eos per vicos diſponit; ac, ſicubi oſtia, aut feneſtras, aperiri conſpicerent, illuc ſclopos explodere jubet. & vociferari interim, *ne timerent, aut hoſtile quicquam tentarent. adeſſe libertatis auctores, & Auriacum in propinquo; qui decimæ tributum, graviſſimaſque Albani exactiones, averteret.* Id aliquot horis tam incondito clamore actum. ut vel milleni in armis eſſe viderentur. Vrbe capta, dum ſic domus obſidentur, neque reliquæ copiæ procederent, ocius ſe Naſſovius proripit, cogniturus, quid morarentur. itaque per ſilvam oberrantes equites I Ɔ, qui ſingulos à tergo pedites veherent, in urbem ducit. inde curia occupata, portas claudit; ac per vallum excubias ſtatuit. tum magiſtratum convocatum blande affatur. *non hoſtem, ſed amicum, veniſſe: ac proinde illæſam urbem habituros. adventare Auriacum fratrem, cujus*

CIƆ IƆ LXXII. *jus nominarem tam magnam inceptaſſet. nihil aliud agitare, quam ut Belgium, longe pridem florentiſſimum, contra Albanum adjuvaret.* ea oratione deliniti, ſe, ſuaque, omnes illi ultro permiſere. Deinde incertis obſequii civibus arma adimit; alios conſueta artificia, aut commercia, exercere per tubicinem jubet: ſuos proterve agere vetat. Inventa ibi arma multa, & cætera belli inſtrumenta; ærarium ingens. ſed, ut in urbe limitanea, commeatus exiguus. gaza plurima, plurimum ſacræ ſupellectilis, & ex auro, argentove, imagines ſanctorum. quas vicinæ abbatiæ, & monaſteria, fama captæ per Lumæum Brilæ territa, ceu in loco maxime tuto, aſſervandas depoſuerant. triduo poſt ſclopetarii CIƆ CIƆ acceſſere, feſtinantem Naſſovium ſubſecuti. mox Iunio menſe, ſub Lorgeo Mongomerio, equites CIƆ CC, pedites CIƆ CCC. Eodem tempore capta à Lanovio, & Famarſio, Valentiniana. ſed quod in arce præſidium erat, valide repugnare. eique ſuppetias ferre juſſus Ioannes Mendoza, levis armaturæ præfectus, duas equitum turmas, Aldenarda evocatas, & quas Chevereaulxius colligebat copias, eo ducit. ac, armato propere tirone, pridem conſcripto, ſumptis ex armamentario Tornacenſi armis, in arcem duo Belgarum ſigna introducit. reliquos in adverſo colle ponit. utque major oppidanis, qui aſpicere inde poterant, nnmerus videretur, lixas, ac calones, miſcet. tum, ceu Hiſpanicæ copiæ eſſent, more gentis tympana pulſare jubet. idque obſeſſis metum injecit. quamobrem Famarſius, digreſſo pridem Montes Lanovio, cum juſtæ illi vires deeſſent, & oppidanorum ſtudia deficerent, irruentibus præſidiariis, deſerere urbem, & vi erumpere, coactus fuit. ac fugam ejus cives, animis conſternati, tam frequentes ſequebantur, ut in exitu, portæ anguſtia, plurimi obtererentur. Albano gravis Montinm jactura viſa, propter ingens loci momentum. & magis turbabat tam inexſpectata clades. quippe Naſſovium non ita pridem Lutetiæ viſum, ac ſe pila oblectantem, per exploratores, acceperat. & nuntium cladis tam impatienter tulit, ut detractum capiti pileum, iræ immodicus, conculcaret. Culpam in reginam matrem, Catharinam Mediceam, conferebat; ſtomachatus, *ab Etruſca muliere ſe deluſum; cui pro liliis Florentinis brevi Hiſpanicas ſentes daret.* Sed hanc offenſam laniena Pariſienſis mox placavit. Colinius, hoc initium rebus gerendis opportunum ratus, urgere vehementer regem; *tam bonam occaſionem invaderet, & Hiſpano bellum indiceret. quod, quam diu occultatum, minus ſtrenue gereretur; timentibus è nobilitate pleriſque, ne, per præliorum incerta comprehenſi, pro latronibus, transfugiſque, punirentur.* His rationibus in ſpeciem victus, cum initio ſpem feciſſet, idque ad occultanda arcana conſiliorum neceſſarium exiſtimaret; nec indicere tamen bellum, aut Philippum regem laceſſere, animus eſſet: ne, affectum recuſatione prodens, aut offenderet, aut ſuſpectum ſeſe redderet; quod inter offenſam, & ſuſpicionem, medium, eximere callide tempus ſtatuit. ac præ ſe ferre; *nihil iſto bello gratius. tamen, declinanda invidiæ, cupere ut ſenatui probetur. quamobrem rogare, ut ſententiam, ſcripto complexus, inquirendam ei proponeret; ne quid in tam gravi negotio nimis præcipitanter actum homines maligni ſugillarent.* Ille igitur prolixas ad regem literas ſcribit, quibus conſilii ſui rationes exponit. eaſque rex collaudatas, ut nulla fraudis ſuſpicione cunctaretur, Ioanni Morvillerio, viro anguſti collegii principi, quem Colinio adverſum ſciret, ſerio expendendas tradit. iſque acceptas menſe Iunio, cum ad caſtrum Bononienſe rex veniſſet, tertio ab urbe lapide, accurata oratione refutat. qua diſceptatione dum res protrahitur, commeantibus ad Colinium internuntiis, qui Caſtellione ad Loniam erat, de deletis Ienliſii copiis nuntius fertur. Id ſibi acerbum rex egregie ſimulare, & ad Claudium Mondulcetum, qui tunc res ejus apud Albanum procurabat, ſtatim ſcribere; *daret operam, ut capta eo prælio nobilitas Gallica dimitteretur:* Colinium autem, qui interea, etſi præter amicorum conſilium, fiduciæ plenus, in aulam venerat, in limite copias, quantas vellet, conſcribere jubet. Nihil ultra bellum Belgicum Carolus juvit, pernicioſa Galliæ ſuæ ſimulatione, magno antea ſtudio incitatum. Albanus, manifeſto jam ſatis plero-

CIↃ IↃ LXXII. pleroumque in Auriacum favore, rebus omnibus relictis, quamprimum Montes recuperare, & Naſſovium opprimere ſtatuit; tam egregium belli ducem coërcere, ſibi maxime glorioſum, cæteris omnibus terribile, ratus. Ac dum hæc in Hannonia fiunt, in Hollandia multæ indies urbes deſciſcunt; & tantum non ſponte apertis portis Auriaci nomine præſidia recipiunt. tam gravi enim odio Albanus laborabat, etiam apud eos, quibus certum à majorum religione non diſcedere, ut decimæ cauſa rerum novarum occaſionem optarent. Iam Hollandia borealis, præter Amſtelodamum, tota deſecerat. in auſtrali prima Andewatra, urbs ad Iſelam flumen ſita, ad Auriaci partes acceſſit. quam XIII Kal. Iulias Adrianus Switenus cum exigua manu cepit. dieſque paucos commoratus, cum novas ſibi copias paraſſet, relicto illic exiguo præſidio, cum L aut LX aliquot militibus Goudam petit. ac, per fautores porta aperta, urbem ingreſſus, forum occupavit. oppidani excubias in curia agebant; ex quibus cum vim tentandam quidam putans explodere in illos ſclopum vellet, inhibentibus aliis, ſtatim citra ullum ſanguinem facta deditio. Switenus ductor in prima ſuorum acie verſari, eumque ſequi Vtenengius, è nobilitate Vltrajectina juvenis, & Wenceſilaus Tzerclaſius Hagienſis. Ducto circum curiam agmine, cum initio vix ſexageni eſſent, pronis in patriæ cauſam civibus, adeo ſtatim auxit numerus, ut mox fere IↃ CC eſſent. Convocato magiſtratu, in Philippi regis & Auriaci præſidis, verba ſingulos jurare jubet. inde ad præfectum arcis, Cornelium Mylium, Gerardum Franciſcum Kegelingum, & Cornelium Reinegomium, intimos viri amicos, mittit; poſtulatum, *uti ad urbis ſecuritatem ad* XXV *præſidiarios, quos mandato Albani habebat, totidem alios à ſe acciperet: niſi faceret, alia neceſſario auſurum.* Is autem, ubi captam urbem acceperat, famulum, clam ex arce dimiſſum, Vltrajectum properare juſſerat; qui rem illic nuntiaret, & ſuppetias ſimul poſceret. ſed hunc oppidani retraxerunt. Igitur initio difficilior, cunctando protrahere tempus nitebatur. at cum famulum interceptum, & vim parari intelligeret, quamquam invitus, conditionem accepit; placuitque, ut liber omnibus acceſſus eſſet. mox cum plebs tumultuaretur; nec ultra ei præfecturam credi permitteret, ex arce in urbem commigravit. inde per ædes ſingulorum inveſtigatum, quantum quiſque annonæ haberet. cumque vix in ſolum octiduum ſuffectura inveniretur, miſſi illico mercatores, qui neceſſariam à Dordracenis pretio peterent. & illi, etſi adhuc Albani partes ſequerentur, vicinæ urbi non gravate ſubvenerunt. cumque Hiſpani, qui Roterodami præſidium agerent, Iſelæ oſtium obſtruxiſſent, appoſitis ad ſecuritatem liburnicis ſuis, Crimpenum uſque frumenti plurimum navigio devexerunt; unde Goudani, curribus impoſitum, porro in urbem adduxerunt. Interim neceſſaria omnia Switenus curare, & ſacramento fidem oppidanorum obſtringere, ac præſidium etiam loco ordinare. tum, ductis Leidam copiis, cum non ita pridem, miſſo à Sonoio Gulielmo Gravio Gandavenſi, hominem extraneum recipere magiſtratus noluiſſet, opera Pauli Buſii ſyndici, aliorumque civium, ſtatim admiſſus, Ioannem Eiloſium Groningenſem cum cohorte urbi imponit. Dordraceni, jam dudum affectus in Auriacum proni, quia impetu quorundam præcipitata conſilia infeliciter ceciſſent, palam ejus partes amplecti hactenus diſtulerant. ſed hoc rerum ſtatu non ultra deferendam remp. rati, advocato Bartholemæo Enteſio, qui in propinquo ſub Lumæi auſpiciis cum bellicis aliquot navibus agebat, VIII Kal. Iulias Albanum hoſtem renuntiant. ſtatimque iis ab Auriaco Ioannes Hornanus Boxtelius, cui etiam comitatus Burani, Lederdami, Bredæ, & Iſelſteinii cura commiſſa, præfectus deſtinatur. paullo poſt Harlemum quoque ad partes venit, Gulielmi Berkerodii, Ioannis Coltermanni, & Petri Kieſii, inſigni opera. illi enim cum mandata ab Auriaco oſtendiſſent, reſtare initio magiſtratus, & deliberationem petere; qua negata, cum civium ſtudia animadverterent, hiſce legibus urbem dedunt, *ut ſacramentum, Philippo olim, & Auriaco præſidi, datum, ne mutarent; magiſtratu, ſaltem ad Auriaci adventum, nemo amoveretur. Albanus vero hoſtis*

CIↃ IↃ LXXII.

publicus haberetur. cunctis vita, ac facultates, ſalvæ eſſent. clero, aut monaſteriis, nulla vis fieret. mileſque nullus, extra Ruichaverii cohortem, niſi arbitrio magiſtratus; urbi imponeretur. Tam fauſta fœderatorum initia Gorcomium auxit, & ſe quoque VI Kal. Iulias dedidit. atque arce per vim expugnata, ejus præfectum cum uxore ac filia captum Brilam abduxerunt. inde, dilapſo per metum præſidio, caſtrum Loveſtenium capitur; & per noctem oppreſſa Lieſveltia. tandem Schonhovia, & Woerda quoque, armis Lumæi cedunt. jamque Hollandia tota in Auriaci partes tranſierat, nec præter unum Amſtelodamum quicquam reſtabat. id in Albani obſequio perſtitit, ægre avulſum anno demum LXXVIII. Dum hæc in Hollandia à Lumæo geruntur, Gulielmus Bergenſis, Auriaci affinis, in vicina Gelria ſumptis armis comitatum Zutphanienſem invadit. &, cum paſſim ſine præſidio oppida eſſent, plurima cepit. inter hæc Zutphaniam ipſam, Dotecomium, & Dusburgum. in Velavia ejus legatus, Zacharias Gliſenbergius, Harderwicum VII Eid. Iulias cepit. moxque etiam Herenbergam, Hattemum, Elburgum; in Tubantibus Oldenſaliam, Goriamque. Per hęc Bergenſis, ubi lætum conſiliorum eventum, & propenſa populi ſtudia, comperiſſet, occaſione utendum ratus, in ditione Tranſiſelana Campos obſedit. eam in rem miſſa à Sonoio auxilia, & triremes item ſeptem. cives nonnulli cum Andrea Arlerio pacti erant, urbem ſeſe dedituros, ſimul cum copiis Auriacus adeſſet: & effectum horum opera, ut deditio promiſſa fieret. Swolla, Haſſeltum, & Stenwica, exemplum ſecutæ. etiam Gelmuda, ac Vollenhovia. arx Tautenburgum per centurionem, à Sonoio miſſum, capitur. mox, tranſlatis in Vltrajectinam diœceſin armis, Amersfortia occupatur; unde excurſionibus crebris totam ditionem infeſtant, ſæpe ab ipſis Vltrajectinæ urbis portis abducta præda. Poſtquam autem pars magna Gelriç etiam defecit, odio Albani, ſive fœderatorum armis; in Friſiam quoque occidentalē tranſitum eſt. ibi Doco Martina cum nobilitate profuga de occupanda Leovardia, provinciæ metropoli, conſilium ceperat. & mandatum id, ab Auriaco acceptum, exequi hactenus non potuerat. nunc autem opportunum ratus, à Sonoio, Hollandiæ borealis præfecto, cohortes quatuor quinque poſcit. ſed is, quia miſſis jam Bergenſi auxiliis, & variis præſidiis, copias diſtraxerat, unicam tantum Friſiorum cohortem, Holzone Buma ductore, ſubmiſit. Bergenſis autem Nederwormterium, Friſiæ agrique Groningenſis præfectum, ſupplere defectum juſſit. iſque, centurionibus aliquot conſtitutis, brevi cohortes tres quatuorve comparavit; ac cum iis Cundertam aggreſſus, diffugientibus Belgis, qui in præſidio, ſine negotio occupavit. quo ſucceſſu auctis animis, inde in Friſiam perrexerunt. Hiergius, quem in Friſię præfectura Megenſi ſucceſſorem Albanus dederat, Arnhemii in Gelria morabatur. & ab Auriaco, qui cum magno tunc exercitu illuc venerat, plurimaſque urbes ceperat, obſeſſis viis, præfectura excludebatur. quamobrem Caſparum Robleſium Billium Luſitanum, qui Groningam cum legione Belgica tenebat, Leovardienſes, ut provinciæ laboranti ſubveniret, datis literis, evocarunt. iſque poſtquam adveniſſet, inprimis urbem communivit; &, mutato arcis præſidio, pro Germanis Gallos impoſuit. in Harlingæ ac Staveræ arces è legione ſua lectos miſit. Wilhuſium venerat Adolphus Holſatus, qui Albani juſſu militem auxiliarem collegerat; &, ſtipendii inopia, cum ulterius progredi non poſſet, deſtinatam ſibi ab Albano pecuniam ſubmitti poſtulabat. ac quando, loci intervallo, conſuli abſens Albanus minime poſſet, & periculum mora longior allatura videretur, è Megenſis theſauro, qui in arce aſſervabatur, mutua ſumere IX florenorum CIↃ placuit; ex pecunia, ab Albano aſſignata, mox refundenda. ſed cum illic vix V CIↃ reperirentur, reliquum aliunde ſuffectum eſt. Iam animi alieni ſignum Sneca dederat; ac timeri, ne in novas etiam partes inclinaret. placuit ergo ut animos Billius exploraret, aliqnid fortaſſe viri auctoritate valitura. iſque cum curiæ ſenatore Petro Fritema, eo profectus, intromitti poſtulavit; de affectu oppidanorum conjecturam hinc facturus. Et præmiſſus Fritema, ut eventum tentaret.

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. tatet. ex quo cùm mox Billium adfuturum acciperent, clauſis portis, armati in mœnia prorumpentes, ſaltem cum domeſticis recipi poſtulantem rejecerunt. quin auditæ voces quorundam, qui ſclopeta minarentur. Fritema, ut dimitteretur, vix blanditiis impetravit. Per id tempus, ambigua etiam Bolſwerdiæ fide, ut experiretur Billius, literis benigne ſcriptis, percunctatur; *an non in tutelam urbis aliquod præſidium cuperent.* ſed illi eadem humanitate viro reſpondent; *gratam ſibi pro ſalute publica curam, cæterum præſidio opus non eſſe. curaturos, ne quid detrimenti caperent.* hoc reſponſo ſatis manifeſtus affectus. tum de Franekera etiam laboratum; ſed nec quemquam eo mittere, aut literas dare, viſum fuit, antequam ipſorum Leovardienſium ſtudia cognoſcerent. icirco decretum, ut exquirerent, an in fide erga regem oppidani permanerent. inde in urbem annona plurima, & commeatus belli illatus: edictumque, ut quicquid in ſubjectis agris, aut monaſteriis, abbatiiſve, eſculentum, id in urbem comportarent. & conſulibus mandatum, ut quos civium minus certa fide ſcirent, eorum nomina exhiberent. tum, repetito ſacramento, arma omnibus imperata; additæque cohortes quinque Germanorum. quibus ut ſtipendium eſſet, ſenatorum collegio, & ditiſſimis aliquot provinciæ nobilibus, V I florenorum c I ↄ indicta: eique continuando conſcripti provinciæ delegati, indictionem recuſarunt. *nimium hactenus impenſæ fuiſſe; ac ſupra tributum ordinarium, pro quo regis ad provinciam defendendam obſtricta fides. extra ordinem quinque prius, mox ſex etiam* c I ↄ *dediſſe. inde, honorarii vicem*, CXXVIII c I ↄ. cumque publica neceſſitas obtenderetur, nihil minus pernegarunt. *neque rem in ſua poteſtate eſſe, plenis comitiis pertractandam. hoc tamen anniti velle, ut, provinciæ quiete conſtituta, in cohortium quinque ſtipendium, quas paraſſent,* X X I V c I ↄ *curarentur.* Porro cives quinquaginta, obſequii invitos, aut incertos, ejecerunt; ultimum ſupplicium comminati, ſi redire, præter curiæ voluntatem, unquam auderent. Snecani, legato excluſo, certi offenſæ, ne annona deeſſet laborarunt. itaque è vicinis abbatiis, ac monaſteriis, vi abreptam in urbem transtulerunt. nec multo poſt à fœderatis præſidium admiſerunt. & exemplum mox ſecuti Bolſwerdiani Nederwormterium advocaruut. tum Doccomium, auctis per hæc copiis, invaſerunt. Erant in præſidio urbis Belgæ aliquot, & hoſtibus facile ſuperiores, niſi cives conſpiraſſent. ii fortiter repugnantes, è feneſtris ædium ſuarum ſclopis terga ferire aggreſſi, incuſſo metu, in fugam propulerunt. atque ita in victoris poteſtatem urbs venit. ſed homines militiæ ignari, & qui per tumultum arma ſumpſerant, nec timere hoſtem didicerant, neglectis excubiis, mox iterum à victis per noctem oppreſſi, nullo adhuc victoriæ fructu, urbem amiſerunt. ac interfecti fere quinquaginta. cæteros tenebræ eripuerunt. Victores irati recentem contumeliam rapina, & incendio, vindicant. &, quia munitionem adjuvare ruſtici pridem recuſaſſent, in pagos quoque proximos ſæviunt. Adjunxerant ſe fœderatis nobiles ejus provinciæ plurimi. inter eos, Doco Martina, Sidius Botnia, Titius Hottinga, Siffridus Galama, Petrus Camminga, Auguſtinus Oetſma, aliique; quibus cognita locorum regio, & occulta civium multorum in nonnullis urbibus ſtudia. Eorum opera ad auſtrale fretum Stavera, Enchuſam adverſam ſpectans, occupatur. verum arcem è legione Billii Belgæ tenuerunt. quam obſidentes tormenta admovere, Sneca, Bolſwerdia, & Franekera advecta. & auxilia à Sonoio miſſa. Dum ita arcte obſidentur, afflicta valetudine Billius, convocato ad ſe ſenatu, *momentum loci, & neceſſitatem obſeſſorum*, repræſentat; ſimulque hortatur, *ne tam egregiam militum fortiſſimorum fidem, ac virtutem, deſererent. ſibi auxilia præſto eſſe. ſed, educto per hanc rerum neceſſitatem præſidio, abſente ipſo operam darent, ne quod urbi incommodum eveniret. tum etiam docerent, qua via tutiſſime militem duceret.* Igitur placuit, *uti copiæ per legatum quidem Condomam, aut Bolcam, navigio ſubveherentur; ipſe autem, urbe ne exiret. id neque morbum ejus ferre, nec civilis prudentiæ legem. per belli incerta, ſi quid accidat adverſum, gravius multo periculum fore. in ejus capite ſalutis publicæ ſummâ verti.* quamobrem

CIƆ IƆ LXXII. obrem miſſæ quinque cohortes Belgarum, duæ Germanorum, adventu inexſpectato adeo obſeſſores terruerunt, ut majores longe copias adventaſſe exiſtimantes, turpi fuga arcem ſimul, urbemque, deſererent. Poſtea cum ſe ad Galedamum collegiſſent, iterum irruentes hoſtes, cæſis centum quinquaginta, reliquos diſſiparunt. Coudomam autem, quo confugerant, populati, idem Staveræ mox fecerunt; ac deinde, igne injecto, exuſſerunt. machinas captivas in arcem liberatam tranſtulerunt. atque ita cum ingenti prçda læti Leovardiam redierunt. Interim annonæ caritas Leovardienſes premere, coactis ruſticis circumjectis frumentum omne in fœderatorum urbes convehere. qnamobrem Billius Franekeram inopinato invadere ſtatuit; aut, ſi conſilium non ſucceſſiſſet, Berlicomium, opportunum ſitu pagum, opere, & præſidio, communire. inde Biltam copias ducere, & quicquid illic frumenti eſſet, Leovardiam devehendum accurare. Igitur noctu cum cohortibus quinque egreſſus, alias Harlinga accedere jubet, ſtatuta hora ab una urbis parte arma concitaturus, ut, ſeductis illuc præſidiariis, ab altera facilior irruptio eſſet. ſed, obſeptis itineribus, cum conatu excidiſſet, ad Angumam, Berlicomium, & Lidlumam, caſtra metatus, loca opere feſtinato munit. utqne incommodum Franekeranis aliquod daret, opplere foſſam Snecanam jubet. Circa id tempus cum cohortibus VIII Germanicis in Friſiam Iuſtus Schouwenburgicus venit, ab Auriaco prçſes provinciæ, ac Groningæ, agrique Groningani, deſtinatus. Poſito vero Franekerç domicilio, multa à Nederwormterio ſtatuta immutavit. Deinde curiam juri dicendo novam inſtituit, ad quam Sneca, Bolſwerdia, aliaque loca, qnç fœderatorum partes amplexa, pertinerent. Varie utrinque velitatum eſt; & pagi aliquot, monaſteriaque, prædæ obnoxia, armis, & flamma, deleta. Albano autem nndique nnntii minus grati perferuntur; quibus etſi angeretur, egregie tamen curas diſſimulat. Vexabat animnm ſucceſſoris cogitatio, cui ſe, ut pridem jactaverat, tranquillam provinciam tradere poſſe deſperabat. inſuper de Galliarum rege, ac regina matre, querebatur; à quibus Naſſovio clam auxilia deſtinata, aut permiſſa. neque aliunde magis ſibi metuebat. itaque inprimis obſidere Montes ſtatuit, antequam plures copiæ accederent, aut Auriacus cum exercitu adveniret. tunc enim vires, adhuc integras varie diſtractum iri. quamobrem, conſcriptis tribus legionibus Belgicis, Fridericum Filium cum IV CIƆ peditum, CCCC equitibus, obſidioni inchoandæ præmittit; ipſe, ſimul res alias ordinaſſet, cum copiis majoribus ſecuturus. & is Iulio deſinente profectus, proximum urbi monaſterium Bethlehemum ſtatim occupat, atque adverſus vim communit. oppidani, nihil territi, urbem ſeque hoſti excipiendo parant. Premebat Albanum ærarii anguſtia. nam & plurimum Hiſpanis debebat, quorum jam militia uti cogebatur. inſuper copiis novis opus: neque decimæ, aut viceſimæ, ſpes ſupererat. quamobrem, quod temporis ratio poſceret, invidioſum nimis tributum differre ſtatuit; dum, qui in Hiſpaniam miſſi à provinciarum Ordinibus, in impetranda indulgentia laborarent. utque animos alienos demulceret, remittere decimam, ac viceſimam, velle edixit; dum modo alias rationes pecuniæ colligendæ oſtenderent. idque etiam Hollandiæ Ordinibus Boſſuvium præſidem proponere juſſit. & ſeorſim ad eos quoque literas dedit, quibus in VXIII Kal. Sext. comitia Hagæ habenda indiceret. Sed eo jam illic loco res erant, ut mandatum contemneretur. tamen in præſcriptum diem Dordraci, in primaria Hollandiæ urbe, conventum ordinant; ubi de rep. deinceps adminiſtranda decernerent. ejus rei Auriacum certiorem faciunt; & legatum, qui interſit, mitti poſtulant. ubi præſcriptus dies illuxit, convenere ad libertatem vindicandam ex equeſtri ordine Iacobus Wingardus, & Arnoldus Duvenvordius, Lumæi legatus. ex urbibus delegatos miſerunt Dordracum, Harlemum, Leida, Gouda, Gorcomium, Alcmaria, Oudewatra, Horna, Enchuſa, Medemlacum, Edamum, & Monachodamum. reliquis volnntas, vel andacia, defuit. Interim in Hiſpania res decreta, & poſt longam ſupplicationem facta tandem indulgentia. Hopperuſque CIƆ IƆ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. ruſque convocatis regis nomine hæc denuntiat; *ita eum erga Belgium affectum eſſe, ut privati commodi cauſa nihil unquam intentaverit. ſed hoc tantum voluiſſe, ut reſp. illis quieta, ac religio ſalva maneret. id perſuaſum omnino habere; ſemper Ordinis, fidei atque obſequii præclaros, in rebus omnibus, & conſiliis, Dei gloriam, publicamque utilitatem, ſpectaviſſe. quamquam autem in reſponſo decimæ, viceſimæque, indulgentia non diſerte exprimeretur, hanc ſententiam eſſe tamen. involucro ideo uſum, ut apud ſubditos ipſi majeſtas, legato auctoritas, integra eſſet.* Poſt hæc verba, qui curandæ rei miſſi, pro affectu tam benigno magnas ſeſe regi gratias agere dicnnt; idque reduces apud Ordines teſtaturos. Iam Auriacns juſtas copias comparaverat, in tres menſes auctoratas, aut quam diu uſns foret; ea militiæ conditione, ut, qnia pecunia in ſtipendium non ſufficeret, pignoris vicem nrbes acciperent, quibus ſolvenda aſſignaretur. Collegerat peditum millia quindecim, equitum ſeptem. cum his ſe Naſſovio fratri adjungere animus erat. ac quandoquidem Hollandiæ Ordines ad deſtinata in medium Iulium comitia legatum poſtulaſſent, Philippum Marnixium Sancto-Aldegondium mittit, multa rerum peritia virum, qui conſilia adjuvaret. is cum XV Kal. Sext. adveniſſet, poſtridie, mandatis exhibitis, ita Ordines alloquutus eſt. *Satis Auriaco, à quo miſſus, cognitum pridem ipſorum affectum; & nunc re manifeſtum eſſe, quando tanta animi conſtantia cum ipſo, legitimo provinciæ præſide, ſe Albano opponerent, ad vindicandam patriæ libertatem, quæ oppreſſa aliquot jam annos ab Hiſpanis; quorum libidini, aut ſævitiæ, necdum adhuc factum ſatis. orare vero, tam præclaram voluntatem ne mutarent. egregia ſemper erga Belgium fide fuiſſe, ac Hollandiam potiſſimum, & cæteras curæ ſuæ provincias. eam ob rem doluiſſe vehementer, tam immania dudum paſſas. neque in votis magis quicquam habuiſſe, quam ut felicitatem antiquam reſtaurare aliquando poſſet. ideoque non labori, aut impenſæ, pepercisse. quin triennium nunc eſſe, cum, exercitu collecto, meliore animo, quam fortuna, vindicare libertatem publicam tentaſſet. ex qua clade quicquid facultatum reliquum, nunc poſtremum patriæ impendere. nec de libertatis ſtudio quicquam per ſucceſſum adverſum deceſſiſſe, eundem illi animum manſiſſe, qui huc uſ-* cIↄ Iↄ LXXII.
que per conſilia iſta inquies continere ſe non potuerit, quin, paratis denuo copiis, virtute invicta, iterum eventum tentaret. quando autem, tam diu oppreſſi, revocaſſent animi antiquum robur, hoſtemque Albanum pronuntiaſſent; nihil prius habuiſſe, quam ut porro ſpiritus tam generoſos incitaret, & auxilium poſtulantibus præſtaret. ac tam bonæ voluntatis cum, exhauſto patrimonio, vires minime reſponderent, promiſſumque ab ipſis eſſet, ſi exercitum modo adduceret, ſe ſtipendia curaturos, id nunc tempus eſſe ſcirent. in promtu militem, ſed ea conditione lectum, ut, priuſquam moveret, prioris trimeſtris ſtipendium acciperet. aut, ſi fieri id non poſſet, ſaltem unius menſis darent, de cætero vel nonnulli principes, vel quædam Belgii urbes, caverent. Horum prius impoſſibile; alterum difficile omnino, neque utile. namque ſi ad Galliæ regem, aut reginam Angliæ irent, periculum eſſe, ne obnoxias iſta ratione provincias ſibi ſubjicerent: quippe illos, niſi oppigneratis urbibus, ne teruntium expenſuros. itaque apertum aditum iri, ægre poſtea poſſeſſa dudum loca relicturis. idque exemplis manifeſtum. igitur aliud nil reſtare, quam ut urbes aliquot fidem apud ductores, & turmerchas, interponant: inſuper C *aureorum* CIↄ *ſtatim expediant. hæc ab Auriaco exponere juſſum; & ſperare, pro affectu in remp. quam inprimis ſalvam cuperent, non gravate conceſſuros.* Quamobrem, quia urgeret neceſſitas, & maturato opus foret, illico decretum, *ut* C *illa aureorum* CIↄ, *à nonnullis ditioribus, reliquiſque provincialibus, mutua peterentur: & corrogaretur quicquid auri, argentive, aut cæteri mundi, quiſque haberet. tum tributa ordinaria quæſtores tradere juberentur, etiam deinceps continuanda, & invitis imperanda. item reditus templorum, monaſteriorum, aut collegiorum; & quæ præterea ornamento magis, quam uſui, occuparentur.* deinde, *ut pro ſtipendio cætero urbes caverent,* convenerunt. Poſthæc Aldegondius alia quoqne mandata exhibet; ad quæ Ordines reſpondent: *Auriacum ſe Hollandiæ, Zelandiæ, Weſtfriſiæ, & Vltrajectinæ ditionis præſidem agnoſcere, qualem olim rex ſtatuiſſet. & apud Ordines aliarum provinciarum anniſuros, ut, rege abſente, præſidem ac patronum acciperent, ceu præcipuum Belgii principem, atque ad tutelam ejus jure, ac ſacramento, obſtrictum. ut autem navalis belli ratio*

CIↃ IↃ LXXII. *corrigeretur, omnis ei poteſtas traderetur*; *iſque, exauctoratis omnibus, ſummum maris præfectum, poneret, de conſilio urbium maritimarum centuriones novos lecturum. cumque in prædam hactenus miles arma ſua habuiſſet, nunc ſtipendium poneretur. ac conſtituerentur item, qui de rebus maritimis cognoſcerent.* Tum ad Lumæum magiſtratus Dordracenus, Leidenſis, & Enchuſanus, ablegantur; qui militiam terreſtrem ordinarent, & licentiam lege adſtringerent, ne deinceps provinciales vexarentur. Placuit etiam archiva aperiri, quæ in arce Goudana. & privilegia inſpici; reliquaque libertatis inſtrumenta, ad Hollandiam pertinentia: & in indicem referri, ac deſcribi, diſtribuique magiſtratibus, ut ſecundum ea deinceps reſpublica adminiſtraretur. Hoc negotium, ſed Auriaco prius conſulto, & permittente, ex ordine equeſtri, Ianus Donſa Nordovicus, vir ingenio & litteris excellens; ex urbibus, ſinguli deſtinati ſuſcipere jubentur. Viſum & a Lumæo petere, *daret ante omnia operam, ne quid cameræ rationum, commentariorum, ordinum, curiæve actuarii, turbarentur; deinde inſtrumenta, omnia reip. maximopere neceſſaria, ſtudioſe aſſervarentur.* Inde fœdus mutua fide utrinque initum: *neque Auriaco inconſulto, aut invito, Ordines quicquam; neque Auriacum,* CIↃ IↃ LXXII. *præter Ordinum voluntatem, cum ipſo rege, ejuſve legatis, de rep. pacanda acturum.* Eam in rem, fidei ſymbolum, datæ dextræ; & Aldegondius pro Auriaco, à quo legatus, juramento ſe obſtrinxit. Decretum porro, *uti alias quoque urbes, ſcriptis literis, ad commune patriæ liberandæ fœdus invitarent*; quod quia vicini Delphi recuſarent, mandatum Leidenſibus, nrbis ſitu opportunis, ut navigia Waterlandiâ prohiberent. Amſtelodamum quod attineret, Auriacus à Daniæ rege, urbibuſque Hanſeaticis, Ordinum Hollandiæ nomine peteret, *quando publicæ libertati adverſa eſſet, ne quæ ei in poſterum merces ſubveherentur: ac Hornam potius, aut Enchuſam, urbeſque proximas; vel Dordracum, ubi par commoditas foret, per Moſam flumen, transferrentur.* Porro exponit Aldegondius, *placere Auriaco, ut religio libera eſſet; publiceque in iis locis, quæ decerneret magiſtratus, ſine turbis exerceretur: clericis autem nemo vim, injuriamve ullam faceret, niſi forte contra remp. niterentur.* Inter hæc Lumæus venit, & provinciæ præfecturam ab Auriaco ſibi mandatam in comitiis exponit. cumqne literas protuliſſet, lectis iis, ex præſcripto obiturum, admittere placuit.

IOANNIS MEVRSI
GVLIELMI AVRIACI
LIBER VII.

CIϽ IϽ LXXII. SIc arma ſub Auriaco præſide pro libertate Hollandia ſumpſit. & Zelandiæ quoque bona pars Albanum pro hoſte habere. jamque audendi initium Fliſſingani fecerant; quibus, miſſo in auxilium Tſerartſio, aucta virtus: adeo, ut, infeſtis ſignis Middelburgum contendentes, hoſtem ultro provocarent. cumque is prœlium detrectaret, neque tutum obſidere putaretur, retrogreſſi, ſe per vicos diſtribuerunt, arcemque Souburgum, non procul Fliſſinga, occuparunt. mox autem Middelburgenſes, ne timuiſſe viderentur, Souburgum verſus nocte intempeſta copias, machinaſque, ducunt. In præſidio Galli erant, qui in hoſtem animoſe erumpentes, fortiterque repulſi, cum ſuppetias Fliſſingani fruſtra duplici velitatione tentaſſent, arcem deſerunt. quam Hiſpanus occupatam, repetentibus Fliſſinganis, cum defendi poſſe deſperaret, iterum dedit. Creſcere illis indies copiæ, & per eas animi robur. itaque mari bellum inſtruunt. & Antverpiam profectus Theobaldus Worſtius, pulverem tormentarium, quæque præterea bello neceſſaria, clanculum emit. nec multo poſt, cum inſignis è Luſitania claſſis adveheretur, mercibus plurimis pretioſis auroque onuſta, turbarum ignara, & mutationis, vi aggreſſi naves exonerant; mercibuſque diſtractis, ingentem inde pecuniam contrahunt, atque in ſuos uſus applicant. tum ut Middelburgum ſubigerent, urbem inſulæ Walacriæ primam, liburnicis exſtructis, commeatum prohibere conantur. jamque naves centum quinquaginta armaverant, quibus mare obſidebant. & infeſtis valde animis decertabant. utque Albanus, nullo perſonarum diſcrimine, milites, cives, mercatores, ceu perduelles, ſupplicio extremo CIϽ IϽ LXXII. afficiebat: ita illi, quemcumque Hiſpanum capiebant, ſtatim in crucem ſublimem agebant; neque ullum vitæ pretium capiebant. cumque plures captivi eſſent, binos, colligatis brachiis, in ſubjectum urbi mare è propugnaculo præcipitabant. indigna quidem illa ſævitia, ſed exemplo irritata. Veriæ cum poſtridie Non. Iun. epulum magiſtratus haberet, in templum irruentes quidam præſidiarii, imagines ſacras, & altaria, hactenus illæſa, ſubito impetu confregerunt. dein progreſſi in chorum templi, in equitum aurei velleris inſignia, illic ſuſpenſa, idem auſi. cum res ad Tſerartſium deferretur, ille, ut intererat epulo, accendente iram vino, ſtatim ad templum ſe proripiens, ſtricto gladio duos improviſus occidit; porro alios occiſurus, niſi intercedentes quidam impetum viri cohibuiſſent. Id ubi cætero præſidio gnarum, adeo omnium animos offendit, ut cum armis ante ædes convenirent; pontificium, ac latronem, per convitium appellantes: & facturi erant paria, ni Rollæus, prætor urbis, Herptiuſque, motum ſedaſſent. ac profecto ex eo tempore inviſus militibus, tandem quoque per tumultum interficitur. Fliſſingani, diſtractis claſſis Luſitanæ mercibus, Anglicanos ad ſe mercatores plures, militeſque, pertraxerunt; qui militiam, luculenta ſpe ſtipendii, quæritare. itaque, auctis valde copiis, vicinæ Flandriæ arma inferre ſtatuerunt; Oſtburgoque, & Ardemburgo, occupatis, dedere ſe Brugenſes jubent. verum illi, quia nondum ſatis bene res ipſorum conſtitutas, & momenti ad hæc parum in militia tumultuaria exiſtimarent, etſi inclinarent aliqui, tamen motum nullum audebant. quare, fruſtra hic conati, in templa, & monaſteria proxima, arma vertunt. inde Gandavum progreſſi, cum neque il-

CIↃ IↃ LXXII. lic res felicius ſucceſſiſſet, veriti ne interciperentur, in Walacriam revertuntur. Ioannes Cerda Medinacælius, Albano à rege ſucceſſor datus, cum bis mille Hiſpanorum novis copiis jam in Belgium adventabat. id ubi Fliſſinganis cognitum, Balduinus Eobaldus, Ioannes Morus, aliique, circa Flandriæ oram invadunt. Necdum Cerda intellexerat, tantam Auriaco claſſem eſſe; ideoque negligentior, hoſti ſe obnoxium fecerat. Naves ipſi quinquaginta quatuor erant. ex his viginti ſex majores, Belgis ereptæ: minores reliquæ, quas Aſſabres Cantabri dicunt. Has adorti magno impetu, facile ſuperant, fugantque. & ex majoribus vix tres ſalvæ. Cerda cum minoribus aliquot, vix elapſus, Sluſam appulit. alii Rammekenum, & inde Middelburgum, evaſerunt. victoribus ingens præda obtigit; in auro argentove ſignato, ducenta aureorum millia: in mercibus, quingenta millia æſtimata. Sluſa Cerda Brugas abiit; hinc Bruxellas, ad Albanum; infauſto per principia augurio minus avidus deſtinatæ præfecturæ: quam mox etiam deprecatus, in Hiſpaniam receſſit. quippe vir Albano diſſimilis, & prudens rerum æſtimator, qui turbatis bello provinciis non ſine opprobrio deceſſurum animadvertebat, alienæ culpæ, quam corrigere non poſſet, ſuam exiſtimationem involvere inconſultum arbitrari. Tamen naves Cantabricas XX bello parat; & Machlinia tormenta ænea XXIII, curruſque aliquot, cum pilis, ac pulvere nitrato, mittit: quæ, in Flandria occupata, Fliſſingani in ſuum armamentarium transferunt. inde aliis ſubmiſſis inſtructæ naves, ferente vento Sluſa Rammekenum devehuntur, tribus ex his in itinere interceptis. hic cum eſſent, arcis præſidio, ut putabant, ſatis tutæ; Theobaldus Worſtius, vir promptæ audaciæ, vi aggreſſus, nequicquam arcis præſidiariis propugnantibus, omnes capit, incenditque. milites plurimi trucidati, pauci nantes evaſere. hoc ſucceſſu, ut in rebus lætis ſolet, crevit animus Fliſſinganis, placuitque porro ſortunam experiri. Eſt in propinquo Zuitbevelandia, & Tergoeſa, inſulæ metropolis; inque ea etiam aliquot clam amici. Igitur, cum pridem fruſtra in Flandriam conati eſſent, ad hanc occupandam tendunt. Tſerartſius CIↃ IↃ LXXII. cohortes aliquot, cum duabus machinis bellicis, navibus imponit. cumque in inſulam appuliſſent, præmiſſis in proximum pagum Gallis, & excubiis oppreſſis, reliquum militem obtruncare deſtinaverat. verum illi, cognito adeſſe hoſtem, per tenebras in urbem evaſerunt. ad quam cum adductis copiis deditionem poſtularet; ac rejicerent oppidani, ut portam convelleret, tormenta admovit. ſed, laboris ſui irritus, neque ſatis ad obſidionem inſtructus, ſauciis paucis, retro ceſſit. diſcedentem erumpentes præſidiarii ſequebantur, ut poſtremum agmen carperent; at, compoſito recte agmine incedentem, nihil lædere potuerunt. Animus Tſerartſio erat, donec neceſſaria mox ſubmitterentur, eminus obſidionem facere. ſed rumore de adventu Friderici Toletani, qui Antverpia magnas copias falſo ducere ferebatur, conſternatus; metu potius, quam periculo, inſula exceſſit. Illud vero adeo ingratum Fliſſinganis, ut redeunti portam occluderent, & eventum imputarent. Hinc per vicos circumjectos palans miles licentius agere; donec, re compoſita, & ſtipendio numerato, in urbem admiſſus, ad tentandam iterum obſidionem emitteretur. tunc, ut certius res ſuccederet, petitis à Lumæo auxiliis, cum tormentis bellicis novem, aliiſque obſidionis inſtrumentis, inſulam repetit. cumque in illam exſcendiſſet, atque ad urbem adveniſſet, ducto circum caſtra vallo, tormenta collocat. Erat ea ſitu magis, quam opere, munita; & præſidiarii Galli, Hiſpaniq;, octingenti tuebantur, ſub præfecto Iſidoro Pacieco; qui, virtutis egregius, animum ad defenſionem obfirmabat, & Albanum rerum ſuarum certum fecerat. Obſeſſores, verberatis diu muris, media nocte impetum in ruinam faciunt, fortiterque repelluntur. dumque ab una parte id fieret, & præſidium diſtraheretur, ab altera, conſcenſo muro, à tergo opprimere propugnantes deſtinatum. ſed hoc, ſcalis brevioribus, fruſtra fuit. ſic fortuna hoſtium virtutem juvit. Iam ſeptima hebdomas agebatur, & obſeſſis deerant multa; cum de urbe liberanda mox Antverpiæ conſultatur. idque per aquas, ſi maturarent, obſeſſa navibus belli-

cIↄ Iↄ LXXII. bellicis inſula, perdifficile cenſebatur: ſi differrent, periculum erat, ne, fractis animis, aut virtute fatigata, præſidiarii ſeſe dederent. Mondragonius, vir animi ingentis, tentare, aqua recedente, liberationem ſtatuit. quippe olim juncta continenti inſula, cum dirempta inundatione eſſet, vadum reliquerat. id quia exploratum ipſi, etſi magno intervallo, & trium amnium concurrentium profundo alveo, tranſitus periculoſus videretur, tamen diſcrimen contempſit. Igitur gnarus, quantum apud militum animos exemplum ductoris poſſet, ne quid cæteri re inſolita trepidarent, omnium primus vadum ingreditur. & tranſgreſſus, IX tantum deſideratis, quos errantes interjecti amnes hauſerant, excitatis ignibus, Avilæ felicem tranſitum, & obſeſſo Pacieco adventum indicat. tum madido, & defeſſo, militi dat reficiendi tempus; quo ſi eum obſeſſores invaſiſſent, in proclivi victoria etat; & poſt eam urbis deditio. ſed id neglectum tanta cum ſecuritate, ut initio ad famam rei ludos facerent. poſtea autem, cognito tranſmiſiſſe hoſtem, & ad quartum tantum miliare abeſſe, derelicta obſidione, in fugam effuſi, adeo trepide naves petunt, ut tormenta vix abducerent. plurimique impedimentis deſertis, dum inconſiderate properant, fluctibus merſi, indigna viris morte pereunt. ac ſecutus fugientes Paciecus, cum militibus quadringentis, à Mondragonio ſubmiſſis, Porreſio, Balleio, & Salvaterra ducibus, magnam in extremo agmine ſtragem edit. deletique univerſim Iↄ CCC. Hujus cladis tanta omnium offenſa fuit, ut Tſerartſium paſſim proditorem dicerent, quod convitiū cum non ferret, abdicata præfectura, ad Auriacum ſe recepit. &, ut culpam removeret, duello, aut jure, decus ſuum tueri velle præ ſe tulit. tum libello quoque edito quoſcunque accuſatores provocans, ſiſtere ſe intra menſem jubet, coram Auriaco cauſam dicturus. ac quantumvis nemo quidem compareret, tamen odium, aut calumnia, non ceſſare. In Hollandia Hiſpani Roterodamum adhuc tenebant. cumque annonam urbes vicinę, Auriaci partes amplexæ, interciperent, penuria preſſi, Amſtelodamo petere ſtatuunt. Igitur Rodericus Sapata, à Ferdinando Toletano cIↄ Iↄ LXXII. Haga miſſus, aſſumpto Ioanne Cepeda, cum delecta ccc manu, & carrorum magno numero, Delphos Hagamque prętergreſſi, Scevelingam, pagum Oceano adjacentem, acie inſtructa iter capit. inde juxta littus ducens, & Harlemum propter tranſiens, occupato Sparnodamo, ubi Robollium ductorem capit, Amſtelodamum pervenit. ibique frumento conquiſito, eadem via retrogreſſus, Roterodamum illæſus rediit. In reditu pauci, milites pariter atque agricolę, turba plane tumultuaria, & armorum imperita, prope Catwicum, tormentis minoribus duobus adductis, & lorica tenui adeo excitata, temere ſe objicere auſi, turpiter mox, conſpecto hoſte, diffugerunt. Albanus, qui ſuarum rerum omne momentum in Montibus poneret, urgere valde obſidionem; & ex Hollandia reliquas copias advocare. Itaque Roterodamo etiam, & Delfshavia, menſe Iulio deducta præſidia. quod Switeno, urbis Goudanæ præfecto, Ienninus Rivius, urbi à ſecretis, ſtatim per literas indicavit; ſimul obteſtans, *daret operam, ut clementer boni cives, gravia ab Hiſpanis paſſi, haberentur.* Is porro ad Lumæum ſcripſit; qui non multo poſt urbem vacuam occupavit. Sub hoc tempus parum abfuit, quin Harlemum proderetur, obnoxium inſidiis, propter vicinum Amſtelodamum, quod in fide Albani manſerat. Prætor urbis epulum aliquod inſtituerat, eoque etiam magiſtratum advocaverat. & Ioannes Coltermannus, etſi invitus, intereſſe. dum convivium eſt, hora decima veſpertina accenſus quidam eſſe ad portam Gravium nuntiat, intromitti cupientem. conſul Theodorus Rampius ire in curiam hominem jubet, ſub pulvillo indicato, portæ aperiendæ, claves inventurum illud, niſi ſe præſente, factum iri Coltermannus cum negaret, vix dimiſſus, Gravium, intra urbem admiſſum, in diverſorium deducit. inde excubias luſtraturus, in portis Sparwoudana ſimul & Schalcovicana, qui excubaret, unum tantum deprehendit. & hæc quidem aperta erat; ac cohortes à Boſſuvio quinque miſſæ adventabant, uti urbem occuparent. feciſſentque, ſi ad horam præſtitutam adfuiſſent. qua neglecta, caſus eam, & Coltermanni virtus,

CIↃ IↃ LXXII. tus, ſervavit. quippe is portam, excitatis civium proximis, ſtatim occludere; & cohortem Ruichaverii advocare. itaque excluſi Hiſpani Sparnodamum receſſerunt. Poſtridie vero convocato magiſtratu, Coltermannus cum Berckenrodio & Kieſio collegis intervenit, confirmandis civium animis, eo magis perturbatis, quod eodem forte tempore Rodericus Sapata, qui cnm cohorte Hiſpanica Haga advenerat, prope urbem ad auſtralem portam eſſet. Viſum autem, ut Enchuſam Coltermannus ad Sonoium, auxilii petendi, proficiſceretur; & Switenum Berckenrodius, literis datis, cohortem unam mitti rogaret. Ac Coltermannus, nbi ad Sonoium venit, auxilia obtinuit: miſſiq; ſuppetias milites IↃ C, ſub ductoribus Lazaro Mullero, ac Cornelio Everdingo. hiſque ſe, præclaro in patriam affectu, cives multi Alcmariani, & Hornani, ſponte ſua adjunxere. qui cum Beverwicum uſque perveniſſent, ad ſecundum Harlemo lapidem, Hiſpanos Haga cum Hollandicis ſenatoribus, & magiſtris rationum, commentariis, omnibuſque inſtrumentis, ac ſupellectile, prope nrbem acceſſiſſe nuntiatur. quare ocius à Sonoio copias majores petunt. iſq;, recens è Tranſiſelania acceptas, collectaſque à Zacharia Gliſenbergio, eveſtigio ſubmittit, datque ruſticis mandatum, ut annonam illuc propere comportarent. Poſtridie Mullerus ſuos ſub auroram ad portam arenariā ducit, nuntiatq; oppidanis, ut ſe ipſi quoque jungerent. vix advenerat, cum cohortes quinque ab arce Clivienſi in eum tendunt. quas aggreſſus, nulla fere ſuorum ſtrage, profligavit, ac Sparnodamum fugere compulit. ſed victoriam iſtam clades mox excepit. quippe qui in ſilva Hiſpani jam prœlio feſſos invadentes, etſi fortiter pugnantes, vincunt, atque in fugam agunt. cęſi inſtar ſeptingenti. victores Vltrajectum profecti, ubi cohortes aliquot Germanicæ in præſidio. ſed oppidani, acerba pridem ab iis paſſi, recipere in urbem noluerunt. id ægerrime ferentes, in ſuburbia, & vicinos circum pagos, iram vertunt; igne, & ferro, omnia vaſtantes: donec poſtea, ab Albano in Hannoniam revocati, diſceſſere. Tum Hollandici ſenatores, & magiſtri rationū, qui cum iis eo venerant, immigrantes, ibi

ſedem poſuere. quanquam illis munus pene ſine functione eſſet; cum pręter Amſtelodamum, Mudam, Weſopum, & in Brabantico limite Heuſdam, tota provincia defeciſſet. Interim Auriacns, accepta è Gallia aliqna pecunia, & ab Haſſiæ Landgravio, pignorato patrimonio, in Germania exercitum ſcripſerat; eqnitumqne ſeptem millia, peditum quindecim, ac Belgarum tria habebat. Duces primarii Burchardus Barbius, Erneſtus Mandeſlous, & Henricus frater. hunc, tranſmiſſo in Gelria Rheno, prope Dusburgū, ad Aldekercam, & Eſſenam, luſtrat. In Gallia Ienliſius, de Naſſovii, & cæterorum ducum ſententia ablegatus, à rege auxilia, & promiſſa, impetravit. Colinius copias in limite paraverat, quas ipſe duceret. erant peditū IV CIↃ, ſub Rentio, Iumellio, & Bellingervillio. equites CC cataphracti, & levis armaturę turmę II. præcurſoribus Petrobuſerius Geniſſacus præerat, reliquū equitatum Philippus Lanoius Bellovacus ducebat. Monitus erat, cum diſcederet, iterumque mox per literas, à Naſſovio Ienliſius, *ut per agrum Cameracenſem facto itinere ad Auriaci fratris copias ſe adjungeret: nam ut recta Montes duceret, periculoſum valde eſſe, neque ſibi expedire.* Sed ille, animi ferocior, cum ſuis ſe copiis liberare obſeſſos poſſe confideret, ne in iſtius gloriæ partem quiſquam veniret, ceu contrario Colinii imperio, utile admodum conſilium neglexit. Interea temporis levibus ad urbem prœliis certatur; & cum V Eid. Sext. ad meſſem colligendam præſidiarii exiiſſent, cum magna ruſticorum mann, pugna ſatis atrox oborta eſt; in qua profligati obſeſſi, incumbente Bernardino Mendoſa, amiſſis plurimis, retro cedere in urbem coguntur. ex obſeſſoribus cęſi paucici levis armaturę equites. Chiapinus Vitellius, & Rodericus Toletanns, leviter vulnerati. Iam augmentum caſtris acceſſerat, turmæ equitum Arſcotani, Mansfeldii, Boſſuvii, Barlamontii, Noircarmii, & Altabrugii: ac è legione Rutiana cohortes VII. tum exſpectari quoque legio Nicolai Polvillerii; & è Neapolitana, quæ Trajecti, ſigna V. Didacus Zunica, Philippi apud Carolum, Galliæ regem, orator, qui ejus conſilia ignoraret, ſæpius egerat, *ne auxilia perduellibus Belgis mitteret*; & acrius etiam expoſtu-

poſtulaverat, *fœdus* obteſtans, *quod violatum ſupremi numinis vindictam irritaret. nec Philippum ita meritum, qui diſtractum bellis civilibus contra ſubditos perduelles adjutaſſet.* Carolus factum excuſare, &, *invito ſe admiſſum: idque minime obſcurum, proſcriptis nuper, qui in Belgium ſuppetias irent. ſed in regno, necdum à turbis civilibus quieto, labefactata majeſtate, non omnia poſſe. multa neceſſario diſſimulare, quæ, potentiæ iterũ firmus, prohiberet.* Ita ambiguo reſponſo, gratiæ, & offenſæ medius, Zunicam dimittit. Sed eodem fere tempore nobilis quidam ex aula ad Albanum miſſus, per viam ad Fridericum Toletanum deflectens, eum de Ienliſii conſilio, numeroque copiarum, & itinere toto, inſtruit. iſque equites cccc, ſclopetarios IↃ ccc, Cameracum verſus mittit; qui res hoſtium, inter urbem & Landrecium inſidentes, explorarent. Ienliſius, cum recta Montes ire inſtituiſſet, per Boſſuvium iter habuerat; & inde Quievregium, ſeſquimilliari ab urbe: non ſine fraude, cum viarum imperiti à ductoribus proderentur. In eo itinere magna paſſim injuria facta ruſticis Hannoniis: unde animi, antiquis odiis ſatis infeſti, longe magis acerbati. Delatum ad Toletanum erat, Ienliſium ſecum equitum quatuor, peditum decem millia ducere. illud; ſive rumor finxerat, in hujusmodi rebus validus; ſive aſtu ducis erat divulgatum, uti hoſtem perterreret; intrepidus tamen Toletanus, qui & optime numerum copiarum ſciret; &, ne ſine ullo prœlio in provinciam hoſtem admitteret, famæ ſuæ intereſſe exiſtimabat, aggredi advenientem omnino ſtatuit. & verebatur, ſi detrectaret, *ne metus, aut deſperationis, manifeſtus, collapſam valde patris Albani auctoritatem porro deſtrueret; Auriaco ſine dubio, qui cum exercitu copioſo imminebat, nutantes paſſim Belgarum animos impulſuro.* itaque, ut periclitantem Bruxellis patrem confirmaret, factu optimum, neceſſariumque, duxit: *quamvis cum periculo aliquo, belli aleam experiri.* Hoc conſilio præmiſſis Bingium impedimentis, cum jam intra Galliæ limitem auxiliares receſſiſſe nuntiarentur, ad XVI uſque Kal Sext. ſubſiſtit. deinde ubi exploratum, quatuor vix milliaribus ſeparatos, poſitis prope Hanam caſtris, pontem ſtruere; legatum Bernardini Mendoſæ, Antonium Figueroam, cum XX equitibus mittit, & Franciſcum Ferdinandum Avilam, arcis Groninganæ præfectum, cum Garciæ Valdeſii equitum ſclopetariorum turma; qui ſeorſim copias hoſtium, & conſilia, explorantes, è veſtigio ad ipſum referrent. ipſe eos ſubſecutus eſt. CIↃ IↃ LXXII. Belgarum, & Hiſpanorum, peditatus omnis promiſcue incedebat, duce Iuliano Romero; cui Licquius, & Chevereauxius, additi erant. Vitellius, etſi ex vulnere imbecillis, à foſſoribus in lectica portabatur. pars equitatus tripartita ad dextram ire: reliquum, tribus item agminibus diſtinctum, in extrema acie eſſe. quam claudebant ſclopetarii Hiſpani cccc, & alą Berпardini Mendoſæ; qui præſidiarios, tergum forte invaſuros, ſuſtinerent. ita ad urbem uſque promotum. tum, mutato ordine, eques, qui in ultima acie erat, in primam vocatur. ſic itum ad Giſelini fanum. ubi cognito, nondum Gallos Hanam tranſmiſiſſe, confeſtim in eos equitatum Toletanus mittit, peditatum ſubſequi jubet. Primam aciem Romerus ducebat; qui, ſimul hoſtem conſpicatur, Ioannem Salazarium Sarmientum cum ſclopetariis gravioribus LX inter ſepem, & ſalicetum, collocat; qui, dum utrinque veles concurrit, latus infeſtaret. Primo impetu ceſſere Hiſpani. quibus ſubmiſſi è legione Chevereauxii Belgæ cc; quos ipſe Chevereanxius, & cum eo Delvalius, duceret: & mox totidem, duce Licquio; cui comites Mota, Bergius, & Fremenantius. hos levis armatura ſubſequi, cum peditibus Hiſpanis cc ſub Franciſco Bovadilla, Ferrandino Agnaſco, & Didaco Carvaiali. poſt eos cum reliquo peditatu ipſe Toletanus agmen claudere. Galli à tergo Alterragium vicum habebant, cui planities non magna ſubjecta; ſilva, & rivo, undique cincta. quos à fronte adortæ Hiſpanorum cohortes duæ, Alfonſi Monteri, & Garcię Valdeſii, levi pugna prçludebant. in prima acie cum octo ſignis Rentius erat; totidem medius Iumellius ducebat. poſtremum agmen, quia magis hoſti apertum, cum Rhingravio, & Geniſſaco, Ienliſius ducebat. interque dumeta itinere valde anguſto incedens, equites centum, duce Rentio, de hoſte cognituros, præmiſit. in hos, ſimul ſilva egreſſi, declivi jam

ſole,

CIↃ IↃ LXXII. ſole, cum ala ſua Lupus Sapata impetum facit; & poſt eum Philippus Sancto-Aldegondius Noircarmius, cedentibus fortiter incumbens, in fugam propellit. itaque in ſuos verſi pedites, unde minus periculi Ienliſius putaverat, turbatis ordinibus, exercitum ſolvunt; pontem verſus, quo Hanam tranſmiſerant, fugientes. ſed ne per hunc evadere poſſent, occupata ulteriore ripa, Antonius Figueroa prohibuit. itaq;, tranſitu non permiſſo, per Tornacum, Condatum, & Athum, Valentiniana uſque effuſi, dum abjectis armis per ſilvas huc illuc paſſim palantur, infeſtis ruſticis, plurimi ſpoliati, cæſique, miſerrime perierunt. Eo conflictu cecidere amplius CIↃ CC. in quibus Rentius, & Rhingravius. Ienliſius, Iumellius, & Schonewallius, capti in cuſtodiam abducuntur; ille Antverpiam, iſte Tornacum, hic Aldenardam. ac Ienliſius non multo poſt repente exanimis repertus in lecto, nullo morbo præcedente, etiam in funere ignominiam paſſus eſt. Iumellius autem, ac Schonewallius, diverſa ſorte liberati. Olhanius ſaucius cum centum circiter in urbem venit, nec multo poſt è vulnere moritur. Bellovacus, noctis beneficio elapſus, in cœnobio Spinelevienſi à Poieto præfecto excipitur. Ex Hiſpanis cæſi tantum Alfonſus Lombralis, & Antonius Zero, cum VI peditibus, equitibus XII. Lupus Sapata, gravi accepto vulnere, evaſit. Duabus horis depugnatum eſt. in conflictu gregarius miles egregium virtutis ſpecimen dedit. nam lancea transfixus, alia è terra arrepta, quæ forte obvia, equitem irruentem excepit, ſtrenuè pugnans, donec, ejecto per vulnus ſanguine, vires animi adhuc integrum, deſtituerent. Toletanus, revocatis ab hoſte copiis, ſub veſperam ad Giſelini fanum rediit. è pugna Gallicæ cohortes decem ad proximam ſilvam ſe contraxerant, contra quas poſtridie multo mane Chevereauxium mittit; ſed mox, relatis XXX ſignis, ſuos cohibuit. Hac ſuorum clade dejectos oppidanorum animos fore arbitratus, per tubicinem dedi ſibi urbem poſtulat; ſed rejectus, demandata Philippo Lalanio obſidione, Bruxellas ad patrem Albanum contendit; cum ſtatim poſt prœlium in caſtra veniſſet Nicolaus Polvillerius, adducens peditum ſigna tredecim, & Hiſpanos quingentos, Vltrajecto evocatos, cohortibus quatuor ex Eberſteinii legione ſuffectis. inſuper tres equitum turmæ, quas Nicolaus Baſta, Aurelius Panormitanus, & Georgius Macuca, pridem in Italia legerant. Albanus III Non. Sext. indictis Bruxellis comitiis pecuniam ab Ordinibus poſcit. *ex Hiſpania miſiſſe regem* CCCC *aureorum* CIↃ, *nec præter iſta exſpectari quicquam poſſe. qua cum ſumma ſi militiæ ſuæ onera compararent, nullo modo ſuffecturam deprehenderent. hinc ſtipendium ordinandum* XV *equitum* CIↃ, *peditum autem Germanicorum* XII *legionibus, & cohortibus Hiſpanorum, Belgarumve*, CCL. *huc accedere cæterum belli apparatum, naves plurimas, ac tormenta. Igitur annuâ vicies centena* CIↃ, *& centeſimam, expedirent. ſe, ita inſtructum, intra bimeſtre Belgio toto hoſtem profligaturum eſſe.* Mox, cum Medinacælio profectus, Montes petiti; ipſe urbem expugnaturus. & ad convellenda mœnia tormenta majora XXIV, minora VIII ſecum trahit. Bruxellas Arſcotano mandat. Ante urbem cœnobium Spinelevienſe erat, quod cum CC defenſoribus Poietus tenebat. id tentatum acri pugna. atque egreſſæ ex urbe cohortes à Franciſco Salazario fortiter repulſæ. egregie tamen defenſus à Poieto locus, capi non potuit. itaque rurſum mox adorti Rodericus Sapata, & Alfonſus à Sotomajore, tormenta admovent. editaque ruina, cum impetum facturi eſſent, præſidiarii, non ultra vires periclitari à Naſſovio juſſi, in urbem ſe recipiunt. loco capto Molemius imponitur, cum Belgarum IV ſignis, è Chevereauxii legione. Eodem die, Eſpernio duce, XIII peditum ſigna venere. ac poſtridie Albanus ipſe cum Medinacælio. moxque Salentinus Iſemburgicus, Archiepiſcopus Colonienſis, cum equitibus CIↃ IↃ, Ioannes Roda cum CCC, & ab Archiepiſcopo Trevirenſi IↃ C miſſi. Vt primum advenit, Valentinianis, Aveniſque, tormenta advehi; Chevereauxium, Rutiumque, cum ſuis legionibus vicum Menium inſidere jubet. ipſe vero caſtra undique communiri curat, ut adverſus obſeſſorum, & auxiliatorum, vim tuta eſſent. Dum vallum urgetur, leviter pugnatum eſt: vulneratique Alfonſus Meſſia, Chriſtophorus Corverus, & Franciſcus Valdeſius. nocte proxi-

cIↃ proxima xxvi tormenta admota. Interea
xxii. Auriacus, tranſmiſſo Rheno, Moſam petit; poſitis ad Hellenradium, prope Ruremundam, caſtris. ubi petito commeatu, cùm negarent oppidani, incenſis portis, pridie Non. Sext. nrbem expugnat; in qua,indigna militum ſævitia,plurimi cæſi. inter illos œconomus, & hierophanta, Carthuſianorum; cum presbyteris aliis duobus,ætate ſenecta venerandis. Paulus Waelwicenus; qui epiſcopo ſacrorum miniſter,in cœnobio crudeliter occiſus.adeoque in ipſo templo,ſine ulla loci ſacri reverentia, diaconus quidam trucidatus, & ante ſacrariũ Reinerus Linterius. Ibi dum paucos dies ſubſiſtit, venere ad eum Hollandiæ Ordines, cc florenorum cIↃ adferentes,& de aliis item ccc cavere. Cumq; nuntiatum eſſet, *in ea provincia indecore militem graſſari,maxime in monaſticum ordinem*, edicto publico vim repreſſit. ſimul ad remp. totam ibi loci conſtituendam animum advertit, præſcripto edito ad diem viii Kal. Septembris, inde, aperto in Brabantiam aditu, ineunte Septembri, Lovanium verſus copias ducit. portaque incenſa, obviam ab urbe legati venere; pecunia oblata, vim, & præſidium,redimentes. inter eos, vir patriæ diligens, Elbertus Leoninus, tunc in Academia illa anteceſſor, poſtea Gelriæ Cancellarius; cujus etiam ante meminimns. Machlinia, neutram partem amplexa,odium inter,& obſequium, miſſum ab Albano præſidium recnſaverat; nec Anriacum admittere audebat. hanc Arnoldus Dorpius capit; & Bernardus Merodius Rumenus, cum ſex peditum ſignis,equitibuſque IↃ, præſidio imponitur. moxq; aliæ urbes, affectu, aut metu, ſe dedunt. In Hornani ditione,ſuffoſſis muris, Weertium occupant; cujus arcem Ioannes Montelius Caias, & Franciſcus Mendoſa, ſervabant. inde in Flandria Teneramunda, & Aldenarda, Iacobi Blommartii aſtu, in poteſtatem redigitur. & Teneramunda Dorpio mandata. Aldenardæ graviter ſævitum eſt. prætor, Inſtus Cortevillius, capta urbe, in arcem fugerat; qua expugnata, hominem, multis vulneribns confectum, per feneſtram in flumen ſubjectum crudeliter præcipitant. tum quæſiti ad cædem ſacrifici; & paſſim viri, nulla injuria obnoxii,avitæ religionis odio, indigne interfecti. Ioannes Apoſtolus, Pamelæ curio, qui, periculo evitando,huc confugerat,aliiq; ex eodem ordine xv, manibuſq; pedibuſque colligatis, in flumen projecti,ſubmerſique; præter unum, ætate debilem, Iacobum Ambainum:qui forte in ripam adverſam delatus, mortem evaſit. neq; templis, aut cœnobiis, parcitum fuit. & vim paſſæ imagines ſanctorum. etiam in ſepulcra ſævitum, nec qnieſcere mortuis datum.Ea res infamem valde militiam fecit; quiq; prius Albani ſævitiam deteſtati, nunc Auriacnm etiam odiſſe. tamen urbes multæ in fidem ejns ſeſe tradidiſſent, ſi id ei conſilinm fuiſſet. ſed,relictis rebus omnibus,hoc præcipue unum agebat,ut,Albano profligato, Naſſovium fratrem liberaret.quamobrem iter ſuſceptum urgens,dum in eo eſt,Dieſtam, & Tiehnontium, capit. Nivellæ, quia,ſpe ſuppetiarũ,tranſitum negaverat, commeatum, & annonam, imperat. Chevereauxius cum legione ſua,& ſclopetariis Hiſpanis IↃ cc, Menium procedere juſſus erat, ut illic aditum intercluderet. ſed, cùm hoſtem jam Peronam adveniſſe acceepiſſet, qui vicus duorum milliarium intervallo Montibus abeſt; & vereretur,ne auxilia inde in urbem por Genapum trajecto Hana mitterentur, revocato Chevereauxio,contractiſq; propius copiis,magis obſidioni incumbens, vallum ad marginem foſſæ ducit. & undiq; caſtra anxie munit; prælio omni abſtinere, & ſola mora hoſtẽ debellare certus. Poſitis in colle vi tormentis ad portam Bertemontiam, urbem ſubjectam graviter verberat.reliqua binis locis diſtribuit; quæ & portam Bertemontiam, & exterius propugnaculum,infeſtarent.eaque biduum totum exploſa,proximas turres, etſi oppido perforatas, nondũ tamen dejicere potuerunt. dein, in ripa collocatis viii tormentis, murorum minas dextra lævaq; dejicit. cætera exterius propugnaculum quatiebant. cujus parte anteriori tandem diruta,in poſteriori. ducta foſſa,aliquot præſidiarii manſere,etiam turris S. Andreæ, crebris ictibus terebrata,defenſores occultare non ultra poterat, contra urbani editam interdiu ruinam noctu rurſum muniebant. & Lanovius ante

cIↃ IↃ LXXII.

CIↄ Iↄ LXXII. murum in munitione c c collocat; tum L alios deſignat, qui reliquam propugnaculi diruti partem tuerentur; ipſe cum c è nobilitate, & delecta haſtatorum ſclopetariorumque manu, ruinam defendendam capit. dein foſſam interiorem ducunt; &, excitatis utrinque tumulis, tormenta quinque, ac colubrinas duas, ſtatuunt; quæ exploſa ſine intermiſſione in tentoria plurimum hoſti incommodi afferrēt. inſuper ſæpe erumpentes, opera quoq; interturbabant. Cùm vero Albanus fruſtra aquam è foſſa derivare tentaſſet, tandem obductas pluteis ſcaphas, quę contra ſclopeta tuta eſſent, parari jubet. tum doliis plurimis aſſeres colligatos inſternit, per quæ pontis inſtar miles è ſcaphis in ruinā exſcenderet. &, ne quem aditum auxiliares haberent, validis ſtationibus vallum firmat, collibuſq; geminis, in via, quæ Genapum ducit, militem inponit. in altero etiam munitionem quadrangularem, ad ſtellæ inſtar, ex conſilio Bartholomæi Campocaſſii Medinacęlius excitat: in qua poſita ſigna duo Germanorum, & machichinæ totidem: datumque præterea Romero negotium, ſi uſus foret, ut cum binis itidem Hiſpanorum ſignis, & cohorte Salazarii, præſto ad ſuppetias eſſet. in ſubjectis vallibus equitatū locat, juſſo Chevereauxio foſſam Menio circumducere. Polvillerio, Licquioque, ſtationem defendendam; Eſpernio, cum cohortibus Eberſteinii, tormenta cuſtodienda aſſignat. tum, diſpoſitis ita agminibus, Hiſpanos pedites ſelectos ɪↄc, qui laborantibus opem ferrēt, ante ea procurrere jubet. Auriacus, Perona progreſſus, vi Eid. Septembris cum toto exercitu ſub meridiem in conſpectum urbis venit. ſed tormentis eminus tantum dimicatum, læſo maxime ab urbanis Albani equitatu. Hoc præludio extractus dies. inſequenti, eodem ordine iterum progreſſi, prœliū tentant. Albanus porro, qui Genapi munitum caſtra Auriacum crediderat, occupando loco Fridericum filium cum Hiſpanis ɪↄc miſerat. quod Auriaco inſperatum, cùm non leviter perturbaret, nec ſat tuta copiis ſuis ſtatio eſſet; peditem Gallicum, qui potiſſimum exercitus robur, in duo agmina diſtributū, præcedere jubet; & Genapum iter capit; quo tunc etiam Sanchius Avila ab Albano CIↄ Iↄ LXXII. miſſus venerat. ibi oborta acris pugna. Prodibant è vico Hiſpani; duceſq; erant Franciſcus & Marcus Toletani, Rodericus Sapata, Ioannes Ayala, cum delectis c. hos Texeda cum cohortibus aliis ſequebatur; & cum eo Iulianus Romerus, ac Ferdinandus Toletanus. ſubmiſſi deinde Petrus Taxis, & Salazarius, cum equitibus cataphractis ſexaginta, ac Ioannis Croii Rutii ala. Initio Avila Gallos propulſare; mox, victoria alternante, incumbente cum equitatu Henrico Naſſovio, victi Hiſpani, amiſſo ſigno alæ Taxianæ. inde, repetito prælio, adeo anceps fortuna fuit, ut ipſe Albanus, quiq; aderat Medinacælius, ſequeſtrata dignitate, ceu gregarii depugnarent. tandem datum receptui ſignū. & Auriacus, cui infeſta valde munitio, rurſus Genapum ire pergit; ſi forte Albanum ad certamen protrahere poſſet. ſed is auxilia arcere contentus, incertam belli aleam jacere, non conſultum ſibi ducere. itaq; Auriacus, fruſtra eſſe hunc conatum animadvertens, eodē die caſtra movens, Fermeriam abiit, tertio inde lapide ſitam. ubi poſtridie commoratus. quia fanum Floriani Polvillerius tenebat, inde in urbem auxilia mitti poſſe ſperabat. verum eo ſtatim Albanus Bernardinum Mendoſam mittit, treſq; equitum alas addit, & cohortem ſclopetariorum unam; quos mox Marcus Toletanus, & Rodericus Sapata, cum ſexcentis ſclopetariis, equitumque Hiſpanorum alis quinque, inſecuti. Auriacus jam à Floriani fano ſeſquimiliare abierat; cumque occupare Arminium vellet, ubi Mendoſam conſpexit, quoſdam præmiſit velitaturos, dum tentoria ponerentur. & paullo poſt Albanus adfuit cum Medinacælio, Philippo Noirkarmio, & Iuliano Romero. ac, Mendoſa admonente, opportunum inſidiis locum; de invadendo per noctem hoſte conſilium capit. Igitur negotium filio Friderico mandat; qui CIↄ Hiſpanorum, ut ſe dignoſcerent, interulas albas armis ſuperinducere juſſos, eo ducit: Chevereauxium, Licquiumque, cum peditibus ducentis, equitumque turmis ſeptem, in itinere vicum occupare jubet; quo recederent, ſi conſilia hoſti explorata eſſent. ipſe ut cum Noirkarmio locum acceſſit,

CIↃ IↃ LXXII. ceſſit, hortatur milites, *meminiſſent priſcæ virtutis, nec occaſionem egregiam deſtituerent.* tum non longo intervallo collocato Friderico Toletano, & Garcia Suareſio, cum CL ſclopetariis, Iulianum Romerum, Marcum Toletanum, Ioannem Salazarium, Antonium Moxicam, & Rodericum Sapatam cum CCCC, in hoſtium tentoria impetum facere jubet. à Friderico Toletano, & Suareſio, ad CIↃ circiter paſſus, cum aliis CL. Chriſtophorus Quixada, & Caſparus Vrea, conſtituti. paullo propius Franciſcus Toletanus, & Martinus Eraſtus, cum CC. ante hos Rodericus Pereſius cum haſtatis L. Romerus, aliique, impetum primum facere juſſi, hoſtem adorti, ſtationarios trucidant. inde exorto tumultu, antequam armati adeſſe ad ſigna poſſent, intra horam plus CCC occiduntur. injectus quoq; tentoriis ignis, tum receptui ſignum datum. Antonius Moxica, cum LX longius progreſſus, quàm ut ſe recipere poſſet, interceptus, obtruncatur. Exiſtimaverat Fridericus Toletanus, non temere egreſſuros hoſtes; ratos omnem Hiſpanorum equitatum in ſe duci. quo conſilio à Mendoſa plures tubicines ſimul canere juſſi erant. Verùm, ubi per incendium excitatum colluxiſſet, deprehenſo aſtu, audentius in recedentes irruerunt. inde, poſtquam noctem reliquã in armis egiſſent, poſtridie, vaſis conclamatis, Auriacus ſuos Machliniam reducit. moxque ad Rhenum exauctoratis, cum præſenti vitæ periculo, ob ſtipendia non ſoluta, Campos venit; unde Enchuſam, in Hollandiam, tranſmiſit. Interim fratrem Naſſovium monet; quando urbi, tam arctè obſeſſæ, auxilia nulla inferri poſſent, uti rebus ſuis conſuleret. Is tum æger lecto tenebatur. Igitur Lanovius, cæterique Gallorum duces, conſilia cum illo conferunt. placuitq; univerſis, uti honeſtis conditionibus urbem dederent. idq; factum XIII Kal. Septembr. nec tam aut diſceſſus Auriaci, aut rerum anguſtia, hominum fortiſſimorum virtutem impulit, quam allatus è Gallia nuntius de laniena Pariſienſi. is Gallorum, quorum potiſſimum in præſidio robur erat, animos dejecit. Interea autem, dum Montes obſidentur, Hollandiæ Ordines, Harlemi congregati, de provincia contra vim Albani defendenda ſerio deliberant. tum de belli etiam mediis, & Amſtelodami obſidione; quam Lumæus valde urgebat, ceu multorum in illa urbe pronis animis, qui ſe proderent, ſimul hæc tentata foret. Petebat inſuper, promovendæ rei, XL florenorum CIↃ. & promiſſum ab Ordinibus, quantum ſuffecturum eſſe exiſtimarent. Placuit autem, ut obſidio terreſtris eſſet; cum Sonoius, aliique, profligandos freto auſtrali naves putarent. quod quantumvis utiliſſimum, tamen, ob ærarii anguſtiam, tanquam ſumptuoſum nimis, eſt omiſſum. quamobrem Lumæus cum legione Lazari Mulleri, aliiſq; copiis, ad urbem accedens, capto Carthuſianorũ cœnobio, caſtra munit. id Boſſuvio, qui tunc Vltrajecti, obſeſſi nuntiant, & auxilia etiam petunt. Lumæus literis perbenignis ad deditionem oppidanos ſollicitabat; ſed illi nec accipere eas dignati, inſolenter in tubicinem ſclopum explodunt. tunc Lumæo tormenta majora XII miſſa. At Boſſuvius, ſuppetias obſeſſis laturus, Vltrajecto cum cohortibus IV venit, Nardeno unam, tres reſiduas Amſtelodamo impoſiturus. ſed Nardeno jam propinquus, cum intromitti poſtularet, LX ſclopetarii, è Bergenſis legione, qui paullo ante forte advenerant, excluſerunt. idq; eum graviſſime offendit. cumq; vim tentare non poſſet, ſine bellico inſtrumento; ne cunctando tempus perderet, porro copias Mudam ducit, unde navibus Amſtelodamum mox devectæ. His ſubnixi oppidani, porta Vltrajectina erumpunt; ſed repulſi, ac capti XVI. At Lumęus, cum de urbe expugnanda deſperaret, mox obſidionem ſolvit; de Ordinibus multum queſtus, *quod pecuniam, & promiſſum commeatum, non miſiſſent: nec ſolvendæ obſidionis aliam ipſi cauſam eſſe.* ſed in ipſum, & neglectum diſciplinæ militaris, alii culpam referebant; animis omnium per ſævitiam alienis, qua in clerum toties uſus, & avitæ religionis ſectatores. Eo ipſo menſe Auguſto, quo hęc geſta, Hadrianus Duyckius, Woerdæ præfectus, quæ urbs in Hollandiæ limite agro Vltrajectino objacet, cum urbano magiſtratu in Auriaci partes tranſit. Montibus captis Vaulxius ab Albano imponitur, cum Belgarum ſignis IV. cæteræ copiæ Rutio ſe conjungere juſſæ; qui cum iis Aldenardam, Flandriæ

CIↃ IↃ LXXII. urbem, obſideret. & præmiſſus Teneramundam Mondragonius. Bruxellas redux, poſtquam paullum quieviſſet, eductis IV è legione Sicula cohortibus, Machliniam contendit. &, præmiſſo filio Friderico, in itinere Tilmontium, ac Lovanium, recipit. Machliniæ IV ſigna peditum, equites CC erant; quos Auriacus diſcedens præſidio reliquerat. primo impetu capta ſuburbia, eoq; conflictu vulneratus Ferdinandus Toletanus; quod Albani iram acuit. &, tormentis advehi juſſis, vim parabat; cum dilapſum metu præſidium, nulla liberationis ſpe, urbe deſerta noctu evadit. Poſtridie Kal. Octobr. clerus urbis cum ornatu omni ſacro, crucem vexillumque præferens, extra muros procedebat, uti veniam miſeris civibus ſuis precibus impetraret. ſed Hiſpani, ſpretis precibus ſacerdotum, infuliſque, pars per portas, pars trans mœnia aſcendentes, introrumpunt; tanta rabie, ut immania queq; facerent. In introitu cæſi plurimi; imminutæ multæ virgines, etiam ſacræ. neq; matrimoniis parcitum. ſub parentum quoq; aſpectu, & maritorum, expleta libido. nullus ordo immunis habitus. inſuper direpta omnia; aurum, argentum, monilia, veſtes; deniq; quælibet ſupellex. neq; quicquam miſeris relictum fuit. ac quadragies centum CIↃ florenorũ ea præda æſtimata. utq; pœna, non flagitium, putaretur; pridie Nonas publicato Muſæ edicto, cauſam Albanus proponit. & poſtridie *bona eorum, qui præteritis ſeſe turbis miſcuiſſent*, *intra triduum deferri* jubet. Swevegemio præfecturam urbis mandat; Ioannem Mendoſam cum levi armatura Liram, Germanicos equites Lovanium in præſidium mittit. At Mendoſa, ubi Arſcotum adveniſſet, cognito fugiſſe hoſtẽ, veſtigia premens, in ſilvę introitu ultimum adhuc agmen carpit; vacuamque, dilapſo præſidio, Dieſtam recipit: cui, adverſus vim invalidæ, ideoque minus noxiæ, pro ſupplicio mulctam imponit. Teneramunda VIII CIↃ florenorum ſe redemit. Aldenarda Rutium accepit; qui q; in præſidio fuerant, Oſtendam digreſſi, inde in vicinam Zelandiam, aut oppoſitam illi Angliam, evaſerunt. Embiſius, navi in vadum impacta, cum jam capiendus eſſet, & in mare deſiliiſſet, ſuffocatus. Blommartus, Gravius, Rivius, alii, meliore via Zelandiam petentes, noctuque in hoſpitio oppreſſi, cum ſe in vincula dedere nollent, igne injecto, periere. CIↃ IↃ LXXII. plures gladio percuſſi, aut ſtrãgulati. Antonius Vtenhovius, quia majorum religionem exuiſſet, ad palum vivus igne circumpoſito exuſtus: ſed Blommartus, ſævitiæ immanis, & in capta pridem urbe crudeliſſime graſſatus, Graviuſque, avaritiæ inexplebilis, nec templorum ſacra reveritus, & ob flagitia carcerem in Hollandia paſſus, non indignum vitæ exitum habuiſſe videri poſſunt. aliorũ, niſi adverſæ militiæ, nulla culpa. His peractis, Albanus Moſæ Trajectum abit; ibiq; Germanici equitatus maximam partem, ceu urbibus obſidendis inutilem, quod, tunc animo agitabat, exauctorat. tum tormenta Licquius cum cohortibus quinque Moſa devehit; moxque ipſe ſubſecutus, cum Vahalim attigiſſet, reflexo contra Rhenum itinere, adverſo flumine ad Moſam venit. ubi Graviæ præfectus, Caſpar Gomeſius, pontonibus magnis apparatis, pontem ſtruxit. ibiq; exercitu tranſmiſſo, & tormentis, terreſtri itinere Noviomagum petit; Friderico filio in Auriacum ducere juſſo, tormentiſque adverſo Vahali Arnhemium miſſis. Illic dum eſt, à variis urbibus legati ſupplicatum veniunt; *ignoſceret crimini, cui neceſſitas, non voluntas, obnoxios feciſſet. quippe Auriacum vel recipere, vel pecunia, commeatuque, adjuvare, per vim coactos: omnia etiam amiſſuros, ſi cum armis imperanti pauca negaſſent. nunquam animo deſciviſſe, & fortunæ meliori nunc ſe lætos gratulari.* quibus omnibus, quia necdum tempus pœnæ opportunũ, diſſimulata in præſens offenſa, veniam delicti dedit. In Hollandia boreali Franciſcus Boshuſius navibus ſuis valde Enchuſam infeſtabat, & extra portam ſeptentrionalem domos incenderat. eratque animus oppidanis infeſtam claſſem ſemel invadere. ſed repreſſus impetus fuit, cum timerent, ne relicti intra urbem, qui Albano bene vellent, egreſſos excluderent. quin & operam piſcatores obtulere. ſed Sonoius, cum periculum diſpliceret, Sanredamum Lazarum Mullerum mittere, ut occupato emiſſario id muniret. Dein aggeribus Waterlandiæ, qui oppoſiti Amſtelodamo, milites cuſtodes imponit,

cIɔ Iɔ LXXII. imponit, emiſſariumque etiam novum firmat; tum triremes item addit, Horna, Edamo, ac Monachodamo, miſſas; quæ munitionem eam tuerentur. contra illas naves XVI ab Amſtelodamenſibus miſſæ, majores X, minores VI. & ab urbe effuſi multi, prœlium, ceu victoria certa, ſpectatnri. ſed eventus ſpem fefellit. ſemelq; victi, cnm pugnam poſtridie reſtaurarent, naveſque IV incenſas triremibus exurendis immittetent, pejore exitu, conatus irriti diſceſſere; ac navium aliquæ perforatæ periere; quædam, ancoris abjectis, tormentiſque, difficulter evaſere. Hinc crevere victoribus animi; & bello naves inſtrui cœptæ: quîs commercia Amſtelodamenſium, occupato freto Auſtrali infeſtarent. Non multo poſt res fœderatorum retro labi, Albani victoriis, & licentia militari, quam Lumæus non compeſcere. jamq; multis ſub Hiſpanis pridem ſervitus non iniquior videbatur; & tædebat dominum mutaſſe. hanc ob cauſam rogatus Auriacus ut adventum maturaret, ac remp. ordinaret. tum urbani magiſtratus per ſubjectos ſibi vicos ſinguli inquirunt, quidnam quiſque proximis à Majo menſibus tribuiſſet; quidve à ducibns, aut militibus, exactum fuiſſet. porro de templorum theſauris inveſtigant, quibus eos tradidiſſent. VI Eid. Octobris nova repente ſtella exorta eſt, ſub Caſſiopeæ aſteriſmo: quæ nec fixa, nec erratica, creſcere & decreſcere viſa, totos Iɔ XXX II dies apparuit. id phænomenon terruit omnes. evocatuſque ab Albano Noviomagum Gemma Friſius, vir tunc Aſtronomiæ clariſſimus, à Chriſto nato nihil tale illuxiſſe affirmabat. alii vero ei ſtellæ comparabant, quæ ex oriente Magos Bethlehemum uſq; duxerat. nec minus mira in Hiſpania Hieronymus Nunius, linguæ Hebrææ, & matheſeos, Valentiæ profeſſor; & in Auſtria Fabricius Polus, Thaddæuſq; Hageſius, Viennæ prodiderunt. Eo tempore etſi Auriacus in Hollandiam feſtinaret, varie tamen impeditus, minus voto iter promovet. itaq; Sonoio XVII Kal. Novembris per literas nuntiat, *brevi affore; & per Campos Enthuſam venturum. interim urbibus animum firmaret; ac bene de rep. ſperare juberet.* etiam ad Ordines ſcribit, *ut cum primum provinciam attigiſſet, ocius ad ipſum convenirent, de re ſumma conſulturi.* paullo poſt cum famulitio, & exiguo equitatu, Campos venit. Hinc triremibus Enchuſani accerſitum læti accipiunt. ubi paullum commoratus naves fabricandas ordinat, quibus claſſem hoſtilem freto auſtrali expellerent. tum ad portam item auſtralem excitare propugnaculum novum jubet; quod à civibus tanta alacritate actum, nt, rigida hieme, intra diem decimum ſeptimum totum abſolverent. Inde luſtratis proximis urbibus, rebuſque illic conſtitutis, Harlemum abiit. ubi congregati Ordines, advenientem cum ingenti gratulatione excipiunt. Dein commemorant, *quo affectu animorum, cum ſummo rerum ſuarum diſcrimine, patriæ libertati vitam, ipſi obſequium, devoviſſent. vix eſſe, ut hoſtem tam potentem, tunc etiam victorem, excipere poſſint: itaque adflictis admodum rebus ſolamen, & conſilium daret.* iſque adeo animos omnium confirmavit, ut *cum ipſo extrema pati velle* dicerent. Et profecto opportunus adventus fuit, cum fracta pene cunctorum virtus; quiq; hactenus pro libertate quidvis auſi, deſerere patriam deſtinaverant. qnapropter ſtatim ad remp. animum vertit; & militiam, Lumæi negligentia valde corruptam, inprimis corrigit. Dein literas cum Hiſpanis mutare, & commeatum efferre, vetat. tum provinciæ quoque curiam, dilapſis Vltrajectum conſiliariis, iterum ordinat: jurique dicendo conſtituti, Adrianus Houffius, qui ſolus provinciam, munuſque priſtinum, non deſeruerat; Nicolaus Valckeſtainius, Petrus Meranus, Theodorus Nieuburgius, Gerardns Wingardns Benthuſius, Cornelius Bronckhorſtius. curia ipſa, quia Hagæ minus tuta, propter ingruentia Hiſpanorum arma, Delphos, nrbem proximam, tranſlata. dicique illic jns cœptum anno ſequente IV Eid. Febr. inde aucta quoque illa; additique Arcturus Brederodius, Hieronymus Borrhæus, Leonartus Caſembrotius. Iuſtus Menenius, fiſci advocatus; Paulus Hovius, cognitor publicus conſtitutus. Tum rationibus quoqne deſertis alii præfecti. & in Zelandiam, ordinandæ ibi provinciæ, Batemburgicus ablegatur. Interim in Gelria Fridericus Toletanus ſtrenue rem gerere. Ad primum adventũ Lochemum ca-

CIↃ IↃ LXXII. pit, & Dusburgum. inde Zntphaniam arma promovet. ea urbs ad Iſelam ſita, opere ſatis munita erat. nec præſidium juſtum deerat, ſed diſcordia inter cives minus firmum. negata initio deditione, tormenta XIII muris admovet. editaque ruina, præſidiarii, parſque civium, noctu diffugiunt. ideo cum dedere urbem cæteri poſtridie vellent, obſeſſores, rati egregiam prædæ occaſionem eſſe, hi per portas irruentes, illi per ruinam eniſi, cæſis obviis, varieque injecto igne, captivam urbem miſere diripiunt. cives crudeliſſime habitos alios ex arboribus ſuſpendunt, alios in profluentem præcipitant. milites è fuga retractos prono capite in furcam agunt. trucidati plus IↃ. reliquis tributum grave imperatum; tanta crudelitate exactum, ut felices illi denique viderentur, quibus occidi contigiſſet. etiam libidine varia virgines violatæ, ac matronæ. Chriſtophorus Vaſquius cum præſidio imponitur. Ea re territus Bergenſis, cum uxore, liberis, ſupellectile, ac præſidio, Campis profugit in Weſtphaliam. pari terrore vicinarum urbium, munitionumque, præſidia correpta. itaq; homines, non ſua virtute, ſed hoſtium abſentia, antea audaces, abjectis armis, animiſque, Gelria tota, & Tranſiſelania, profugere. victorq; Fridericus Toletanus, ut priorem infamiam deleret, urbes deditias clementer habuit; nec præter mulctā quicquam indixit. Campis quidem tria ſigna Germanorum; Swollæ, ac Daventriȩ, cum ſuis cohortibus Polvillerium imponit. Vicina Gelriæ Amersfortia, in terræ Vltrajectinæ finibus, etiam ſe Boſſuvio dedidit. cui Vltrajecti agenti per tumultū claves urbis præſidiarii detulere. Erant prȩter equites aliquot quinquaginta, peditū in ea duo ſigna, Andreæ Putmanni, & Gisberti Brouckhuſii: pro quibus alia duo Boſſuvius repoſuit. urbe egreſſi, facto Nardenum verſus itinere, illic intromitti poſtulabant; ſed rejecti à magiſtratu, Vltrajectum diſceſſerunt. Idem in Friſia occidentali terror fuit, quam Iuſtus Schouwenburgicus tenebat. is, nuntiato adventare Albani copias, cum ſignis aliquot XIV Kal. Decembr. Franckeram deſerens Maccumam abiit, vicum in littore freti auſtralis; quem munire opere feſtinato ſtatuerat, ut receſſus inde tutus in Hollandiam adverſam CIↃ IↃ LXXII. eſſet. ſed, imperfecta adhuc munitione, à Billio oppreſſus, in vicinos Tencteros fugit. mox quoque Bolſwerdia, & Sneca, deſertæ; captuſq; præfectus Nederwormterius, Leovardiam in arcem abducitur. earumque urbium magiſtratus, Leovardiam profecti, claves Billio obtulere. qui cùm ſingulas mox intraret, cives utriuſq; ſexus in genua provoluti, junctis manibus, veniam ante actorum petiere; quam vir animi benignus conceſſit, militemq; Gallicum impoſuit, Germanis vicatim diſtributis. ſed Albanus mœnia dejici, foſſaſque impleri, per literas juſſit. Ita Friſia, Gelriaque, quaſi Panico metu actæ, ſeſe Albano reddidere. Sed Hollandiæ, ac Zelandiæ, ad tuendam libertatem, plus virtutis, ac conſtantiæ. Invitaverant Euchuſanos, aliaſq; in eo tractu urbes, Campenſes literis valde blandis, ut redire ad Albani obſequium vellent. at illi latoribus, ſi redirent, laqueum minati. Medemlaci leviter turbatum, hac de cauſa. Iuvenis quidam mœnia tranſcenderat; idq; in urbe limitanea capitale interpetratus Iacobus Cabeliavius centurio, vincula injicit: etiam intercedenti patruo, ac dimitti poſtulanti. qnod atrocius cives rati, in arcem captivos abducere cupienti ſe opponunt. inde concitati milites arma ſumunt: item cives. qui ſuperiores facti, partim urbe milites expellunt, partim arma ponere jubent. Cabeliavium, in curiam elapſum, arce præſidium deducere cogunt. Et diſcrimeu habitura res videbatur. ſed Auriacus, miſſis eo Hermanno Merio, & Nicolao Ruichaverio, priuſquam ingraveſceret, in principio tumultum compoſuit. Zutphania ſubacta, & cætero illo Gelriæ tractu, Fridericus Toletanus, jam Amersfortia quoq; tradita, in Hollandiam copias ducere. in cujus limite Nardenum erat, juxta freti auſtralis littus, oppidulum nec ſitu, nec munitione, firmum. Kal. Decembris equites centum regis uomine deditionem fieri jubent, & Boſſuvii militem admitti. reſponſumque oppidanis; *hactenus à ſe regi ſuo ſervatum oppidum, & ſervandum etiam deinceps.* Aderat in mœnibus præmiator; ut alii ferunt, homo mentis parum ſanæ: qni tor-

mentum

CIↄ Iↄ LXXII. mentum illic poſitum ſua ſponte, non oppidanorum juſſu, in eos exploſit, illud crimen tot mox cędibus vindicatum. Poſtquam equites iſti digreſſi, illico loci magiſtratus quoſdam emittere, qui pulverem tormentarium emerent; item alios ad Sonoium, qui cum claſſe in propinquo freto auſtrali, ut auxilia implorarent. à Bartholemæo Enteſio, Lumæi legato, qui haud longe cum copiis aberat, *cohortes duas mitti* petunt; *& Auriaco, Lumæoque, rerum ſuarum neceſſitatem indicari. nam, ſiquidem longæ obſidioni impares eſſent, maturari auxilia debere. commode vero liberari ſe poſſe, ſi Mudam Sonoius, Enteſius Weſopum occuparet.* miſſus quoque ad Mullerum nuntius, qui Schellincwoudam tunc tenebat. ſed promiſſa ubique auxilia, nuſquam prompta. ideo dejectis animis, ubi adventare hoſtem cum omnibus copiis intelligerent, cujus vim ſuſtinere non poſſent, ad Toletanum mittere viſum, qui urbem dederent, & gratiam præteritorum peterent. Id negotium conſuli, & ſenatori, datū; qui Amersfortiam profecti, ubi tum Toletanus agere, colloquio prohibiti, Buſſemum ire, proximum Nardeno pagum, juſſi ſunt; illic reſponſum accepturi. ſed conſul, dum redit, apparatu viſo territus, rheda deſcendens, ceu onus alvi poſiturus, periculo ſe inſtanti ſubduxit. Id ſenator ubi vidit, valde indoluit. veruntamen vir animi præſtans, qui uxorem, & pignora liberorum, civeſque cariſſimos, deſerere nollet; optimus civis, maritus, pater, triſtis rei nuntius perrexit. & Buſſemum, ut juſſus erat, Toletanum ſecutus, cum interroganti Boſſuvio, an milites oppido exceſſiſſent, affirmaret; alios poſtridie oratores adducere jubetur, atque ita dimittitur. Igitur ipſis Kal. Decembris venere in caſtra Lambertus Hortenſius, rector ſcholæ, vir doctrinæ fama clarus; aliique è ſenatu, populoque. qui cùm alloqui Toletanum poſtularent, ad Romerum rejiciuntur, cui omnem poteſtatem is dediſſet. cum hoc igitur paciſcuntur, *oppidum ſe Toletano tradituros, ea lege, ut civibus vita, fortunæque, ſalvæ eſſent; tantum denuo fidem juramento obſtringerent, ſolique ex Hiſpanis centum, quantum ſemel ſumere poſſent, oppido efferrent. ultra nulla præda eſſet.* Hæc, ter porrecta Hortenſio, dextra, rata fore pollicitus CIↄ Iↄ LXXII. Romerus, cum eo, aliquot xx Hiſpanis comitatus, oppidum ingreditur. è veſtigio ad tympani ſonum cives, jusjurandum daturi, in valetudinarii templo convocantur. & convenerant pene omnes; cum homines antiquæ ſimplicitatis, innocentia ſua, & fide ab hoſte data, ſecuri, nihil ſibi mali metuerent. pauci quidam, quod evenit prævidentes, inter templi laquearia, lociſque abditis, ſe occultaverant. Interim Hiſpani, deſertis mœnibus, &, conſtricta glacie foſſa, tranſcenſo etiam vallo, frequentes intraverant. dumque miſeri cives conveniunt, futuræ lanienæ ignari, uxores eorum militibus advenis convivia curabant. Aliquamdiu ante templum cum Hiſpano ſacerdos quidā inambulabat; qui ad cives mox converſus, illis moriendum edicit. illicoque, apertis foribus, irruentes milites inermes homines pecudum inſtar miſerrime trucidant. Toletanus ipſe, ut exemplo ſuo miles plus auderet, conſulem cædit. Dein, igne injecto, reliquias comburunt; &, vicatim diſcurrentes, obvios mactant; oppidumq; univerſum in ſanguinem, cinereſque, vertunt. Quidam, annos LXXII duos natus, qui prætura, & conſulatu, olim functus, diu è morbo decubuerat; alterque, textor, ex hydrope æger, in lecto confoſſi. in xenodochio, præter duos, ſenes omnes annorum erant LXXX, aut XC, nonnulli ſeculum ſuperabant. nec ætatis habita ratio: ſine diſcrimine cæſi omnes. in mendicum quendam ſtultum, & mutos duos, etiam ſævitum. ægre Hortenſium Boſſuvius ſervavit. qui tamen filium Auguſtinum, organiſtam, crudeliſſime obtruncari, & occiſo cor evelli, ante oculos vidit. Qui inter templi laquearia ſe abſconderant, illinc quoque ad cædem protracti. quamvis facile ipſi quidem evaſiſſent; ſi vel januam, per quam aditus, obſerare auſi fuiſſent: ſatis tuti futuri tenebris loci, & anguſtia; quam unus aliquis contra plures nullo negotio, aut periculo, defendere potuiſſet. ſed homines triſti ſuorum ſpectaculo conſternati, omnem ſalutis ſpem amiſerant; parſq; nolle tot charis nominibus ſupereſſe. Poſtquam viri latrocinio defuere, iram, & libidinem, in fœminas vertunt; quarum

CIↄ Iↄ LXXII. plnres vario cruciatu enecant. qnandam gravidam ſtrangulatam mox in puteum præcipitem agunt. aliam, quæ pepererat pridie, cum partu ſuo oppido expellunt. puellæ XII, aut XIII, annorum conſtupratæ. & in mortuos quoq; ſævitum. nudaque occiſorum cadavera, paſſim per plateas disjecta, ne humare quiſquam auderet, pœna indicta. itaque per XX dies inſepulta jacuere. inſuper omnia miſerorum bona direpta: nec relictæ ſegetes quidem, nondum excuſſæ; quas Mudam avexere. Narratur etiam aliud quiddam, valde crudele, & miraculo ſane affine. ex oppidanis quidam locupletior putatus, nt celatas opes proderet, crudeliſſime divexatus, cum ſe occultaſſe quicquam pernegaret; quod cruciatu omni majus, uxor ejus ante oculos violatur. quam injuriam multo maximam ubi convitiis, quæ ſola miſero arma ſupererant, vindicaret; in conſpectu uxoris occiditur. eamq; tunc aggreſſi, ingenio ſexus molliorem, eoq; minus tormentis parem, ut, qnod ſcire vellent, extorquerent, manibus in tergo vinctis, prono capite, ex pede altero ad palum alligant, coram filio admodum puero. qui cædis paullo ante paternæ, & maternæ injuriæ, ſpectator, etiam vinctus, nec ſuccurrere illi poterat. ſed cum neque ſic proficerent, & in fœmina ſupra ſexnm conſtantiam experirentur, tormentorum feſſi, ceu mox fame morituram, ita ſuſpenſam relinquunt. jamque biduum totum pependerat; & cruciatu, ac inedia, tantum non enecta erat. Puer quoque deficiebat; nec ſpes vitæ ulla reſtabat. cum egregia forma juvenis, nihil tale exſpectantes ſolatus, vinculis liberat; &, exhibito pane refectos, in Deo confidere jubet: brevi ipſis melius fore. Atque hæc talia Toletano nondum ſatis ſupplicii viſa. Boſſuvio imperat mœnia demoliri, & præfecto arcis Mudanæ, Paulo Loo, negotiũ dare, qui ruſticorum ad hoc opera uteretur. cumque initio differretur, repetitis ter quater literis, tandem extremo Decembri ſcribit; *niſi fieret, cohortes aliquot immiſſurum, quæ pagos circumjectos exurerent.* Itaque, nullo ultra moræ prætextu, disjecta mœnia, & ſolo æquata. Hoc crudelitatis exemplo, contra quam Albanus putaverat, nihilo magis timeri cœpit.

quin effectum, ut Hollandi, Zelandique, CIↄ Iↄ LXXII. obſtinatis deſperatione animis, quod graviſſimum inter oppreſſos vindictæ genus, juſta contra eum odia, nec unquam deponenda ſumerent. tanta quidem omnium offenſa, ut Turcis quidem, ſi fors ferret, quam Hiſpanis, ſervire mallent. ipſe clerus, quique majorum ſacra colerent, cum religionis priſcæ, aut innocentiæ nullum fuiſſe diſcrimen acciperent, pari adfectu ſævitiam tantam execrari. Per hoc tempus naves bellicæ, quas Hollandiæ borealis urbes inſtruxerant, necdum in ſtationes reductæ, impediebant, ne exire Amſtelodamenſium ullæ poſſent. idque ut magis etiam facerent, quaſdam, longo uſu inutiles, ante urbem in Ya amne ſaburratas demerſerunt. mox exortum acre gelu ingens iis periculum attulit. nam & glacie quaſi captivæ invaſioni obnoxiæ eſſe, & annonæ egeſtate fremere miles, ac deſerere eas velle. ſed mox ſubmiſſus commeatus; & vocati undique ruſtici, qui, quod factu vix poſſibile, diffiſſa glacie, educere eas niterentur. tentatum varie, vana opera. aliquando conſilium erat, tormenta educta in aquis mergere, ne in hoſtis poteſtatem ea venirent. jamq; fere hnmanæ opis nulla amplins ſpes reſtabat, cùm è machina deus juvit. ortus repente vehemens boreas, auctis ſupra modum aquis, alias certe defecturis, glaciem diremit; viamque aperuit, per quam naves educerentur. quodque magis mirari omnes, è veſtigio, reflante vento, ut præſentem deum agnoſcerent, iterum, ſubſidentibus aquis, glacies coiit. Circa hoc tempus res longe indigniſſima accidit. Cornelius Muſius, cœnobio D. Agathę apud Delphenſes præpoſitus, vir optimus, innocentiſſimuſque, & literarum laude egregius, annos LXXII natus, dum Hagam proficiſcitur, à militibus Lumæanis interceptus, Leidam abducitur in Cornelii Venii ædes, quas Gulielmus Oldevlietius, tabellio publicus, inhabitabat. eoque duo à Lumæo miſſi, cum ipſius concionatore, quæſitore, & carnifice, torquendo viro locnm poſcunt. cumq; uxor Oldevlietii ſeopponeret, & huic rei publicum urbis carcerem eſſe dictitaret; homines ebrii, incitante vino proterviam, per vim facinori locum capiunt. & tormentis

longe

CIↃ IↃ LXXII longe plurimis pene enectum, nulla juris obſervantia, & cauſa indicta, ad horam quintam veſpertinam introductum ante nonam propere ſtrangulant. inde furca ſtatim deducunt in Lochorſtianas ædes. tum, pudendis amputatis, ventrem diſſecant; &, ut corpore erat obeſo, abdomen eripiunt, ne ad ſævitiam quicquam deeſſet. id Lumęus, cum iſti ordini maxime infeſtus, tum gravi privatim in eũ odio, imperaſſe ferebatur. utq; flagitio culpa aliqua prætenderetur, vulgo jactatum, *veneno Auriacum tollere voluiſſe.* quod crimen tamen inter tormenta exquiſitiſſima conſtanter ipſe pernegavit, neq; bonus quiſquam credidit. & ipſe Auriacus, ſimul captum intellexit, CIↃ IↃ LXXII Leidamque ad Lumæum abductum, quod evenit veritus, ſtatim ablegare aliquem, qui dimittere virum juberet. verum ille, ubi ad portam ab Auriaco nuntium adeſſe accepit, ut mandatum anteverteret, aperiri eam, niſi facinore perpetrato, non permiſit. quod Auriacus, Ordineſque, graviter ferre. cumq; poſtea id captivo inter cætera objiceretur, *jure factum videri* reſpondit; *hominemque, qui jurejurando ſe obſtrinxerat, nunquam urbe egreſſurum, nec minus tamen cum theſauro ingenti ad hoſtem tranſire auſus eſſet, ceu perjurum, & perduellem, delicto proprio, non ſuo odio, pœnas dediſſe.*

IOANNIS MEVRSI

GVLIELMI AVRIACI

LIBER VIII.

CIↃ IↃ LXXII FRidericus Toletanus, Nardeno capto, Amſtelodami interquieſcens, de Harlemo obſidendo conſilia capit. Ea Caninefatum metropolis, magnitudine nulli cæterarum inferior; templo, curia, foroq; inſignis: ſtructuraque ædium ſatis decora. mediam Sparnus amnis perluit; qui ex Ya profluens, haud longe infra urbem in lacum vicinum ſe effundit. boream verſus, ad primum lapidem, Oceanus adjacet; unde abundans piſcium captura magnum civibus commodum affert. ad meridiem lacus ingens, qui ab urbe vulgo Harlemenſis dicitur. in propinquo elegans ſilva. circum ager fertilis pariter & amœnus. Igitur illam Toletanus, ut dixi, obſidere voluit. priuſquam tamen aggrederetur, animos experiri placuit. quocirca quidam ab Amſtelodamenſibus miſſi cum literis, qui pro vicinia, & vetere ſua amicitia, officii eos admonerent; redirent ad obſequium regis. cumq; animi magiſtratus angeretur, res ampliſſimo ſenatu III Non. Decembr. acta. & conſilia varia erant, prout ſtudia. Pars *auxilia ab Auriaco advocanda*; pars *petendam ab Albano veniam* cenſebant, *quando gratia ſpem haberent. neq; enim Auriaco juſtas vires eſſe, quas potentia Hiſpanicæ opponeret.* & pervicit hæc ſententia, placuitque; *ut ad Toletanum aliqui legarentur, qui deliberando quatuor quinque dies peterent: interim rerum ſuarum ſtatum Auriaco exponendum curarent.* Legati ergo Chriſtophorus Scagius, vir primariæ nobilitatis; Theodorus Friſius, conſularis; & Adrianus Aſſendelfius, urbis ſyndicus: qui clam profecti. id ubi Ripperdæ præfecto gnarum, eo ipſo die à meridie in hortum ſagittariorum cives convocat; quibus adfuere Lancelotus Brederodius, Adrianus Ianſenius, prætor urbis; Gerardus Stuferius; aliiq; civium ductores. Tum, manu imperato ſilentio, omnes compellare; *adveniſſe Amſtelodamum Fridericum Toletanum, obſidionemque agitare. ac literas ad magiſtratum dediſſe, quibus ſi illico ſeſe dederent, veniæ ſpem ſupereſſe nuntiaret. atq; illum quidem, etſi juratum, nihil quicquam ſe, ac* VII *primis ductoribus, ipſiſq; omnibus inconſultis tentaturum, Theodorum Friſium, alioſque, clam legaſſe, qui de urbis deditione agitarent, ac veniam ſupplices impetrarent. quæ quidem qualis futura ipſis, facile ſane conſiderarent, ſi Machliniam ſibi proponerent, aut Zutphaniam, vel vicinum deniq; Nardenum, adhuc fumans; perque triſtes viduarum, ac pupillorum, ejulatus cœlo Deum ultorem invocans. Hortari igitur, ne ſe decipi paterentur. nihil aliud agere hoſtem; quàm, quorum virtutem armis vinci poſſe deſperaret, ho-*

CIↃ IↃ LXXII. *rum antiquam ſimplicitatem ut compoſitis verbis falleret. adhæc memores ſacramenti eſſe vellent, quo Auriaco pridem dixerant. id migrare uti ſemper inhoneſtum: ita ſæpe pernicioſum. ſe pro ipſis, publicaque libertate, guttam ſanguinis vel ſupremam impenſuram. itaq; illud ſuum ſtudium, ſeque ipſos, ne desererent.* poſt quæ verba à pleriſq; alta voce acclamatum; *extrema omnia pati malle, quàm perfidi hoſtis incertæ clementiæ ſe permittere.* Ita virtute oppidanorum excitata, Auriaco per literas præſentem rerum ſtatum indicat. dein à Mullero petita auxilia; qui pridie Non. è ſua legione cohortes IV Iacobi Steinbachii, Chriſtophori Vaderi, Lamberti Wirtembergenſis, & Martini Pruſii, in urbem mittit: cum VI reliquis Leidam profectus. Hoc præſidio cōfirmati oppidani, quicquid urbi defendendæ neceſſarium, apparare. quod ubi Amſtelodamenſibus cognitū, deſerta hac occaſione caſtra, & Sanredamum, recuperant. tum apertū majus templum, & amotę divorum imagines, religionemque reformatam amplecti cœperunt. Ipſis Nonis Chriſtophorus Scagius, Adrianuſq; Aſſendelfius, è legatione rediere. Theodorus Friſius, ſive reſponſum à collegis exſpectaturus, ſive futurorū metu, apud Toletanum manſit. ac reduces quidem comprehenſos Ripperdę juſſu, Gulielmus Bardeſius, aliique, Leidam primum, inde Delphos ad Auriacum abducunt. & Leidæ Scagius, negligentiore cuſtodia habitus, facile evadere potuiſſet; ſed vir animi innoxius, quiq; negotium, à ſenatu demandatum, non ſe detrectare debuiſſe exiſtimabat, eoq; ſecutus, effugere noluit. verum Auriaco aliter viſum; qui id clanculum, & Ripperda primiſq; VII ductoribus ignaris, ac præter jusjurandum factū, vehementer indignari. moxque Aſſendelfius IX Kal. Ianuarias gladio percuſſus, ſpiculoq; impactum caput per horas duas populo ſpectare datum. Scagius, uti ferebatur, per tormenta expreſſam animā in carcere reddidit. Auriacum, Ordineſque, res Harlemenſium ſollicitos habere. quippe urbem, qua non alia tota Hollandia magis contra vim invalida, ſuſtinendis Albani copiis, niſi cum ingenti præſidio, imparem norant; & à magni præſidii onere alienos oppidanorum animos fore metuebant. ergo per literas exhortantur, *fortiter hoſti ſe opponerent, ac jurisjurandi meminiſſent, quo cū ſociis urbibus pridem ſe Dordraci obſtrinxiſſent: ipſos viciſſim auxilia omnia, &, quod liberandis opus, curaturos. tum impenſa quicquid ex illo tempore feciſſent, aut facturi porro eſſent, id omne ex ærario publico reddituros.* Poſtridie Nonas Sparawoudam hoſtis venit. Non longe ab urbe, ad Yæ oſtium, ubi Sparnus ſeſe eripit, pagus jacet, inde Sparnodamum dictus; quod aggere objecto, & emiſſariis, obruituram alias aquam depreſſioribus campis arceat. is locus adeo opportunus, ut, niſi eo expugnato, vix urbem obſidere poſſent. quamobrem arduo opere munierant; &, quia præſidium minus firmum, Martinum Pruſium cum CCC propere imponunt. Deinde alios quoq; mittunt, qui, ut obſidio difficilior hoſti eſſet, perfoſſo aggere, aquam in campos circumjectos intromitterent. ſed eum, non ſatis perforatum, Hiſpani ſtatim repararunt. VI Eid. venit legatus ab Auriaco Philippus Marnixius Aldegondius; qui poſtridie magiſtratū mutare aggreſſus eſt, primo teſtatus, *non ſe quicquam contra privilegia niti; atq; hoc tantum propoſitum eſſe, ut præſenti reip. neceſſitati occurreret.* Idcirco datis in cuſtodiā, qui, implorandæ veniæ auctores, ad Toletanum mittendum cenſuerant, magiſtratum urbis ordinat. Quæ nox ſecuta eſt, ea tam rigidum gelu fuit, ut conſtrictæ aquæ omnes graviſſima etiam pondera ferrēt. itaq; Hiſpani, occaſionem optimam nacti, tentatum pluries Sparnodamum, anni hieme cœloq; adjuti, iterum animoſe oppugnant. Fecerat glacies, ut invadere undiq; poſſent; quę res præſidium, ubiq; occupatum, tanto magis fatigabat. Videbant eminus oppidani, & laborantibus graviter ſociis cohortes duas ſubmittebant. ſed priuſquam ſubvenire illæ poſſent, jam munitionem hoſtis ceperat. In eo certamine Martinus Pruſius, vir belli egregius, fortiter occubuit; & cū eo milites plurimi. multos quoq; fugientes aut inſequens hoſtis, aut hians alibi glacies, intercepit. cæteri Beverwicum, aut Aſſendelfium, aliove evaſere. auxilia ſubmiſſa, in urbē illæſa receſſere. ex Hiſpanis, quando acriter præſidiarii repugnarent, cæſi non pauci. Rodericus Sapata, cujus ductu captus locus, ſiniſtrum brachium ictu tormenti amiſit. III Eid. urbem Hiſpani circumſedere: & à Didaco Carvaiali cum IↃ ſclopetariis valetudinarium, Lazaro ſacrum, occupatū eſt. tū deditio poſtulata, ſed oppidani, dubia Hiſpanorū fide, conſenſu unanimi obſtinati, *potius propugnādo pro aris, ſociſque, glorioſe cadere, quam in turpē lanienam pecudū inſtar ſeſe in-*

CIↃ IↃ LXXII.

CIƆ IƆ LXXII. *ſeſe dedere.* Ergo propius copias movet, ac caſtra diſponit, tutiore per nebulā opere. Erant in exercitu toto ſigna peditum LXXV. Hiſpanorum XXXVIII, Belgarum XXII, Germanorum XVI, quæ ductore Eberſteinio Hemſtedam, ac ſilvam, tenebant. Toletanus Cliviam arcem occupaverat. equites Teutonici tantum CC, & ſclopetarii alii totidem. evocatæ inſuper alæ Ioannis Pacieci,& Antonii Toletani; quæ Alcmarienſem viam,ac proximum littus, inſiderent. Ad capti Sparnodami nuntium Leida egreſſus Lumæus,copias aliquot in urbem ducere, ac ſilvam occupare voluit; ignarus hoſtem prævertiſſe. qui adventu ejus cognito, peditum aliquot III CIƆ, equites IƆ C obviam mittere. iique incantum derepente adorti, in fugam vertunt, & IƆC amplius cedunt. Munitis caſtris, tormenta adducta XIV,quæ qua parte diſponi deberent, & ubi pulſanda urbis mœnia, aliquamdiu conſultatum. ac peritioribus viſum, *ab ea parte qua ſilva adjacet, uti decuſſatim fieret; quia & murus ibi infirmior, & facilior multo aſcenſus. ſed incommodum, quod & transferri tormenta, & mutari hoſpitia deberent. nec ſub dio, aut tentoriis, tam aſpera hieme, militem haberi poſſe.* Vtile conſilium Toletanus non tam rei difficultate, quàm contemptu hoſtium, omiſit. quippe ſic exiſtimabat, homines militiæ rudes per mollitiem impares fore obſidioni, & labori militari: præſidium vero, aliorum exemplo, ſimul tormenta admoviſſet, dilapſurum. ſed vir Hiſpanus, qui gentem ſuam nimis æſtimaret, perque tot victorias ferox, quam non recte de virtute Batavorum judicaret, eventus docuit; cum obſidio,quam dierum non multorum fore arbitratus erat,in VIII menſem protracta eſt. Igitur, nulla ducta foſſa, XIV tormentis ad S. Crucis portam, & munitionem obverſam, verberare mœnia incipit. totoque triduo continuari ictus CIƆ IƆ XV. Deinde edita ruina,ſedulo eam oppidani, repletis lana ſaccis, lectis, lignis, ſaxiſque aggeſtis reparare. Ante omnes operæ egregius conſul Vlietius, qui cum famulo laborare ipſe maxime. & civibus ſuis animum addere. Poſt concuſſa triduo mœnia impetum in illa facere placuit; &, quamvis diſſuadente Romero, nec pilis

ferreis, neque pulvere tormentario ſat inſtructi, XIII Kal. Iannarias Hiſpani, ac Belgæ, ducente Franciſco Varga,bis animoſe irruentes,egregia oppidanorum virtute repelluntur. CIƆ IƆ LXXII. Bartholemæus Campocaſſius pontem artificioſum ſtruxerat, per quem in murum eniſi plures, cum Steinbachio depugnabant, interq; eos Alfonſus Galeacius. ex obſeſſoribus cæſi plurimi foſſam urbis, & pomeria proxima, implebant. & diſperſa paſſim arma, caſſides, gladii, ſclopeta, ſariſſæ, magnam partem in oppidanorum poteſtatem pervenere. interfectus Lucas Soinagus, cum ſignifero Andrea Brotio. Romerus, Varga, Lama, Tovilla, Benavides, Galeacius, vulnerati. ac Varga quidem in foſſa relictus, vix poſtridie educi potuit. ex obſeſſis vix duodecim cecidere. plures ſaucii. & Steinbachius, etſi in manu accepto vulnere, tamen ſuos excitare; *urgerent prælium, ac viri eſſent: ſe quidem, niſi corde perfoſſo, nunquam ipſos deſerturum.* Hic ſucceſſus, ut proſpera initia plurimum valent, obſeſſis animos incitavit; & Hiſpani per tres proximas ſeptimanas nullam amplius vim tentarunt: partim ſeſe colligentes, partim vallo, ac cuniculis, intenti. Sub finem menſis Hieronymus Tſerartſius ſclopetarios auxiliares IƆ L introduxit; quos Cognatus, Michaelius, Vimiuſque ducebant. Per hoc tempus legati in Angliam abiere, Ianus Douſa Nordovicus, Gulielmus Niveldius Arensbergicus, aliique: qui reginæ Elizabethæ patriæ ærumnas repræſentarent. *Albanum præter jus omne, faſque, Belgium oppreſſum ire; ideoque arma ſumpſiſſe, ut ſe, uxores, liberoſque, contra vim, libidinemque, tutaretur. ac veniſſe ſupplicatum, uti, ſortem tam iniquam commiſerata, milite afflictos, & ſtipendio, adjuvaret.* Anno proximo turbæ datæ à Lumæo, & Bartholemæo Enteſio; qui annonæ ab eo præfectus, Delphis queri; *militi non ſtipendia ſolvi, neq; annonam procurari.* dein convitium ad querelam etiam addere, Ordineſq; proditores appellare. cujus rei qnia Enteſius cauſa fuiſſe cognoſceretur, ne quod gravius malum accideret, placuit Auriaco, ut Lumæum, Enteſiumque, ad ſe vocarent, & modeſtiam imperarent. idque factum. ſed Enteſius, majore verborum licentia

uſus,

CIↃ IↃ LXXII. uſus, nulla Ordinum reverentia, attineri in urbe juſſus. quod Lumæus ad ſe revocans, vi educere eum voluit. Benigne Auriacus rem compoſitam maluiſſet, præſentis temporis, & futuri, prudens arbiter. At Lumæus rationi conſentaneum nihil velle; nec auctoritatem ſuam, uti par erat, Ordines amittere. ergo Non. Ianuariis mandato publico armati cives manum utriq; injecere. moxque, varia accuſatione Ordinum, in ordinem redactus, dignitate ac munere ſuo, Lumæus amovetur; & mandata ejus omnia edicto publico revocantur. Menſe Majo, poſtquam è cuſtodia emiſſus, aliquid iterum machinari adverſus Ordines exploratum eſt; igitur denuo comprehenſus, in arcem Honingam, Roterodamo vicinam, compingitur. è qua elapſus, Roterodamum ſeſe contulit; remque Ordines diſſimularunt. IX Kal. Sext. de injuria quiritari; *eum ſe nimirum eſſe, qui impenſis ſuis, naves, copiasque, & reliquum belli apparatum, in Hollandiam intuliſſet, qui Brilam etiam occupaſſet; &, poſt Deum, primus libertatis publicæ auctor fuiſſet: cujus exemplo aliæ quoque in Hollandia, & Zelandia, urbes Albano ſeſe ſubtraxiſſent. qua de cauſa etſi gratiæ ei immenſæ deberentur, contra tamen evenire; ac turpiſſima ingratitudine contumeliam, carcerem, infamiam denique, pro tantis beneficiis reddi. nec legitimo tamen judicio crimen ullum pronunciatum.* Hanc querelam, ſcripto etiam conſignatam, propter curiam, in corona frequentiſſima, recitari per tabellionem jubet; inde magiſtratui offert; qui reſpondens, *nihil ad ſe pertinere*, rei geſtæ Auriacum certiorem facit. iſque, ſeditionem veritus, mandat, ut accederent ſtatim, ac ſine armis, & amoto famulitio, in cuſtodiam civibus quibuſdam traderent; verum & hic recuſare; *nam vix credere, tam alieno à ſe animo Auriacum eſſe, qui id mandaret. quando vero non omnino elevare magiſtratus fidem poſſet, ſummo jure indignari. ſatis hactenus contumeliarum fuiſſe. præterito Ianuario, incognita cauſa, munere, quod gerebas, exutum; &, mutato interdum carcere, ceu nullius loci hominem, ac nefarii criminis reum, in cuſtodia indigne habitum: & nunc etiam in urbe agere, quæ imperio ejus pareret: ubi, ſi quis cujuſcunque tandem criminis accuſaret, jure ſecum experiretur.*

quamvis quidem, adempto jam legati munere, ceu Romani Imperii comes, nulli ultra obnoxius CIↃ IↃ LXXII. *eſſet.* At Ordinibus, jure agere neutiquam viſum. non quod necdum ſat nocentem exiſtimarent; ſed quod, tali rerum ſtatu, meritas de eo pœnas ſumere, non conſultum animadverterent. Culpæ variæ ferebantur. inprimis contemptus Ordinum, & verborum magna ſuperbia. nam jactaverat, *eſſe militum* CIↃ CIↃ CIↃ, *& liburnicas* LXXX, *quibus cogere Ordines poſſet.* tum eoſdem, quia iniqua petentem rejecerant, proditores appellaverat. etiam provinciales crudeliſſime divexaverat; ſacerdotes, ſolo ordinis ejus odio, homineſque alios innocentes multos, nulla cauſæ cognitione, morte mulctaverat; inter quos Cornelium Muſium, & Iuſtum Tollium utrunque virtutis, & fidei in patriam, præclariſſimos. adhæc nefaria militum flagitia nulla pœna coërcuerat. Ob hæc talia etſi gravia quæque meritum, Ordines tamen diſcedere impune permiſerunt, interceſſu maxime Auriaci; qui illuſtri viri familię parcendum ratus, ac cuſtodiam diuturnam pro ſupplicio imputandam. Itaq; abiit, & ſuffectus in locum ejus Guilielmus Bronchorſtius Batemburgicus. Dum Lumæus Remp. turbat, intentus in occaſionem Boſſuvius ad Delphenſem conſulem ſcribit, *lætum de Lumao capto accepiſſe; itaque petere etiam atque etiam, uti in fide erga regem perſeveraret; daretqe operam, qui Auriacum comprehenſum ſub certa cuſtodia in caſtra ad Harlemum mitteret. præmium ipſi, adjuturiſque, magnum fore; & delictorum omnium gratiam.* Literas has captivo militi curandas tradit; iſque Batenbnrgico defert. qui apertas, cum legiſſet, recta illico Delphos ad Auriacnm mittit. ille ſtatim hominem vocat, literiſque à Boſſuvio prius lectis; *atqui*, inquit, *non te talem ego, conſul, unquam credidi, qui hoſtem ante patriam poneres.* reſpondenti, *non in ſua manu eſſe, quid Boſſuvius, aut cui ſcriberet. ſibi quidem fidem in ipſum, & remp. ſemper certam. igitur*, ait, *operam dato, ut Boſſuvium per inſidias capiamus.* cnm negaret, conſcientiam id permittere; iterum Auriacus: *nec Iudithbam tamen, ut Holofernem, hoſteſque Dei, perdere poſſet, extremum diſcrimen detrectaſſe.* cumque etiam ſic negaret, domi manere

IↃ IↃ LXXIII. manere captivum jubet. Interim cœptam Harlemi obſidionem urgere hoſtis; cui quo pacto ſuccurrere poſſet, ſerio Auriacus deliberare. utque obſeſſoribus commeatum prohiberet, miſſas Saxenhemum copias caſtra ibi collocare, & Sonoium ab altera parte cum juſta manu inſidere viam jubet: ne quid tamen temere tentet, interdicit. Hiſpani, primo impetu fortiter ab obſeſſis repulſi, cum ſpes dedendæ urbis fefelliſſet, ut operæ pariter ac tempori conſulerent, ſuaſu Campocaſſii architecti foſſam rectam ducere inſtituunt; &, defixis utrinque palis, transverſa tigna ac refertos lana ſaccos, ſuperimponunt; duplici artificii uſu, ut contra tela defenſorum tutam latebram miles haberet; &, ſi opus, pontis inſtar aliquando eſſe poſſet. ex eadem foſſa aliæ duæ producebantur, unde machinæ continuatis ictibus exploſæ. Vallo jam ad urbis uſque foſſam ducto, cum propinqui obſeſſores obſeſſique adeo eſſent, ut rem comminus etiam gererent: propugnaculum, S. Crucis portæ adjectum, de induſtria oppidani deſeruere. Auriacus autem, ut commeatum adjuvaret, primis XV diebus rhedas frumento & pulvere tormentario onuſtas CVII ſubmiſit; tum auxiliaria item ſigna duo, ſub ductoribus Mandareſio, & Caſparo. Vltrajectini Toletano pilas ferreas aliquot CCC, & vaſa tormentarii pulveris XXXVI, via Amſtelodamenſi mittebant; ſed Woerdani præſidiarii intercepta, maximam partem Auriaco miſere. Ringi vero Toletanus, victorem ſe hactenus hic ſuſpendi; Friſioque ſuccenſere, qui deditionem promptam, aut expugnationem facilem, promiſiſſet, itaque ille, iram ejus pertimeſcens, ut periculo ſe ſubduceret, clanculum conſcenſa navi, Hamburgum abiit. VI Eid. oppidani, ut annonæ ſubvenirent, leges frumentarias condunt, pretiumque pani ſuum, & pondus, ponunt; tum & vetant, *ne quis emeret, ſupra quam neceſſe haberet. qui migraret, ei mors ſupplicium eſſet.* Nocte proxima valde obſcura miſſi auxiliares CIↃ CIↃ, cum denſæ nimium tenebræ eſſent, nec viam tenerent, aberrarunt. parſque ad arcem Cliviam venere, pars in propinqua ſabuleta deflexere; plerique ad caſtra retrogreſſi: pauci ad-modum, igne in turri animadverſo, auditoque campanæ ſonitu, ægre in urbem pervenere. tum Scalcovicana porta erumpentes, multos cædunt, vulnerantque, & complures fugientes Sparno merſi. XVII Kal. Febr. caput quoddam, à corpore abſciſſum, in urbem Hiſpani inſolenter jaciunt, cum elogio; *id Philippi Regii eſſe, qui cum CIↃ CIↃ auxiliaribus liberator adveniſſet.* Hoc facinoris alio longe immaniore mox obſeſſi vindicarunt. captivis XII in furcam actis, XI capita, barba pariter capilloque ad mendicorum modum raſis, (quando ita fœderatos per convitium appellabant,) in vas compacta, è propugnaculo in Hiſpanorum caſtra dejiciunt, cum inſcriptione iſta; *quando ob decimam non ſolutam bellum hoc Albanus gereret, ipſoſque oppugnaret, iſtud illi vaſculum ferrent, in quo* X *capita haberet; & pro uſura, ne de mora quereretur, additum undecimum.* Tum de rebus ſuis literas, & obſeſſæ urbis typum, Auriaco mittunt, ac poſtridie advenere cum frumento rhedæ LXV. quas cum auxilio Schramus Brunſvicenſis ducebat. quamobrem inſtauratis animis, facta per Scalcovicanam portam eruptione, Ruſtemburgum, quæ munitio Germanorum, invaſere. & aquatili moletrina occupata, incenſaque, reliquam quoque caſtrorum partem diripuere; cæſis omnibus, aut fugatis. ex obſeſſis ſignifer quidam alteri hoſti ſignum prius de manu extorſit, inde etiam hominem confodit. mox, deſerto propugnaculo, quod ad S. Crucis portam, majorem molem forma ſemilunari excitant, cujus cornua vetere urbis muro hærerent, idque opus, valde arduum, ſummo ſtudio ocius promotum. nam promiſcue adjuvare conſules, ordinumque ductores; cives, milites; viri, fœminæ; ſenes, juvenes; opulenti, egeni. univerſim nemo laborem detrectare; neque ætas, ſexus, dignitas, opere quemquam abſtinere. Inde ex ędilium ordine ablegatur ad Auriacum Adrianus Berckenrodius, qui annonam, reſq; alias, procuraret. additi comites, qui deducerent, equites aliquot, & IↃ C ſclopetarii; qui per viam vicis quibuſdam injecto igne, excubias illic poſitas diſturbarunt. & diverſa parte egreſſi alii in crepidine lacus domos amplius CC exuſſere. in-

cIↃ IↃ LXXIII. de in urbem pluribus diebus ad menſem extremum CCIX circiter rhedæ commeatum intulere; quibus additæ cohortes IV Simandi, Balfurii, Margotini, & Verdurii. Magiſtratus urbanus veritus, ne per longam anni hiemem annona deficeret, avenam, ſecale, hordeumque, miſcere ſtatuerat; ſed id, indignante populo, intermiſſum. deinde pretium bovillæ carni conſtitutum. mox vicinæ urbes, Delphi, Leida, Gouda, aliæque, egregio humanitatis exemplo, per literas petunt; ſi qui illis ætate, ſexu, aut morbo, ad bellum inutiles eſſent, eos ut ad ſe tranſmitterent, paratos alere, ac curare. Pridie Kal. ductis cuneis, iterum impetum facere viſum eſt. atque ita quidem inſtructa acies. Ferdinandus & Rodericus Toletani, ſinguli cum cohortibus V, ad dextram, lævamque, muri verberati partem invaderent; eoſque cæteræ legionum ſuarum cohortes ſequerentur, ac ſupra foſſam, pontis inſtar conſtratam, tranſirent. Dein Braccamontius, & Romerus, ſuas etiam legiones ducere juſſi. ad S. Ioannis propugnaculum, Caſpar Billius ordinatur. Eberſteinius, cum Germanis, atque Belgis, juxta ſilvam collocatur. peractis precibus, ſignum datum eſt. & Rodericus Toletanus, ac Laurentius Perea, primi irruunt. jamque in propugnaculum evaſerant; cum id, cuneis ſubter ductis, oppidani igne injecto evertere. qua ruina plurimi periere. pari ſucceſſu Billius fuit. eoq; conflictu cecidere Didacus Pereſius, Alfonſus Magius, Laurentius Perea, Stephanus Illavius, militeſque delecti CCC. Rodericus Toletanus graviter vulneratus. ex obſeſſis ſauciatus Lambertus Wirtembergenſis, mox è vulnere diem obiit. Et obſeſſis duplex quidem victoria obtigit. nam eo ipſo pugnæ tempore alia parte CLXX rhedæ in urbem illæſæ pervenere; quas CCC ſclopetarii, equiteſque LXX, deducebant. quæ juxta ſilvam copię Germanorum erant, ad prœlium inſtructæ, oppugnare commeatum; ſed conatus fruſtra fuit. In Brabantia hoc ipſo menſe triſte diluvium Lovanio accidit. Dilia fluvius, auctis aquis alveum egreſſus, ſupra muros urbis excrevit; &, perrupto tandem aggere, ſtragem ſane immenſam edidit. quippe magnum ædium numerum plane evertit: aliæ ad XII ulnas exſtantes aquas difficulter ſuſtinuere. ingens paſſim pavor erat, omneſque in ſumma ædium eniti; muroſque, ac tabulata, perfringere. & ſcalas, naveſque, incondito clamore ſibi poſcere. fœminæ, ac pueri, triſtibus lamentis cuncta implere, ubique tectorum, arborumque, ruentium horrendi fragores audiri. domorum contignationes totæ, capſæ, menſæ, lecti, culcitæ aquis ferri. & imagines templis erutę, ſepulcriſque effuſa mortuorum oſſa. ac periculum ingens erat, ne urbs tota abſorberetur; cum, effracta altera porta, magno cum ſtrepitu ſe exonerat. portenti inſtar res hæc habita, ut & micans exhalatio; quæ, ceu chaſma, in cœlo apparuit. Februario toto nihil ab Hiſpanis fere geſtum ad urbem obſeſſam; &, toties repulſi, non ultra vim tentare ſtatuunt, melius arcta obſidione oppidanos ad deditionem compulſuri. ac pleriſque diſcedendum videbatur. ſed Toletanus, patris monitu, qui famæ intereſſe cenſebat, perſeveravit. Ideo, ut naves urbe arcerent, ad VII moletrinas munito loco Sparnum occupant; & tormenta campeſtria duo, excubiaſque, illic ponunt. oppidanique iterum tunc annonam ordinant, panibuſque è ſecale, & hordeo, pretium minus triente ponunt. dein incendio reſtinguendo ſcalas, hamas, cæteraque inſtrumenta parant; & habere lumen pernox cives jubent. cumque rumor percrebuiſſet, ad cœnobium S. Bernardi, in crepidine lacus poſitum, ab Hiſpanis pontem ſtrui, quo commeatum advehendũ prohiberent; equites ſex & triginta urbe egreſſi, cum ſexcentis ſclopetariis, comperto nullum illic hoſtem eſſe, captivis duobus, ædibuſque aliquot incenſis, receſſere. mox, in cuneos injecto igne graviter valde obſeſſores affecere; ipſi autem commeatum centum tredecimque rhedis accepere. Nec multo poſt, ubi gelu remitteret, ſolutis aquis, præmiſſa pridie navi ſingulari, XL duplicarii cIↃ cIↃ CCXL frumenti modios deduxere. iterumq; navis una è majoribus, & minores viginti octo, annonam aliam advexere; deducente Chriſtophoro Gunthero, cum militibus duplicariis CCCC. tum Dordracũ tormenta VII; alia XII, pilaſque, & pulverem, Leida ſubmiſit. XII Kal. Mart. triremem, pedes

CIↃ IↃ LXXIII. des LXXXIV longam, oppidani in lacum ſubjectum produxere; cum de ſucceſſu obſeſſores deſperarent. ſed contra ab Albano ſubmiſſa legio Polvillerii, & è Sicula cohortes IV, quas Toribius Zimbro ducebat. Mondragonius totidem è ſua mittere juſſus. adhæc Boſſuvio datum negotium, ut, inſtructis bello navibus, quaſcunque comparare poſſet, lacum invaderet, ejuſque uſum obſeſſis eriperet. cumque perfodere alibi aggerem tentaſſet, fortiter obſeſſi repulere. IV Kal. acriter pugnatum. quippe miſſæ ab Amſtelodamenſibus XIV naves, in lacum venerant: quod ubi eminus conſpexit Gerardus Iunius, majoris triremis præfectus, nimis temerè ſolus oppugnare auſus, tandemque victus, ac cum paucis, vulnere accepto, ſcaphæ ope vix elapſus, triremem ſuam in hoſtium poteſtate reliquit. Id ubi cæteris ducibus gnarum, ſummo impetu univerſi, ac potiſſimum, qui minori triremi præerat, Iacobus Antonius, in hoſtem feruntur. & captivam duas horas navem, victoribus victis, fortiter recuperant. inſuper aliam, dum fugientes inſequuntur, ipſis eripiunt. eoque prœlio cæſi plurimi, pauci tantum aliquot capti; in iis vir nobilis, domo Lovanienſis, Raveſcotus. victores Fucam conceſſere; aggeremque, aperiri ab hoſte cœptum, obſtruxere. Rigida valde hæc hiems fuit, & ab ea obſeſſoribus multum incommodi: quos & aëris inclementia, & labores continuati, fatigare. at hæc talia Toletanum nil movere: non diſcedere, niſi capta urbe, certum. & vir animi elatioris, hactenus victor, indignari multo magis; urbem invalidam, quam uno octiduo expugnaturum ſe jactaverat, jam tres menſes reſtitiſſe. ideo rem etiam navibus, quod jam dixi, gerere inſtituit: & Auriacus contra niti; ac Sonoio dare negotium, quando incertus belli exitus, ſine mora Alcmariam muniret: in quam hoſtis, ſi Harlemum caperetur, ducturus copias videbatur. tum inſtruere naves jubet, quibus commeatum arceret. ipſique obſeſſi triremes binas emiſere. & Sonoius exiſtimabat, perfoſſo aggere, qua Ya amnis per emiſſaria interjecta in lacum illabitur, munimentum aliquod ab Auriaco excitatum iri, ad urbem liberandam multum momenti habiturum. ſed id factu impoſſibile, eventus docuit. Sonoius caſtra Egmundę habebat, & vicinis aliquot pagis; ſed ſuorum immenſam licentiam vix compeſcere ſatis poterat. unde ipſi, & ductoribus quoque cæteris, mandare Auriacus, ne diſciplinam militarem profligari paterentur. Inter omnes Michaël Crocus ferocia alios antecellere. quem, ſæpe monitum, cum præter verba nil præſtaret, & Scagenſem curionem occidiſſet, accuſantibus cohortalibus, & ductorem ultra indignantibus, comprehendere ocius jubet; inde capitis ſupplicio afficit. Per hoc tempus perteſus moræ, & impenſæ, Albanus, quando vi res non procederet, aliam viam tentare ſtatuit, an blanditiis urbes quaſdam ad obſequium reducere poſſet. Igitur ad S.P.Q. Amſtelodamenſem literas mittit, *clementiſſimum regem eſſe, quem calumnia impudenti perduelles traduxiſſent; idque perſuaſas urbes plurimas, fidei ſe ejus ſubdidiſſe. contrarium tamen ſatis clare apparuiſſe in proximo agro Vltrajectino, tum Friſia, Gelria, & Tranſiſelania; quæ benignitatem expertæ. idem illis, ſi exemplum ſequi vellent; certo promittere. falli autem, ſi eas ſibi vires putarent, quibus regi, omnium principum potentiſſimo, reſiſtere poſſent. ac peſſime ſibi conſultum ire, ſi, injuriæ pertinaces, ultima exſpectare vellent.* Harum literarum exempla ad vicinas urbes tranſmiſſa; iiſque publico ſcripti reſponſum. *nunquā male de rege ſenſiſſe; ideoque nec vim legibus, privilegiiſque factam imputaſſe. immo contra exiſtimaſſe, optimum principem, juriſque & æqui obſervantiſſimum, nunquam permiſſurum fuiſſe, multo minus imperaturum, uti homines peregrini Belgii ſui felicitatem conculcarent; cujus populum, ſupra cæteros ſubjectos, fidum eſſe exploraſſet; maxime nupero bello Gallico, quod quadringenties centum millibus florenorum adjuviſſet. idcirco credere, regis nomen falſo ab Albano prætendi. nec verum eſſe, per calumniam eum peti. quippe in urbibus univerſis, quæ deſciverint, neminem ſane reperiri, quin pro dignitate ejus defendenda facultates omnes ſuas, ac vitam denique, impendere ſit paratus. tantum hoc propoſitum fuiſſe, ut Albani, & Hiſpanorum, crudelitati ſe opponerent. idque ad extremam uſque ſanguinis guttam facere certos.* tum exempla multa allegant, quæ deterreant. *quod vero certiſſimo promittere videri velit, lu-*

CIↃ IↃ LXXIII. *dum eſſe, & fraudem meram. neque ipſos adeo fatuos, ut fidem omnino ullam habeant. potentiam regis quod proponeret, eam longe maximam ſcire, nec ſe profecto pares putare: at nec illum tam iniquum, ut clientes, ſubditoſque, obſequii devotos, perditum ire adeo inclementer velit.* porro cives exhortantur, *ne remp. ſuam deſerant, immo contra annitantur, ut acceptam à majoribus libertatem poſteris tradant.* Dum hæc ad Harlemum geruntur, ſæpius in Zelandia pugnatum; genſque ad patriæ libertatem aſſerendam animoſa, navalibus prœliis multa fortiter cum felici exitu auſa eſt. Quadam nocte Antverpiam devecti, naves aliquot ad crepidinem fluminis alligatas, catenis diruptis, abduxere. dein Middelburgum, & Rammekenum, obſedere. cumque Albanus liberandis Sanchium Avilam claſſem adornare juſſiſſet, & is, imperata exequens, cum LVI navibus deſinente Februario oram ſolviſſet, adventantem ingenti prœlio fuderunt. eaque pugna naves minores fere omnes periere; quæ majores, ægre Antverpiam refugere. Tam inſignis victoriæ nuntium, datis VII Kal. Mart. literis, Auriacus Hollandiæ urbibus mittit, gratum omnibus, & Harlemenſibus opportunum; qui erectiores animis, ineunte menſe Martio, rem tormentis agere ſtatuunt. Ante urbem obſeſſores magnam molem excitaverant, valde ſane obſeſſis infeſtam; ſed Ioannes Cuningamus Scotus, Balfurii legatus, crebris ictibus die non toto univerſam disjecit. XI Kal. Apriles inſtar CIↃ CIↃ CIↃ frumenti modii navigio in urbem importati. ac triduo poſt è præſidiariis erupere IↃ CCC, & cum iis, egregii adfectus cives aliquot; qui, hoſtem pluribus locis adorti, magnam ſtragem ediderunt, cæſis amplius IↃ CCC, & tentoriis incenſis plus CCC, abducta inſuper ingens præda; tormenta bellica minora VII, pulveriſque copia magna. ſigna IX, equi XXX, cæteri pecoris magnus numerus. veſtes plurimæ; & argentea, atque aurea, ſupellex. item arma omnis generis, multis ſuffectura. inter cæſos Carvaialis, & Creſſonerius, rei tormentariæ præpoſitus, cui ſucceſſit Valentinus Pardæus Mota. vulneratus Franciſcus Toletanus. ex oppidanis tantum VIII deſiderati; in his Derdenius, ordinum ductor, manu CIↃ IↃ LXXIII.
ſtrenuus: ac biduo poſt legatus Lanceloti Brederodii, Theodorus Braſſemannus. Cum vero jam, ſoluta glacie, ad vicinas urbes exitus reditusq; multo difficilior eſſet, Mutinenſium olim exemplo, columbis uti incœpere; quæ exportatæ, cum literis ſubter alas affixis, revolarent. Vt autem obſeſſis, ita quoque obſeſſoribus gravis obſidio; & diſcedere caſtris certe voluiſſent. verum Albanus urgere graviter, filiumque Toletanum magis etiam confirmare, miſſo Chevereauxio cum ſua legione; adhæc promittere aliam Lopeſii Figueroæ, & XXV ſigna Hiſpanorum. id enim regem ducatus Mediolanenſis præſidi, Ludovico Requeſenſio, imperaſſe. nec multo poſt Lopeſius Acuna venit, cum legionis Longobardicæ ſignis XII, & aliis XIII Figueroæ. tum etiam Bernardinus Mendoſa adfuit, ab Albano miſſus, qui ejus juſſu in plena militum corona Toletanum ad cœptam ſemel obſidionem forti animo exequendam concitaret. *nam ſi deſereret, ipſum ſe, quantumvis ægrum, mox in caſtris adfuturum. &, ſi valetudo vetaret, uxorem ſuam, ejus matrem, ex Hiſpania evocaturum; potius quam expugnandæ urbis gloriam amitteret. igitur, virtutis memor, patrem cogitaret, & tot trophæa, quæ ne per ignaviam nunc corruptum iret.* Exin crebræ eruptiones, & everſi cunei plurimi, cum multa obſidentium ſtrage. ac ſic occiſi Ioannes Verga, primus centurio legionis Neapolitanæ, Sanchius Lodonius Braccamontianæ, Stephanus Quixada, & Bartholemæus Campocaſſius, ingenii clarus, & caſtrorum muniendorum inſignis. vulnerati Goignius, Noircarmius, & Ioannes Ayala. IV Kal. ab Amſtelodamenſibus inſtructæ naves XLIV lacum occupant, perfoſſo aggere, ubi in eum Ya influit. præterea ad Fucam, ut ſtatio illis tuta eſſet, locum muniunt, ac Guletæ nomen faciunt. quamobrem obſeſſi, ut viam aliquam vi aperirent, triremem tertiam, ducibus Binchorſtio & Maureginaldo, Cagam mittunt. unde poſtea V Eid. Apriles Auriaci naves centum numero Fucam venere. cumque duodecim oppidani emiſiſſent, adverſo conatu, ægre milite reducto, eas hoſtibus permiſere. Nec magis tamen conſternati quartam

tam mox triremem inſtruunt, CVIII pedes longam, eamque ad diem XVII Kal. Majas produxere. Interim Auriaci claſſis Hemſtedam venit, ubi cum militem exponendum oppidani rati eſſent, miſere, qui ſuppetias ferrent, IↃ CCCL. ſed, hoſte fortiter repellente, cum accedere propius non liceret, receſſere. quo certamine Steinbachius, ac Vaderus, a ſuis vulnerati. nec multo poſt alio loco CIↃ CIↃ expoſiti; ſed cum tardius oppidani erupiſſent, re infecta iterum diſceſſum eſt. ſed hoc egregio Balfurii facinore mox penſatum. is noctu egreſſus cum Scotis ſuis, civiumque nonnullis, camiſiis ſupra arma indutis, Ruſtemburgum expugnat, victorque ſigna captiva IV in urbem refert. & poſtridie anniſi locum recipere Hiſpani, majore etiam ſuorum ſtrage repelluntur. nec ſucceſſu meliore iterum biduo poſt conantur. Extremo menſe, cum cuneus incenſus obſeſſores aliquot ſuſtuliſſet, exploſis viciſſim tormentis, interfecti Hadrianus Ianſenius, ordinum ductor, & Chriſtophorus Scagius. ac poſtridie, facta eruptione, ſtipatorum Auriaci ductor, Margotinus. Per hoc tempus nummos argenteos obſeſſi cudunt, & inſignia urbis ſuæ, gladium binis utrinque ſtellis interſtinctũ, in antica parte exprimunt; in poſtica ſymbolum ſuum, VINCIT VIM VIRTVS. In pervigilio Pentecoſtes rurſum obſeſſores caput, à corpore ſeparatum, trans mœnia jaciunt, & inſcribunt; *Antonii Olivarii eſſe, qui ad Montes invadendos Ludovicum Naſſovium ſollicitaſſet.* is ab Amſtelodamenſibus interceptus, dum aggerem, qui Nardenum ducit, ne ſubvehi inde commeatus poſſet, perfodere cum delectis aliquot moliretur. & pretium necis ab Albano poſitum fuerat, idque Toletanus ſolvit. Iam anguſta annona erat, intercluſo commeatu. igitur oſtiatim inquirunt, quid quiſque domi occultaret. deinde vero etiam ordinant, ac diëtim viris quidem libram panis; fœminis, pueriſque, ſelibram decernunt: ſcortilla, ac lixas, placentas è buna edere jubent; quibus reliquam quoque famem alii ſaturarent. dein cereviſię pretium ponunt, & floreno meliorem coqui vetant. Nec propterea tamen illis animus fatiſcere, donec poſtea Auriaci claſſis profligata, captæque naves XXI. hinc accedere, quod in Anglia pax firmata inter CIↃ IↃ LXXIII.
Philippum & Elizabetham, ſpem auxilii in ea inſula impetrandi perturbaret. Tum in Fucam verſa arma; quam egregie diu defenſam, ter repulſis obſeſſoribus, cum deficeret commeatus, tormentariuſque pulvis, nec ſuppetiarum ſpes reſtaret, ægre tandem dediderunt. Auriacum valde res angebat, & cura aſſidua de ſolvenda obſidione. Hanc ob rem Ioannem Cluſium ad Sonoium cum literis mittit, omnemque operam navare jubet. atque is, ut in remp. erat egregius, parere promptus, cum copiis aliquot, & foſſoribus, Diemenum aggerem, qui Amſtelodamum & Mudam interjacet, improviſus hoſti occupat; & convulſo emiſſario, magnaque utrinque ducta foſſa, milites IↃ CCC imponit. tum foſſores multos addit, qui locum opere feſtinato communirent. Deinde, relictis in præſidium triremibus V, & navibus aliis, protinus Edamum abit; auxilia juſta, foſſoreſque, & commeatum, curaturus. ac dum id agit, Amſtelodamenſes, qui rei nuntium jam acceperant, gnari, quantum in eo loco momentum eſſet, & impeditum obſeſſoribus commeatum deinceps fore; cum XXII navibus hoſtem aggreſſi, triremes duas, naveſque alias quatuor capiunt; reliquis fuga vix elapſis, ac ſub aggere ſe tuentibus, & tormentis auxiliarium. quamvis illi graviter quoque oppugnati; dum via Amſtelodamenſi ſigna tria, Mudenſi unum, à fronte & tergo fortiter incumbunt, ac latus utrunque naves invadunt. Sed his Sonoius, graviter eos laborare gnarus, mox cum XL navibus ſuppetias tulit. & initio victor, in fugam Amſtelodamenſes egit. at, cum ſubmiſſæ naves majores pugnam inſtaurarent, fractis animis, continere ſuos non potuit, quin victoriam ſatis certam hoſti traderent. ipſe ſolus inter confertos fortiter faciens, ac deſertus, vix evaſit. & indignatus, turpiter ſuos fortunam faventem deſtituiſſe, ut infamiam repararet, collectis ocius amplius LXXX navibus, ſubvenire obſeſſis cupiebat. jamque in itinere erat, cum deſertum a ſuis aggerem nuntiatur. inde, ut conſilia cujuſque ab eventu fere perperam æſtimantur, petitus gravi calumnia, ceu parum prudenter, aliiſque inconſultis, rem geſſiſſet. & juvare profu-

CIϽ IϽ LXXIII. gus miles; qui querela publica pro ſe uſus, ſuæ ignaviæ culpam ducis prætexebat. quamobrem ille rem univerſam Auriaco indicat; idem Cluſio faciente, quem conſilii conſcium habebat. nec officio Bardeſius defuit. ac petere Sonoius, *mitteret Philippum Marnixium Aldegondium, aut aliquem ejus notæ virũ, qui inquireret.* Huic vero minus gratum, iſto quidem tempore, diſſidium; qno remp. per ſe imbecillam ſatis, concordia firmare opus. & injuriam Sonoio factam, meritorum hactenus præclaro, perdolebat. Igitur ſcriptis ad eum literis, *bene deinceps ſperare* jubet; *gnarum ſibi, quo affectu remp. amplexus eſſet, ac libertatem ejus juviſſet. idcirco, tam manifeſto diſcrimine, pro egregio affectu ſuo, privatam offenſam illi condonaret; nec tam alieno tempore laborantem deſertum iret. quod ſi aliqui per invidiam male injuriis, innocenti culpam imponerent; ſibi tamen plus cordis eſſe, nec judiciis aliorum temere ferri.* Iſtis verbis confirmatior paullum Sonoius; ſed non odium tamen ejus, aut invidia, intermittere. ac vulgatum etiam falſo, vincula ei injecta fuiſſe. hac de cauſa Carolus Boiſotus miſſus, qui de tota re cognoſceret; ac compoſita ſimultate, in commune conſultaret. iſque mox de expeditione, in Diemenum aggerem facta, anxie inquirere; & conſilia, clam Sonoio, de rep. habere. tum invito quoque eo captivum dimittere, quem Edami in cuſtodia attinere ipſe juſſerat. quod cum multo magis offenderet, ac omnino exiſtimaret, Boiſotum, dignitatis æmulum, hoc unum agere, ut, populi benivolentia adjutus, præfectura ipſum everteret; denuo apud Auriacum queritur: *indignum meritis præmium reddi, & ad omnes exemplum pertinere, quibus muneris deſerendi juſta cauſa præberetur, metuentibus, ne calumnia ſimili olim obrui, pro gratia offenſam, pro præmio ignominiam referrent.* Dein Aldegondium, & quos æquiores putaret, per literas orat; *darent operam, ne quid homini innocenti fama ſua, qua nil carius haberet, læderetur. paratum plane Auriaco obſequi; & provincia, ſi publice expediat, etiam diſcedere; quam non, niſi reip. cauſa, ſuſcepiſſet. quamvis quidem alium ſibi in eam dignitatem ſubſtitui, quam labore ſuo maximo, & periculo, peperiſſet, longe iniquiſſimum foret. quicquid tamen hujus futurum, id Auriaco totum permittere; in cujus prudentia, & æquitate, acquieſceret.* CIϽ IϽ LXXIII. Sed Auriacus, qui turbari illic nollet, aut occaſionem aliquam hoſti dari, opprimenda initia ratus, Petrum Ryckium illuc miſit; qui, quod facto opus eſſet, exploraret; ac Sonoium admoneret, *publicæ ſecuritatis, & quietis ſuæ cauſſa, ut præfecturam invidioſam abdicaret; ac eum Veria, quam permittere ipſi vellet, commutaret.* cui Sonoius; *non ſe dignitatis avidum; ac ponere pridem eam voluiſſe; niſi affectus in Auriacum, remque publicam, retinuiſſet. hujus rei ipſum ſibi teſtem eſſe, qui pluries dimitti orantem continuare munus juſſiſſet. nunc autem ut illud fateret, cum non levi famæ ſuæ detrimento, nunquam imperaturum putaſſe. & vero, ſi ſic diſcedat, quam Veriæ dignitatem fore? id judicare in proclivi. quamobrem rogare ipſum, nuntiaret rerum ſtatum, & intercederet, ut exiſtimationis ſuæ rationem habere velit. quod ſi præfectura cedere porro juberet, paratum obſequi, ſed deinceps aliam nullam admiſſurum. idque animi honeſti, fideique, apud æquos rerum arbitros, clarum ſatis indicium fore.* Ita Ryckius diſcedens, rem Auriaco omnem exponit; iſque redire eum jubet, & Sonoio poteſtatem prorogare: tum collegas tres adjungere, qui cum urbium Hollandiæ borealis delegatis remp. adminiſtrandam juvarent. Carolo Boiſoto ſeorſim munus ordinatum. etſi nec ſic tranquilla omnia; cum maneret inter utrumque æmulatio, quam diverſus populi affectus excitabat. Iam autem indies magis premi obſeſſi; & Auriacum, Ordineſque, liberandæ urbis cura angebat. ac maturandum ſane erat, oppidanis extrema quæque patientibus. ſed tam arcta obſidio erat, ut vix ſperare quicquam liceret. & caſtra hoſtis valide contra vim munierat. intus magna rerum omnium penuria erat; &, quæ illam ſequitur, fames. ac, frumento deficiente, cibus eſſe equorum vaccarumque pelles, carnes felinæ, éque cannabis ſemine panes. his deliciis vitam miſeri tolerare. Igitur unum hoc reſtabat, obſidere obſeſſores, ac commeatum intercludere. hanc in rem Diemenus agger cum momenti multum haberet, Sonoium jubet iterum eum occupare, ac communire. dein parte ab alia Batenburgicum quo-

que

CIϽ IϽ LXXIII.

que mittit, qui cum juſtis copiis Oudekercam, pagum in via Vltrajectina, ad primum Amſtelodamo lapidem, ſtatim invaderet, ac commeatum prohiberet. iſque poſt levia aliquot prœlia partem unam occupatam propere munit. ſed cum templum, & cœmeterium, Franciſcus Valdeſius præcepiſſet, locumque ante muniiſſet, irritus hic conatus fuit. & delecti item quingenti Schonhovia miſſi, quos cohortes peditum quinque, navibus vectæ, ſequebantur; in quibus etiam commeatus, & tormenta. hi cum Breukelam veniſſent, in Vectæ ripa poſitum pagum, munire ocius locum incipiunt, arcique oppoſitæ Gunterſteiniæ delectos quadraginta imponunt. ſed conatum anrevertit Ioannes Baptiſta Taxis, qui tum Vltrajecti forte frumentariam rem curabat. is enim, ſimul nuntius venit, ut invalida adhuc initia perturbaret, aſſumpta Maximiliani Melodunii equitum ala, & duobus peditum ſignis, arciſque aliquot præſidiariis, quos Ioannes Deça addebat, è veſtigio illuc profectus, nullo negotio hoſtem fudit, opera inchoata deſtruxit, liberamque commeatui ſubvehendo viam fecit. hinc tentata in propinquo munitione juxta novum emiſſarium, media inter Vltrajectum & Amſtelodamum via, orta ſeditio militaris, quamvis ſtatim mox compoſita, hoc conſilium impedivit. Sonoius vero, ut juſſus erat, poſtridie Kal. Iunias media nocte, paucis ſuorum deſideratis, aggerem Diemenum iterum invaſit; & occupatum, ac caſtellis VI munitum, uſque ad deditionem urbis tenuit. ſed quia ſubmiſſæ ab Amſtelodamenſibus triremes quinque, magnuſque aliarum navium numerus, ſuorum ignavia, lacum tamen proximum tenebant, inutilis quoque tam arduus hic conatus fuit. Interim obſeſſis allatæ per columbas literas ſæpe animos, jam paullatim labaſcentes, confirmarunt; dum & liberationem, & conſtantiæ quoque præmia, pollicentur. ac promiſſis recreati, interdum mora deſperabant, inter ſpem metumque medii. cuncta quidem Auriacus tentare, ac mentem animi in quamcunque rem intendere; ſed conſilio, quam eventu, meliore. & jam paſſim provinciales quoque ipſi commiſerari; plurimique, ut obſeſſis ſubvenirent, ultro ſeſe offerebant: nullo ſtipendio, ſed in cives, patriamque ſolo affectu. Ab oppidanis nihilo ſegnius, factis ſæpe excurſionibus, dimicatum; ſæpe etiam cunei incenſi multos ſubverrere. acciditque aliquando, uti Vemius, Cognatuſque, in diſcrimen ſane extremum adducerentur; nam ruina involuti, ac pene obruti, vix ſuis adjutantibus, terramque injectam deducentibus, evaſere. Per hoc tempus obſeſſores novum machinæ genus ſtruunt. ligneum caſtellum ſtatuunt, malis quatuor ſubnixum; quod rudentibus attractis elevatum, ſupra mœnia militem attolleret, commode inde cum obſeſſis pugnaturum. id dum parant, Marcus Toletanus, parum caute murum inſpectans, ſclopeti ictu interficitur. inde III Non. Iun. Petrus Velaſcus cum CCC aliquot imponitur. ſed vix bis ſclopeta exploſerant, cum obſeſſi contrario ictu funes diſſecant. inde nutans ſtatim machina, Hiſpanos oppugnantes evertit. Poſtridie emiſſæ columbæ, quæ mox literas referrent; & in ſumma rerum inopia rurſum ordinata annona, ac, continuato militibus pane, cives buna veſci juſſi. cumque Hiſpani inſultarent; nec panem ipſis, nec cereviſiam, reſtare: ceu abunde omnia eſſent, jentaculum illis extra portam Ziliam miſere. tum duplices etiam nummos cuſere; denis aſſibus, & vicenis, æſtimatos. dein, cum populus quereretur, literarum, quas columbæ in urbem afferrent, argumenta occultari; ut animos, vana ſpe lactatos, in longiores ærumnas differrent: permiſſum illi ut ſex eligeret, qui allatas etiam inſpicerent. XVII Kal. Iulias obſeſſores cuneum incendunt, qua ruina ex obſeſſis XL periere. biduo poſt, deducentibus ſclopetariis, Tſerartſius, & Gotinus, Fucam emiſſi, qui Auriaco ſtatum urbis nutiarent. ac uterque mox reſcribunt, *ne quid animum deſponderent; commigraſſe Leidam Auriacum, uti propior liberationem eorum accuraret.* Eo ipſo tempore vallum novum à Margaritæ, uſque ad Ioannis portam, inſtituitur. V Kal. aliquot IϽC camiſia armis ſuperinducta, Fucam progreſſi, cum auxilium ab Auriaci claſſe expectaſſent, conatu irrito, receſſere. ac poſtridie, allatis literis, excitatiore animo,

cIↄ Iↄ LXXIII mille viri, itidem inſtructi, denuo urbe exiere. ſed nec tunc adjuti quicquam, ſpem deinceps amiſere. Inde colloquia inſtituta Kal. Iuliis; & auſpicati Pelecanus, ac Cornelius Mathæus, ductores. cumque prodire præfectus urbis juberetur, ſub horam quintam veſpertinam negotium incœpere, pro Toletano Eberſteinius, cum quatuor aliis; ex oppidanis miſſi conſul Ioannes Vlietius, ductoreſque Steinbachius, Roſonius, & Pelecanus. ſed, re infecta, utrinque diſceſſum. v Non. exerto è turri vexillo nigro, anguſtias ſuas claſſiariis indicarunt. ac poſtridie, tormentis omnibus verberata graviter urbe, ſub veſperam iterum de dedenda colloquuntur, nullo ſucceſſu. Pridie Non. rurſum è turri ſignum nigrum oſtenderunt. & tunc literæ advenere, quæ tentandam ea nocte liberationem ferrent. itaque frequentes etiam egreſſi, ut anxilia adjuvarent, cum diu multumque exſpectaſſent, ſpe dejecti, rediere. tum ad colloquium tertio ventum eſt; rem acturis Eberſteinio, & Boſſuvio, cum IV aliis; quibus oppoſiti ex obſeſſis Vlietius, Steinbachius, Roſonius, Sohæus, Pelecanns, & Cornelius Matthæus. ſed neutiquam melior eventus fuit, cum præſidiarios ſine armis non exituros affirmarent. Ipſis Nonis auxiliares urbem verſus claſſem ducunt; & egreſſi oppidani, ſuppetias ſuas promoturi. quod ubi Hiſpani conſpexere, concitato ad arma milite, impetum eorum revocarunt. VII Eid. vexillum è turri album ſuſpendunt, & ductorem Nicolaum Bernardum emittunt, qui oraret; *in ſequentem Martis diem commeatum ad ſpeculam, in faucibus Sparni poſitam, vulgo Tonnam Batavi dicunt, ut deducerent; nec enim famem tolerare ultra poſſe.* ac poſtridie miſſæ literæ, à Bernardo quoque ipſo ſubſignatæ, quibus hortari eos Auriacus; *virtutis hactenus tam inſignes, ſaltem in biduum ſpem proferrent. omnem ſe daturum operam, qua liberare eos poſſet.* itaque, recreatis animis, etſi de urbe deſerenda jam plerique cogitaſſent, pauliſper tamen ſuſtinuere. Biduo poſt promiſſa iterat, & nocte proxima, ſimulata juxta Fucam impreſſione, alio mox tranſlatis armis, impetum in ſilvam facturum. quamobrem egreſſi CIↄ CIↄ oppidani, ac præſidiarii, ut à tergo hoſtem invaderent. ſed hic quoque fruſtra habiti, animum plane deſponderunt. cIↄ Iↄ LXXIV Certe Auriaco animus erat, extrema tentare; & copias ipſe ducere velle, ſi per Ordines licuiſſet. ſed hi gnari, ut fortuna princeps utitur, ita fere populi virtutem eſſe; metuebant ne, ſi quid adverſi accideret, in diſcrimen reſp. tota adduceretur. ideoque negotium omne Batenburgico commiſſum. Is, collectis inſtar quater mille armatis, inter quos cives Leidenſes, Delphenſes, Roterodamenſes, aliuſque ex urbibus plurimi, qui in militiam hanc ultro venerant, VI Eid. motis Saxenhemo caſtris, in hoſtem tendit. ac in prima quidem acie centum equites antecedere; dein magnum agmen, ex Hollandis, ac Zelandis, conſtitutum, cum minoribus tormentis ſeptem ſubſequi: tum Galli, Angli, Scoti, aliique. inde carri circiter CCC cum annona, & reliquo belli inſtrumento. poſt hæc Germanorum equitum ala una agmen claudere. Vbi ad ſilvam acceſſiſſent, prima munitione vacua, cum, fugiſſe hoſtem rati, porro ducerent; minus cautos ex inſidiis ille adortus, præmiſſum equitem ocius fudit. iſque in pedites ſubſequentes, belli fere inſolentes, actis equis, aciem ſuorum ipſe turbans, facilem Hiſpanis victoriam præbuit. qui fugientibus incumbentes, quoſcunque comprehendere poſſent, obtruncare. eaque pugna cecidere ſeptingenti; atque in iis è Delphenſi civitate centum tredecim cæſi item Batemburgicus, Cloetingus, & Carlous. Tſerartſius ſaucius, Leidam evaſit. pluribus beneficium noctis profuit. capti currus cum annona univerſi, ac tormenta campeſtria VII, in arcem Cliviam comportata. tum ſigna IX, quæ poſtridie oppidanis obſeſſores oſtentare. Pauci mortem Batemburgici deplorare; qui *temulentum, & auctorem cladis hujus*, appellare: alii contra excuſare, & *fortiter ſatis feciſſe ipſum, ſed conſilia hoſti prodita.* Reliquiæ cladis in præſidia diſtributæ, & deſertum Saxenhemum, ubi poſita fuerant caſtra. neque liberandæ urbis poſthac nlla ſpes ſuperfuit; etſi Auriacus tentandam iterum fortunam eſſe exiſtimaret. Eo nuntio ſerio tandem de dedenda urbe actum, cum ablata ſpes ſalutis omnis eſſet; & fames maxima,

CIↃ IↃ LXXIII. xima, qua enecti longe plurimi, Saguntinam plane conſtantiam oppidanorum impugnaret. Ac initio deſerere nrbem, & obſeſſorum caſtra perrumpere, viſum erat; fœminis, puerisque relictis: quibus hoſtem, etſi crudelem, parciturum tamen ſperabant. ſed conſilii hujus famam imbellis ſexus tanto ejulatu excepit, ut ſpectaculum triſte viros à ſententia dimoveret. inde aliud mox decretum; ut in fronte collocatis ſeptem ſclopetariorum ſignis, viam vi facturis, magiſtratus, & oppidani, qui ſe hoſti credere nollent, cum uxoribus, liberiſque, ſequerentur. poſt hos novem ſigna incederent, agmen clauſura. & in procinctu omnes eſſe, cum de gratia facienda allatus nuntius cohortes Germanicas aliorſum impellit. ac poſtridie rurſum Gallorum quinque ſigna, quibus mixti oppidani, tenrare eruptionem parata, pontis defectu deſtitere. idemque irrito conatu poſtea adhuc ſemel tentatum. Ergo adverſa omnia experti, IV Eid. Toletani arbitrio urbem dedunt. eaque ne diriperetur, promiſſa CCXL florenorum CIↃ, è quibus C quidem CIↃ intra diem duodecimum, reliqua CXL intra proximum trimeſtre ſolverentur. Res tranſacta à binis conſulibus, item Steinbachio, Roſonio, ac Vadero. & Roſonius, futuri prudens, cum conditio diſpliceret, militibus ſuis rem exponit. iique indignati, clauſis portis, ingredi obſeſſores vetant. qui tamen alia parte admiſſi, ut impetum ſedarent, bene ſperare omnes jubent: *majore clementia uſurum Toletanum, quam promittere ſibi auderent*. Id ubi Bordetus intellexit, homo Gallus, ductor militum, animo pariter & manu ſtrenuus, qui in Montibus militaverat, ne ludibrium hoſti daret, ad famulum converſus; *hactenus*, inquit, *fidei in herum tam præclarus, extremum infelici obſequere*. ſimul, porrecto ſclopeto, pectus offert; & tranſverberare jnbet. cumqne attonitus triſte imperium deprecari conaretur, porro urget, *ne ſe hoſti inclementi trucidandum prodere vellet*. Igitur ægre tandem obtemperat. alii ferunt, illo obſequium pernegante, ſua manu, verſo in ſemet ſclopeto, cecidiſſe. Laudando ſane virtutis exemplo, ſi priſcis ſeculis obtigiſſet. Ergo III Eid. urbem dedunt. illicoque cives pariter, militeſque, arma in curia ponere juſſi: CIↃ IↃ LXXIII. & illi quidem, in Ziliæ monaſterium ire, hi, in templum Bakeniſſæ. fœminis templum majus aſſignatum. Germani, ac Scoti, in mœnibus manere; unde poſtridie, in urbem ingreſſo Toletano, ad Catharinæ & Vrſulæ fana ſevocati. quo ipſo die ad cives, in monaſterio Ziliæ ſepoſitos, Romerus accedens, bono eſſe animo hortatur; vitam omnibus ſalvam fore. Eid. menſis venit Amſtelodamo Albanus; ſed, luſtrata circum urbe, è veſtigio retrogreſſus, intrare noluit. Ac tunc initium carnificinæ factum fuit; CCC Belgis gladio, aut laqueo, interfectis. tum præfectus urbis Ripperda, cum legato, & qui Steinbachio à concionibus, gladio percuſſi. inde CCXLVII merſi. XVI Kal. Sext. redimendæ civium vitæ, prima C florenorum CIↃ exhibita; urgente maxime Philippo Martinio, olim ejuſdem urbis conſule. & tunc iterum extra portam Scalcovicanam in nonnullos ſævitum. ac poſtridie CCC percuſſi, in quibus oppidani plures; & concionator, Simon Simonius. dein Lancelotus Brederodius Veenhuſius, Roſonius, & Brilani ærarii quæſtor, Scotæ ad ſupplicium producti. capti item, qui religionis cauſa ſolum verterant; & in iis Kieſius conſul, Iacobus Gerardns theſaurarius, Arnoldus Coemannus, Florentins Gulielmius, aliique. nec adhuc finis lanienæ. VI Kal. comprehenſi prætor Hadrianus Ianſenius; Ioannes Vlietius, & Gerardus Stuverius, Coſſ. tum ſenatores, & ductores civiratis. qui Fucam tenuerant præſidiarii, ac vitam ſalvam forē pacti, per ludibrium fame enecti. Exortæ qnoqne inter Hiſpanos ipſos turbæ, dum de præda, & ſtipendio, altercantur; quæ menſe proximo à Vitellio vix compoſitæ. Interim pluries in captivos milites ſævitum, occiſique vario ſupplicio plus IↃ CCCC. at Hiſpani, ceu egregio aliquo facinore, angent numerum; & interfecta inſtar CIↃ CIↃ narrant. Balfurio conceſſa vita, ea lege, ut Auriacum interficeret; ſed is, poſtquam evaſiſſet, tanquam turpi juramento nil obnoxius, re detecta, prioris militiæ ſacramentum non deſeruit. Hic exitus obſidionis fuit, pro libertate tam præclare toleratæ; in qua fortiter extrema omnia

cIↃ IↃ LXXIII. paſſi obſeſſi, & tormentorum c c I Ↄ Ↄ c c c l x ictus excepere. qui initio circiter c I Ↄ c I Ↄ c I Ↄ c I Ↄ ferro, ac fame, ad c I Ↄ I Ↄ redacti. Sed obſeſſoribus hæc victoria nullo modo incruenta. quippe cæſi præſtantiſſimi belli duces numero multi, & gregariæ militiæ c c I Ↄ Ↄ c I Ↄ c I Ↄ. Lazari Mulleri legio VII Eid. Sext. ejerata Auriaci militia, cum vitæ gratiam impetraſſet, à c l x equitibus in Gelriam deducitur. quod ubi Sonoio exploratum, qui Diemenum aggerem tenebat, duce Gualtero Hegemanno, tribus triremibus ſclopetarios aliquot imponit. iſque ſtatim nil opinantes noctu adortus, antequam ſumere arma poſſent, Hiſpanis omnibus profligatis, liberatos cuſtodia Germanos ad Sonoium protinus duxit; qui armaturus illos erat, valde pronos, & ulciſcendæ, ut præ ſe ferebant, injuriæ avidos. ſed, captivis adhuc ductoribus, cum, accepta rei fama, extremum ſupplicium Toletanus minaretur, exorato ægre temporis ſpatio, Iacobus Steinbachius, Chriſtophorus Vaderus, Schramus Brunſvicenſis, & Chriſtophorus Guntherus, ocius ad illos Ioannem Bebecotum, & Alexandrum Murdianum, cum literis mittunt, orantque; *vellent fidei datæ meminiſſe, nec innocentes in periculum vitæ adducerent. cogitarent perjurii infamiam, & ultorem noxæ Deum.* His impulſi, à militia diſceſſere. Pridie Eid. ſolenni pompa Toletanus urbem intrat; &, dedicato Bavonis templo, coram ipſo Godefridus Merleus, ejus loci epiſcopus, ſacrum peragit, certiſque capitibus ad ſervandas eccleſiæ immunitates ſacramento obſtringit. Tunc intermiſſa menſem unum carnificina inſtauratur; civeſque multi, cum ductoribus Belgarum, magno oppidanorum dolore, Scotam abducti. dein protracti è valetudinario milites, vulnere aut morbo imbelles, in area ſubjecta capitis ſupplicio afficiuntur. mox, diplomate promulgato, reliquis omnibus præteritorum gratia facta pronuntiatur. tantum quinquaginta ſeptem excepti, eorumque nomina edita. atque ex illis ſex occiſi. tres in cuſtodia exſpirarunt. unus cum duabus Sebaſtiani Craenhalſii filiabus permutatus; Ioannes Vlietius, molitoris veſte occultatus, deceptis cuſtodibus, clam

evaſit. reliqui, in carcere habiti, indies mortem exſpectantes, menſe Novembri Amſtelodamum ſunt devecti, illic juſſu Albani occidendi; niſi Boſſuvii conſanguinei, qui tunc Hornæ in vinculis haberi, liberationem impetraſſent. cIↃ IↃ LXXIII. Vrbi captæ cum præſidio Germanorum Licquius imponitur. Sed hanc cladem mox Gertrudisberga penſavit. quam Poietus, conſcenſo ad portam Bredanam muro, excubiarum raritate, ſine negotio occupavit. In præſidio ſigna duo Belgarum erant; eaque fere obtruncata. civem neminem victor læſit; ac data Tzerartſio præfectura. Harlemo capto, caſtra Hiſpanus Alcmariam tranſtulit. Monuerat pridem omnes in eo tractu urbes Auriacus, ſedulo ſeſe communirent; ac maxime illa, quæ tunc prima hoſtem ſuſtinere deberet. muniendarum urbium curam, Philippo Vander-Ano dederat; Iacobo Cabeliavio, Alcmariæ præfecturam. ſed is, cum intromitti vellet, cum una ſaltem cohorte ſua, reſtitit pauliſper magiſtratus; ægreque tandem, Auriaci ſuaſu, intromiſit. ac vix id factum, cum ecce Hiſpani pedites cIↃ cIↃ, equites c c c, urbem cingunt. contra quos erumpentes præſidiarii, levi prœlio mox decertant; & ſuburbio jam occupato expellentes, id incendunt. Biduo poſt motis caſtris, exuſta Egmunda, & pecore copioſo abacto, rurſum ſe Harlemum recipiunt; ac cæteris copiis, illic tumultuantibus, ſe adjungunt. è quibus Hiſpani decem, veſte mercatorum ſumpta, clam Auriacum accedentes, primo gentem ſunt profeſſi; inde Harlemum redditturos promiſere, ſi mercedem quadraginta millia florenorum daret. ſed, ærario tunc anguſto, blande ille excuſare, gratiaſque pro affectu, & officio, ſummas agere. Albanus, tam longa Harlemi obſidione attrito vehementer ærario, ſtipendia ſolvere militi non poterat, cui XXVIII menſes debebantur. ex Hiſpania à multo tempore nil allatum; & exiguum, quod provinciæ tribuebant. quas ſi paullo magis premeret, periculum erat, ne etiam ad Auriacum deficerent. deinde, ut brevi poteſtatem depoſiturus, ne tentare quidem voluit. Igitur publicato Vltrajecti diplomate, iterum regis clementiam prædicat; &, *paratam cunctis veniam,*

veniam, ſi ad antiquum obſequium redirent. quod ſi rebellare pergerent, extrema omnia exſpectarent. Et quàmquam blanditiis iſtis, aut minis, nihil effectum; afflictus tamen tunc Hollandiæ, & potiſſimum borealis, ſtatus erat. tantuſquè paſſim metus invaſerat; ut, rebus ſuis convaſatis, plurimi fugerent. hoc cum Auriaco Sonoius, reip. cauſa auxius, indicaret, is reſcribit; *nollet animum deſpondere; ac, virtutis ſuæ retinens, porro omnia accuraret. obnoxias caſibus res humanas, nec ideo tamen cujuſquam conſtantiam impelli debere. multum quidem in Harlemo liberando momenti fuiſſe, eamque in rem quidvis tentaſſe; ſed, jam eo expugnato, de rep. deſperare, neque viri, nec periti rerum eſſe. reſtare urbes adhuc plurimas, longe ſane munitiores, & extrema pati certas. confideret cælo; ac, ſi ſpes omnes profligatæ plane eſſent, affuturum è machina Deum; perjurii, & ſævitiæ, ultorem. quod ſtipendia in menſem quemque curanda putaret, id profecto demirari. quem enim regum, aut imperatorum, unquam feciſſe? &, nec apud Albanum fieri, exploratum; qui Hiſpanis menſes* XXVIII *debeat. porro, quando freto auſtrali occupando claſſem hoſtis appararet, daret operam, ne quid hic reſp. detrimenti caperet. fortiter Zelandos facere, qui Rammekenum expugnaſſent. horum exemplo animum firmaret; nec remp. aut virtutem ſuam, deſereret.* Iam Alcmaria, uti dictum eſt, caſtra ſua Hiſpani moverant; & oppidanis datum reſpirandi tempus. idcirco, literis aliis datis, Sonoium Auriacus, & borealis Hollandiæ Ordines, ſerio monet; *uterentur occaſione, & Alcmariam, egregium tractus iſtius propugnaculum, annona, ac præſidio, firmarent.* tum ſeorſim magiſtratui quoque ſcribit; *neceſſaria omnia curarent, impenſam ex ærario publico recepturi.* Itaque illico de commeatu ſibi proſpiciunt, & oppidanis quoque ſingulis frumentum comparandum indicunt. itidem Leidani faciunt, ab altera Harlemi parte pari intervallo proximi. Per id tempus Amſtelodami Albanus erat. ac claſſem, qua fretum auſtrale invaderet, inſtruebat. & Billius quoque, agri Groningenſis præfectus, cum navibus aliquot, ceſpite inſtratis, qui ſubter militem occultaret, Enchuſam capere conſtituerat. ſed miles quidam, Sneca per noctem dilapſus, inſidias Sonoio prodit. atque is comprehendere quidem omnes ſperaverat; ſed, cum CIↃ IↃ LXXIII. tardius, vento exiguo, adventarent, præcipite impetu effuſis oppidanis, evaſere. & Boſſuvius arcis Medemlacenſis præfectum, Cornelium Riſwicum, per literas ſollicitat; *ſi dedere arcem urbemque vellet, præmium beneficii ingens, & veniam præteritorum fore. verum maturandum eſſe; nam jam Leidam obſideri; & decretum, magnis copiis borealem Hollandiam invadere. igitur ocius, quid facturus, reſponderet.* Et ille tunc Enchuſæ aberat; quique literas has attulerat, ſe ſubduxerat. inde redux, convocato magiſtratu, eas legit. tum, removendæ ſuſpicioni, rei geſtæ Sonoium certiorem facit. Interim Zelandi Middelburgum, Arnemudam, & Rammekenum, magnis animis obſidebant. & Albanus, claſſe inſtructa, liberare, commeatumque inferre niſus, vario conatu ſemper tamen fruſtra fuit. Bellovacus, mari in illis inſulis præfectus, cum Mondragonio, paratis LXXX navibus, menſe Auguſto iterum tentans, à Carolo & Ludovico Boiſotis, fratribus fortiſſimis, impeditus, mutato itinere, ad Weſtcapellam militem exponit, & annonam propere importat: ac Chriſtophorum Mondragonium, inſignem militiæ virum, cum Belgarum XV cohortibus præſidio addit. nihilominus Rammekenum, cum præfectus Arnemudam petiiſſet, illic vim hoſtilem metuens, intercipiunt. ita fervere ubique bellum. nam Albanus, ſucceſſorem jam exſpectans, priuſquam decederet, inſigni aliquo facinore claram poteſtatem deponere cupiebat. itaque extremum contra Hollandiam, ac Zelandiam, omnes undique copias vertere. deinde ad vim fraudem etiam, ac promiſſa, adhibere; quibus non minore cura ubique ſe Auriacus opponere; clericorum ac profugorum pariter bonis, ac multiplici tributo populi, adjutus. tum IX viri ordinati, qui illi à conſiliis eſſent, Iacobus Douſa, Paulus Buſius, Petrus Waſtelius, Iacobus Muſius, Henricus Duiſtius, Gulielmus Ioannes Reinerius, Ioannes Iacobus Roſendalius, Sebaſtianus Loſenius, & Lævinus Kerſmaeckerus. hiſque actuarii additi, Antonius Genitſius, & Henricus Perſinius. Per hæc Boſſuvius claſſem armare, & in Friſia quoque Billius IV triremes.

CIƆ IƆ LXXIII. remes. idque Auriacus exploratum Sonoio indicat, ut ſe contra ipſe inſtrueret, & præverteret. ideoque Doco Martina, Friſico mari ab Auriaco præfectus, cum IV liburnicis Amaſiam flumen occupare; ut triremes, aut Groninga prodituras, aut Delfſilia, prohiberet. ſed excitata mox tempeſtas, flante Coro, præter cæteram hominum, pecorum, ſegetumque, ingentem cladem, omnes tota Friſia naves diſſipavit, ac ſubmerſit. Dum Boſſuvius bello ſe navali parat, deſtinato Toletano, qui terra copias alias duceret; Tambergius, legatus ejus, in Waterlandia Brouckam occupat: inde Lanſmeram, Sanderdorpam, & Zuderwoudam. ac ſecluſi inter ſe provinciales, terreſtri itinere intercepto, non advehere commeatum, niſi freto auſtrali, poterant. jamque Harlemi, Chiapini Vitellii opera, compoſitus militaris tumultus. ideo, ad obſidendam Alcmariam, denuo copias educere placuit. & XIII Kal. Septembr. miſſi à Toletano equites, qui urbem cingerent. primoque appulſu impoſitas canali domos duas, ubi rhus coriaria parari, ut commeatum interciperet, Medivilla expugnat. ſed erumpentes oppidani unam ex iis recuperatam, cum duabus moletrinis, igne exurunt; alteram, fortiter propugnante Hiſpano, & auxilia ſubmittente, coacti relinquere. In ea pugna Medivilla cecidit. Milites, qui ad Scermeram poſiti, eo loco, quo ſpecula exſtat, metu omnes diffugere. qua munitione potitus hoſtis, ad extremum canalis clauſtrum merſa nave, commeatui importando aditum obſepſit. Ad rei famam Theodorus Sonoius Ruichaverium cum ſua cohorte in urbem proficiſci juſſerat; ſed, quia deſertum ad ſpeculam locum Hiſpanus invaſerat, excluſus fuit. nec multo poſt univerſis copiis urbs obſeſſa quam arctiſſime. & Toletanus ipſe cum Philippo Noircarmio, Iuliano Romero, Conſalvo Braccamontio, Petro Velaſco, Petro Toletano, Goignio, Stephano Ibarra, & Valentino Pardæo Mota, Outdorpii erat; ac cohortes circum quadraginta duæ. quibus additæ octo aliæ, ex Italia pridem iu ſupplementum miſſæ. tum centum quinquaginta equites. Ferdinandus frater, cum octo cohortibus, Huiſwertum tenebat; Polvillerius, cum aliis undecim, pagum Pancratii. ad Koedicam Chevereaulxius, Licquiuſque, cum viginti; Bergæ decem, ſub Capreſio; una cum reliquo equitatu. Neoporti viginti duæ, ſub Eberſteinio, ac Frönsbergio. univerſim CXXI erant; in quîs militum XVI CIƆ. In urbe autem, qui tam multis repugnarent, valde pauci; & vix unus contra octonos: oppidani mille trecenti, præſidiarii octingenti. ad hæc inquilini pauci, ruſticique; homines belli imperiti, qui ex agris huc confugerant. Statim obſeſſi ad Sonoium literas mittunt, nuntiantque; *etſi undique aditu pene intercluſo, & munitione ad ſpeculam amiſſa, hoſtem tamen ſuſtinere, & extrema quaque, paratos. quando autem majore præſidio, ac pulvere nitrato, reliquoque inſtrumento indigerent, ut quam primum ſuppeditaret. tum conſultum arbitrari, ne ulterius hoſtis irrumperet, ut oppoſitum mari aggerem perforarent.* Ad has literas ille reſpondet; *indolere ipſorum caſu, atque ad primum rei nuntium Ruichaverium deſtinaſſe, qui præſidium urbis firmaret. ſed hunc, relicta ſuorum metu ſpecula, introitu prohibitum fuiſſe. nihilominus non labori, aut ſanguini ſuo, parciturum, ut liberare obſeſſos poſſet: ac jam Auriaco perſcripſiſſe, & conſilium, ac ſuppetias, poſtulaſſe. conſiderent autem, & viri eſſent. quodque de maris aggeribus ſcripſiſſent, ſi res exigeret, factum iri; & jam ante, ut emiſſaria panderentur, ultro mandaſſe.* dein ad præfectum Cabeliavium ejuſdem argumenti literas addit. Etiam vicinæ urbes hortari, *ne, capto Harlemo, conſternati animum abjicerent; quin cauſam publicam cogitarent, & pro patria libertate fortiter facerent, paterenturque. omnino fore, ut jugum Hiſpanicæ ſervitutis brevi excuterent: nam cum copiis longe maximis è Germania Ludovicum Naſſovium adventare.* ea res animum oppidanis confirmavit. Interim Sonoius nil prætermittere, quod ad Remp. pertineret; & omnibus modis creditam ſibi borealem Hollandiam communire ſatagebat. utque arcere hoſtem poſſet, quatuor locis provinciam munit; & caſtellis Ruſtemburgi, Broncæ, Schoreldami, ac Crabbendami excitatis, qui diu noctuque excubarent, CC, aut CCC, ſingulis impoſuit. dein Oterlicum, ob navatam Hiſpanis operam, cum ad urbem obſidendam primum veniſſent,

CIƆ IƆ LXXIII.

cIↄ Iↄ LXXIII. niſſent, exuri juſſit. & Auriacus, duce Gardio, auxilia miſit; Germanorum, Gallorumque, cohortes VIII. Hiſpani ſedulo vallum promovent; &, cum foſſores deeſſent, cives Harlemo evocatos circiter CCC, inclementi per initia ipſa imperio, cum benigne haberi miſeros æquum eſſet, triſti miniſterio deputant. At oppidani, quam nil timerent, crebris eruptionibus ſunt teſtati. inter cætera XVII Kal. Octobr. proximam urbi munitionem valide turbant; & egreſſi, Ioannem Hieronymum captum abducunt; qui conſilia Toletani obſeſſis prodidit. *monitum eſſe à patre Albano, niſi urbem tertia oppugnatione capere poſſet, ut mature ſe reciperet, copiaſque in Brabantiam reduceret. ideoque ſtatuiſſe, impreſſionem quatuor ſimul locis facere. eamque in rem pontes omnes, & apparatum pugnæ reliquum, præſto eſſe. priuſquam autem oppugnationem incipiat, murum urbis ad portam Friſicam, & turrim rubram, multis tormentorum ictibus deruturum. ad partem auſtralem, pontem foſſæ injecturum; ad ſalinas, navibus rem geſturum eſſe: ac quidem, ſi vi expugnet, ad internecionem omnes cæſum iri.* & poſtridie viſa initia. poſita contra portam Friſicam tormenta novem; contra turrim rubram ſeptem. verum terra ea parte argilloſa, & depreſſa, crebriſque pluviis, ac per emiſſaria aperta immiſſis aquis pene ſubmerſa, multum hic impedimenti habuere. mox pontes quoque, & cætera oppugnationis inſtrumenta, oſtentari. XIV Kal. Octobr. poſt CIↃ CIↃ amplius ictus tormentorum edita ingenti ruina ad portam Friſicam, & turrim rubram, tribus horis poſt meridiem ingens ſane certamen cœpit; utrinque animis pro victoria, aut libertate, obſtinatis. utque majorem oppidanis metum obſeſſores incuterent, & vires diſtraherent, ad portam quoque Caninefatum, & ſalinas, inſtaurare pugnam velle ſimulabant. oppugnare urbem juſſæ legiones duæ, quibus Lopeſius Acuna, tunc Harlemi fato functus, pridem præerat. quicunque in ruinam evaſerant, interfecti. quatuor fere horis pugnatum eſt; cum perpauci, multo plurimis oppoſiti, urbem ſuam intrepide defenderent. nec loco cedere quiſquam viſus; niſi cæſus, aut graviter ſaucius. in partem pugnæ fœminæ, virgines, pueri denique, pari affectu acceſſere; & arma alacres miniſtrare, ſaxa, uncos, circulos candentes, oleum, picem ardentem, liquidum plumbum, ferventem aquam, & calcem vivam. bis Hiſpani pugnam renovarunt, & fortiſſime toties dejecti. ad turrim rubram majore incommodo ab defenſoribus pugnabatur. nam ad ſalinas tormenta duo conſtituta terga illorum feriebant. nec quicquam tamen ideo territi, hoſtem, à fronte magna virtute oppugnantem, conſtantiſſime repulerunt. cecidere ex obſeſſoribus CIↃ CCC interque eos Didacus Felix, & Franciſcus Bobadilla. Blaſcus Nonius Carvaialis, cum ſtrenue aliquamdiu pugnaſſet, tandem ſclopeti ictu dejectus, non multo poſt ex vulnere obiit. tanta autem ſtrages erat, ut Manuel Cabeca Vaca, inſtaurare oppugnationem juſſus, eniti per cadaverum acervos non potuerit. ex obſeſſis, quod vix quis credat, tam fervente & longo conflictu, XXXVII tantum cæſi, XIII præſidiarii, & oppidani XXIV, plures, ut ex hoſte quoque, vulnerati. Exin de urbe capienda obſeſſores deſperare; invito ultra pugnæ milite. cujus virtus neque prœmio, neque minis, excitari deinceps potuit. quin nonnulli, quia ad urbem oppugnandam iterum perduci non poſſent, à ductoribus interfecti. Sonoius, ut obſeſſis ſuccurreret, emiſſaria aperire Fridericum Sevenderium juſſerat. iſque id Zipæ, Crabbendami, & Ertſwoudæ, etſi obnitentibus ruſticis, procuraverat. tum allatæ quoque literæ ab Auriaco, quibus virtutis ergo collaudatos porro ad conſtantiam hortatur, & auxilia certa promittit; aggereſque, ſi neceſſitas ita poſtulet, quod nocturnis ignibus indicarent, perfoſſurum. atque id Sonoio quoque nunciat. ſed qui has ferret, cum ad urbem acceſſiſſet, ab excubiis deprehenſus, territuſque, ut ſe eriperet, eas abjecit. itaque in manus Toletani pervenere. & in bonum caſus vertit. nam etſi literas interceptas ægre ſane obſeſſis accideret; tamen hoſtis, qui conſilii pœnitentia jam diſceſſum cogitare, eo magis, immiſſis aquis mergi veritus, cedere compulſus. ideoque tormenta mature deduci cœpta, ac navi-

CIↃ IↃ LXXIII. navibus impoſita. deinde, ineunte Octobri, ſoluta obſidio; cum Toletanus, tributis in hiberna copiis, Amſtelodamum ad Albanum patrem conceſſit. Oppidani ea ærarii inopia erant, ut pecuniam è ſtanno cuderent; quam, ſoluta obſidione, permutarent. Eo ipſo tempore Ioannes Cerda Medinacœlius, qui, ſucceſſor Albano datus, poteſtatem detrectaverat, rurſum in Hiſpaniam conceſſit. deſtinatuſque Ludovicus Requeſenſius, ordinis Alcantarenſis princeps, Mediolanenſiumque præſes. Dum autem Alcmaria adhuc obſidetur, ut Hollandiam borealem undique premerent, claſſe inſtructa rem Boſſuvius gerere ſtatuit. &, quantumvis fœderati, demerſis navibus, ſatis obſeptum exitum putarent; ac pridie quidem Eid. Sept. fruſtra conatus fuiſſet; ipſis tamen Eid. feliciter ceſſit, Yamque ingreſſus eſt. Ducebat liburnicas magnas XII, quîs cohortes Hiſpanorum VI impoſitæ, ducibus Garſia Suare, Sanctio Avila, Corcuera, Texeda, Alfonſo Ayala, & Martino Oarte. adhæc Germanorum item, Belgarumque, aliæ plures; quibus præfectus Franciſcus Verdugus. Primam aciem Ioannes Simon Rollius ducebat, cum cohorte Corcueræ. cum his copiis Scellincwoudam acriter oppugnatam capit, & caſtella in illo tractu fere cætera; ac Hiſpanos, Germanoſque, præſidio imponit. Scellincwoudam Henricus Brouchuſius ſatis ſtrenue propugnabat; ſed, cum naves deſeruiſſent, nudamque ita munitionem hoſtis undequaque invaderet, ad deditionem adactus, Monachodamum ſe recepit. Ea clades fœderatos valde anxit; nec tamen, ſalva adhuc claſſe, deſperatum. Igitur, quam feſtine poſſent, naves XXIV armant; ſed tormentis parum inſtructas, quæ in caſtellis expugnatis nuper hoſtis interceperat. quamobrem ad Auriacum ſcribunt, & maturari auxilia rogant. Boſſuvius, tot locis potitus, ea poſtridie colluſtravit; inde Verdugum ad Albanum miſit, qui regionis ſitum narraret. nec multo poſt ipſe quoque ſubſecutus, iterum Amſtelodamum abiit; collecturus plures naves, ut claſſem fœderatorum ſterneret, & fretum auſtrale eripere, poſſet. Boſſuvii claſſem Billius adjuvare juſſus, decem naves jam paraverat; CIↃ IↃ LXXIII ſed conantem Doco Martina, Flevo antea occupato, impedivit. itaque III Non. Octobr. cum triginta circiter navibus oram ſolvit. Prætoria ejus munitiſſima, & vi nulla, ut videbatur, expugnabilis. tormenta impoſita grandiora triginta duo. & præter frequentem nobilium comitatum, item nautas, milites ducenti. nomen illi inviſum pariter, & infelix, Inquiſitio; quam per vim invectum ibant. itaque contra fœderatos profectus, quatriduum totum levibus tantum prœliis laceſſivit. & applicare quidem naves, ut cominus pugnarent, fœderati cupiebant. ſed ſubterfugere Boſſuviani, & pugnam protrahere, tormentiſque inſtructiores, plurimis ictibus eminus debellare malebant. ac quanquam id ſollicite agebant, unus tamen è fœderatis, Iacobus Tilius, Schulemburgii Boſſuviani navem applicans, poſt conflictum ſatis acrem expugnavit; cæſiſque vectoribus quinquaginta, ipſum Schulemburgium captum cum ſeptem aliis Hornam ſub cuſtodia miſit. è ſuis vix duos deſideravit. tandem ad diem III Eid. menſis ejuſdem utrinque atrox prœlium fuit. & prætoria fœderatorum, in Boſſuvianam invecta, telis omnibus, & calce viva, è corbe mali in oculos Hiſpanorum dejecta, vehementer oppugnavit. in principio ad Boſſuvium inclinare victoria viſa; ſed mox, reſtauratis animis, ubi fortius fœderati incubuere, naves ejus diſſipatæ, in fugam ſeſe conjecere. una, qua Texeda vectus, perforata, cum vectoribus cunctis periit. quinque vadis obhæſere, & interceptæ. ipſe noctem inſecutam, diemque proximum, fortiter pugnans, cum propugnatores quindecim vix reſtarent, ægre ſe hoſti permiſit. itaque captus Hornam abducitur, & cum eo primarii viri, Cruningus, Weldamus, Pinſenius, Hardenbroucquius, Numanus, Corcuera, Lopeſius, Wervius, Queſnoius, alii. capti item gregarii milites ad trecentos. è quibus centum Hornam quoque, ducenti vicinam Enchuſam avecti. vexillum prætoriæ in templo ab Hornanis ſuſpenſum; & Deo publice per provinciam grates dictæ. Boſſuvius cum in urbem adduceretur, per contumeliam occlamare oppidani; *Roterodamenſis*

laniena

CIↄ Iↄ LXXIII *laniena auctorem eſſe: eodem animo contra ipſos nunc profectum, meritis paria accepturum.* illic in carcere per triennium aſſervatus, tandem pace Gandavenſi conſtituta, liberatur. Qui fuga evaſerant, huic cladem imputare, & apud Albanum accuſare. quod cum ægre admodum ferret, à Sonoio, & provinciæ Ordinibus, petiit, uti, refutandæ calumniæ, ad Albanum mittere liceret. & orationem honeſtam facile obtinuit, iſta lege, ne quas literas, niſi prius inſpectas, daret. Sub hoc fere tempus Albanus in Germania emi pulverem nitratum juſſerat; iſque ad quinquaginta CIↄ pondo curribus impoſitus, cum in Palatinatum devectus, à Ioanne Caſimiro, & fratre Chriſtophoro, deprehenſus in via eſſet, illi ignem ſua manu injecere. dein ſcripto publico factum profeſſi, cauſam quoque addidere: *ne Albanus, etiam Germaniæ hoſtis, eo ad Belgarum cædem uteretur.* Ille autem, ut bello proſequendo neceſſaria curaret, Ordines Belgii convocaverat. quod Hollandis, ac Zelandis, poſtquam gnarum, literas ſuas eo deſtinant; hortanturque, *ne Tyrannum contra ſe, amicos, & fratres, adjuvarent. quin reip. laboranti potius ſuccurrerent, Belgiique univerſi libertatem, fœde oppreſſam, vindicare fortiter auderent; nec ultra viris, & bonis civibus, indigna paterentur.* tum Philippum quoque regem longa epiſtola ſupplices orant; *miſertus populi fideliſſimi, & obſequentiſſimi, vim Albani, ac tyrannidem intolerandam, unicam belli hujus cauſam, ſemel compeſceret. deinde vero conſcientiæ libertatem, & Belgii ſui privilegia, ne everteret. militem quoque omnem extraneum, ad ſecuritatem publicam, revocaret.* tum principes etiam orbis Chriſtiani implorant, *fidei ſuæ, & obſequii, teſtimonium ut perhibeant: ac dent operam, ne, quod ſæpe per fraudem factum, hujus epiſtolæ lectione rex prohiberetur.* Extremo Octobri, cum deſerta Alcmaria eſſet, obſideri Leida cœpta. idque Franciſco Valdeſio mandatum; qui cum legionibus II & IV Germanorum cohortibus, equitumque alis VII, iter capere via Harlemenſi juſſus. inſuper Iulianus Romerus cum II legionibus, & Germanorum, Belgarumque, ſignis aliquot, littus legens Hagam tendit. quam munire fœderati properabant; ſed, opere

inchoato oppreſſi, diffugere. tum occupatis circum pagis, Maſelantſluſam etiam CIↄ Iↄ LXXIII. capit, & in ea Philippum Marnixium Aldegondium, primariæ nobilitatis virum, ac ſummi in rep. loci; quemque Auriacus tanti ſane æſtimare, ut Sonoium illico juberet eadem omnia Boſſuvio facere, quæcunque ille pateretur. cum eo Ioannes Pettinus captus. & Vltrajectum uterque abductus, ut in arce aſſervaretur; annoque proximo, Middelburgo expugnato, pro captivo Mondragonio permutatur. In Hollandia boreali, poſt victoriam tam inſignem hoſti incumbendum rati, varia animo agitabant. & inprimis, portum Harlingenſem obſtruere; ne educere inde Billius naves ſuas in auſtrale fretum poſſet. ſed ſeditio claſſiariorum orta, conſilia omnia perturbavit. huc accedere Sonoii morbus, adeo gravis, ut & medici deſperarent. ac ſemeſtre claſſiariis jam deberi. inde turbæ. ad quas componendas miſſi Henricus Meiſterus, Iacobus Taiardus, & Fredericus Otho, vix id tandem effecere. tunc etiam à Gerbrando Verdunio ad Theodorum Elbertum, conſulem Hornanum, literæ Vltrajecto datæ; quibus nuntiat, *à Noircarmio, qui illic ageret, monitum eſſe, ut bona fide pacis conditiones offerret. deceſſurum brevi Albanum, nec ab eo ullum ultra metum fore. agerent cum proceribus Belgii, ſubſcripturo pactis rege.* Has ille literas, prius collegis ſuis oſtenſas, inde ad Auriacum mittit; & captivo illic Boſſuvio etiam exhibet: qui, cum ad Noircarmium ſcriberet, *literas has vidiſſe* refert, *& Auriaco miſſas eſſe. neque enim, illo inconſulto, quicquam omnino factum iri. gratum quidem pacis nomen univerſis; & fortaſſe, ſi conventus quis daretur, non difficilem. diffidere tantum, cum Hiſpanis certam, ac ſecuram, fore. recentem Gallicanam pacem ob oculos eſſe, cujus etſi longe alia ratio exiſtat, nemo tamen perſuadere contra poſſit.* Dum hæc geruntur, Ludovicus Requeſenſius, qui Albano ſucceſſor datus, XV Kal. Decembres Bruxellas venit, cui provinciam, & exercitus, ille tradidit; poſt ſexennii, ac trimeſtris, præfecturam. ac poſtridie Kal. Friderico Toletano, equitumque alis quinque comitatus, facto per Lotharingiam, Sequanos, & Allobroges itinere, in Liguriam abiit. & inde, conſcenſis Genuæ

CIↃ IↃ LXXIII. triremibus, in Hiſpaniam porro profectus. ubi à rege, contra quam putarant multi, perbenigne ſane acceptus. Ita cum anno Albani in Belgio imperium deſiit. quod Parmenſis moderatione cum pacatum accepiſſet, abrupto rigore valde turbavit. Erat certe vir præclaris animi dotibus, & armorum quidem laude inter magnos belli duces collocandus; niſi ſuperbia, avaritia, ac ſævitia, gloriam omnem corrupiſſet. Belgium pridem florentiſſimum, ejuſque opes, & libertatem, peſſum dedit; eque bonis provincialium publicatis florenorũ milliones annuos octo in fiſcum redegit. tum & bello ad provincias opprimendas excitato, & exactionibus variis iniquiſſimis, ut nonnulli computarunt, milliones quinquaginta duos perdidit. Vt vero fortunas hominum pro libidine, ſic & capita eorum habuit. adeoque ipſe ſub diſceſſum, tanquam adminiſtrata egregie provincia, gloriatus alibi dicitur: *uno illo ſexennio ſuo, lictoris manu,* XVIII CIↃ *ac* IↃC *mori juſſiſſe; præter eos, quos bella, aut præſidia, hauſiſſent.* & Vergas tamen, ſævitiæ inſignis adminiſter, è Belgio cum eo diſcedens, dicere auſus; *nimia id miſericordia perditum iſſe.* CIↃ IↃ LXXIII.

IOANNIS MEVRSI GVLIELMI AVRIACI

LIBER IX.

CIↃ IↃ LXXIV. POſtquam Albanus de provincia deceſſiſſet, Requeſenſius, qui ſucceſſor à Philippo illi datus, præfecturam ſtatim adiit; præ ſe ferens, ſine Ordinum conſilio nil geſturum. id, ingenio vir diſſimili, quique ſciret, quam Albani præceps rigor nihil regi profuiſſet, ut Belgarum ſibi animos per initia conciliaret, credi ab ipſis, neceſſarium ſibi omnino arbitrari. nihilominus militem novum comparare; tum navales quoque ſocios, & qui vada explorarent, operamque introducendæ ex Hiſpania claſſi darent. Middelburgo liberando, quod mox captum; pecuniam ab Ordinibus petere; illis vero recuſantibus, ex Hiſpania, & Italia, eam accepit. quæ cum non ſufficeret tamen, miles, cui plus ſtipendii deberetur, & militiam detrectare, & tumultum agitare. hunc ut prohibere poſſet, in præſidia diſtributo, vectigalia polliceri, & proſcriptorum, cæſorumque item, bona, fiſco addicta. quin & pignori urbes dare, Denremondam, Silvam ducis, Neomagum, Ruremondam, & Daventriam, aliaſque. Quidam etiam Hiſpani cum Auriaco, de prodenda ipſi arce Antverpienſi, clam convenerant, ſed, præcipitato opere, res detecta, non ſucceſſit: & puniti conjurati. alibi qnoque id tentatum, pari eventu: ac Gertrudis-montem aliqui occupare cupiẽtes, profligati. Goudæ duo, ex urbe profugi, Ioannes Heinius, & Nicolaus Diertius, quibus multi clam addicti, id effecerant, uti quidam, qui avitam religionem ſectarentur, portam ſagittariorum aperirent, militemque intromitterent. eam in rem miſſus ruſticus, qui pecuniæ aliquantum, & epiſtolam, ad Heinii generum deferret. hæc, minutim complicata, arcanis numerorum notis, ordinem rei gerendæ, & conſilia, continebat: atque, ne deprenderetur, convolutis circum filis, glomus potius, quam epiſtola, videbatur. cum ad portam acceſſiſſet, quærerentqne excubitores, unde adeſſet; &, an literas nullas ferret, explorarent; pecuniola eſt deprenſa, item glomus. his ereptis, cum nil plane literarum invenirent, hominem abire jubent. cumque ille glomum ſibi reddi anxie poſtularet, nulla de pecunia cura, ſuſpicari fraudem aliqui; itaque devolutis filis, literiſque deprehenſis, re CIↃ IↃ LXXIV.

detecta,

detecta, ſtatim in carcerem eſt abductus; etiam Heinius, Diertiuſque, aliique è conjuratis. mox, proditionem faſſus, Heinii gener capite luit; Diertio, diu captivo, venia data. urbi Albertus Egmundanus, etſi invito magiſtratu, cum præſidio impoſitus. In Valacria Middelburgum, urbs primaria, arxque etiam Rammekenum, arcte adhuc obſidebantur; & biennium fere erat, nec reſiſtere defenſores ultra validi. itaque ſemel liberandis Requeſenſius animum advertit. parata illi duplex claſſis; è majoribus una navibus, altera autem è minoribus. &, navalis rei gnarus, magis rebus ſuis fidere. nam Ioanni Auſtriaco additus, in egregia ad Naupactum pridem pugna, gloriam ſane non exiguam reportaverat; & victoriæ tam præclaræ magnam partem auctor etiam cenſebatur. eundem animum ad rem Belgicam afferebat, ſed fortuna alia uſus. occaſio autem videbatur, longis media hieme noctibus, & illuni tempeſtate, via duplici Middelburgum aperire. atque hinc Honta flumen erat, inde Scaldis; in utroque claſſem habebat: cui geminę impares Zelandos ratus, una ipſos diſtinente, alteram ſaltem pervaſuram exiſtimabat. nec conſilium fruſtra fuit. idque providens Auriacus, in Zelandiam ſe contulerat, ut ſe totum huic opponeret. Requeſenſius, ut præſentia animos faceret, ac conſilio adjuvare è propinquo ſuos poſſet, Bergas venerat, ad Somam ſitas, ubi hoſtium altera claſſis; cum Zelandi circa Romerſvalam eſſent, media inter utroſque Goeſa. hic Boiſotus, qui Zelandicæ claſſi præerat, veritus, ne hoſtis noctu claſſem pone Romerſvalam, per ſubmerſum aquis agrum, Lodicenſi oſtio educeret, & Valacriam improviſo occuparet; devectus paullum, juxta Wemelingam ſtetit; illic ſeſe, ſi tranſire conaretur, objecturus: Iuſtum Morum, treſque è velociſſimis naves, inter Romerſvalam, & Bergas, excubare porro jubet. is, propitio admodum vento, metuens, ne prodiret hoſtis, impetumque in ſe faceret, navem actuariam mittit, quæ in ipſis portus faucibus obſervaret. ac vix illa horæ ſpatio ibi fuerat, cum prodiri à Bergenſibus in tres excubantes naves animadvertit. unde retro ſtatim cedens, iſtas monet; illæ claſſem univerſam, quæ ad Wemelingam erat. eapropter cum Bergenſes fruſtra id conati CIↃ IↃ LXXIV eſſent, receſſere. Sed, jam ſumma in anguſtia conſtituto Middelburgo, non differre ultra licuit. tentanda omnino liberatio, ac certamen ineundum, vincendumque, aut obſeſſi deſerendi, per quos inſula univerſa in victoris poteſtatem traderetur. ergo ad diem XXIII Ianuarii Sanctius Avila, Antverpia profectus, cum XXX magnis navibus, die poſtero in Valacriæ conſpectum, prono Honta, claſſem ſiſtit; cum Bergenſes, qui in Scaldi, idem facere juſſi eſſent. in illorum claſſe erant naves inſtar LXX, partim bellicæ, partim commeatu onuſtæ; quæ & ipſæ bello inſtructæ. atque in iſtis, præter ſocios navales, ſigna novem: ſub quîs milites amplius CIↃ. his Glimeſius, & Romerus, ægrotante Bellovaco, imperabant. qui cum ad XXVIII menſis nominati diem, totam claſſem educturi, ad extremas oſtii Bergenſis fauces proceſſiſſent; miſſi obviam Iuſtus Morus, Iacobus Chriſtophorus, Vincentius Neuſius, & cum iſtis naves leviores octo, faciendo pugnæ initio: totidemque à Glimeſio his objectæ, paribus animis velitantur. tum Boiſotus, qui Zelandicas naves duceret, imminente maris æſtu, & afflante etiam vento, tota claſſe utendum ratus, ad Verſikendamum eam, etſi adverſo adhuc flumine, mox appellit; ubi Hiſpanos Romerſvalam jam progreſſos deprehendit. Naves illi quadraginta; quatuorque ex his maximas, Sanctio Avilæ opponendas, jam Auriacus revocaverat. In Boiſoti navi ductor Schottus erat; ſed, correptus peſte, pridem ea exceſſerat, reſtaurandæ valetudini. moxque, prœlio inſtante, cum in locum ejus alium tunc Boiſotus adſciviſſet, Nicolaum Nicolaium, is, ad pugnæ famam excitus, etſi necdum confirmata valetudine, biduo ante eam redit. itaque cum ductores duo una in navi verſarentur, in conſtituendo milite diſſedere. Nicolaius, occultandum omnino eum ſub tranſenna, dum tormenta ab hoſte exploſa, arbitrari; Schottus contra, ſupra illam exponendum, ut in hoſtem expeditus impetum faceret. & obtinuit. Concurrere apud Lodicenſe oſtium, adſpectante è Scakerloënſi aggere Requeſenſio. ac Boiſo-

ↀ Iↄ LXXIV. tus, in Glimeſium invectus, magnam ſane ſtragem accepit. quippe hoſtis, ſtantem in tranſenna militem, ideoque ſterni facilem, animadvertens, prora obverſa, duo ex hac tormenta primum, globis glandibuſque onuſta, inde ſclopos fere centum, exonerare. hic Boiſoto excuſſus oculus; Nicolaius crus utrumque, Schottus brachium,& mox vitam, amiſere. Valentinus, etiam ductor,item brachio mutilatus; aliique aliter cæſi, ſauciive. poſt exploſa ſic tormenta, naves, manu injecta ferrea, ne ſpes fugiendi eſſet,conjunxere. Glimeſius, edita tanta ſtrage, jam Boiſoto fere potior. id cum Hadrianus Cornelius advertiſſet,in Glimeſium etiam ducens,alterum ejus latus occupat. alii alias novem invadunt. plures prœlio loci anguſtia prohibebat. ante pugnam à Boiſoto conſtitutum, qui vexillum è prætoria detraxiſſet, huic ut prœmium nova veſtis donaretur. itaque in conflictu medio, nec victoria inclinante, è Cornelii nave quidam, in prætoriam hoſtilem involans,id è ſumma malo rapit; ſeque involvens, per ſclopor um denſam grandinem, ſine vulnere, ad ſuos defert. quod Romerus cum videret, ne, ſublato pugnæ ſigno, animum ſui deſponderent, ſine mora alid tollit. acriter pugnatum fuit, ſed non diu. cum Romerus, undique ſe peti videns, ac diffugientes ſuos, adjecto ad cætera vela ſiparo, ipſe etiam fugere cœpit. quo dejecto, cum evadere haud aliter poſſet, ex adverſo Romerſvalæ impacta in vada Tolana nave, enatavit. Glimeſius, refluente aqua, ad fundum obhæſerat; ideoque, impedito tormentorum majorum uſu, ſclopis tantum, gladiiſque, ſe tueri cogebatur. ac poſtremum, cum fortiſſime dimicaret, gemino vulnere, honeſte cecidit; navis, igne injecto, uſta. Oſorius Anculus, cui mandatum ultimum agmen, vento adverſo, & metu pariter, ne ad fundum, ut Glimeſius, obhæreret, opem ferre, niſi tormentis explodendis, nullam potuit; duplicique accepto vulnere, vix evaſit: cecidere Octavianus Perenottus, Cardinalis Granvellani conſanguineus; Didacus Carillus, & Nietus ſignifer Conſalvi Ovalis; aliique CIↄ CC. naves interceptæ IX. ac fuiſſent multo plures, ni Romeri, affluente rurſum aqua, forte è vado relata in medium flumen, ubi id anguſtum maxime,inſequentes implicuiſſet. ↀ Iↄ LXXIV.
Aſpectabat ſuorum cladem, ut jam dixi, è Scakerloenſi aggere Requeſenſius. & Romerus, illic enatans, cum ad ipſum acceſſiſſet; *ſciebas*, inquit, *terra præliari gnarum, mari imperitum eſſe. juſſa ſedulo executus, victus redeo. nec mirari caſum debes; quin ſi claſſes centum dares, omnes perderem.* ad quæ blande Requeſenſius, *ita Deo placuiſſe, cui gratiæ,etiam in adverſis,agendæ. & peccata meruiſſe;tum arcanas cauſas eſſe. ſat virtutem ipſius cognitam, militumque: ac pugnaſſe pro virili univerſos.* Dum ad Bergas dimicatur, Sanchius Avila, cum majorum navium claſſe Barlanda ſolvens, Borſelam venit, illic de Glimeſio nuntium accepturus; aut, dum ipſe claſſem in conſpectum duceret, ſubſtiturus. Interea angi valde Anriacus, ne pervaderet Middelburgum; quippe naves,quas objecerat,repugnare non ſat validæ, exempta magna parte militum, ad Boiſotum adjuvandum: ideoque, in conclave ſeſe abdens, animum ad preces vertit. cum mox eum in ancoris ſtare nuntiatur. unde lætus, quando adverſo deinde fluctu fruſtra id conaturus eſſet, ſurgens, actis Deo gratiis,foras prodiit; eminuſque è cothone Vliſſingano ad Breskenſam ſtantem videns, nihil amplius de victoria, quæ & ſtatim nuntiata, dubitavit. Sanchius autem,de Glimeſio victo certus, metu, ne in ipſum quoque victor hoſtis claſſem verteret,fugam cepit; & Antverpiam, aliquot amiſſis navibus, retro ceſſit. Ac navalem quidem hanc pugnam, ſuorumque in ea cladem, Mondragonius,qui obſeſſus Middelburgi, vix quatriduo poſt reſcivit. cum Trenchantum centurionem interea ad Requeſenſium mittit, nuntiatque; *ſe adhuc, cum Arnemudanis, obſidionem tolerare: atque à decima veſpertina ad undecimam, è Middelburgenſi turre, ignem oſtenſurum eſſe. quem omitti cum videret, ne quid porro in diſcrimen claſſes daret, niſi inſulam univerſam occupare ſtatuiſſet. copias attenuatas, indieſque è militibus amplius viginti mori; paſtilloſque è lini ſemine ultra etiam detrectare, vix in diem tamen decimum ſuffecturos. quin & ipſoſ, ſi contingat liberari, longa fame ſtomacho debilitato, morituros. neque ſpem reſtare ullam, quando claſſes è conſpectu*

CIↃ IↃ LXXIV. *receſſiſſent. quæ ſi ante diem ſolis imminentem non adeſſent, ſaltem, in quemcumque eventum, cymbas aliquot, cum frumento, mittere vellet. tum mandaret, ſi cedendum urbe foret, quid tot mercibus, quæ in ea abundarent, factum vellet; perdi, an ſervari, cuperet.* Hic Trenchantus interceptus, literas, plumbo alligato, ne his potiretur hoſtis, in mare abjecit; verum, refluente aqua, in fundo inventæ, hoc arcanum detexere. ipſe, ad Auriacum ductus, pro duobus mox naucleris, Arnemudæ tunc detentis, libertati reſtituitur; prius tamen Arnemudam prætervectus, ut de claſſe profligata teſtimonium perhiberet. inſuper referre juſſus, uti intra diem quartum ſeſe dederent, aut extrema experturos. Ita emiſſi à Mondragonio quatuor centuriones, Henus, Ægidius, Villanus, Grenetus, de deditione acturi. conventumque, *ut Middelburgum, & Arnemuda, ſalvo belli inſtrumento, mercibuſque, in Auriaci poteſtatem traderentur. milites, cum armis ſuis, & fortunis, inde excederent. etiam monachi, ſacerdotes, cum amictu omni ſacro, ac rebus ſuis. nautæ item, annonarii, tormentarii; & quicumque demum vellent. hiſque in vicinam Flandriam deducendis naves quoque, & commeatus, præberentur. Mondragonius Philippum Marnixium Aldegondium, Iacobum Simonium, Citadellam, Pettimum, & legatum Gulielmi Angerani, intra proximum ſemeſtre reſtitueret, ni præſtaret, ultro in carcerem rediret. denique* C C C *cives Vliſſingani, Veriani, Zirizeani, urbi captæ imponerentur.* Hæc ad diem X V I Februarii in arce Rammekenſi acta; & Valacria univerſa Auriaco ceſſit. Magna ſane hic Mondragonii virtus fuit, & extrema toleraverat, antequam ſe, urbemque, dederet; fame, non armis, coactus. quippe jam conſumptis pene vaccis, equis, canibus, catis, muribus, gliribus, paſtilliſque è lini ſemine. ordinata initio annona, conſtituerat, uti panis unciæ XXIV militis diurnum eſſent. eæ ſenſim, ob defectum, imminutæ; & vix duæ tandem datæ. jamque huc redactus erat, ut ne decem quidem dies ultra ſuſtinere poſſet. adeoque attritæ vires, ut à proximo ſemeſtri, necdum toto, homines CIↃ IↃC, fame enecti, interierint. etiam ſtipendium deerat; itaque quadrati nummi ex auro, argentoque cuſi: queis inſcriptum. D.R.F.P. Middelb. neque intus laboratum tantum fuit; ſed tentata etiam foris cuncta Hiſpano. & impenſa hoc biennio, præter ſtipendia, naves, tormenta, ſeptuagies centena millia florenorum. Sic Auriacus jam Valacria potitus, Arnemudam ſtatim munit. Ludovicus Naſſovius, poſt horrendam lanienam Pariſienſem, à rege Carolo, ſerio an ſimulato, varie adjutus; confirmante Alençonio, cum Henricus in Poloniam ſe conferret. atque initio, conſcribendo exercitui, Rhetienſis, centum florenorum millia procurare ipſi juſſus; mandatumque Galeacio Fregoſo, ut Germanicos turmarchas conveniret, & militiæ ejus obſtringeret. additi bis mille Galli, è præſidiis Metenſi, Tullenſi, Verdunenſi. jamque copiæ juſtæ erant, octo fere millia peditum, equitum tria, cumque his Chriſtophorus Bavarus Friderici Palatini filius; ac Henricus, fratrum minimus. ita inſtructus, ad Trajectum Moſæ tendit, tentaturus, an opprimere forte poſſet. urbi tunc Franciſcus Monteſdoca præerat. territoque propero Naſſovii adventu, Bernardinus Mendoſa acceſſit, alam equitum ſuam adducens, aliaſque item quinque; & Chriſtophori Mondragonii ſclopetariorum ſextam. moxque ſubſecutus Avila, cum non parva ſclopetariorum peditum manu. Requeſenſius in Germania VIII equitum CIↃ legerat, equitumque legionem, ſub Hannibale Altemſio; Helvetiorum è quinque pagis IV CIↃ, & Belgarum XLII ſigna. tum Conſalvo Braccamontio imperaverat, ut duo Hiſpanorum millia, è Batavia; Ioanni Baptiſtæ Montio, ut tres equitum turmas adderet. Cum Mendoſa, exeunte Februario, advenisset, firma adhuc ubique glacie, communire urbem inprimis contra vim externam cœpit. intus quoque, cum in ſocios magna ex parte oppidani propendere putarentur, ne movere quicquam poſſent, accuravit. inde Avila advenit, ſigna tria è Sicula legione adducens, ſub Damiano Morale, Alfonſo Galeacio, & Ioanne Aquila, Petri Conſalvi Mendozæ, tunc abſentis, vexillario; item ſclopetarios Belgas ſeptingentos, ſub Lopezio Gallo duce. inter eos, tam exiguo intervallo ſeparatos,

CIↃ IↃ LXXIV. ratos, aliquoties levibus prœliis decertatum. donec Avila, gnarus, hoſtes per hoſpitia laxiora diſſipatos, x v Kal. Aprileis cohortes aliquas, quæ ſecuriores paullo, ad Bommeliam, quarto à Trajecto lapide, noctu invadens, ſeptingentos fere cædit. cumque auxilio equitatus è propinquo adveniret, Petrus Buſtus, & Mutius Paganus, levis armaturæ duces, occupantes, univerſum diſturbare; ignibus interea accenſis, ad quos omnes copiæ in armis accurrere. Naſſovius ipſe cum equitibus circiter mille adeo feſtinato acceſſit, uti, equis anhelantibus, quamlibet ſereno cœlo, vapore denſo aër circum nebuloſus appareret. in conſpectum Hiſpanorum cum veniſſet, copiaſque in agmina quinque diſparaſſet, Hiſpani, quia pauciores, pugnæ aleam detrectare. ac diverſi tandem utrinque receſſere. ac Naſſovius Falcoburgum, & Gulpenum, caſtra movit; quo ſecutus illum Avila cum quingentis ſclopetariis, equitumque turmis octô, ultimum tantum agmen carpens, non magnopere lædere recedentem potuit. jamque etiam è Batavia Braccamontius cum viginti quinque ſignis, Moutius cum equitatu, Ruremuudam, ſicut ambo juſſi, advenerant; veritusque Requeſenſius, ne, tranſmiſſo forte Moſa, in vicinos Atvaticos, tunc nutantes, hoſtis duceret; occupandum eum ratus, prius adoriri ſtatuit, quam Auriacus cum Naſſovii fratris copiis ſuas jungeret. itaque Avila, cum ſuorum lecta manu, propius admotis caſtris, quo facilius, quidnam moliretur hoſtis, exploraret, levi eum aliquoties pugna tentans, nil effecit, niſi ut, de Moſa illic tranſeundo animum abjiciens, retro Noviomagum duceret, Moſamque inter & Vahalim caſtra poneret; ubi Auriacus, qui in inſula Bommeliana copias legere, jamque in promptu peditum ſex millia habere, ſeſe coujuucturus erat. ſuſpicabantur Hiſpani, de capienda aſtu, aut proditione, Ruremunda agitaſſe; ideoque Falcoburgo copias tunc abduxiſſe. eapropter, qui inſtaret abeuutibus, miſſus Ioannes Alcoëta, cum delectis cataphractis, & equitibus ſclopetariis; huncque Avila, cum exercitu univerſo, in ulteriore ripa inſecutus, in Cucanum agrum venit; ac poſtridie Moſam, ad urbem Graviam, tranſit: miſſis CIↃ IↃ LXXIV.
Hiergio, qui tunc Noviomagi agere, cum trecentis Siculæ legionis ſclopetariis; & Capreſio, cum Burgundicorum equitum ſua ala; qui Vahali objectum aggerem cuſtodireut. Et Auriacus, Ruremuudam tentaturus, in qua clam faventes aliquot, collectis copiis, navibuſque, Vahali adverſo cum Varicum deveniſſet, arcem Wardenburgum exuſſit, quam trecenti Hiſpanorum inſidebant. Ludovicus, ejus frater, ad x I diem Aprilis, feſto Paſchatis, inſtituto verſus Noviomagum itinere, ad Movicum mox ſubſedit. is Cucani agri pagus, à meridie Moſam habet, & adverſam illic Cucam; à ſeptentrione montem, ad tormenti tantum ictum diſſidentem. medioque ibi ſpatio Ludovicus equitatum, quadrifariam tributum; in ſummo monte, equites centum collocaverat. pone, haud magno intervallo, agmine quadrato, peditatum ſubſtituerat, in quo ſigna viginti quinque. juxta pagum decem alia, vallo, ante eum ducto, propugnando deſtinata. Avila contra peditatum Hiſpanum omnem, in agmina quatuor diſtributum, quia loco nimis arcto premebatur, alterum alteri ſubſtituerat; duxque illis Ferdinandus Toletanus, qui, quantumvis corpore æger, pugnæ intereſſe voluit. Belgas Braccamontius ducebat, & Mondragonius. ad ſiniſtram equitatus pariter ac Naſſovianus, in agmina quatuor diviſus; ſinguliſque ſclopetarii, qui eorum latera tegerent, attributi. ad dextram alterum equitum agmen, è Ferdinandi Toletani, Ioannis Baptiſtæ Montii, & Camilli Montii, alis comparatum. pone Curtii Martinengi, Bernardini Mendoſæ, & Lupi Sapatæ alæ collocatæ: quarum ultima Ægidium Barlamontium Hiergium ducem habebat. ita inſtructa utrinque acie, ad diem x I v Aprilis, dnabus ante meridiem horis, Mondragonius ſclopetarios quadringentos, partim Hiſpanos, ſub Didaco Monteſdoca; partim Belgas, ſub Rolino, & Hugeno; in hoſtile vallum ducit: ac, poſt acrem diu pugnam, propulſatis defenſoribus, tandem ſuperat. mox viginti quiuque ſigna, in planitie, inter vicum & moutem media, collocata, eo tendunt; ereptumque ſtatim locum vi recipiunt. eo facto, acrius in-

ↄ Iↄ XXIV. inſtaurata pugna, ſubmittente pulſis Avila ſclopetarios Hiſpanos ducentos, ſub ductoribus Petro Benanida, & Laurentio Cava; Belgas centum, ſub Octavio Picichello; totidemque ſariſſophoros, ſub Franciſco Salazario. ibi primus Monteſdoca, vir egregius, vallum inſilit; & ad ejus mox exemplum plures alii, queis par virtus: rurſumque eo, etſi cæſo Monteſdoca, potiuntur. ac, ordinibus diſſipatis, fugam Naſſoviani capiunt. necdum tamen, integro adhuc equitatu, debellatum. inſtante Hiſpano, Ludovicus Naſſovius, Bavaruſque, ut certamen reſtituerent, ocius peditem jam turbatum accedentes, partim hortatu, partim precibus, denuo in hoſtem eum ducere conabantur. verum fruſtra; & ſtipendium etiam multi poſtulare. quo Naſſovius conſpecto, cum equitibus ſexcentis pugnam inſtaurans, hoſtem acriter invadit. iſque inclinabat etiam, ut hinc fama de victoria ſpargeretur. ſed Ioannes Baptiſta Montius, & Bernardinus Mendoſa, impetum excepere primum, inde totum repulere; ita ut agmine bipartito mox recederet. ac Bommeliam pars contendere, pars repetere ſummum montem. unde, recollectis viribus, in planiciem deſcendentes, cum redire ad pugnam vellent, equitem Hiſpanicum numero longe majorem conſpicantes, conſternati, in fugam ſemet conjecere. Ludovicus Naſſovius, Chriſtophorus Bavarus, & Henricus, Naſſovii frater, poſtquam, diu prœliati, nil virtute ſua dignum omiſiſſent, cecidere, incerto fato. nam poſt prœlium veſtigati, inter vivos, mortuoſque, nuſquam inventi. equitatu diſſipato, mox Hiſpanus reliquum peditatum invadens, miſere eum profligavit. parſque in vicinam ſilvam fugientes interfecti, pars paludibus ſubmerſi. univerſim è peditibus duo millia, & ſexcenti ex equitibus, periere. impedimenta, & triginta ſigna, capta. Fuit ſane Ludovicus animo, quam fortuna, melior; multaque auſus, pauca fortunate geſſit. Galli, qui in prima acie, cum fortiſſime dimicaſſent, è periculo evaſere; cum Hiſpani in quadratum majus agmen, à quo magis metuebant, ſe converterent: unde illi, poſtquam flumen tranſmiſiſſent, collectis prope Rhenum viribus, ac quibuſdam è nobilitate ſe adjungentibus, Kerpam arcẽ Auriaci auſpiciis captum eunt; & Trajecti præſidiariis aſtu eam recuperare ſatagentibus, tamen retinent, ac triginta ex iis cædunt. inde cum ad Viti fanum Itali aliquot, Hiſpanique, luſtrarentur, impetu in illos facto, partim occidunt; centum etiam, & triginta ſeptem, capiunt. apud Treviros alii Galli, in ſigna ſedecim diſtributi, cum ſe Ludovico Naſſovio adjungere vellent, mox accepta ejus clade, Argentinam iter vertunt; ubi Hannibali Altempſio obvii, duas ejus legiones, quas conſcripſerat, improviſo opprimentes, necdum armatas intercipiunt, diſſipantque. idque ipſi, in Belgium eunti, aliquantum moræ injecit. Hiſpani, quam virtutis laudem ad Movicum comparaverant, mox tumultu corruperunt. nam ſtipendium flagitantes menſium ſex & triginta, cum in promptu id non eſſet, raptis ſignis, avulſiſque, & repudiatis ducibus, facto agmine, Antverpiam ire omnes ſtatuunt. id cum gnarum Friderico Perenotto Campaniaco, qui præfectus urbi illi cum Belgarum ſignis quatuor, totidemque Germanorum, ſed quîs minus etiam fideret, ob ſtipendia item debita; ut periculo anteverteret, cives eſſe in armis jubet, remque omnem Requeſenſio, qui Bruxellis, ſtatim nuntiat; & *auxilia mitti* poſtulat, *præſidiumque, quod in arce, permutari: metuendum enim eſſe, ſi poſtica porta alios intromitterent, quod facturi viderentur, ne, querela eadem uſi, his ſe jungerent. & augere metum iſtum, aſperatum Sanctii Avilæ in Antverpienſes animum.* hæc monenti primo fidem Requeſenſius denegare; ſed mox certior, ad XXIV Aprilis ipſe in urbem eſt ingreſſus. ubi ei Campaniacus auctor eſſe, *uti arcem occuparet; aut permitteret, vallo obducto, vim in cives prohibere: idque regi omnino, & urbi, expedire.* verum ille, qui Brabantos ad tributum concedendum, paullo ante denegatum, hoc tumultu permovere conſtituerat, neque arcem ipſe intrare, neque vallum ei ullum obductum cupere. nam *periculum in priori ſuum eſſe, in poſteriore probrum: nec decere, ut præfectus viam oſtenderet oppidanis, qua inutilem regi arcem facere poſſent. cæterum ſe curaturum, ne quid uſquam peccaretur.* cum his dictis Avilam

CIƆ IƆ LXXIV. lam mittit, qui vim omnem prohiberet. ſed nil juſſa, apud tumultus obſtinatos, valuere. quin & comprehenſum ipſum, ut quidem præ ſe ferebat, coëgere, ut ſub arcem eos duceret. idque factum ad XXVI Aprilis, hora undecima, cum in curia Campaniacus ab urbano magiſtratu quadringenta florenorum millia peteret. qui id ubi accepiſſet, ſtatim arma capere militem, & ad arcem, prohibendæ Hiſpanorum irruptioni, ire jubet; ſimul etiam Requeſenſio nuntium mittit. is præſidiarios quoſdam jam rogare, cur non ſclopos, aut tormenta, in obverſos exonerarent. quo comperto Campaniacus, è ductoribus Verſium, Sterckiumque, jubet in Hiſpanos, ad hiatum muri interciſi ſtantes, ſclopos agere. ſed mandatum Requeſenſius, ſtatim accurrens, inhibere; ipſi inſuper Campaniaco, vehementer admiranti, ſed obnoxio, ut cum ſuis, Germaniſque, retrocederet, ceu tumultu inde in urbe orituro, imperare. interim in foſſam Hiſpani jam deſcenderant, quam impleverant; murum etiam demoliti, ſine ullo Requeſenſii reſpectu, qui offenſam ſimulare, coram Chiapino Vitellio. hæc cum geri Campaniacus animadverteret, quod putaret factu optumum, novam in urbem ſe cum ſuis, claſſiariorum ibi ope uſurus, recipiebat. ita area, inter urbem arcemq; media, occupata, acieque ordinata, recta in urbem Hiſpani tendere; edicente Requeſenſio, *ne Georgii præterire fanum auderent: illic agerent, ſi quid vellent.* erant circiter tria millia; animoſque multitudo faciebat, & arcanus Requeſenſii conſenſus. qui cum nihil, quam promiſſa, expediret; ſummo cum clamore omnes, ſonituque tympanorum, & ſclopórum, plane horrendo, urbem ingreſſi, ad Meranum pontem tendunt. Campaniacus, cui maxime infeſti erant, in ulteriorem urbem, vulgo novam appellatam, inque domum Hanſeaticam, ſe receperat; ſarcinaſque educebat. quarum tamen partem aliquam, ædes ejus populati, oppreſſere. circa veſperam, fame urgente, Mera agmen deducentes, forum petunt; curiaque occupata, lautiores circum ædes, ubi optime inſtructam menſam exiſtimarent, deni aliquot, duodeni, ac viceni, ſine metatore invadunt. totam noctem protervíſſime perbacchati, ſummo in metu anxios cives tenuere; CIƆ IƆ LXXIV. dum fortunis omnes ſuis, quidam vero etiam vitæ, metuebant. quin terrore, expulſo fœtu, fœminæ exanimatæ. ac poſtridie, ſimul portæ aperirentur, multi urbe, cum uxoribus, liberiſque, rebus cæteris relictis, exceſſere. poſtquam forum, curiamque, invaſiſſent, aſſignato ibi hoſpitio Electo ſuo, tympanis pulſatis omnibus, mox edicunt, *ut cum ſuis Campaniacus intra viginti quatuor horas urbe exiret; expellendus, niſi faceret.* deinde certum hominem mittunt, qui in domum Hanſeaticam hoc mandatum ipſi ferret. iſque illis reſpondere; *id mandandum à Requeſenſio. qui ſi faciat, tum deliberandum fore.* quam ob cauſam die poſtero, qui XXVII Aprilis, ſummo mane accitis copiis univerſis, pontes omnes, aditusque in novam urbem, occupatos, magna cura plauſtris, carris, ſaccis lana plenis, obſtruit; naves quoque bello inſtructas pugnæ parat, tormenta onerat: nihil denique, ad injuriam propulſandam neceſſarium, prætermittit. adjutabat & Hamſtedius, admiralii legatus, & navales ſocii omnes, genus mann valde promptum, avidumque confligendi. Hic Vitellius, Mondragonius, aliique, intercedere, & pacare tumultum velle, verum fruſtra; clamore horrendo vociferantibus, *ut ſtipendium ipſis ſuum exhiberetur; militeſque etiam Belgæ, cum præfecto Campaniaco, urbe exirent. ſola iſta ratione ſatisfieri ſibi poſſe.* cumque tandem, de mandato Requeſenſii, Campaniacus, tranquillandæ tempeſtati, exiiſſet, Eeckeramque, & Wilmerdoncam, milites Belgas eduxiſſet, clauſis portis, obſeſſiſque, claves rapiunt; nihil interim de protervia, vique alia, remittentes; ut ſtipendium, de quo jam expediendo in curia à magiſtratu agi, extorquerent. cumque Hiſpanus Ieſuita, magnæ exiſtimationis, concionem in foro quandam inſtitueret; &, *tumultum ut omitterent*, hortaretur: *peccatumque non exiguum, matribus cum fœtu enexis, perpetratum prædicaret: futurumque ſine dubio ultorem deum, quem deberent revereri:* eveſtigio obturbantes, *non ſe concionem in præſens, ſed pecuniam, poſtulare*, occlamabant. plura dicere cupienti, ne quis exaudire

CIƆ IƆ LXXIV. audire poſſet, pulſatis inſolenter tympanis, obſtrepebant. dum hæc fiunt, advocati à magiſtratu cives opulentiores; queis pecunia, pro ratione facultatum, imperata. nec immunis ſacer ordo, qui cum oppidanis pariter contribuere. inde Electo nuntiatum, *locum aliquem deſignaret, ubi & recenſio fieret, & ſtipendium ſolveretur.* ac præterea Requeſenſius à ſe admonere jubet, *nimis petulanter actum; peccatumque etiam in regem, & exiſtimationis item ſuæ intereſſe. abſtinerent à protervia, & quiete noctem agerent.* ad quæ miles; *juſta omnia abs ſe peti: ac, ſtipendio perſoluto, ad obſequium rediturum. noctu vero non deinceps turbaturum.* Ad XXIX diem inſequentem, convocata in forum concione, Electus acriter omnes increpare; *graviter peccatum à cunctis, neque tolerandam audaciam. civibus vim factam eſſe. quod ſi viri, militeſque, haberi vellent, ne antiquum decus nunc corruptum irent.* cumque ad hæc acclamaſſent, *nolle factum, & delictis manifeſtos noxæ dedere*; juſſi binos è cohorte una quaque deſignare, qui negotium cnm Vitellio pertractarent; quæque peterent, ſcripto comprehenſa oſtenderent. quod mandatum, ſtatim faciunt; & *ſtipendium, ne teruntio deminutum, ſolvi* poſcunt: *tum quæ teſtamento etiam, aut legato, defunctorum deberentur.* qua de cauſſa cum Vitellius pro ſtipendio decem menſium pecuniam numerandam offerret; ac pro quinque, pannos laneos, lineoſque, ſericoſque juſto pretio æſtimatos; non contenti, *ad Dominos Milites rem ſe relaturos eſſe,* reſpondere. unde cum in forum iterum conveniſſent, & Electus auctor eſſet, *ut oblatis à Vitellio acquieſcerent*; ſublato incondito clamore, vociferari: *totum ſe ſtipendium velle; neque verba ultra danda, ſed pecuniam.* Hic Electus indignatus, *perduelles eos* dicere, *& ſupplicio extremo dignos. nam Antverpiam, urbem regiam, ceu hoſtilem ingreſſos eſſe, muroſque ejus violaſſe. tum præfectum, ibi à rege conſtitutum, & præſidium, expuliſſe. alia etiam multa auſos, non tam temere condonanda. poſt quæ cuncta offerri à magiſtratu tamen ſupplicante, quæ accipere ipſi debeant, flexis genibus, junctis manibus, gratiaſque deo agentes, tam benigne ſecum agi, qui graviſſima meruiſſent. quod ſi pertinaces eſſent, omnes, prout meriti forent, luituros. ſe deinceps magiſtratu, quem per* CIƆ IƆ LXXIV. *vim impoſuiſſent, fungi nolle; neve ducem perduellium appellari. itaque abrogarent ipſum, aut occiderent; certum enim, non in poſterum eo uti.* Verum illi eadem omnia uſque ad ravim occlamare; *ſe ſtipendium, à triginta ſex jam menſibus ſibi debitum, idque totum, poſtulare: ut imminuant, non paſſuros. hac mercede vitam ſeſe regi ſuo mancipaſſe; quam diutius differri, valde iniquum, & indignum etiam, eſſe.* tum clamore, ſtrepituque tympanorum, & ſcloporum, urbem totam pervagati, noctem illam civibus terribilem faciunt. quin modeſtiores quoſdam ſi viderent abſtinere, eadem perpetrare cogunt; ut, quos cauſa conjunxiſſet, hi communi quoque culpa tenerentur. Totus, quem jam dixi, dies viceſimus nonus in pecunia expedienda occupatus. ac Requeſenſius poſtulare ab urbano magiſtratu, *quadringenta florenorum millia ut ſuppeditaret; ſe, quod deſit, curaturum: paratumque pignori dare ſupellectilem univerſam argentariam, & gemmariam: ac jam, ut Bruxellis ea deferretur, imperaſſe.* ita à civibus, qui ſummopere ab hoſpitibus tam protervis liberari cupiebant, ſumma iſta procurata; eo promptius, quod & gratia in ſtipendii parte fieri putaretur. nam, ſi totum exegiſſet, decies amplius centenis millibus opus fore. Trigeſimo die, pulſato tympano, undique milite convenire in forum juſſo, iterum è feneſtra curiæ verbis blandis admonere illum Electus, *tandem ut turbare deſineret, ac pecuniam impetratam in ſoluti partem acciperet.* tnm ad literas, quas è ſinu protrahebat, reſpondere. in his poſtulati ſumma; & adjunctæ in ipſum minæ, *ſi faveret parti adverſæ, ſe præcipitem è feneſtra dejecturos. neque aliud quicquam velle, quam ſtipendium; & id quidem univerſum. igitur iſtud procuraret.* Poſt Electum Sanctius Avila perſuadere rem inſtituit; hortarique, *pro ſtipendio quinque menſium pannos caperent laneos, lineos, ſericoſque, pretio ſuo æſtimatos: cæterum omne in pecunia numerata habituri.* hic cum recuſarent alii, alii contra inclinarent, iterum Electus; *ſi Hiſpani, & ſubjecti rege ſuo digni eſſent, oblata ſumerent. ac tantillum in neceſſitate ſumma darent regi, qui tam diu aluiſſet, amaretque plurimum omnes, & virtutem adeo ipſorum faceret maximi,* quibus verbis deliniti,

accla-

CIↃ IↃ LXXIV. acclamare; *daret ergo, quod promitteret. non ſe quidem pannis ullis indigere, ſed hanc regi gratiam facere, cujus nunc neceſſitati ſubveniendum animadverterent.* tum Fregoſus, è ſocietate Ieſu, etiam ipſe gente Hiſpanus, ciſta quadam forte aſcenſa, adhortari in concione; *reputare admiſſum facinus apud animum ſuum vellent; quaque ſe injuria ipſi, & Hiſpanienſe nomen, affeciſſent. neque facile ignominiam eluendam. itaque, quod unum poſſent, pœnitentia emendarent; &, peccatum confitentes, porro ſeſe ritu ſacro expiarent, prius quam ex urbe exirent.* ſic pacati, ad ſonum tympani mox edicunt; *ne quis cui vim deinceps ullam inferat; neve hoſpitium, niſi aſſignatum, capiat: quique præberetur victus, eo ut contenti eſſent.* ſed non diu quievere. nam ad diem VIII Maji, dictitante Requeſenſio, *mitigandam ſibi videri ſolutionem, & commodius tempus dandum,* ad ingenium, clamoreſque uſitatos, rediere. ac tribunos, ductoreſque omnes alios, ne hi cætero etiam militi perſuaderent, intra horam unam, aut alteram, tota urbe exire jubent. niſi facerent, per fariſſas, quod ſupplicium militare, tranſcurſarent. maxime autem Iuliano Romero infeſti; quem, cum decem, aut duodecim, centurionibus, dedi ſibi poſtulabant. jamque ædes effracturi videbantur, cum mox, ira reſidente, ipſum, illoſque, ſine ulla cibi copia, urbe emittunt; vexillarios tantum ſuos, qui conſcriberent rationes, retinentes. per has turbas acto hoc octavo die, haud pacatior nonus fuit; cum turbare etiam arcis præſidiarii inſtituerent; &, Electo conſtituto, ac majore teſſerario, præfectum ejus, Sanctium Avilam, claves prius tradere juſſum, exigere vellent. verum ille, animi melior; & nec claves ipſis tradere, neque arce, quam ad mortem ſervaturum ſacramento ſe obſtrinxerat, exire velle. ac Vitellius, ut compeſceret, mane accedens, poſtquam in pontem perveniſſet, evocato ad ſe Electo, & teſſerario, poſt ſermonem commutatum, cum ſe in arcem contuliſſet, illo utroque à Franciſco Salvaterra interfecto, atque in foſſam deturbato, uti ſolet, ereptis jam facinoris ducibus, pavidi cæteri, ab incœpto deſtitere. undecimo Maji acrius turbatum fuit; cum in quinque menſes panni præberentur, mitteret Requeſenſius typis editum libellum, ac teſtaretur, *non promiſſam jam pecuniam ſolvi poſſe. & obſtare ſibi ipſos, qui commercia, collybumque, perturbarent. octo, aut decem menſium ſtipendio contenti eſſent. nam reſtare, ſub Erico Brunſvicenſi, octo amplius equitum millia; & Helveticas legiones duas, treſve: ad hæc copias ex Italia advenire.* inde, niſi precibus cederent, comminari; tum & aſtu agitare, ut divideret. ſed blanditiæ, minæ, aſtus, juxta fuere. ac Franciſcus Bobadilla male acceptus; Electuſque, tanquam fidei parum certus, loco motus; altero illi ſubſtituto, quem mox tamen fuſtuario affecere. cum poſtridie illuxiſſet, ſtructo è congeſtis ciſtis ante curiam altari, & peractis rite ſacris, omnes ſeſe ad mutuam fidem obſtrinxere; conjurantes, *& Electo parituros; & ſtipendium, niſi totum, haud ſumpturos: tum excubias, & concordiam, ne diſſidio deſtruerentur, habituros.* inde id, ſcripto conſignatum, ante curiam proponunt; delictiſque, puniendis furcam ſtatuunt. tandem, ipſo Pentecoſtes feſto die, res compoſita. celebratis in majori templo ſacris, & ſtipendio numerato, ante actorum venia à Requeſenſio data eſt. hinc magnifici in Merano ponte ludi, in honorem Requeſenſii, inſtituti. Hic ſeditionis finis; cujus duces, data oportunitate, caſtigati: cætero milite in Hollandiam, Leidæ illic obſidendæ, ablegato. quæ dum fiunt, conſilium Requeſenſio erat, Hollandiam auſtralem, borealem, & Zelandiam, occupare. atque in promptu in rem iſtam gemina claſſis; una Hiſpanica, ad Sanct-Andreanum ſanum: altera Belgica, ad Antverpiam comparata. utraque ad Vliſſingam urbem in Zelandia conveniret; unde, Brila occupata, Amſtelodamum, & Hollandiam borealē, mox invaderet. qua ſubacta, ad Zelandiam ſe converteret, nunc facilius ſubjugandam. poſt quę, libero maris imperio, fluminumque, bellum ex voto finiretur. ſed hæc animo agitantem longe eventus fruſtra habuit. nam quæ in Hiſpania claſſis, ſub Petro Malenda duce, ex præfecto Floridano, parabatur, morte ejus impedita; Belgica autem, profligata. In hac triginta naves erant, bene inſtructæ, ſub ductore Adolpho Hamſtedio, qui vicariam maris pręfecturam gerere. ac ne ea

tunc

CIↃ IↃ LXXIV. tunc tumultuans Hiſpanus uteretur, ad Lilloum caſtrum devehi juſſa erat. quod Zelandis ut compertum, viſum Auriaco, & Ludovico Boiſoto, hanc invadere. dux Boiſotus, ac cum eo, Cornelius Nicolaus, Iuſtus Morus, Martinus Drogus, Vincentius Sebaſtianus, Everardus Henricus, aliique. hi, cum Brouweram attigiſſent, naves aliquot leviores, quæq; velis meliores, ſpeculatum ad hoſtilem claſſem mittunt; è qua duas ſuperatas ad Boiſotum ſtatim abducunt. quarum indicio cum acciperent, cæteram claſſem Ordami ſtare, oppugnare eam ſtatuūt. nec conſilium dilatum; recta in adverſam tendunt. illa autem, advenientes conſpicata, ſtatim retrò fugam capere. ſed Boiſotus tardiores magnitudine ſua naves, levioribus ipſe vectus, ſupra Calloum aſſecutus, facile vincit. & ex iis tres exuſtæ; merſæ quinque, vehementi tormentorum exploſione: captæ quindecim, cum tormentis æneis pariter, ferreiſque, amplius centum. una præfectus Hamſtedius, cum domeſtico inſtrumento univerſo; quod in navem, Hiſpanici tumultus metuens, ante abdiderat. Sic deleta iſta claſſe, alteraque impedita, de Hollandia auſtrali, ac Zelandia, occupanda, Requeſenſius ſpe dejectus. In Hollandia boreali eadem fortuna fuit. huc ſub hiemis finem miſſus Chevereaulxius, tria millia Germanorum ſecum ducens, Egmunda, & aliis partim locis, tripartito juxta Aſſendelfium agmine, dum conſtrictæ adhuc ſummo gelu aquæ, Giſpam, Wormeramque, ceperat: mox receptas, ſimul gelu remiſiſſet. ac Hiſpani cùm recuperare vellent, hoc ipſo Pentecoſtes tempore, ſuccurentes Alcmariani diſſiparunt; ita ut pars Purmerendam, alii Monachodamum peterent: ubi à ruſticis intercepti, multi occiſi, multi in aquis periere. præmiatores aliquot octuaginta octo, cōto longiore inſtructi, cum acuta è ferro cuſpide, quo & foſſas tranſilire, & pugnare in hoſtem poſſent, ad ſexcentos cecidere, Hornam captos nonaginta abduxere, quadringenti juxta Monachodamum cæſi. pauci Ilpendamum elapſi, non multo poſt expugnatum. Philippus, ut præfectum novum Belgis gratiorem faceret, ac tributa, quæ petierat, obtinere faciliùs poſſet, ad VIII diem Martii Mantuæ Carpetanorum iterum veniam dare velle ſe pronuntiat; idq; in urbe Bruxellenſi ad XI diem Iunii promulgatum. ergo ignotum delictis omnibus, quæ ab anno uſque LXVI admiſſa eſſent; *modo vera pænitentia, animoque non fucato, & propoſito conſtanti, in eccleſia Romanæ ſinum peccata ipſi ſua effunderent, veniamque poſtularent.* pauci exempti, quorum nomina mox edenda. atque id datum non his tantum, qui in regis ſui fide, & obſequio, permanſiſſent; ſed qui etiam exuiſſent, ſi ad proximum bimeſtre iterum ſe ſubmiſiſſent. quin ſi aliqui jam damnati in judicio, tamen iſto beneficio fruerentur; reſtitutis item bonis, etſi fiſco adjudicatis, niſi ea jam in uſum regis applicata eſſent. quæ & ipſa redderentur, ſi probare certo teſtimonio poſſent, vitam ſibi in religione avita ubique, & conſtanter, actam. inter hos cenſeri Ordines provinciarum, civitates, & collegia; ea lege, ut deinceps ad præſcriptum regis agant: quod ad rationem pariter, & neceſſitatem rerum, temperatum, tale foret, ut ex eo benevolentia in ſubjectos, & affectus, ſatis clare apparerent. ſed conceſſio iſta veniæ, etſi magna ſane pompa promulgata, nullum fere fructum habuit. & hoc tempore Requeſenſius porro tributum urgere, vicies centena millia, ſingulis annis exhibenda; inde geminam centeſimam, jam promiſſam. verùm refragari Ordines, *militumque non ferendam inſolentiam* accuſare; *quæ commercia, ſolum reip. nervum, perturbaret. multa hactenus, & promptiſſime, tribuiſſe; ſed remp. nil adjutam, quin afflictam magis eſſe. ideoque jam exhauſtos, nec impenſe ultra pares. certiorem de miſerrimo Belgii ſui ſtatu regem faciendum; orandumque, ut venire, & inſpicere ipſe, vellet. id neceſſe, aut mox nullum habiturum.* Poſt hæc animum ad Hollandiam armis ſubjugandam vertit, & Lugdunum obſidere iterum viſum. ea inter urbes grandiores quarta, exiſtimationem ſuam, ac provinciæ libertatem, præclariſſime eſt tutata. Quadrifariam aggredi placuit. ac Harlemo pars per mari oppoſitos colles, per canales pars incumbere; alii rurſum Vltrajecto, alii Sconhovia ducere. Qui Harlemo adve-

CIↃ IↃ LXXIV. niebant, Nordovicum, & Valckenburgum, in itinere objectos pagos, munitoſque, diffugientibus præſidiariis, occupare. Vltrajecto venientes, & Goudanum emiſſarium, & Alfenum, prohibebant. ſed utrumque expugnatum, liberam inde viam fecit. ceteris locis nullum impedimentum erat. itaq; undique urbs obſeſſa. Auriacus ſtatim datis literis adhortari, *uti urbem ordinarent; ac, annona conſtituta, mendicantes, & invalidos, removerent: tum Anglorum ſigna decem, duce Eduardo Cheſtrio, in præſidium intromiterent; & trimeſtre ſaltem unum obſidionem tolerarent. ſe interea liberandis, quæ neceſſe, paraturum. quod ſi fortè longius etiam differentur, nollent animum deſpondere. quippe, ſi perſeverarent, etſi poſt ærumnas quaſdam, certam liberationem; ſi fatiſcerent, ſervitutem ſempiternam ipſis fore.* Præfectus ab Auriaco datus Theodorus Bronchorſtius, vir egregio in patriam affectu; ſed præſidium nullum erat. itaque è civitate lecta ſigna quinque, ſub Ioanne Duvenvordio, Iano Douſa Nordovico, Andrea Schotto, Bartholemæo Havicio, & Nicolao Theodoro Montfortano. Bronchorſtius inter primas curas nrbem, & annonam, ordinat. cenſu habito, amotiſque, qui obſidioni inutiles, capita quatuordecies mille ſunt reperta; & frumenti, his alendis, modii vix quater mille. Hinc diurnum unicuique in bimeſtre panis ſelibra conſtituta. lacque vetitum, niſi preſſum, venum dari. equi, circiter nonaginta; bubuli pecoris, ſupra mille. illi, in ſtabulis retenti; hoc, in paſcua dimiſſum: unde identidem, imminentibus obſeſſoribus, quod mirandum, ſonitu aliquo, quem dignoſceret, revocatum. neque, præter vaccam unam, & tres vitulos, quicquam abactum. ſæpe hoſtem, levibus prœliis vellicantes, propulſarunt. ſed Baldeo deſtinatum, fame illos expugnare. interdum etiam per blanditias ſcriptis literis ad deditionem urbis invitati à Lanoio, Licquioque, iſto verſu reſpondere; *Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps;* neque verbum aliud addere. ac Septembri deſinente, nullo amplius reſponſo dignati, acclamare è vallo ſuo; *fruſtra inſidias agitari, nec ſe dedituros unquam. potius fame morituros; quam canina, felinaque,* CIↃ IↃ LXXIV. *quamdiu illa ſupereſſet, tolerare decreviſſent. &, deficiente iſta, lævum brachium reſtare. hoc eſuros, dextro autem libertatem ad extremum defenſuros. illo quoque deſtituente, quod non ſperent, vitam inedia, urbem incendio, exſtincturos: nec in poteſtatem quicquam tyrannorum, præter cineres, aut cadavera, perventurum. ſat Machliniam, ac Zutphaniam, Nardenumque, & Harlemum, docuiſſe, quam clementiam exſpectare ub ipſis debeant.* quin virorum hanc virtutem quædam etiam uxores accendere, & orare; *ne ſe, communeſque liberos, hoſti tam crudeli darent. omnia magis ferre certas, quàm ſævitiam Hiſpanorum, ac libidinem experiri.* Ne pecunia deeſſet, è papyro in priore obſidione pridem cuſam revocarunt; quam mox etiam liberati in argenteam commutarunt. ea autem duplex erat; & viginti octo aſſibus, illa major: iſta minor, quatuordecim æſtimata. In utraque ab una parte leo ſtabat, pileum in haſtili ferens; circumſcriptum, HÆC LIBERTATIS ERGO. parte ab altera inciſum, VRBEM LEIDAM SERVET DEVS. alii quoque nummi facti, cum inſcriptione iſta. NVMMVS OBSESSÆ VRBIS LVGDVNI SVB GVBERNATIONE ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS AVRIACI CVSVS. parte adverſa inſignia urbis, claves duæ decuſſatæ, apparebant. item alii, cnm iiſdem illis inſignibus, addita inſcriptione; PVGNO PRO PATRIA. Inter iſta cum obſeſſi premerentur, & Auriacum, Ordineſque, ſæpe orarent, dare omnem liberandis operam vellent; viſum tandem, fœno, ſtramine, frumentoque paſſim ex agris ſubducto, Moſam atque Iſelam, perforatis eorum aggeribus, denique Oceanum, intromittere; ac reipſa hoſti oſtendere, *nihil ſibi ante libertatem poni. & jacturam, quamvis magnam, ac ſexcentis circiter millibus florenorum æſtimatam, contra vitam, fortunaſque, inde corporis, conſcientiæque ſua, deteſtandam ſervitutem, parvi facere.* Id negotii Gulielmus Palenſtenius, Daniel Wingardus, Paulus Buſius, ſatis gnaviter perfecere; aggereſq; locis ſedecim perfodere. Hinc Tempelius, qui auxilium poſtularet, in Zelandiam ablegatus, unde miſſus Iuſtus Morus, cum

CIↃ IↃ LXXIV. rus, cum tormentis aliquot bellicis, cæteroque inſtrumento. hunc ſecutus, mari præfectus à Zelandis; Ludovicus Boiſotus Ruartus; & Adrianus Gulielmius, à Ziriczæis. qui cum nautis octingentis advenientes, machinas æneas, ferreaſque, plures centum attulere. tum triremium inſtar etiam cum carinis planis naves circiter ducentæ factæ; remis decem, aut duodecim, quatuordecim, ſedecimve commovendæ. quarum maximis æneum tormentum grandius unum, alterumve, in prora; in lateribus, ſex minora. his impoſiti nautæ illi octingenti, è Zelandia advecti; homines animi præferoces, ac vulneribus multis truces; brachio quoque pars, aut crure, per priores pugnas mutili. & nonnulli pileis nexas ex argento lunulas ferre, quibus literæ iſtæ attextæ; POTIVS TVRCÆ, QVAM PONTIFICI. quippe ita exiſtimabant; illum corpori duntaxat, iſtum etiam conſcientiæ imperare. A Goudanis ſex triremes, ſub Wingardo, apparatæ. à Delphenſibus arca inſtructa, è conjunctis binis navibus; quæ non remo ullo, aut velo, promoveri: ſed conſtructis intus rotis, quas è nautis duodeni circumagerent. undique latera contra ſclopos communita. & tormenta multa impoſita, ſociique quinquaginta. ad hæc grandiores aliæ, denſa aſſerum compage, retibuſque interpactis, fabricatæ. tota claſſis naves centum ſexaginta numerabat. in his ſub præfecto utroque, Ludovico Boiſoto, Hadriano Gulielmio, & Cornelio Nicolaio, ſuppræfecto Vliſſingano, Nojellius, Carneſſius, Bouchautius, Iacobus Egmundus, Gardius, Durantus, Cattevillius, Guillereſſius, Padrierius, Creitus, Grenutus, Outranus, Citadellius, Herrius, Morus, alii: militeſque ſclopetarii mille ducenti. bellici inſtrumenti cura Philippo Aſſelerio data. additi Ordinum delegati, qui rem ſummam accurarent, Petrus Waſtelius, curiæ Machlinienſis conſiliarius; Cornelius Bouchorſtius, Henricus Duyſtius, aliique. qui cum Delphis diſceſſiſſent, ad undecimum Septembris Rota amne in aggerem limitaneum vecti, cùm perfoſſum muniiſſent, Soetermeram, quam Martinus Ayala tenebat, contendere. ubi Hiſpani, utrumque latus levi prœlio vellicantes, propulſati. & inſignis in hanc gentem odii ſignum nauta dedit; cum evulſum cor occiſo, commorſumque, canibus devorandum objecit. poſtquam aggerem tranſiiſſent, per Soetermeranum pontem claſſis deducenda erat. hic triginta Hiſpanorum ſigna poſita, ſub Ludovico Pimentello, acriter valde propugnabant. ac quantumvis magnam ſtragem Batavi ederent, tamē quia navis una è majoribus, tormentorum exploſorum vi diſrupta, mergebatur, recedendum à pugna fuit: ac deſiderati illic Cattevillius, Guillereſſius, centuriones; & gregarii milites ſeptem. Ad diem decimum octavum, decimum nonum, & viceſimum, flante Cauro, cum non parum aucta aqua, Petrus Waſtelius, vir induſtrius, deprehendit, non jam amplius neceſſarium, ſubter pontem ut tranſirent; verum Segwartenſi via, Soetermeram & Benthuſam inter media, duci poſſe. itaque, relicto Boiſoto, qui cum aliis pontem porro obſideret, ipſe, navibus quinquaginta clam aſſumptis, & delecta etiam manu, iſtuc tendit. Soetermeram, ac Benthuſam, miles Germanus ſervabat; ſed is territus è præſidio cum diffugeret, Ladrierius ſtatim occupat. eadem via Creitus cum Delphenſi arca ſubſequutus. præfectique tunc Benthuſam ad lapidem unum prætervecti, in canali ampliore, cui Nortæ vulgo nomen, qua Swietenum via ducit, totam claſſem obſeſſis conſpicandam exponunt. & tormenta, quod adventus ſignum eſſet, cuncta explodunt; reſpondentibus pari modo oppidanis. qui jam huc redacti erant, ut equina, vaccinaque, diſtributa in diurnum unicuique ſemilibra, victitarent. panis nihil reliqui factum. neq; eum quadraginta jam diebus quiſquam ederat. canes, feles, glires, in deliciis eſſe. nec matronæ meliteis ſuis parcere. radiceſque, & caules braſſicæ comminuti, lacte coqui. pampinis vitium, arborumq; aliarum, item foliis, ſale & amylo conditis, paſſim vita tolerari. corticeſque, & putamina, ſquamæ piſcium, è fimetis conquiſitæ. è vaccarum, equorumque, & canum oſſibus, aqua coctis, ſuccus elici:

CIↃ IↃ LXXIV. ægrotantibus, & puerperis, quæ lactarent, in dies ſingulos buccellatum ad quadrantem libræ appenſum. nonnulliſq; in ipſo utero fœtus pæne inedia exſtinctus; & abortum multæ facere. radix aliqua aſſe uno; pomum, aut pirum, duobus: quindecim butyri libra æſtimata. modius tritici, centum florenis; hordei, toto agro venditus: cui etiam in hunc diem ex re iſta nomen manſit, potus, coqui è folliculis hordeaceis. alii ſiliquas adhibere; ac pro lupulo rutam, & abſynthium, indere. quidam acetum, aqua temperatum, ſumere. itaque videre erat homines diſſutis genis, facie cadaveroſa, corpus macie confectum, tremulis genibus, & lapſantibus fere veſtigiis, ægre admodum ſuſtinentes. neqne pauci ſame mori; ad quam peſtis accedebat. & utraque ad ſex millia intercepti. ſæpe viri in excubiis ipſis ſtantes animam deficientem exhalarunt. alii, ab illis redeuntes, domi uxores, liberoſque, exſpirantes reppere re. ac, ſepeliendi merces, ab hominibus ærumnoſis, fruſtum panis poſcebatur. ad hæc mala & diſcordia, quæque comitari huic ſeditio ſolet, divexare; ſed repreſſa per Bronchorſtium præfectum, qui ſevere in quoſcunque animadvertere. quo defuncto, mox audacia iis crevit. quidam, in platea mortuus, poſtquam membra obriguiſſent, rectus ante conſulis fores à nonnullis collocatus; ceu convitio occulto, *tanquam ſua pertinacia cives miſeros in ærumnas tam ingentes perduxiſſet.* aliquando & quindeni, à trecentis, ut ajebant, delegati, cibum in curia à conſulibus petere auſi; adjutique à quodam conſulum, qui negaret, *civibus ſuis mortis cauſam ſe futurum.* & conſilia arcana erant, ut in armis magiſtratum ad deditionem cogerent. qui præmonitus, ut vetaret, prior ſemper arma capere. denique ad conſulem, Petrum Adrianum Wervium, quidam accedere; & orare, *cum Hiſpanis de tradenda urbe ageret: neque enim famem tantam tolerare ultra poſſe. ſat perpeſſos ærumnarum, quibus ſemel finem daret. penuria cibi, quod miſerrimum mortis genus, tot jam millia obiiſſe. vel reliquias ſervaret; & obſtringeret ſibi cives, gratiamque apud regem ſummam iniret.* quibus ille reſpondere, *jusjurandum ſe dediſſe, quod præſtare certus eſſet. nullum in promptu* CIↃ IↃ LXXIV.
cibum habere, neque tamen cum Hiſpano agere velle. quod ſi ita videretur, ſe conciderent, & viritim carnes ſuas diſtribuerent, ederentque. mortem à naturæ lege indictam ſcire; quam ſive hoſtes, ſive cives, intentarent, plane nihil intereſſe. bonam ſibi in bona cauſa conſcientiam hanc fiduciam comparare, & paratum extrema pati. quod ſi illi ſecum fecerint, gloriam æternam fore; ſi turbarent etiam porro, pœnam minime defuturam. qua conſtantia conſternati, cum facinoris pudore receſſere. Hic obſeſſæ urbis ſtatus; & nec caro jam reſtabat. idque Auriaco, qui à morbo convaluerat, poſtquam nuntiatum eſſet, quatuor ipſe navibus frumentariis vectus, caſtra acceſſit. ubi omnia, cum luſtraſſet, placuere. verum adhuc aqua deerat, quæ vix novem pollices alta. cum & quindecim, & octodecim, naves quædam poſtularent. quin &, flante aquilone, retro fluere, uſque ad viceſimum octavum Septembris diem. itaque viſum, quæ templaris via dicta, cum hæc nimis emineret, ut perfoderetur ſtatim. ac ni, æſtuante Oceano, ſatis aquæ augerentur, operam dandum, clam triginta, aut quadraginta, navibus illic tranſmittendis, quæ obſeſſis panem ferrent. cui rei & Grenutus ſe offerre. Hoc conſilium per columbam ſignificatum; monitique, ne ab hoſte per inſidias, miſſa annona, capi ſeſe paterentur. inde erectiores animis, etiam magis confirmati, flante Cauro; cum, in æſtu plenilunii, undas ſuas magna copia mare infunderet; quas mox aquilo Leidam verſus compellebat. idque ſignum manifeſtum adjuvantis Dei habitū. quam ob cauſam, cùm viceſimum jam octavum pollicem aqua ſuperaret, claſſem immittere per templarem viam placuit; ac, ſi alibi obhærerent, decem quidam, aut duodecim, exilientes, naves ita leviores promoverent. id tentatum ad ſecundum Octobris diem; cum viginti quinque naves præfectorum quiſq; duceret. ac Boiſotus, Gardiuſque, ſiniſtrorſum Soeterwoudam; Gulielmius, Citadellius, & Outranus, cum Duranto, iter dextram verſus capere. Nicolaius ſuppræfectus, cum Noiellio, Carneſſio, Bouchautio, Herrio, Grenuto, Swietam tendere.

Aſſele-

cIɔ Iɔ LXXIV. Aſſelerius, cum triremibus octo, aut decem, commeatum cuſtodire in canali Norta juſſus. Boiſotus, media fere nocte ad templarem viam advectus, inſidentem utrinque hoſtem poſtquam fortiter depuliſſet, ocius ſe communire; muriceſque, ne invadere quiſque poſſet, paſſim ſpargere. inde tribus eam locis perforare; frumentariaſque naves plures centum, intromittere: quarum duas, quæ à cæteris aberrarunt, hoſtis capere. inde recta ad Meranum pontem itum; ubi interdum, non profunda ſatis aqua, nautæ quidam exſilientes ſublevatas humeris naves provehebant. interim acriter oppugnata Soeterwouda, & incenſæ ædes aliquot. qui præſidium tenebant, imminere ſibi claſſem cum viderent, metu ne includerentur, tum majore aquæ incremento territi, non deductis inde machinis, Leiderdorpium diffugere. inter hos Valdeſius ipſe, qui mandare etiam Borgiæ, quando nulla ſpes auxilii ſupereſſet, Lammum item ut deſereret, ac periculo ſe eriperet. Id ad Flevum excitatum, qua tranſire naves Delphis venientes neceſſarium, omnium munitionum, quotquot circum urbem erant, ut momenti longe maximi, ita quoque validiſſimum; & vel ſolum prohibere liberationem poterat. Borgiam Alphonſus Lopeſius Gallus ſequi; & Vorſcotam uterque fugere: ita ſine ullo ordine, ut ſubmerſi aquis multi, alii contis interfecti, miſere plane vitam amiſerint. Hic laudanda Petri Ciaconi virtus; qui cohortis è legione Borgiæ ductor, cum & ipſe graviter ſaucius, & attractus, pro ſeminece in hoſtili cymba jacens haberetur: dum ſecuri attrahendis aliis nautæ occupantur, derepente ſemet erigens, pilo arrepto, nihil tale exſpectantes pone invadit, tres occidit, cæteroſque deſilire in aquam cogit. inde cymbam, commeatu, & præda onuſtam, in ſuorum manum ducit. Præfecti juxta Soeterwoudam in Papemeram tormenta adduci, Lammo opugnando, juſſerant. illud neque capi facile, nec tranſmitti claſſis poterat, ſine magna quadam ſtrage. ejus rei nuntium Auriaco mittunt, & ſignificant, *oppugnare tamen certos, ſed, ruina quamvis data, cum non ſuffecturus miles videretur, excuſandos, ſi virtuti eventus minime reſponderet.* Inter iſta Iuſtus Morus à præfectis ablegatus, ut tribunos, ductoreſque, Soeterwoudam convocaret; cumque his deliberaret, *num, relicta oppugnatione Lammi, ſeorſim, extra ſclopi ictum, foſſam ducere expediret: quod facilius, & periculoſum minus.* ſed, dum hoc conſilium capiunt, *aufugiſſe inde hoſtem, & tormenta in canalem ſubjacentem dejeciſſe*, nuntiatur. cIɔ Iɔ LXXIV.

Cauſa deſerendi Lammi, quod, Valdeſius, ſi oppugnaretur forſan, medio hoſte ſeparatus, ſe ſuppetiis prohiberi animadverteret. tum columba intercepta, cui literæ ad Leidenſes alligatæ, cum mandato, ut, ex urbe facto impetu, illa quoque parte invaderent. hinc obſeſſis aucti animi; idque magis, cum, ardere Soeterwoudam conſpicati, in propinquo liberationem cernerent. gaudiumque tota urbe ſummum erat; & decedere vallo fœminæ, puerique; viri, quotquot arma ferre, ſtationem quiſq; ſuam capere juſſi. ſubductæque è canali naves omnes. tum affari cives ſuos magiſtratus; *jam in promptu panem eſſe, ac ſolo Lammo diſtineri: an relinquere eum illic, & inedia ipſi miſere interire, an petitum armata manu ire vellent.* ad quæ alacres acclamare; *ſibi Lammum oppugnare potius certum; &, ſi arma non ſufficiant, unguibus omnes, dentibuſque, diſcerpturos illud eſſe. igitur aperiret portas, & in hoſtem ire ſineret, ſe virtutem antiquam animi, licet fracto pene corpore, integram adhuc ſervare.* Hæc ſecundo Octobris geſta; cum ſequente ſtatim nocte Lammum Hiſpani, metu magis, quàm periculo, reliquere, id obſeſſis ignoratum, & qui eos liberatum veniebant. noctu quidem, cum tormenta ſua mergerent, exauditus ingens clamor; ſed ſperare quod vix poterant, neque credere audebant. tandem indicium puer facere, qui ellychnia ſclopetaria inde exire, nec redire, obſervarat. ac cum veniam explorandi dari ſibi petiiſſet, dimiſſuſque, ſicut opinatus fuerat, locum vacuum inveniſſet, ſigno dato, ad Boiſotum, rei tam optatæ nuntius, ultra pergere. verum neque ſic credentes, & hic dolum eſſe veriti, ſubmiſere, qui mox plenam fidem faceret. iſque cum & ipſe Lammum præteriret, læti omnes exulta-

ƆIƆIƆ LXXIV. exultare, liberatoriſque Deo grates agere. & Gerardus Vanderlanius, præmiaroreſque aliquot, illico Boiſoto occurrere; ac triremibus duabus, quas præmiſerat, ſuum adventum gratulari. Palis, in canalem impactis, viam hoſtis intercluſerat, ne tranſire navis illic nlla poſſet. quibus ocius evulſis, tota ſub Boiſoto claſſis in obſeſſam hactenus urbem introducta, ſubſequente Gulielmio. & Boiſotus, tertio Octobris die liberatam urbem ingreſſus, incredibili cum lætitia civibuſque, & magiſtratui, acceptus fuit. illud inter læta iſta triſte viſu, cum extenuati ſumma fame homines in canalis ripa utraque cum vociferatione magna cibum flagirarent, & objectos ſibi panes, haleceſque, adhuc crudas, ita avide devorarent, ut, debilitato ſtomacho, iliiſque coarctatis, multi inde morerentur; cum qui bene inediam tulerant, cibum ferre, jam deſuetum, minus poſſent. præfecti claſſis, magiſtratus, civitaſque univerſa, cum ſe paullum refeciſſent, templum petere; &, pro liberata urbe, grates Deo ſummas agere: tanto animorum affectu, ut, cum Pſalmi canerentur, incertum eſſet, plures cantu, an effuſis gaudio lacrymis, cœtum implerent. tum Auriaco nuntium mittunt. quem cnm ille accepiſſet, ut ſacræ concioni intereſſet, hac finita, mox miniſtrum coram toto auditorio literas eas recitare, & Deo gratias agere, jubet: urbibuſque fœderatis idem mandat. Importato iu hunc modum commeatu, gratiiſque Deo actis, ut victoria uterentur, hoſti porro incumbere placuit. iſque, tanquam Panico terrore actus, omnibus relictis locis, liberam undique urbem fecit. dux Valdeſius, Leiderdorpio cum diſcederet, tabulæ, in qna picta obſidio, ſubſcribebat; VALE CIVITAS, VALETE CASTELLI PARVI; QVI RELICTI ESTIS PROPTER AQVAM, ET NON PROPTER VIM INIMICORVM. Ejus pertinacia factum dictitabant, ut obſeſſi conditiones non acciperent; qui colloquia, à Lanoio inſtituta, perturbaſſet: ægre ferens, expugnatæ urbis laudem, de qua minime dubitabat, ſibi eripi. idque à Romero etiam, cum ad eum, recenſendis Hiſpanorum legionibus, à prorege Requeſenſio miſſus eſſet, exprobatum. Eranr illi in exercitu militum ſupra undecim millia, & caſtella ad hæc ſexaginta duo; quique urbem liberarent, vix bis mille, ac quingenti, cenſebantur. atque in fuga, prœliiſve anteactis, ex Hiſpanis inſtar mille intercepti; cùm vix quadraginta è ſuis Batavi deſiderarent. neque illud reticendum. nocte eadem, qua deſertum ab Hiſpanis Lammum fuit, murus, à vaccaria porta ad Burgundicam turrim ducens, cum fragore longo maximo, ad viginti ſex decempedarum ſpatium, una cum pomerio ſuo ſponte cecidir; & apertam, per ruinam iſtam urbem facile hoſti intrare erat: ſed hoc ipſum fugienti, tanquam obſeſſis magno impetu erumpentibus, metum auxit. ac poſtridie, ut præſentem opem ſuam Deus manifeſtam faceret, flans Vulturnus; aquas, ceu perfecto opere, rurſum urbe ſummovebat; & excipiens illum aquilo, cum ingenti rempeſtate, in Oceanum repellebat. tum Auriacus, urbem ingreſſus, blande cives, pro conſtanter tolerata obſidione, collaudavit; & egenis eleemoſynam procuravit. dein, mutato magiſtratu, Kagam, in faucibus lacus Harlemenſis ſitam, & Goudanum emiſſarium, communivir. hinc Boiſoto, Gulielmio, Nicolaio, & ductoribus claſſis cæteris, torques aureos, ac numiſmata, ad memoriam rei cuſa, magiſtratus primum urbanus, inde Ordines, donavere, urbem vero ipſam Auriacus, Ordineſque, Academia ornavere; quæ octavo Februarii, anni proxime inſequentis, conſtituta. quibus ita ordinatis, Gondam Auriacus ſe recepit; ubi ad illum Aldegondius, anno poſtquam captus fuerat, libertati reſtitutus, mox acceſſit.

IOANNIS MEVRSI GVLIELMI AVRIACI

LIBER X.

CIↃ IↃ LXXIV. DVm ad Leidam hæc geruntur, parte alia Requeſenſius ad Bommeliam, tum Gorcomium, & Loveſtenium, cum exercitu ſuo eſſe; ſi fortaſſe opprimere alibi incautos poſſet. ſed Balfurius, cum Scotorum ſeptem ſignis, cum hæc loca inſideret, aggereſq; perforaret, fruſtra hic conatus fuit. quam ob rem Worcomium aggreſſus, parvum è Gorcomii regione oppidum, in quo ſigna quinque erant, ter repreſſo prius impetu, cum defendi haud ultra poſſet, per deditionem capit. Vitellius quoque, ſigna Germanorum quindecim, & Hiſpanos item aliquos, ac duodecim tormenta, contra Lederdamum ducere. id exiguum etiam oppidulum: & cohortes duæ impoſitæ, quæ defenderent. ſed continuis horis undecim multis tormentorum ictibus verberatum, cum dejectum arcis propugnaculum eſſet, ad deditionem actum. hinc munire Werckendamum, & adverſam Moſæ ripam; ac, catena interjecta, flumen claudere. illam ab Auriaco miſſi milites, cùm munitionem utramque expugnaſſent, mox Dordracum abduxere; & victoriæ Sevenbergam addidere. tum tentati per proditionem Delphi ab Hiſpanis, ſed nequicquam. in præſidio ſignifer Gallus, qui pollicitus operam erat, rem detegere. itaque inſidiatoribus ipſis ſtructæ inſidiæ; & cuniculus ad Waterſlodanam portam, per quam intromitterentur, clanculum ductus. ſed cum inter demittendum pons hæreret, fœminæq; in feneſtris prope vallum ſpectarentur, ſuſpicati dolum Hiſpani, uti erat, retro pedem retulere. nec proditio illis ſua, nec inſidiæ oppidanis ſucceſſere. inde Antverpia, arte pari, & eventu, ab Auriaco petita. Hadrianus Gnlielmius, is qui nobis ſupra quoque in Leidenſi obſidione memoratus, claſſem navium ſexaginta, bene inſtructam, ad Ordamum, ab Hiſpano communitum, prætervectus, ſubter ipſam urbem ducere. intus militum aliquot ſigna, clanculum à Ioanne Voſſio introducta, opportunum capiendæ urbis tempus exſpectabant, & in arce ex Hiſpanis plus triginta conjurati. ſed conſilium cum reſciſſet è centurione Scoto, hîc captivo, Requeſenſius; ut averteret, ire illuc Mondragonium, & cum eo legionem univerſam, ſexque Hiſpanorum ſigna, ocius jubet. tum tempeſtas illa nocte, qua tentari res deberet, adeo ingens excitata: ut ad ripam, exponendo militi ſuo, nullo modo applicare naves poſſent. quæ cum, irritæ conatus, receſſiſſent; miles quoque, qui in urbe, clam dilabi. ſed in arce comprehenſi Ioannes Alphonſus, item Petrus Maldonatus, capite pœnas dedere. mox ſeditio in Hiſpanis ingens orta. nam Valdeſius cum, Leidenſi obſidione derelicta, Hagam comitis petiiſſet, poſtulare ſtipendium miles; quo negato, cum Valdeſio ipſi vincla injeciſſet, arma, & Electum, capere. illicoque Maſelantſluſa, Leitſendamo, Vorſcota, & Valckenburgo, ſeptem millia convenire. inde Leidam prætergreſſi, cnm Harlemnm, & Amſtelodamum, petiiſſent, ac prohiberentur portis, Vltrajectum porro ire, ubi iterum excluſi, poſtquam moniti non deſiſterent, ab Hiergio, Floionoque, & Valdeſio, qui, amicis adjutantibus, forte evaſerat, perduelles proclamantur; ac poteſtas cædendorum paſſim datur. illi vero nihil territi, cæſo Electo, quod ad Hiergium ipſis inſciis literas dare auſus eſſet, Ioannem Blancum in occiſi locum ſtatuunt. inde per vim capere Vltrajectum niſi, ad Werdenſem portam ligna, ſtra-

CIↃ IↃ LXXIV. men, picem, pulveremq; tormentarium admoventes, cum conatus fruſtra eſſent, mox in Catharinæ portam impetum vertunt. ad hanc Vredenburgum erat, quod præſidiarii centum, ac viginti, ſub Franciſco Ferdinando Avila duce, tuebantur. unde auxilium exſpectantes, cum ſpes illa fefelliſſet, propulſati eadem virtute, receſſere; centum amplius, & in his Ioanne Blanco, interfectis. ac futura longe major ſtrages erat; niſi Avila, qui ſuppetias perduellibus, dum pugnarent, denegaſſet; poſtquam victi, prono in gentem ſuam animo, incumbentes magno impetu oppidanos, verberato per tormenta exploſa tergo, retraxiſſet. tum Ioannes Oſorius Vlloa à prorege Requeſenſio ablegatus, qui, viritim aureis quatuor numeratis, & deduceret Vltrajecto, & Herentalio, ac Teneramundæ, in hiberna diſtribueret. Inter bella hæc & de pace agitatum. ac negotium à Noircarmio, qui è vulnere ad Harlemum urbem accepto Vltrajecti decumbebat, inchoatum. is cum Aldegondio agere, tunc captivo; qui de hac re, ejus juſſu, ad Auriacum literas dare. ſed, Naſſovico ad Movicum profligato, non pro dignitate regis arbitratus Requeſenſius, cum ſubjectis perduellibus de conſtituenda pace convenire, ſupplicare eos voluit. Menſe Iunio Campaniacus ad Boiſotum, vetere amicitia junctum, datis literis, reſtaurare poſtulavit; effecitque, ut, obſidibus conſtitutis, ad Auriacum Aldegondius mitteretur: qui negotium de captivis commutandis pertractaret; Ordineſq; item Hollandiæ, & Zelandiæ, quo in pacem animo eſſent, exploraret. hi cum ſcriptum à ſe quoddam Campaniaco tranſmiſiſſent, idq; ipſi non placeret, porro inſtare apud Ordines Aldegondius, uti ſupplices apud regem eſſe vellent. illi, qui auctoritate viri facile moverentur, & redire ad obſequium, modo tuto illud poſſent, plane vellent, obſecuti; equitum nomine, & urbium, Hollandiæ, ac Zelandiæ; quæq; fœderatæ iſtis, Buræ item, & Bommeliæ; nulla Ordinum utriuſque ejus provinciæ, aut religionis etiam, mentione, ſupplicare animum inducunt; *uti militem externum, adeo damnoſum Belgio, removeret; & conſilia de repub. ordinanda cum Ordinibus generalibus communicaret.* hunc libellum cum Monfortii, in Vltrajectino agro, Campaniaco Aldegondius tradidiſſet; ille, poſtquam inſpexiſſet, menſe Auguſto ad præfectum Verianum, Ioannem Iunium, Antverpia ſcribere; *certum ſibi, minime placiturum regi; cui militem, & comitia, ſuo arbitrio indicenda, præſtituerent.* Menſe Octobri Aldegondius, pro captivo Mondragonio libertati reſtitutus, id effecit, ut Elberto Leonino commeatus ab Auriaco daretur. iſq; Delphos, inclinante jam Decembri, mox advenit. Agere etiam hoc negotium Maximilianus Cæſar; à quo miſſi, Guntherus Zwartzenburgicus, & Wolfgangus Hohenlous, anni proximi Ianuario cum Dordracum appuliſſent, coram Auriaco, & Ordinibus, cauſam adventus ſui exponunt; *cupere Cæſarem, Belgio, tam valde afflicto, pacem reddi. ideo ſe, Auriaco affines, amicos ipſis, ablegaſſe; qui, negotii hujus medii, partis utriuſque animos conciliarent. tum Wolfgangum quoque Rumſium, Rudolpho filio, Hungariæ regi, à cubiculo, ad Philippum in Hiſpaniam miſiſſe, qui hoc ipſum adjutaret.* ad quæ Auriacus, Ordineſque, reſpondere; *anno ſe ſuperiore Campaniaco mentem ſuam explicaſſe; nempe velle, ut externum militem omnem evocaret, & comitia Ordinum generalium redderet. qui quacunque de republica, & in ea religione, decreviſſent, iis ſeſe parituros.* Poſt quæ, cum ad Requeſenſium, tunc Antverpiæ commorantem, acceſſiſſent, tandem actum, uti Bredam menſe Martio convenirent; quo legati à Requeſenſio, Ferdinandus Lanoius Rochenſis, Raſſingemus, Arnoldus Sasboutius, Cornelius Suſius, Elbertus Leoninus; ab Auriaco, & Ordinibus, tum Bommelia quoque, & Bura, fœderatis; Philippus Marnixius Aldegondius, Carolus Boiſotus, Arnoldus Dorpius, Gulielmus Zulenus Niveldius, Iacobus Douſa, Ioannes Iunius, Adrianus Vandermylius, & Paulus Buſius. ac Dordracum obſides miſſi à Requeſenſio, Chriſtophorus Mondragonius, Iulianus Romerus, Michael Alenturius, Gulielmus San-Clementius. delegatis ab Auriaco, & Ordinibus, imperatum; *illud ut conſiderarent, quod Ordinibus generalibus, ſi Hiſpani, aliique peregrini, amoverentur, ſeſe totos ſubmiſiſſent.*

quam

CIↃ IↃ LXXIV. (right margin, beside first line of right column)

CIↃ IↃ LXXV. (right margin, beside "advenit. Agere etiam hoc negotium Ma-")

CIↃ IↃ LXXV. *quam ſi illi conditionem non detrectent, nec ſe aliud quicquam honeſte obtendere poſſe. quam ob rem examinarent, utrum magis expediret; Ordinum generalium arbitrio ſe permittere, an ſeorſim novas conditiones ponere. ac videri ſic futurum, ut comitia denegentur; maxime ſi ſuffragium illic ſuum populo, cujus multum id interſit, etiam petant. neq; exſpectandum eſſe, ut Hiſpanum, aut externum alium militem, ante conſtitutam pacem, removere à ſe velint. ante omnia, ut quid velint cognoſcatur, incitandos, ad libellum ut reſpondeant. quod ni ſatis clare faciant, aut ſi inſuper etiam habeant, nova capita proponendi occaſionem ſibi dari. idque ita illos velle, ex Elberto Leonino colligi poſſe, capitumque nonnullorum, quæ adjicere decreviſſent, parva appendice. ac deliberarent ſerio, an in ipſo ſtatim initio de religione agerent. nam omnino hoc videri. tum & ſcripto cuncta agerent, & Hollandica quidem lingua, prout privilegio ſuo tenerentur. inſtrumenta quoque omnia, ſubſignata à ſe, traderent parti adverſæ; cui viciſſim ſcripto, itidem ſubſignato, declarandum; quis mandata huic dediſſet. & an rex exiſtimaret, agere ipſos ſecum poſſe; dein quæcunque agerentur, ea uti approbaret: utque rata ſe habere declararet. ac tractatus conditiones tales eſſe oportere; ne vi ulla, ſive dolo, indirecte, aut directe, uſquam circumveniantur. ita autem relinquendam religionem, uti eam poſſiderent; neque alterius exercitium permittendum. ad ſecuritatem vero concedendum, ut Auriacus, Ordineſque, militem præſidiarium, quibus vellent locis, ponerent; cui ſtipendium, ſub Auriaci præfectura, pro arbitrio procurarent. porro Auriaco præfecturam Hollandiæ, Zelandiæ, & Vltrajecti, continuandam; bonaque omnia, & in his Burgundiam maxime, redhibenda: item munera, quibus ante turbas iſtas functus eſſet. ad quæ addi oportere maris Belgici univerſi præfecturam. quando vero à magiſtratu pars præcipua reipublicæ, & ſecuritatis ejus, dependeret; ita is ſtatueretur, ut durante bello ſolitum: tum confirmaretur etiam ab Hollandiæ, & Zelandiæ, præfecto, juxta urbium ſingularum privilegia. quod ſi forte eveniret, ut Auriacus mortem obiret, ne præfectum in Hollandia, ac Zelandia, urbibuſque fœderatis, rex ſtatueret, niſi in quem conſenſiſſent: ac ſi contra is tentaret, integrum tum ipſis fore, hoc rejecto, alium quemvis ſubſtituere. tum comitia item habere, quoties illud è repub. judicabunt: ſive Auriaco, ſive ejus ſucceſſore, indicente. ordines quoque, neu ſubjectos qualeſcunque, neve cauſas, extra Hollandiam, aut Zelandiam, aut confœderatas urbes, præter voluntatem eorum, evocare ne liceret; quod Hollandiæ advocato, Iacobo Endio, pridem factum. conſiliarios, in provinciali curia ab Auriaco conſtitutos, munere ſuo perfuncturos; neque unquam deinceps alios datum iri, quam quos ipſe, Ordineſque, nuncupaſſent. idemque in muneribus cæteris jus futurum. Bommelia, Bura, urbeſque aliæ fœderatæ, ſub Auriaci præfectura permanerent; & Hollandiæ, ac Zelandiæ, porro nexæ adhærerent. quicquid ab Albano actum, aut ſenatu, qui turbarum appellatus, ceu contrarium juri omni, & æquitati, aboleretur; ac ſententiæ, aut decreta, contra ipſos promulgata, à quocunque tandem judice, irrita eſſent. arces quoque, ceu tyrannidis, potius quam juſti imperii, & legitimi, firmamenta, illico deſtruerentur. Ieſuitæ, juxta Hiſpanos, Belgio univerſo exirent; & epiſcopi, novo more inſtituti, unde turbæ omnes ortæ, tollerentur. de religione edicta delerentur; cui, ſi libertas obtineri haud poſſet, darent operam, uti ſaltem conſcientiis impetrarent. ne contrahere matrimonia, aut baptiſmum celebrare, coram ſacerdote aliquo cogerentur; utque intra ædes ſuas preces ſacras frequentare, & defunctos ſuo ritu, ac quocunq; vellent loco, ſepelire ſinerentur. in provinciis item aliis, ſive regnis, de religione ſua uti ne inquirerentur; neve in corpore, aut fortunis, vexarentur. utque poni arma poſſent, rex, aut Belgium, ſexcentena florenorum millia daret, quæ militibus Mandeſloi deberentur: & Antverpiani deinceps, quod pro commeatu exigere inſtituiſſent, id omittere juberentur. tum utrinque fœdera nulla haberentur, & inprimis Bajonenſi rex decederet. Academia, pridem Leidæ conſtituta, firmaretur; quæque Hollandiæ advocato, Iacobo Endio, chartæ ereptæ, redderentur. privilegia, quæ quibuſdam civitatibus ab Auriaco data eſſent, ſalva forent; quæque is in priorem expeditionem impendiſſet, aut à rege, aut à Belgio univerſo, ipſi reſtituerentur: ac turbarum toto tempore non præſcribi quicquam poſſet, actioque in fiſcum eſſet. bona, munera, dignitates, redderentur: reliqua, uſuræ, redituſque, ſolverentur. & Culemburgenſis domus iterum exſtrueretur; monumentaque, in opprobrium Proteſtantium excitata, tollerentur. teſtamenta, codicilli, aut legata, aut donationes etiam,*

item

CIↃ IↃ LXXV. *item ſubſtitutiones, quæque fidei commiſſa, odio profugorum facta, nil valerent. tum Buranus patri Auriaco redderetur; & urbs Woerda in Hollandiæ poteſtate permaneret. tormenta, quæ cepiſſent bello, ad ſecuritatem Hollandiæ, ac Zelandiæ, fœderatarumque urbium, ea ne eriperentur. ſententia, in Nardenum lata, irrita eſſet; & exuſtæ illic ædes, regis ſumptu, aut Albani, inſtaurarentur. tum pecuniæ, quæ in bellum hoc impenſæ, ſive ex ærario regis, ſive aliunde acceptæ, nullæ repetundæ eſſent. neque qualiſcunque rei, inde ab anno ejus ſeculi ſexageſimo quinto geſtæ, ulla deinceps actio foret. denique rex ſe, quicquid à quocunque factum, condonare; ſubditoſque omnes fidos arbitrari, teſtaretur. ac contractus hujus ſui beneficio cum Harlemum, tum Nardenum, & Lederdamum, fruerentur.* Ad ſecundum Martii diem poſtquam Bredam conveniſſent, & utrinque in pacem affectum oſtendiſſent, delegati ab Auriaco, atque Ordinibus, poſtulare; *ad libellum, quem ſuperiore anno Campaniaco obtuliſſent, ut reſponſum Requeſenſiani darent.* qui cum hic interrogarent, *quoſnam illi peregrinos, quæ comitia, intelligerent;* ipſi dicere, *& Hiſpanos, & qui extra Belgium nati, peregrinos, uti eſſent, ſe cenſere: ac comitia ea velle, quæ ſub Carolo Quinto Cæſare, cum is in Philippi manus Belgium iſthoc reſignaret.* inde Requeſenſiani, *periniquum hoc videri, ut Hiſpani, quorum clara pro Philippo rege opera, & majoribus quoque ejus, in hoc ipſo Belgio eſſet, pro externis haberentur. quin Germanos, Gallos, Anglos, qui Auriaco, & Ordinibus, militarent, tales potius cenſendos. tamen, quando hoc urgerent, ſcirent regem, pace ſemel conſtituta, non diutius, quam neceſſitas poſtularet, eos iſtic relicturum. ante autem ut deduceret, non ipſius majeſtati, cujus ſummam rationem habituros ſe polliciti, convenire. quod comitia attineret, non conſilium à provinciarum ordinibus recuſare, in illis rebus, quæ ad ipſos pertinerent, & communicari etiam aſſolerent. ſed quæ à ſuprema ejus poteſtate, aut voluntate, dependerent; hæc referre ad ſecretius conſiſtorium, tum provinciarum curias, urbiumque, & municipiorum item, magiſtratus, ubi opus, promptum eſſe. quando vero hæc comitia convocare non tam facile, niſi poſitis prius armis, polliceri regem Hollandis, ac Zelandis, urbibuſque fœderatis, privilegiorum omni-*

CIↃ IↃ LXXV. *um, legum, conſuetudinumque, quales eæ ante turbas iſtas eſſent, plenam reſtitutionem. tum delictis quibuſcunque certam veniam. ac placere, ut erepta utrinque bona, qualia inpræſens eſſent; captivique, & in his Boſſuvius maxime, ſine pretio redderentur. ita tamen, ut Auriacus, Ordineſque, urbes, arces, munitiones, naves, machinas, bellicumque inſtrumentum univerſum, bona fide reſtituerent; & majorum religionem locis omnibus per provincias inſtaurarent. quam ſi qui deſerere vellent, iis Belgio ſuo excedere, bonaque intra tempus præſtitutum vendere, verum ſemel, & duntaxat iſta vice, integrum fore. quam in rem ni fide ejus, literarum teſtimonio communita, ſatis cautum exiſtimarent, ut ſecuri eſſe poſſent, ipſi aliquam rationem, de qua conſulturus eſſet, invenirent.* Ad hæc ſcripto, ab Auriaco, Culenburgico, Othone Egmundo, aliiſque fœderatorum delegatis ſubſignato, ad viceſimum diem Martii ſic reſponſum; *ſe libello ſuo inſiſtere: utque miles peregrinus evocetur, ac comitia reſtituantur, poſtulare. & conceſſum prius eſſe, multo leviore cauſa, cum Gandavi congregati Ordines anno* CIↃ IↃ LIX *illud peterent. non negare, quin Hiſpani regis in Hiſpania ſua ſubditi eſſent; ſed, in Belgio univerſo peregrinos recte dici, neminem non arbitrari. & id ipſos oſtendiſſe; cùm à primo ſtatim adventu, perduelles, & hæreticos, Belgas omnes dictitantes, crudeliſſime divexarint. quod ſi negent, id Gandavum, Tornacum, Antverpiam, Machliniam, Liram, Silvam ducis, Daventriam, Vltrajectum, & Roterodamum, ſine negotio convicturas. ac nunc verum à majoribus vaticinium comperiri, Hiſpanicam affinitatem Belgio luctuoſam fore. itaque tales retinere iſthic velle, nihil ſane aliud eſſe, quàm affectum ſubditorum, ſine quo conſtare imperia nulla poſſint, regi eripere. nam quod merita Hiſpanorum in hoc Belgio de Philippo, ac majoribus item ejus, prædicentur; minus recte illos facere. quippe ſi, quæ contra admiſerint, comparentur, multo gravius nocuiſſe, quàm profuerint, certum fore; nec conferri ullo modo cum his poſſe, quæ à Belgis ſint patrata. claram illorum operam eſſe bellis pridem contra Gallos; ut Hiſpanis Mediolanum, ac Neapolim, vindicarent. tum ad San-Quintini fanum, & Grevelingam. Carolum quoque regis Philippi parentem, valde adjutum in Italia, Africa, & alibi. nec propterea tamen Hiſpanos anno* CIↃ IↃ XX

præſe-

CIↃ IↃ LXXV. *præfectum in Hiſpania ſua Belgam admittere voluiſſe. quod Germanis, Gallis, Anglis, Scotis uſi, huc neceſſitate impulſos, ut vim à ſe Hiſpanorum propulſarent. nec auctoritatem illos, neve præfecturam ullam, affectaſſe. deinde in his Germanos certe pro externis non habendos; cum Hollandia, & Zelandia, ad Imperium pertinere cenſeantur. nihilominus etiam illos, ubi opus, dimiſſuros. quod comitia generalia attineret, quæ differre quidem in præſens, poſtea autem circumſcribere, & in ordinem cogere, velle rex Philippus videretur; non perſuaſum ſe habere, antequam dimiſſi Hiſpani, facile Ordines generales ad comitia iſtiuſmodi conventuros. cætera capita, ſi interpretatio quædam neceſſaria adderetur, pacis obtinendæ cauſa, ſatis tolerari poſſe. ſed quod urbes, arces, naves, ac munitiones belli, dedi poſtulent, jure fraudem ſuſpicari; neque aliud quicquam agere, quam ut blande imprudentes circumveniant. ita nempe olim in fabula ovibus lupos perſuaſiſſe, uti canes defenſores removerent. temere Auriacum, Hollandoſque, & Zelandos, perduelles appellari; quando nunquam majeſtatem regis læſerint: verum potius, ut tueri ipſam poſſent, provincias, urbes, aras, focos, contra vim Albani ducis defendiſſe. idque ſemper ſibi certum, declaraſſe. neque enim arma unquam contra regem induiſſe, neque ab eo deſciviſſe; cui porro adhærere conſtituerint. de Catholica, & Romana, religione quod præſcriberent; aut ſequendam eam eſſe, aut è Belgio diſcedendum; illud vero tolerare minime poſſe. ſe non aliam religionem, quàm Catholicam, Apoſtolicam, & divino Euangelio convenientem, exercere; atque in illa acquieſcere. tantum errores craſſiores rejeciſſe; ut, quæ Dei eſſent, Deo; quæque regis, regi darent. ea propter libere pronuntiare; ſe, quæ obtuliſſent capita, iſtis quidem conditionibus circumſcripta, nullo modo admittere poſſe: & exemplis Egmundani, Hornanique, ac Montinii, deterreri. neque æquum arbitrari, ut eorum, qui addicti religioni reformatæ, ingens adeo multitudo patria ejiceretur. idque longe durius eſſe, quam ſi quater mille Hiſpani, ſatis jam locupletati, in Hiſpaniam, patriam ſuam, ſe recipere juberentur. porro vaſtum brevi totum Belgium fore; ac commercia, & opificia, quibus opes ejus ſtarent, alio tranſlatum iri. quando id compertum eſſet, nimiam crudelitatem in edictis exequendis, cum exacti paſſim incolæ diffugiſſent magnum omnino ærario regis detrimentum* CIↃ IↃ LXXV. *attuliſſe. nam bonorum venditionem quod permitteret; quis ignoret, etſi emptores minime ſint defuturi, ſummum tamen miſerorum damnum fore. & quod adderet, ſemel tantum, atque iſta vice, hanc ſe illis indulgere; hinc colligere in proclivi, mox horrenda de religione edicta revocare, denuoque, quicquid reliquum Belgarum, perturbare ſtatuiſſe. quæ conſilia cum refugerent toto animo, non ſe poſſe in conditiones iſtas conſentire. interim orare regem, quæ propoſuiſſent ipſi, ut in bonam partem capiat; ſupplicesque numen ſummum venerari, uti regi, & legatis, mentem meliorem inſpiret.* Huic ſcripto aliud Requeſenſiani die Kalendarum Aprilium mox reponunt. *nimis acriter ſecum agi, qui nil ſupra pacem cupiant. velle regem, ubi primum conveniſſent, militem Hiſpanum educere; & comitia, quæ urgerent, reſtituere. inhumanum, quod de lupis, ovibuſque, allegarent; ceu in dubium regis fides vocaretur: qui non aliter urbes, arces, quæque alia, dedi ſibi poſtularet, quam ſi plene præcaviſſet. de religione vero, nihil ſibi concedendum arbitrari. qui mutare ſolum vellent, his ſemeſtre; ac, vendendis bonis ſuis, annos decem indulgere. in diſceſſu ſubditorum, indolere; ſed ipſorum culpam eſſe, qui conjungere ſeſe cæteris detrectarent. ſemel autem hunc permittere, ne, religione incerta, turbæ ſemper aliæ, atque aliæ, oriantur. neque autem dubitare, ſi doctrinæ iſtius novæ profeſſores exigantur, melius populo futurum; quem ſervatum ipſe cuperet, liberumque ab inquiſitione Hiſpanica: quam invehere, nunquam animum induxiſſet.* Iſto ſcripto cum particulatim quidam impetiti viderentur, delegati amplius deliberandum, ac petendam plenam ſubſignationem, exiſtimantes, quarto April. *ut colloquium differretur,* poſtulare; *ſimul, quando diſceſſurus Swartzenburgicus, & jam in procinctu eſſet, ut daretur commeatus una ad Cæſarem ablegandis: obſideſque interea temporis redderentur.* Hic dilatio quidem data, ſed non item commeatus; arbitrante Requeſenſio, *transeunda terra regia beneficium perduellibus nullo modo permittendum; cùm inprimis alia ire via poſſent.* Swartzenburgicus, cum jam abitum pararet, inſtitutum pacis negotium ſupremo alloquio parti utriq; commendare. *ſe non operæ ulli ſuæ peperciſſe,*

igni

CIↃ IↃ LXXV. *ignĩ huic reſtinguendo. ac quantumvis, ne quid ageret, differentia religionis hactenus prohibuiſſet: tamen porro urgendum eſſe, & ponenda utrinque arma in ſemeſtre. quando vero reformata hæc religio alte adeo animis hominum inſideret, ut tam cito inde evelli minime poſſe videretur, arbitrari, dum utrinque induciæ eſſent, eam Hollandis, Zelandiſque, concedendam; neque cauſæ ſatis eſſe, cur induciæ negarentur. quæ ni conſtituerentur, certam Belgii univerſi mox perniciem imminere. ac verendum, ne provinciæ ſeparatæ in alterius poteſtatem ſe permittant. id ſe animo providere; &, pro ſummo in regem affectu, impeditum omnino velle.* Ad hæc Requeſenſium rogat, *intra biduum ut reſpondeat, & diſceſſum boni conſulat. ſedulo quidvis à ſe factum; tamen, quod doleret maxime, accepiſſe, quam nonnullos offendiſſet. igitur, cum de fide ſua dubitari intelligeret, à legatione abire, Cæſarique eam reddere, ſtatuiſſe. qui, induciæ ſi quæ fierent, operam adderet, & conſilium, ut, optata tandem pace conſtituta, Belgæ omnes in obſequio regis ſui permanerent. huc ſe quoque, quicquid poſſet, collaturum.* Reſponſumque à Requeſenſio ad octavum diem Aprilis, *pro navata in negotio iſthoc opera, gratias agere, neque dubitare quicquam, quin & grata regi eſſet. ſed inducias cur negaret, cauſam antea indicaſſe; nec videre, cur diſcedere à ſententia iſta debeat. velle tamen, ut de armis in bimeſtre deponendis ageretur; dum interea religionis exercitia omittantur, &, qui eam profitentur, ſolum vertant.* Inter iſta Swartzenburgicus, & cum eo delegati, ab Auriaco, atque Ordinibus, diſceſſere; quî reverſi extremo Majo, pridie Kal. Iul. retulere: *quæ offerrent privilegia, perlibenter ea accipere. verum nihil profutura exiſtimare, ſi vertendum ſolum eſſet. quando autem diſcedere patria, aut mutare religionem, necdum poſſent; orare quam demiſſe regem, ne vim ullam ſubditorum longe fideliſſimorum conſcientiis factum iret. quod ſi deinceps ferrum, ac flammam, prohiberet; tum obſequio ſe, & fide, nulli quicquam conceſſuros. quo ſecuritati oblatæ minus fidant, tot exemplis, nimis certe luctuoſis, impediri. maxime ſi urbes, arces, naves, & munitiones omnes belli, regi traderent, antequam ille militem Hiſpanum evocaret, ac comitia generalia reſtitueret. quîs negatis, nullo modo diffidentiam tolli poſſe. nihil ſibi inimicitiæ cum provinciis cæteris eſſe, quibus* CIↃ IↃ LXXV. *dudum fœderatis, & amicis, uterentur. qua de cauſa hoſtile nihil, cur detrectent, metuendum. quanquam vero hæc ſufficere ipſis debeant, tamen, ut cuivis conſtet, non ſe aliquid præter pacem, & tranquillitatem publicam, flagitare; etſi vitam, fortunaſque, poſt religionem ponant, nihilominus placere, ſi rex libertatem ejus porro neget, ut de iſta, ac ſecuritate ſua, cæteriſque rebus omnibus, ab Ordinibus generalibus, more majorum convocatis, ſtatuatur.* Ad quæ poſtquam ſtatim ſibi, & ſine ambage, reſponderi poſtularent, Requeſenſius rem extrahere; ac, *negotium in Hiſpania diſceptandum: itaque ad Philippum regem ablegandum. cui rei quadrimeſtre opus eſſe. quo elapſo, quod mandati accepiſſet, relaturum.* Dum negotium pacis agitur, Requeſenſius convenire ad ſe juſſis ſanctioris conſiſtorii ſenatoribus; illis quoque, quîs ærarium, & reſp. denique ſumma, curæ eſſet: tum & aliis, per provinciarum curias dignitate, ac prudentia, celebratis, ſuper pace, & reſponſo ab Auriaci, Ordinumque, delegatis, quid ſentirent, dicere mandat. qui, conſilia poſtquam diu contuliſſent, edixere; *ut religionem avitam, quique eam in provinciis jam turbatis profitentur, tum provincias quoque ipſas in obſequio regis ſui conſervare porro queant, quæ de milite peregrino evocando promiſiſſet, ea ut exequeretur. id ſecure facere poſſe; cum, ad majeſtatem regis toto Belgio aſſerendam, ſat indigenarum eſſet. ſic Parmenſem, ad pacandos pridem motus, milite nullo externo uſum. quam virtutem ſub Albano iterum comprobaſſe Belgas, cum Auriacum ingruentem propulſarent. dein comitia, quibus ipſi ſe ſubmitterent, concedenda; & religionis item reformatæ exercitia: dum modeſte, & ſine offenſa, hæc haberent. denique etiam habitationem illis permittendam; quam externis mercatoribus, Anglis pariter ac Germanis, aliiſque, idem de religione ſentientibus, indulgeret. interim fortaſſe deum meliorem cunctis mentem injecturum; concionibuſque egregiis, & exemplis, ad virtutem, & antiquam pietatem, reducturum. quæ ſi neget, metuendum, ne provinciæ, hactenus ad obſequium promptæ, ceteram regis reverentiam exuentes, dominum ſibi, facile iſta conceſſurum, alibi quærant. quin Auriacum*

CIↃ IↃ LXXV. *cum præ ſe ferre, & pronuntiare palam, ſi rex inclementer agat, non deeſſe candidatos.* Hoc conſilium, quanquam rectum, non Hiſpanis tamen placuit. quod pœnituiſſe ſæpe Requeſenſium, idque ab ipſo aliquoties ante mortem exauditum, ſunt qui ferant. Delegati ab Auriaco, & Ordinibus, die decimo quarto Iulii, cum de pace fruſtra ſeſe agitare animadverterent, diſcedendnm tandem rati, ſcripto poſtremum oblato, conqueruntur; *nunquam Requeſenſianos bona fide quicquam egiſſe. ſe vocare teſtem Deum, hominesque, quam ſincere, finiendo ſemel bello, quidvis fecerint.* inde, ante acta omuia repetentes, palam faciunt, *nihil aliud his propoſitum, quam reſponſis plane dubiis, & dilatione callida, tempus ipſis intervertere. nihil æquius peti abs ſe potuiſſe; neque illos, ſi quid ſine dolo agerent, negaturos. itaque, etſi conſiliorum integritatem præ ſe ferrent, tamen fraudis manifeſtos. quæ cum ita ſe haberent, decreviſſe libertatem, aras, focos, ſumma ope propugnare. nihilominus, ut oſtenderent, quam ad pacem inclinarent, cum reſponſum, quod prætendant, ex Hiſpania accepiſſent, non invitos ad negotium redituros, ſi conſultum videatur, & ſperare certò poſſint, meliore deincept fide acturos eſſe.* Hic cnm ſeſe accuſari ægre ferrent, eo ipſo die referunt; *ſumma cum injuria queri. nec quæſitam ſibi moram, niſi, pro momento rei, quicquid actum, uti regi nuntiarent; ac, quid fieri ipſe vellet, intelligerent. neque ſcriptum hoc poſtremum alia lege velle accipere, quam ut mox, reſponſo allato, ad colloquium inſtaurandum revertantur. interim teſtari Deum, hominesque; promptos ſemper, facilesque, ſe fuiſſe: nec diſceſſus, aut colloquii dirimendi, cauſam ullam præbuiſſe. contra Auriacum, Ordinesque fœderatos, hujus culpæ reos eſſe; qui tantillum ipſis tempus indulgere recuſarent. nam, cum plena poteſtate adveniſſe quod objicerent, ſane ignarum nulli eſſe, id in rebus adeo magnis uſitatum.* Sic colloquium hoc diremptum. è quo cum utrinque prævalere cuperent, potior tamen cauſa Auriaci judicata. quippe qui, quæ tacite alii, palam peteret; *libertatem, immunitates, & antiqua privilegia; inde militis peregrini miſſionem, & comitia generalia, prout olim uſitata.* quibus cum religionis cauſam ſubderet, nihil æquius poſtulare potuiſſe viſus fuit. nihilominus inter pacis hoc negotium bello Hiſpani profecere; CIↃ IↃ LXXV. &, dum illic negligentiores cæteri, Neuſam in Flandria, Oudenboſcam in Brabantia, muniere. In memoriam rei geſtæ cuſus ab Hollandis nnmmus, cujus parte ab una ſeptum; in quo leo, enſem ſtrictum unguibus tenens: circum ſcriptum, SECVRIVS BELLVM PACE DVBIA. in adverſa, libertatis ſignum, pileus; cum inſcriptione iſta: LIBERTAS AVREA CVIVS MODERATVR HABENAS RATIO. Inter iſta Fridericus Cæriolanus de conſtituenda pace formulam edit, cujus capita. *uti omnes, bene erga pacem affecti, magis publicæ, quam privatæ, rei ſtudeant; ſtatuantque, dum ſe mutuo, ſubditoſve, principes Chriſtiani oppugnent, omnes ſimul, una cum religione, ac fortunis, intercidere. ita Africam, Palæſtinam, Aſiam, Græciam, & Pannoniam, periiſſe. idem ſibi, ni provideant, & concordes eſſe velint, imminere. ne jus ſummum, quæ injuria ſæpe ſumma, conſectari utrinque cupiant. rex honorem, nomen, bona, cunctis reddat; ſubditique ad obſequium priſcum redeant. quæ promiſſa, ac conventa, bona fide teneantur. ſi neceſſe arctius aſtringi regem, proceres Hiſpani omnes, ſacri ordinis, aut profani, quod cum Africanis olim inſtitutum, ſubſignare jubeantur. idem &, volente rege, principes Germani faciant; Belgiique urbes aliquot, è primariis. at, cum tres ſint motus cauſæ, Inquiſitio; mandatumque de edictis Caroli Quincti, & Philippi, ſeveriſſime exſequendis; item decima imperata; Inquiſitio, decimaque, nondum adhuc inſtitutæ, omittantur: in edictis, cogitetur moderatio; quæ conſilio, & conſenſu, omnium fiat. qua qui non contenti erunt, aut majorum ſe religioni aptent; aut, ut in Imperio ſuetum, conſtitutis illic legibus, alio migrent: ſalvis bonis, quæ aut vendere, aut locare aliis, poſſint. quod de milite peregrino conquerantur, ſi hoc urgeant, dimittatur; data prius ſatis firma cautione, nil provinciales unquam contra regem molituros: ad quem & de pace Auriacus ſumma cum modeſtia ſcribat. hoc momentum non exiguum habiturum. idem quoque ad Meliti principem, & Chinconium comitem faciat; qui conſiliarii regis, dignitate, & auctoritate, primi: tum Auriaco ambo juncti. quippe illum, Menciæ Mendozæ, quæ Henrici Naſſovii patrui uxor tertia patruelem; hunc, ſorore ejus ducta, affinem eſſe. quæ ſi placeant, Furium ſtatim citis equis in Hiſpaniam*

CIↃ IↃ LXXV. *excurſurum; ac reſponſum, quale optarent, man-
datumque item plenum de religionis pace, &
militibus peregrinis evocandis, allaturum.* His
reſponſum ab Auriaco; *quas propoſuiſſet
ipſe de promiſſis exhibendis cautiones, in quîs
fardo rei omnis verteretur, illas neminem pru-
dentem adeo tutas arbitrari, quin & diſpen-
ſare eas, & abſolvere tranſgreſſores, pontifex
Romanus poſſet. diffidentia iſta fieri, uti ipſe,
meliori ſpe abjecta, bellum certum, etſi dubii e-
ventus, paci incertæ, adeoque inſidioſæ, præferen-
dum exiſtimaret. deinde ſero, neque integro ne-
gotio, formulam hanc tranſmiſſam eſſe.* Eodem
tempore, inter belli apparatus, Brilæ Au-
riacus tertiam uxorem duxit, Carlotam
Borboniam, ducis Monpenſerii filiam. Re-
queſenſius, ut jam dixi, dum de pace Bre-
dæ agitur, Neuſam interim, & Ouden-
boſcam, communierat; & Valdeſiæ legio-
nis ſigna tria impoſuerat. inde Hollandiæ
præfecto, Ægidio Barlamontio Hiergio,
mandat; ut, munitionibus captis, viam ſi-
bi ad exercitum in provinciam adducen-
dum aperiret. addit ei Ferdinandi Tole-
tani ſigna novem, ac Franciſci Valdeſii
totidem; Belgarumqne, & Germanorum,
alia quædam. illa poſtquam ad viginti
quinque dies Beverwici, in Hollandia bo-
reali, ſubſtitiſſent, ut vicinis metum inji-
cerent, Vltrajectum mox procedunt. ubi
cum ſe Hiergii copiis adjunxiſſent, Bu-
ram verſus perrexere. oppidum iſtud per-
exiguum, priſco more communitum,
muris, turribus, & profunda circum foſſa.
arx præterea, turribus ſatis validis qua-
tuor, foſſa triplici; inſuper, qua oppidum
ſpectat, vallo lato. intus Vogelſangus e-
rat, cum præſidiariorum ſignis quatuor,
machinis viginti quatuor, cæteroque in-
ſtrumento, quod ſufficeret. obſidebant
peditum inſtar ſeptem millia; in quîs legio
Lanceloti Barlamontii, Megenſis, & Flo-
rentii Floioni, qni uterque Hiergii fra-
ter: ad hæc equitum alæ quatuor. Vallo
ducto, cui præerant Manuel Cabeca Va-
ca, & Salazarius, naves grandiores duæ
ab Hiſpanis intra foſſam demittuntur.
quibus ſuperſtrato ponte, cum tormenta
quatuordecim Ludovicus Bloſius Tre-
ſlongus binis locis ordinaſſet, inſtituta
verberatio, & continuata biduum. jamque
edita ruina; quam invadere Manuel Cabe-
ca Vaca, & Caſpar Oartiſius, juſſi. nec CIↃ IↃ LXXV.
negotii multum erat; cum præfectus, ſeu
ignavia, ſeu proditione aliqua, hac deſer-
ta, intra arcem ſe recepit. quæ res bene
Hiſpanis vertit; quippe, fracto forte pon-
te, per quem in ruinam tenderent, facile
erat jam tranſmiſſos profligare, cæteros
foſſa prohibente. ita ſine ulla pugna ca-
ptum oppidum, direptumque. neque for-
tius arx defenſa, etiam ipſa in hoſtis pote-
ſtatem venit; militique ſine armis, ſignis,
tympanis, gratia diſcedendi facta. Vogel-
ſangus, proditionis ab Ordinibus accu-
ſatus, & Gorcomii comprehenſus, in
Goudanam arcem abducitur; ſed, expo-
ſita facti ſui ratione, mox dimittitur. Par-
te alia Mondragonius, uti aditum in Ze-
landiam ſibi ſterneret, milites è legione
ſua mille, inſnper cohortes duas, Damia-
ni Moralis, & Alfonſi à Soto-majore, in
Finartum objectum dncit; ac tentatum
prius vadum, poſtquam receſſiſſet mare,
cum egregia virtute tranſmiſiſſet, locum
capit. naves novem, alveo cuſtodiendo,
appoſitæ erant; quæ, ſclopetis retro a-
ctæ, tranſitum illi permiſere. ac victoriæ
mox Clunderta, & Roggenhillum, ac-
ceſſere. nec ceſſare, Bura expugnata,
Hiergius. quin, accepto ſnpplemento
peditum ad tria millia, ſub ductoribus
Carolo Fuggero, Franciſco Verdugo, &
Alphonſo Lopeſio Gallo; cnm equitibus
quadringentis, ac foſſorum ex Eburoni-
bus ſignis quindecim: tripartito ſtatim
exercitu, ut conſilii ſui incertum hoſtem
haberet, in Worcomium, ac Sconho-
viam, Gallum, & Verdugum, ducere
cum juſſiſſet, ipſe Audevvatram tendit.
qno mox ipſi de compacto, decimo no-
no Iulii die, convenere. ea, ambitu non
magna, ſitu longa, & quadrata, ſupra ag-
gerem porrecta; foſſa, vallo, turribuſ-
que, ſat munita: agro circum ſubpaluſtri.
latus Iſula flumen alluit. in præſidio ſigna
quatuor. ex his nnum Germanorum, ſub
Muntero; alterum Scotorum erat, ſub
Dincwercio: cætera duo Gallorum; ſub
San-Mariano unum, ac ſecundum ſub
Marcaultio. ab his cuncta ad defenſio-
nem prompta. ædes noxiæ dejectæ, ſaxa
è plateis eruta, & in vallum comportata,
ut in hoſtem ea jacerent. tum imagines
ſan-

CIↃ IↃ LXXV. ſanctorum, ut pugnarent obſtinatius, ceu ſpe veniæ per offenſam tantam adempta, juxta poſitæ. & parata inſtrumenta, quibus in ruinam muri invadentes propulſarent; ac ſuffoſſa turris templi, ſic ſuffulta, ne dejecta, intro cadens, foſſam impleret. ſed præfectus loco deerat. quem cum ſorte petiiſſent, in Munterum illa cadere, virum animi intrepidum; ſed audacia, quam conſilio, meliorem. eo factum, ut defenſio imprudentius inſtituta, præter mentem San-Mariani, qui peritia militari excellebat, urbem perderet. obſeſſores ita diſtributi erant, ut Valdeſius aggerem Sconhovienſem, ac Monfortienſem item, qui cum eo rurſum jungitur; & Verdugus, Fuggeruſque, ut Woerdenſem occuparent. ipſe Hiergius, cum Megenſi, & Floiono, paullo inferius inſidebat. qui, cum flumen, quo inferri annona poſſet, obſepſiſſet, cæteras aquas divertebat. hinc tormenta adverſus turrim, è qua caſtra univerſa ſclopetarii infeſtabant, duo locat. inde in aggere cataractæ, viginti tria; in Monfortienſi, quinque. hinc, negata deditione, quam petebat, ſeptimo Auguſti die verberare muros incipit. id quatriduum cum feciſſet, Franciſcum Aquilarium Alvaratum, & Sanctium Beltramum Pennam, explorare ruinam jubet. quam cum terra, ligno, lino, ſaxis, culcitis, doliiſque, & materia omni obvia, oppidani reparaſſent, oppugnationem imperat. acriter certatum utrinque; adeoque obſeſſores exarſere, ut, Hiſpanis tantum oppugnare juſſis, totis caſtris urbem invaderent. nec obſeſſis virtus defuit. ſed cum diu hoſtilem impetum ſuſtinuiſſent, ferro, plumbo, pice, oleo, artificioſis ignibus, & ardentibus item circulis repugnantes, victi numero, obrutique. magnam ibi victor miles ſtragem dedit; & è victis vix viginti evaſere. varia cæde in oppidanos, militeſque, nulla ſexus, aut ætatis, ratione, deſævitum. concionator in crucem actus; paucique adeo vitam pretio redemere. urbs direpta; ac, ne cladi quid deeſſet, etiam poſt prædam incenſa, pene tota conflagravit. ex Hiſpanis inſtar centum cecidere; inter quos & Alvaratus. Penna, aliique plures, vulnerati. Auriacus jam Goudam venerat, ut, perfoſſo illic aggere, aqua immiſſa obſidionem diſſiparet; ſed, poſt expugnatam urbem, fruſtra id conſilium fuit. Hiergius, cum præſidium illic poſuiſſet, Fuggerum, Oartiſiumque, cum Germanis, Hiſpaniſque, ſine ſignis, Lerdamum; ac Megenſem, & Treſlongum cum tormentis, Vltrajectum verſus iter ſimulare: ſed poſtridie ad Sconhoviam reflectentes convenire omnes jubet. ea ad Leccam flumen ſita; non tam opere, quam ingenio loci, firma. nec præſidium ullum erat. verum Gardius, rupto ponte, quem Megenſis è navigiis junctis ſtruxerat, mox auxilium introduxit. olim in adverſa ripa locum Hiſpani communierant; quem deſertum occupare denuo Borgiam Hiergius jubet. inde murum, debilem ab ea parte, illinc verberare inſtituit. jamque edita ruina, Gardius, poſtquam primum impetum repreſſiſſet, alienis à defenſione civibus, ſalvis bonis, armis, ſignis, urbem dedit. cum Sconhovia mox Viana deſtituta. hinc exercitu deducto, Crimpam tendit, qua in Moſam Lecca influit. hic munitiones duæ. una, in concurſu fluviorum poſita; altera, in oppoſita ripa. in utraque milites trecenti circiter præſidebant; ſed, adveniente hoſte, diffugere. Loco gemino, magis opere, & præſidio, confirmato, ob momentum, ſtatim tertium Hiergius addit. tum Megenſi, ac Fuggero, dat negotium, uti Woerdam obſiderent; ipſe in Alblaſſanam inſulam, ex adverſo Crimpæ ſitam, copias ducit. & munitionem impoſitam ſtatim capit. cui Auriacus ut occurreret, cum equitibus trecentis, ac peditibus octingentis, Riderkercam contra munit. quo obſeſſa quaſi Crimpa, anno proximo, deſinente Februario, ſeſe reddidit. Dum hæc fiunt in Hollandia, naves circiter duodecim, bello inſtructæ, ad Roſendaliam à Zelandis exuruntur. his ducenti Mondragoniani appoſiti, qui ſervarent; ſed, dum negligentius agunt, invaduntur, ac fugantur. irritatus Requeſenſius, relicto in Hollandia Hiergio, in Zelandiam, in qua magnum fœderatis robur eſſe animadverteret, arma vertit. igitur triginta jam triremibus ſtructis, navibus minoribus aliis, cum majores alveo prohiberentur, Aut-

N 2 ver-

CIↃ IↃ LXXV. verpia Bergas, inde Tolam, & Annelandiam, mox pervenit; quo præmiſſæ Hiſpanorum è Romeri legione ſex cohortes, quinque item è Valdeſii, ex Hollandia evocatæ. ipſe vero ſingulas Rutii, Mondragonii, Pacieci, Verdugique, & Altempſii, cum foſſoribus mille ducentis, equitumque turmis quatuor, ſecum duxerat. juſſus vadum explorare Ruiſius Duranda, cum militibus quatuordecim; quibus comites ſponte ſua ſeſe dabant Franciſcus Marcadus, Sanchiique Avilæ puer. duces famulus Serooskerckii, & Tolanus quidam ruſticus. qui cum, recedente mari, poſſe in inſulas tranſiri nuntiarent, quamquam multis id negantibus, rem periculi plenam aggreditur. ac, prenſatis prius ducibus, cum ſeorſim milites quoque compellaſſet, die viceſimo octavo Sept. ſingulos peram, pulveremque tormentarium, & viaticum in tres dies, capere jubet; ac triremibus in Philippolandiam trajicit. ibi vado tranſeundo deſtinati, Ioannes Oſorius Vlloa, Iſidorus Paciecus, Ludovicus Querallus, Hieronymus Serooskerckius, cum militibus mille quingentis, & foſſoribus ducentis, veſte poſita, mare intrant; dato Avilæ negotio, uti ſtatim cum triremibus, quibus Mondragonius vehi, ſequeretur: caveretque, ne in claſſem hoſtilem incideret, in propinquo excubantem. neque enim dubitandum, ſi triremes, admodum humiles, conſecuta ipſa eſſet, quæ conſtaret magnis navibus, qnin, ſecundiore vento, eas demerſura eſſet. id cum fieret, cœlum, etſi multa nocte, ignibus coruſcantibus clarum apparere; arbitrantibus Hiſpanis, omen ſibi fauſtum dari, cum inuſitata illa luce Deus viam per incerta aquarum præmonſtraret. ita autem incedebant, nt Vlloa primum agmen cum Hiſpanis, Germaniſque, & Belgis, duceret; ac poſtremum Gabriel Peraltus clauderet: qui nec viam rectam tennit, neque ſuos etiam aſſequi, luceſcente die, potuit. quare, revocante eum Requeſenſio, qui, ex aggere circumſpiciens, in eventum intentus erat, cum Chriſtophoro Mondragonio, & Sanchio Avila, mox in Duvelandiam tranſiit. Vlloa, qnanquam claſſe hoſtili è longinquo infeſtante, tamen, ante acceſſum maris, terram attigit. Paciecus interceptus; & vix decem è foſſoribus evaſere. qui per tenebras cum effuginm quæritarent, ad hoſtilis claſſis ſtrepitum diſpalati, ſalo abrepti. Belgæ autem, ac Germani, cum tranſirent, claſſiarii, qui & contis, & demiſſis per oblongos funes uncis, eminus eos vulnerare conabantur, voces etiam, tanquam miſerantes, addere; *quorſum infelices tenderent, quibus, qui imperitarent, canum aquaticorum inſtar uterentur. tum quis illos furor ageret, uti corpora, tanquam vallum, pluteoſve, ictibus objectum irent.* quibus ipſi nihil moti, porro eniti; &, per ſeſquemilliare contendentes, in oppoſitam Duvelandiam tandem evadere. ubi, quanqnam aqua madidi, & reciprocante fluctu fatigati, ſine mora hoſtem aggere, quem ſervabat, depulere; ac Vianam fugienti inſtitere. hoc conflictu Carolus Boiſotus cecidit, Zelandiæ præfectus; imprudenter, nocte obſcura, ſociorum, uti creditum, ferro ictus. cujus morte conſternati animis cæteri, ſe in fugam conjecere. mox cum claſſe Avila advenit, & cum eo Mondragonius. miſſi etiam cum auxilio Alvaradus, & Hortenſius Armengolius. quorum adventu, qui cuſtodiebant inſulam, deſerunt mnnitiones, & Vianam ſe recipiunt. quam cum dedere recuſarent, juſſo locum obſidere Ioanne Caſtello, Mondragonius, cæterique, amnem inter Duvelandiam Scaldiamque tranſmiſere. major illic, quam ſuperiore die, difficultas; qnando vadum, limo quoque impeditum, magnis ſæpe voraginibns incedentes moraretur. tandem tamen, Mondragonio præeunte, Sanchius Avila, & Vlloa, æmulatione quadam, ſubſecuti, in ulteriorem ripam pervaſere. ac, dejectis etiam illinc, qui introitum defendebant, ſtatim Dreiſcheram, ubi ſe reficere poſſent, contendere. inde porro Brouwershaviam, municipium in ſuperiore ejus inſulæ parte verſus Aquilonem ſitum, portu inſigne; qui, multarum navium capax, palis magnis, trabibuſque, permunitus. paullo ante Ioannes Caſtellus, qui Vianæ obſidendæ relictns erat, ea capta, ac præſidio firmata, in Scaldiam tranſierat. qui cum inde rediiſſet, deſtinatus Alvaradus, qui præſidiario milite deſtitutam, ut

puta-

ɪↄ ɪↄ xxxv. putabant, Bommenedam occuparet. ſed negotii, quam exiſtimatum fuit, plus exhibitum; loco valide communito, & præſidio propere impoſito. inter hæc per aggerem Bornedamenſem, fruſtra inciſum à fœderatis, chela quoque occupata, infra Ziriczeam itum. & hinc Gabriel Peraltus, inde Ioannes Caſtellus, cum trecentis quiſque peditum, diverſo itinere contendentes, dato ſigno, eodem tempore munimentum aggredi juſſi. ſed Peraltus, cum, nec ſigno, ut conventum erat, dato, neque loco explorato, impreſſiſſet, claſſe valide, quæ canalem inſidebat, & præſidio, repugnante, ipſe cecidit, & cum eo amplius quinquaginta alii. nihilominus tamen Avila, qui ſuppetias laborantibus, etſi ſero, afferebat, cum poſtridie iterum locum oppugnare inſtitueret, & Caſtellum, ſigno dato, advocaret, vacuum à præſidio locum, & incenſum, occupavit; &, exſtincto ſtatim igne, communivit. multum hic momenti erat ad futuram obſidionem. tum fiducia inde ſumpta, naves hoſtium, æſtu maris aquis ſuis deſtitutas, poſſe exuri. ac mandatum id Durandæ. verum ille, ab Alvarado, & Armingolio, retardatus, cum interea in altum claſſis ſe ſubduceret, non perfecit. dum hoc agunt, tres, egreſſi civitate, aſtu Hiſpanos circumveniunt. cumque de dedenda urbe, & claſſe etiam, ſpem feciſſent, aliquodque à Requeſenſio operæ pretium accepiſſent, ceu acturi cum navarchis, ut liceret claſſem adire, impetrarunt. ad quam ubi acceſſiſſent, alia omnia agitarunt; de rumpendo cataracta in Dreiſcherienſi aggere, & qui ad ſalinas duceret: dein quo pacto aquam immittere, quibus ſignis cum obſeſſi, tum qui aggeres ſervarent, ſe commonefacere poſſent. hinc reverſi, cum peractam rem promitterent, rurſum tempus, quo cum præſidiariis agerent, poſtulantes, ita in civitatem redeunt, ſero fraude ab Hiſpanis intellecta. qui interea conſultant, quid agendum primo eſſet. ac ſalinas Mondragonius, civitati imminentes, quæ, præſidio juſto impoſito, ad deditionem obſeſſos brevi coacturæ eſſent, ante omnia occupandas contendebat. contra Vloa, Bommenedam expugnandam; quod ni facerent, metuendum, ne auxilia, quanta vellet, claſſis per hunc portum exponeret. quæ ſententia, Requeſenſio, & Vitellio, approbata, cum teneret, totis viribus Bommenedam adoriri viſum fuit. Eſt hæc ſita in confinio trinm aggerum, ſeſe ibi contingentium; quorum ſinguli propugnaculo communiti. foſſa circum, aqua plena, emiſſarii beneficio, niſi qua alluitur mari; quod recedens, nudum latus, & acceſſum non difficilem, hoſti dabat. in principio vix præſidium ullum inerat; ſed è claſſe, quæ propinqua, mox ſexcenti Belgæ, Galli, & Germani, introducti. quîs præfectus Novovillius, acer, & militiæ vetus. oppugnatio demandata Mondragonio, Alvarato, & Vlloæ. hique cum tormenta duodecim admoviſſent, toto triduo verberatione facta, & ruina etiam edita, Novovillius, qui diffideret cum tam paucis ſuſtineri impetum poſſe, de deditione colloqui poſtulabat. ſed, ſuperbe Hiſpano quodam dictitante, nullam omnino perduellibus, quos gallinas per convitium appellabat, gratiam fore; ni de vallo, abjectis armis, ſe præcipites in ſubjectam foſſam darent; mox colloquium diremptum. inde rurſum Mondragonius, qui non ſine magna cæde expugnari locum poſſe animadverteret, ut ſuorum ſanguini parceret, Alvaratum illuc mittit, qui & militis petulantiam excuſaret, & conditione honeſta agere ſe paratum oſtenderet. qui dum hoc negotium tractat, iterum caſus perturbavit. quippe Pacieci ſignifer, dum colloquium inſtauratur, obſervato loco quodam, minus firmo, per quem facile cum cohorte ſua ſola eniſurus videbatur, vim injuſſus ſtatim facit. ſed repreſſus, & occiſus, cum triginta item è ſuis, facti adeo temerarii pœnas luit. ea propter Novovillius denuo ſermonem abrumpit. *ſat enim perſpectum ſibi, quali fide Hiſpani agerent. quod gallinas appellaſſent, id convitium mox virtute eluſuros. nam ſe viris imperare, qui, ad pugnam multo uſu comparati, dudum animum in quemcumque belli eventum obfirmaſſent.* cum hoc dicto retro cedens, ne ſpem ſuis ullam fugiendi daret, naves adjacentes removet. hinc poſtridie, qui XXIII Octobris, cum quingentis Hiſpanorum, totidemque è Germa-

cIↄ Iↄ LXXV.

CIↃ IↃ LXXV. manis; oppugnatio inchoata. æſtus maris latus unum deſtituerat; idque invadunt magno impetu. ſed, obſeſſis multo acrius repugnantibus, cum per duas amplius horas concertaſſent, jam cedentibus Germanis, revocati. & occiſi hoc conflictu plus ducenti; plures etiam ſauciati. quorum magnam quoque partem, dum, vulneribus ſuis tardi, minus properant, mare intumeſcens hauſit. qua repulſa irritati obſeſſores, quam dejecti, biduo uno interjecto, totis viribus oppugnationem repetunt. utque obſeſſis metum graviorem injicerent, ceu auxiliis novis aucti, lixas, caculas, cæterumque famulitium, cum utrinque pugnaretur, procul apparere jubent. itaque acriter illi invadunt, hi repellunt; ampliuſque horas quinque, ſumma utrinque animorum obſtinatione, pugnant. cum poſtremo, ut juſſi erant, lixæ quoque, & calones, procul ſeſe oſtendentes, adjuvare pugnam velle viderentur. armis bene inſtructi erant, & pulſabant Hiſpanorum more tympana; ita ut conditionem, imbellemque alias animum, occultarent. ac momentum dolus habuit. quippe feſſi jam obſeſſi, qui cum multis adeo pauci tanto tempore depugnaſſent, nova auxilia, ut putabant, conſpicati, animos etiam deſpondere. neque tormentorum amplius, quæ continuata illa exploſione inferbuerant, ullus uſus; & præſidium fere ſolum in fariſſis Germanorum. itaque tandem vallum ſuperant. quo potiti, cum nec intro tamen quiſquam ſe demittere inde auderet, increpante eos Aquila, & ignaviam exprobrante, ſclopetarius quidam Hiſpanus, cui Toletano nomen, ſumpto clypeo, primus ſaltu ſe dejicere. quem ſecuti deinde alii, locum porro expugnare. obvii quique, ut in talibus uſitatum, trucidati. vix viginti è ſexcentis evaſere. Ita capta Bommeneda, Requeſenſius Ziriczeam caſtra ducit. ea urbs Zelandia tota antiquiſſima, &, cum pagus antea eſſet, poſt in civitatem exſtructa à Lothario Imp. anno IↃ CCC XLIX, ſæpe bello à comitibus Flandrorum, ob commoditatem loci, impetita. & inprimis infeliciter à Guidone Dampetræo; cum adjuti opibus Philippi Pulcri opidani, capto ipſo, & pleriſque è proceribus, plurimiſque interfectis, victoriam illam, tota hiſtoria ejus gentis celeberrimam, reportarunt. ac poſtremum ex incendio Romerſvalæ ingens incrementum cepit. Erat illic cum præſidio inſtar mille ducentorum Arnoldus Dorpius, ſub ductoribus, Iuſto Endio, Ioanne Crommio, Nicolao Bernardo, Adriano Portio, Ambroſio Ducæo, Antonio Bommelio, Nicolao Plucketo, Eligio Rudamo, Nicolao Ruichaverio, Boiſioque. Dorpius ſtatim omnia urbi defendendæ præparare. ante eam, ad auſtralem portus partem, tumulus quidam, ex congeſto è ſalinis ibi cinere, eminebat; ad ſeptentrionem vero, ager jugerum quinquaginta adjacebat. hunc, & illum, communire. quod reſtabat, intercifis circum aggeribus, aqua merſum. commeatus, & præſidii, ſatis erat; ſed initio conſternatiores cives. quos ut mora quadam erigeret, primo ad dies quatuordecim inducias pactus, inde protulit. interim foris inchoata pridem opera ſedulo perficiebat; intus omnia urbis loca, minus firma, accurabat; &, quod majus munimentum, tandem cives confirmabat. Requeſenſius, qui vim quicquam profuturam deſperabat, fame premere decrevit. itaque palos, ſublicaſque, ferreis catenis nectens; medium inter Duvelandiam, Scaldiamque, fretum claudere; ac, profundum ſi vetaret, naves ponere, ancoris ſuis fundatas, tum conſtratas tabulatis, & militibus, machiniſque, communitas. portum quoque, & ſubmerſos aquis campos, ne inferri annona poſſet, obſidere. deinde, cura diſtributa, poſtquam copiis terreſtribus Mondragonium, ac navali rei Avilam, præfeciſſet, Tolam primum, inde Antverpiam, ſe recepit; abducto Vlloa, quicum minus Mondragonio conveniret. Interea Hiſpanica claſſis, quæ præfecti ſui morte, Petri Melandæ, impedita, uti ſupra memoratum, tandem in Angliam applicuit. cui ut Elizabetha portum daret, cum Mendoſa anno ablegatus eſſet, nunc Ioannes Boiſotus miſſus, fiſci patronus; qui cum alia, tum & hoc, reginam oraret, *uti perduelles Belgas regno ſuo prohiberet*. quod cum illa durum valde, & inhumanum, exiſtimaret, tamen

fœdere

CIↃ IↃ LXXV. fœdere teneretur, ut nec miſeros magis premeret, neque regem fœderatum irritaret, admonere potius viſum, *ut momentum rei expenderet; & , an profutura peteret. periniquum enim eſſe, homines afflictos adeo, quique præter conſcientiæ libertatem nihil quærerent, è perfugio ſuo ejicere. deinde meminiſſet etiam, cum jam ante quinque annos idem poſtulanti Albano obſecuta ipſa eſſet, quam Philippo id pernicioſum fuerit. ac Lumæum alioſque è nobilitate Belgica, Brilam urbem occupaſſe, Belgiumque ſat pacatum perturbaſſe. qua de cauſa, ſi eadem nunc ſeveritate agat, metuendum, ne conſilia æque Belgio damnoſa ipſi capiant.* nihilominus, cum Boiſotus porro urgeret, ad præfectos limitum maritimorum literas mittit, interdicens, ne in regnum ſuum admitterent exules Belgas, quique arma contra regem Hiſpaniarum induiſſent; & in iſtis nominatim, Auriacum, Culemburgenſem, Bergenſem, Lumæum, Eſquerdium, Lumbreſium, Rumenum, Merodium, Carniſſium, Noiellium, Blijoulium, Bredamum, Boiſotum, Aldegondium, Manſartum, Dorpium, Vander-Anum, Haultainum, Tempelium, Mateneſium, Iſelſteinium, Bronchorſtium, Wingardum, Niveltium, Bellemam, Iunium, Hagam, alioſque, numero circiter quinquaginta. id regina ideo facere, ut ſe fœderis rationem habere oſtenderet; tum quod ipſa ſimili pridem beneficio obſtricta eſſet. nam per Wilſonum legatum obtinuerat, uti perduelles Angli, & in iis Weſtmerlandius, è Philippi item provinciis pellerentur. inſuper conceſſum illi, ut, permiſſu Zelandorum, naves Anglicanæ quatuor libero Scaldi Antverpiam uſque merces veherent, & reveherent. his de cauſis gratiam debere viſa eſt. Per hoc tempus cum Auriacus, Ordineſque fœderati, nullam pacis ſpem reſtare; neque etiam libertatem conſcientiis, aut ſecuritatem ſibi, exſpectandam animadverterent: neque vires deinde eſſe, quas Philippo opponere poſſent; de patrono, cui tuto ſe permitterent, conſultare. nec ſententia una fuit. quippe illi in Imperium Principeſque; iſti in Galliam, hi in Angliam inclinare. ſed, cum rationes penderent, ab Imperio, etſi olim huic annexi, parum ſibi polliceri. *nam Auſtriacam illic domum, cujus princeps rex Philippus, prævalere. Principes autem, univerſim* CIↃ IↃ LXXV. *quidem validos, ſingillatim imbecilles: idque magis, quia fere, religione diſſidentes, etiam inter ſe diffiderent. itaque ſatis, quod curarent, domi habere; nec negotium aliunde arceſſendum. deinde neque permiſſuros, ut ſeorſim quiſquam, Belgii principatu confirmatus, alios omnes poteſtate antecellat. & ut quidam forte velint, non auſurum tamen ullum, propter Cæſarem; qui, ſororius Philippi, contra anniſurus eſſet, ne deficientis Belgii patrocinium ab Imperio, aut Imperii quoquam principe, capiatur: idque ad majeſtatem ſuam, & familiæ, toto orbe potentiſſimæ, dignitatem pertinere. Vtque univerſim fiat, quando in hanc rem comitia prius convocanda eſſent, longam nimis moram fore. Quod ad Galliam, neque ſpem in hac ponendam. Vetus gentis odium eſſe, nuperamque lanienam deterrere. ac diſtare nimium portus; quod commerciis, quibus Belgium cenſeretur, valde incommodum. tum exhauſtas bellis inteſtinis opes; per quæ regem, etiam compoſitis illis, non magnopere adjuturum. & diſcrimen ſummum eſſe, ne Brabantos, Flandros, Arteſios, atque Hannonios, irritarent; qui cum ipſis ſempiternum potius bellum, quam cum Gallis fœdus, vellent. deinde, ut ſe hi ſubmittant, metuendum, ne Philippus, qui ulciſci ſeſe poſſit, permutatione facta, pro Hollandia, ac Zelandia, & provinciis fœderatis, Mediolanum, ac Neapolim, illi reddat. neque enim hac de re ſecuritatem dari ſibi ullo ſacramento poſſe; quod plerumque pro libidine ſua reges violare minime dubitent: magis autem in hoc negotio, quando ipſi pro ſectariis, quibus fidem non ſervare ſit permiſſum, habeantur. denique, ut nil horum obſtet, quid ſuppetiarum à rege, animo tam alieno à religione ſua, polliceri ſibi debeant? ergo fruſtra etiam illuc itum iri. At in Anglia, etſi linguam differentem, religionem, quæ jungendis hominum animis multum valeat, eandem eſſe. tum commerciis etiam aptiorem illam, & accedere huc reginæ Elizabethæ poteſtatem, uti ſummam terra, ac mari, ita imperium moderatum, procul gravi tributorum exactione. à qua, ſi protectionem impetrarent, tum Oceanum utrinque liberum habituros; & commercia cæterarum Belgii provinciarum intercepturos, ac Hiſpanis ſpem recuperandi maris in perpetuum erepturos. deinde Daniam, Sueciam, Embdam, & Vandalicas urbes alias, jam reginæ fœderatas, ſocietatem petituras. hanc ſententiam, cum excluſum ſe commerciis animadvertet,*

CIϽ IϽ LXXV. *advertet, cætero item Belgio fore. denique ipſam etiam Galliam, fœderis partem ambituram. atque ſic futurum eſſe, ut, auxilia ſemper prompta, ac conjungi faciles copias, propter maris beneficium, habituri, hoſtibus ubique ſuis formidentur. & reginam, confirmandæ huic potentiæ, religionem, libertatem, privilegia, & immunitates omnes, non conſervaturam tantum, verum etiam aucturam. dein pecunia, neceſſariiſque rebus, adjuturam. ac poſtremum, in magna opum abundantia, & armorum ſumma gloria, pace utrinque fruituros. quas ob cauſas expedire, uti ſemel tandem ſtatuant; prius quam aut urbes aliquas è majoribus, aut inſigniores portus, aut munitiora loca, hoſtis caperet. nec conſultum enim eſſe, ut diutius, à pecunia, & exercitu, imparati, dubiæ ſe fortunæ exponant; quæ res animos populares, per adverſa inclinare ſeſe faciles, ne in præceps forte impellat, metuendum.* Itaque hæc decreta legatio; placuitque ut mitterentur, Philippus Marnixius Aldegondius, Ianus Douſa Nordovicus, Gulielmus Niveldius Arentsbergius, Paulus Buſius, Franciſcus Maelſonius. qui, in Angliam cum veniſſent, circa diem Chriſto nato conſecratum, mox Elizabethæ exponunt, *quo in ſtatu res ipſorum conſtitutæ, & quid Bredæ actum eſſet. ſe negotium, reſque ſuas univerſas, æquitati, ac conſcientiæ, ejus permittere. & orare, ut auxilium, aut conſilium, adeo per vim oppreſſis dare vellet. vetus ipſi cum provinciis ſuis fœdus; tum & genus inde eſſe. nam Philippam, Gulielmi, Hannoniæ, Hollandiæ, & Zelandiæ, olim comitis, cognomento Boni, filiam, Eduardo* III *nuptam; à quo ſtemma computaret. nunc, ſi adjuvare velit, & protegere contra vim Philippi regis, ſummam quoque poteſtatem oblaturos.* Requeſenſius, poſtquam de legatione hac accepiſſet, Fredericum Perenottum Campauiacum contra mittit, qui ſucceſſum perturbaret.
CIϽ IϽ LXXVI. Iſque ad diem XII Februarii anni proximi in hunc modum verba facere; *non ignotum veterem Philippi affectum: & orare eum valde, ne audire perduelles, aut juvare certe vellet. ita antiquis tot fœderibus conſtitutum, quæ & pridem cum Boiſoto renovata. eo tempore Aldegondium, qui legationis caput, perduellem declaratum; & expelli jure poſſe.* Ad quæ illa reſpondere, *perduelles adjuvare, aut defendere, nunquam honeſtum ſe putaſſe. verum ſat conſtare ſibi, quam in omnibus regi ſuo, & Ordinibus generalibus,* CIϽ IϽ LXXV *cauſam ſuam arbitrandam permiſiſſent. ac, cum æque inclementer haberentur, Gallicanum patrocinium implorare decreviſſe. id cum neque ſibi omnino, nec Philippo, expediret; providendum exiſtimaſſe. quod ſi vero, ſub prætextu perduelles caſtigandi, rex præſidium illis locis, ſive Hiſpanicum, ſive externum, qualecunq;, collocare ſtatuiſſet; æque id periculoſum regno ſuo arbitrari, ac ſi Galli occupaſſent.* Nondum quicquam in negotio legatorum conſtituerat, ſed differre propoſuerat; facta interim poteſtate, ut tormenta, arma, militem, commeatum, comparare, & avehere, tuto poſſent. verum hi reſponſum urgere; & *ſuppetias, aut tutelam,* poſtulare; *donec, pacem conſecuti, juxta normam verbi dei; in tranquilla conſcientia, vivere poſſint. nam hoc unum in votis eſſe, idque ipſum ad quietem item Angliæ pertinere. ſi, quæ peterent, improbaret; aut, non expedire ſibi, exiſtimaret; ſaltem ne ſuſpendere vellet, & cunctando in diſcrimen ſummum adducere. beneficii inſtar fore, ſi quamprimum mentem exponat; &, fortaſſe negatura, ſtatim neget. ita ſibi libertatem pro republica conſultandi permanſuram; & mature decreturos, quæ ex uſu ejus putent: quæque jure, tam divino, quam humano, permittantur.* Dum in Anglia à legatis tanta animi magnitudine hæc geruntur, in Hollandia ipſa Auriacus, Ordineſque, qui vix ſpiritum ſub ingentis belli mole trahere poſſe crederentur, adeo ſe non premi tantum, aut laborare, oſtenderunt; ut decretam pridem in urbe Lugdunenſi Academiam die octavo Februarii palam nunc erectum irent. quæ in eam famam excrevit, ut celebritate nominis, & ingeniorum gloria, nulli hodie toto orbe Chriſtiano Academiarum cedat. Requeſenſius, inclinante in ſeditionem milite, ut præverteret, à provinciis ſingillatim magnam vim pecuniæ petere; urbibus quoque, uti pagis, ſi conceſſum id fuiſſet quod volebant, ſuam cuique ſummam indicere: ac viginti octo millia florenorum, quæ Altempſiano militi ſolverentur, in menſes ſingulos, ab Antverpia poſtulare. & hoc tempore quatuordecim aureorum milliones cum ſemiſſe rex debere dicebatur; jamque impenſi bello Belgico amplius quadraginta duo computari: ea res auctoritatem

CIƆ IƆ LXXVI. ritatem Requeſenſii valde fregit; & querelam pro pecunia, quam poſcebat, plurimæ provinciarum obtulere. ac nonnullæ, *privilegia reddi ſibi* cupiebant; aliæ, quod promiſiſſet, *ut præſidia revocaret*: Flandria, *uti rationes putarentur.* hæc pollicita pridem erat centum millia florenorum; verum ea tantum lege, *ut deducerent, quicquid ab Hiſpanis damni accepiſſent, aut militibus impendiſſent: tum præſidium ut provincia univerſa evocaret, & delicta caſtigaret. ut uſuras etiam ſolveret, quæ è regis vectigalibus deberentur. porro addicta fiſco bona, juxta privilegia ſua, & corruptam diſciplinam militarem, reſtitueret. denique ut ſenatum illum ſanguinarium aboleret; & provinciarum curiis cauſas qualeſcumque redderet.* univerſim vero omnes poſtulare, *ut à decima exigenda in perpetuum abſtineret.* Hinc tributa intermitti, neque quicquam in ærarium referri, neque à præfectis ſolvi. qua de cauſa cum comitia generalia Requeſenſius indixiſſet, & Bruxellas Ordines provinciarum, aut eorum delegati, conveniſſent, per libellum, à Franciſco Richardoto, epiſcopo Atrebatenſi, ſcriptum petere; *ut, amoto externo milite, Belgis deinceps uti vellet; diſciplinam militarem emendaret; & provinciarum cenſum iis rebus, ad quas deſtinatus eſſet, applicaret. ne migraret leges populi, & cujuſque privilegia ſarta tecta conſervaret. tum ad regem, quicquid paſſim gereretur, bona fide ut referret; iſque in rebus, quæ ad Belgium pertinerent, Belgas quoque conſiliarios adhiberet. denique ut tumultuatos pridem Hiſpanos caſtigaret, & cohortes ordinarias inſtauraret. ſibi quidem in obſequio, & religione avita, permanere omnino certum; ſed ſine iſtis nullo modo ſalvum eſſe Belgium poſſe.* Tum adhuc in Duvelandia morabatur; ubi cum libellum iſtum accepiſſet, indignatus, *Deus*, inquit, *me ab his ordinibus liberet.* mox Antverpiam, & Bruxellas, cum veniſſet, cur comitia indixiſſet, coram exponit; *cauſam ſolam habuiſſe, ut pecuniam, belli nervum expedirent. ea ſibi, ſi in Belgio reſtitutam majeſtatem regis cuperent, opus eſſe. de libello, quem offerrent, eum ſeſe, quantum poſſet, apud regem adjuturum.* Iam Hiſpanicus equitatus propalam tumultuari; itaque, ut favorem ſibi nunc obſtringeret, promulgato ſtatim edicto, poteſtatem ruſticis facit, qui ſe contra communirent. iſte autem, cum per agrum Inſulanum, &

CIƆ IƆ LXXVI. Arteſiam, in Hannoniam penetraſſet, à Lalanio vix repreſſus, à Romero apud Mollam in Brabantia mox ſedatur. Ob id factum irritati, odium in Lalanium capere, & vindictam minitari; Requeſenſium vero ipſum ſuggillare, *qui, coercuiſſet motum, non pacaſſet: deinde arma auctoraſſet, nunquam poſtea deponenda.* Requeſenſius, qui pecunia ſe deſtitui ringebatur, eo magis ægre ferre, quod hæc illo maxime tempore negaretur, quo dedendam Ziriczeam exiſtimaret, qua victoria tam inſigni & Hollandiam, & Zelandiam, diſtenturus, gloriam multo majorem, quam Albano obtigiſſet, relaturus videbatur. itaque, cum rurſum Hiſpanos in tumultum propendentes animadverteret, neque ſibi firmam ſatis valetudinem, advocato ſanctiore conſiſtorio, & præfectis provinciarum, quoſdam item epiſcoporum adeſſe jubet: inter quos Yprenſis erat, & Brugenſis. Atrebatenſis paullo ante, fato ſuo, aut veneno, ut ferebant, ob libellum à ſe ſcriptum procurato, diem obierat. aderant quoque Arſcotanus, Barlaimontius, Rochenſis, Mansfeldenſis; qui, Albani præfectura, aula fere abſtinuerat. ad hos Hiergius, Campaniacus, Raſſingemus, aliique. horum auctoritate uſurus, Flandriæ delegatos vocat, & oratione acri mox caſtigat; *pronos eſſe in perdueles, & conſilia clam conferre. ni pecuniam procurarent, detrimentum, quod reſp. hic acciperet, ipſis imputatum iri.* ad quæ ipſi cum obnixe poſtularent, *ut putaret rationes, militemque peregrinum, quod pollicitus, evocaret*; ille contra obſtinatior, & jam ira exardeſcens, *ſolos adeo, modo ſerio ad exemplum regis agerent, ad Hollandos, Zelandoſque, compeſcendos ſat valere. & ærarium valde locuples ſupra cæteros Belgarum poſſidere. regem bello iſto ſuo & Hiſpaniam, & Italiam, exhauſiſſe; jamque amplius quadraginta milliones impendiſſe. periniquum, ut cum aliorum inopia ipſos ditet. quod deduci militem vellent, eum regi, tanquam viro nobili gladium, ad tutelam majeſtatis neceſſarium. verum tamen curaturum, ne moleſtus porro equitatus eſſet.* Poſt hæc in triginta millia florenorum conſenſere; quæ Germanis abducendis, etſi neque illud factum, impendenda. Sub hoc tempus Chiappinus Vitellius, Cetonæ marchio, vir mili-

CIↃ IↃ LXXVI. militiæ lande clarus, infelici caſu obiit. Hic Philippo, cum Albanus Belgium peteret, ab Hetruriæ duce Coſmo attributus, iſto bello bonam operam navavit. cumque in Scaldiæ quodam aggere curru penſili veheretur, eo everſo, ut obeſo corpore erat, cum ſe graviter afflixiſſet, & Antverpiam properaret, in itinere exſpiravit.ajunt quidam,à malevolis, data opera impellentibus, deturbatum; quod arcana quædam Coſmo, in Philippi præjudicium, detexiſſet. neque diu Requeſenſius ſupervixit; qui Bruxellis, die quinto menſis Martii, febre acuta, ac peſtilenti, impetitus, diem clauſit. erat vir ingenio moderatioro, & prudentia, multo rerum uſu parta; ideo Albano à Philippo ſucceſſor datus, ut, cum Belgis mitius agens, hac contraria ratione ad obſequium eos reduceret: quæque ille per rigorem deliquiſſet, nova imperii æquitate emendaret. atque ita arma ſua temperaret, ut reducere potius populum ad obſequium priſcum velle, quam affligere, videretur; ac, cum primum perfeciſſet, ponere ea, &, ſancita ante actorum oblivione, bona fide in gratiam recipere univerſos, promptum oſtenderet. &, conſilium hoc fuiſſe, credi poterat; niſi fraudem occultatam, in tumultu Antverpiano, & conventu de conſtituenda pace, Bredæ habito, prodidiſſet.

RERVM IN HAC

GVL. AVRIACI

Parte Prima Maxime Memorabilium

INDEX.

Academia Lugduni in Batavis conſtituitur, 134. *inauguratur* 149

Adolphus Naſſovius ad Heiligerleum caſus, 45. *Weddæ ſepelitur* 45

Alcmaria à Sonoio capta, 216. *à Toletano obſidetur*, 114. *egregie oppugnatur, & defenditur*, 117. *obſidione liberatur*, 118

Amſtelodami turbatur, 32 *& deinceps. conciones prohibentur*. 35

Amſtelodamenſes ab Albano in jus vocantur, & mulctantur, 70. *à Lumæo obſidentur* 95

Antverpia ab Auriaco aſtu tentata 135

Antverpiæ imagines in templis dejectæ, 13 *& deinceps. turbatum ab Hiſpanis*, 125 *& deinceps.*

Antverpienſes libellum Parmenſi offerunt, 5. *eum orant, ut venire in urbem vellet, prohibendis ibi turbis*, 10. *à regionariis ſuis libellum oblatum accipiunt*. ibid. *& mox ad Parmenſem mittunt, iterum orantes, ut venire in urbem vellet*. ibid. *edictum proponunt*, 14. *Parmenſem, & Auriacum, de rebus ſuis certiorem faciunt*, 15. *Proteſtantes illic libellum Hochſtratano offerunt*, 19, 23. *delegatos ad Brabantiæ Ordines mittunt*, 21. *turbant*, 31. *cum Parmenſi tranſigunt*, 33. *conciones prohibent, & concionatores urbe excedere jubent*, 33. *arcem ab Albano accipiunt* 40

Arenbergicus ad Tranſiſelaniam pacandam à Parmenſi miſſus, 19. *eam ordinat, ut & Friſiam*, 28. *Groninganos per blanditias tentat, capitque*. ibid. *ad Galliæ regem cum ſuppetiis mittitur*, 40. *inde contra Ludovicum Naſſovium*, 44. *in prælio cadit*, 45. *Heiligerſlei ſepelitur* 45

Audewatra in Auriaci partes tranſit, 81. *ab Hiergio obſidetur, & expugnatur* 142, 143.

B.

Barlaimontius fœderatos per contemptum Geuſios appellat 7

Batenburgici duo, cum aliis nobilibus, per proditionem capti, 35. *gladio feriuntur* 45

Bergenſis cum aliis fœderatis libellum Parmenſi offert, 6. *in jus vocatur ab Albano*, 40. *militem colligit*, 43. *Gelriam, & Tranſiſelaniam, in Auriaci partes reducit*, 82. *unde mox in Weſtphaliam fugere cogitur*, 98

Bommeneda oppugnatur, & capitur, 145, 146

Boſſuvius Iacobum Endium, Hollandiæ advocatum, Bruxellas captivum mittit, 41. *Roterodamum capit, & in cives fœde graſſatur*, 75, 76. *ad conſulem Delfenſem ſcribit, de comprehendendo Auriaco*, 104. *in Hollandia boreali variis locis potitur*, 118. *ejus claſſis, & navis prætoria*, 118. *oppugnatur, vinciturque*, 119. *& captivus Hornam abducitur*, ibid.

Brabantiæ Ordinum apud Parmenſem querela, 23. *de repub. ordinanda ſententia*, 23, 24

Bredæ colloquium de pace inſtitutum, 136 *& deinceps.*

Brederodius, fœderatorum princeps, 6. *Bruxellis Parmenſi libellum offert*, 6. *Antverpiam venit*, 10. *veniam accedendi ad aulam à Parmenſi per literas petit*, 29. *reſponſum accipit*, 31. *arma capit, & Vianam ſuam munit*, ibid. *Antonium Bombergum Silvamducis mittit, qui contra Megenſem eam tueatur*, ib. *Amſtelodamum clam venit*, 33. *Torræo, à Parmenſi miſſo, non obſequitur*, ibid. *novum juſjurandum detrectat*, ibid. *Hollandia excedit*, 35. *in judicium vocatur ab Albano*, 40. *moritur*, 35

Brila capta à Gulielmo Marcano Lumæo, 73, 74

Bura expugnata ab Hiergio, 152

C.

Cameracenſis Archiepiſcopus reformationem cleri ægre obtinet, 5

Carolomontium ab Auriaco communitur, 21

Carolus V Cæſar Gulielmum Auriacum educat, 1. *ad honores promovet*, ibid. *Sabaudo ſubſtituit in exercitu*, ibid. *Bruxellas revocat*, 2. *& humeris Auriaci innixus, regnum Philippo F. tradit*. ibid. *prudentiam ejuſdem commendat*. ibid.

Carolus Mansfeldius periculo ſe ſubducit 39

Carolus, Philippi F. in Belgium benignus, a quibuſdam ei ad obſequium reducendo deſtinatus, 35. *in cuſtodiam à patre datus* 40

Clivienſis, petente Albano, profugos Belgas ejicere parat 39

Conciones palam cœptæ 9, 10. *permittuntur* 17

Culemburgicus una cum aliis fœderatis Parmenſi libellum exhibet, 6.

in

In judicium ab Albano vocatur, 40. proſcribitur, 45. ejus ædes Bruxellis diruuntur ibid.

Decretum de ſectarum inquirendis, & puniendis, 4. ejus mitigati formula 8

Delphi ab Hiſpanis per proditionem tentati 135

Dordracum in Auriaci partes tranſit. 81

Egmundanus ad fœderatos delegatur, 11. iterum, 16. ad Flandriam pacandam à Parmenſi mittitur, 19. contra Auriacum ſententiam dicit, 28. Albano, in Belgium advenienti, obviam profectus, dicto ambiguo percutitur, 37. capitur, 38. Gandavum in cuſtodiam abducitur, 40. gladio percutitur, 46. elogium in eum Mondoleti; & populi, mileumque, amor, 47

Enchuſa Auriaco deditur. 78

Ferdinandus Albanus Belgio coërcendo deſtinatur, 35. iter in Belgium capit, 37. ſenatum ſanguinarium inſtituit, 38. proceres Belgii Bruxellas convocat, 38. Egmundanum, & Hornanum, capit, ibid. ad Clivienſem ſcribit, ut profugos ejiciat, 39. arcem Antverpiæ imponit, 40. auxilium Galliæ regi mittit, 40. in Galliam profugos edicto retrahit, 40. proceres Belgii in judicium vocat, 40. per inſidias ferè intercipitur, 42. Vltrajectinis inſtat, ut Concilii Tridentini decreta recipiant, 43. Arembergicum mittit contra Lud. Naſſovium, 44. nobilitatem Belgicam, & proceres duos, gladio ferit, 45 & deinceps. in Friſiam proficiſci ſtatuit, 47. Lud. Naſſovium aſſequitur apud Gemingam, 48. ac cædit, 48. Delffilum in urbem mutare ſtatuit, 49. ſed conſilium id mox omittit, 49. Groningam in ordinem cogit, ibid. in reditu inde quæ Amſtelodami, & Vltrajecti, egerit, ibid. caſtra ad Trajectum Moſæ munit, 51. pugnam detrectat, ibid. Leodienſes, ne Auriacum adjuvarent, minis deterret, ibid. Auriacum cædit, 53. & mox viciſſim ab eo cæditur, ibid. militem in hiberna dimittit, 54. inde, ceu victor, ſtatuam ſibi ipſe ponit, ibid. quæ ſublata à Requeſenſio, ibid. variè in Belgas graſſatur, 55, 56. regi Galliarum ſuppetias mittit. 57. Spellemum laqueo punit, ibid. à Pio V muneribus ornatur, ibid. mercatores Anglos comprehendit, ibid. legatum ad reginam Elizabetham mittit, 58. Ordines Bruxellas convocat, 58. decimam, viceſimam, & centeſimam, petit, 58. Vltrajectinos urget, 60. ac vexat, 60, 62. ad remp. ordinandam animum vertit, ibid. ſententiam in Vltrajectinos fert, 63. diploma regis, de venia turbarum Belgii facta, Antverpiæ promulgat, 63. edictum in ſpeciem mitius proponit, 70. Amſtelodamenſes in jus vocat, 70. Vliſſingæ arcem imponere ſtatuit, 76. Montium Hannoniæ amiſſione valde commovetur, 80. itaque recuperare eos inprimis ſtudet, 81. comitia Bruxellis indicit, inde Montes petit, 92. cum Auriaco confligit, 94. tam ancipiti eventu, ut gregarii militis inſtar depugnare cogeretur, ibid. Lovanium, & Tielmontium, recipit, 96. item Machliniam, quam miſerrime etiam diripit, ibid. Dieſtam quoque, Teneramundam, & Aldenardam, recuperat, ibid. Noviomagi variarum urbium legatos ſupplicantes accipit, 96. ad Amſtelodamenſes literas blandiſſimas ſcribit, 97. è Belgio diſcedit 119

Florentius Mommorantius Montinius ad regem ablegatur, 12. in carcerem abductus, deinde gladio percutitur 35

Fœderati ſeſe mutuo in certa quædam capita obſtringunt, 6. Bruxellas eunt, & libellum ſupplicem Parmenſi offerunt, 6. ad Trudonis fanum conveniunt, 11. Arſcoti, & Duffle, cum Parmenſis delegatis agunt, ibid. per Auriaci & Egmundani diſſidium dividuntur, 28. arma capiunt 30

Friſiæ Ordines Arembergico, provinciam contra privilegia ordinare cupienti, ſe opponunt. 28

Gertrudisberga occupata 114

Geuſii à Barlaimontio appellati fœderati, id nomen porro retinent 7

GiurGorcumum in Auriaci partes tranſit 28

ela ſe Auriaci partibus addit, 81. de ea prodenda conſilium quorundam detectum 120

Granvellanus à rep. diſcedere juſſus 4

Groninga ab Arembergico per blanditias tentata, & capta, 28. præſidio munita, 45. ſignum ſubſidiarium legit, 47. ab Albano in ordinem coacta, 49.

Gulielmus Auriacus quando, & ubi, natus. 1. à Carolo V, Cæſare ducatus, ibid. uxorem primam quam, & quando, duxerit, ibid. Sabaudo ſucceſſor in exercitu datus, ibid. in eo munere quomodo ſe geſſerit, 2. Carolomontium munit. ibid. Fagnolium expugnat, 2. turrim ad Convinium diruit, ibid. Bruxellas à Cæſare revocatur; qui, humero ejus innixus, regna Philippo filio tradit, ibid. à Philippo in ordinem equitum aurei velleris cooptatur, ibid. in Germaniam deferre coronam Imperii Ferdinando jubetur, ibid. uxorem amittit. ibid. Hollandiæ, Zelandiæ, Friſiæ, & Vltrajecto, præficitur, ibid. coronam Ferdinando Cæſari defert, 3. pacem inter Galliæ & Hiſpaniæ reges procurat, & adjuvat, ibid. intellecto è Galliæ rege conſilio de tollendis ubique Proteſtantibus, de Hiſpanis Belgio ejiciendis cogitare incipit, 3. Margaritæ Parmenſi, Belgio præfectæ, à conſiliis datur, ibid. præfectura turmæ ordinariæ, & Hiſpanici militis tribunatu, ornatur, ibid. equites aurei velleris quoſdam, & è Senatu, Hoochſtratam convocat, conſilia ſua de Repub. expoſiturus, 3. ut externus miles removeatur, urget; cum offenſa ſumma regis. ibid. quam induſtria ſua detegit, ibid. ſecundam uxorem ducit, 4. Granvellano ſe opponit, ibid. diſcedendi à Rep. veniam petit, 8, 9. ad componendos motus à Parmenſi Antverpiam mittitur, 10. quæ illic ab eo geſta, ibid. ad fœderatos delegatus, Arſcoti primum, inde Duffle, cum iis agit, 11. Parmenſem conſternatam, & Bruxellis abire cupientem, retinet; ac Bruxellanos ad quietem cohortatur, 16. à Parmenſi per literas apud regem accuſatur, ibid. ad fœderatos iterum ablegatur, ibid. Antverpiam abit, eamque ordinat, 17, 18. inde ab Hollandiæ Ordin. provinciæ eidem ordinandæ, poſtulatur, 18. itaque Antverpia cum mandato à Parmenſi diſcedit, 18. Ord. Hollandiæ Scoonhoviam convocat, 19. inde Vltrajectum abit, ibid. Maximiliani ad eum literæ à Parmenſi ſuppreſſæ, ejus querelæ à quibuſdam è ſenatu Hiſpanienſi proterve reſpondetur, 20. cum aliis proceribus Teneramundæ congregatus, 22. literas legati Hiſpanici illic profert, ibid. quomodo libertatem defendendam ſuaſerit, 22. quid de Belgii turbis ſenſerit, 25, 26. Hellegati, & Willebroci, Egmundanum permovere ad tuendam libertatem conatur, 28. cur ſe initio ad vim opponendam ducem dare non conſultum exiſtimaverit, 29. turbantes Antverpiæ Proteſtantes cum periculo vitæ ſuæ componit, 31, 32. Amſtelodamenſium delegatos ad Parmenſem remittit, 32. ad Brederodium ſe ſcripturum pollicetur, 33. novum juſjurandum, à Parmenſi delatum, detrectat, ibid. Antverpia, & deinde Belgio, excedit, 34. ante abitum quid conſilii Proteſtantibus dederit, ibid. ab Albano in judicium vocatur, 40. ſcripto ſe purgat, 41. apud Cæſarem, Electores, & Imperii principes, querelam inſtituit, 42. exercitum in Germania parat, 43. ab Albano proſcribitur, 45. copiis comparatis oratores ad Cæſarem mittit, 50. belli contra Albanum ſuſcepti cauſas ſcripto publico exponit, 51. exercitum luſtrat in Treveris, ibid. Albanum in prælium pertrahere conatur, ibid. turbante exercitu, in diſcrimen ſummum venit, 52. in Eburones caſtra movet, ibid. Moſam inſigni ſolertia copias tranſmittit, ibid. cum Albano pugnans vincitur, 53. inde auxiliis Gallicis ſe jungit, ibid. Albani copias cædit, ibid. ſupra Quintini fanum Somonam tranſmittit, & regi Galliarum reſpondet, ibid. obluctantem militem in Germaniam reducit, & dimittit, ibid. Bipontino, in Galliam eunti, ſe adjungit, 53, 54. de deploratis Belgii rebus à Paulo Buſio accipit, 61. iterum de Belgio liberando conſilium capit, 61. 62. 64. claſſem parat. 67. in Gallia per fratrem, Ludov. Naſſovium, auxilia à rege petit, ibid. in Daniam, & Sueciam, legatos mittit, ibid. quæque ab iis illic geſta, 68. 69. Colinium, aliosque Galliæ proceres, religioni reformatæ addictos, in ſuas partes pertrahit, 71. à Galliæ rege CC aureorum CIↃ accipit, 73. quale cum eo fœdus inierit, 78, 79. P. Marnixium ad Hollandiæ Ordines in comitia Dordracena mittit, qui cum illis ſuo nomine agat, 85. exercitum comparatum luſtrat, 90. Ruremundam capit, 93. ab Hollandiæ Ordinibus pecuniam accipit, 93. Lovanium, & Machliniam capit, ibid. Dieſtam quoque, & Tielmontium, ibid. Nivellæ commeatum, & annonam imperat, ibid. cum Albano confligit, 94. Fermeriam abit, ibid. inde Machliniam ſuos reducit, 95. mox ad Rhenum, cum periculo vitæ ſuæ, auctoramento illos ſolvit, ibid. Hollandiam petit, ibid. Enchuſam venit; ibique, & in proximis urbibus, rebus omnibus conſtitutis, Harlemum abit; ubi ab Ordinibus congregatis exceptus, 97. rempub. ordinat, 97, 98. in Zelandiam abit, ut Requeſenſio ſe opponat, 121. Valacria potitus Arnemudam munit, 123. delegatos cum Ordinibus Bredam mittit, ad colloquium de pace, 136. tertiam uxorem ducit, 142. Ruletkercam munit, 143. Crimpam recipit, ibid. de patrocinio foris quærendo cum Ordinibus deliberat, 147. & legationē in Angliam decernit 148

Gulielmus Marcanus cum ſuis copiis ſe Auriaco adjungit, 51. Britam capit, 73, 74. turbas dat, & capitur; ac mox dimittitur, 104.

HArlenum in Auriaci partes tranſit, 81. fere proditum, 89, 90. obſidetur à Frid. Toletano, 101 & deinceps. deditur 113
Henricus Naſſovius cadit 125
Hochſtratanus Antverpiæ præficitur, 18. motum illic reprimit, 19, 32. novum juſjurandum, à Parmenſi delatum, recuſat, 33. caſu ſervatur, ne caperetur, 39. ab Albano in judicium vocatur, 40. ſcripto ſe purgat, 41. proſcribitur 45
Hollandiæ Ordines de vindicanda patriæ libertate comitia Dordraci habent, 84. cum Philippo Marnixio Sancto-Aldegondio nomine Auriaci agunt, 85, 86. Harlemi iterum congregati, 95. libellum Campaniaco offerunt, 136. Bredam legatos de pace conſtituenda mittunt, ibid. nummum cudunt, in rei illic geſtæ memoriam 141
Horna à Sonoio capta 78
Hornanus Albani juſſu capitur, 39. Gandavum ſub cuſtodia abducitur, 39. gladio percutitur 47
IEnliſius profligatus, 90 & deinceps.
Imaginum dejectiones, 13 & deinceps.
Inundatio graviſſima, 64 & deinceps.
Ioannes Bergenſis ad regem ablegatur, 8. in carcerem abductus, illic moritur. 35
LEidenſes miſſo ab Albano Sasboutio ſe opponunt, 56. in Auriaci partes tranſeunt, 81. obſidentur, 119. iterum, 129. fortiter obſidionem tolerant, ibid. & deinceps. liberantur, 134. Academia ornantur, ibid. quæ inauguratur, 148
Lovanium ab Auriaco capitur, 93. ab Albano recuperatur, 96. inundatione Diliæ pene abſorbetur 106
Ludovicus Naſſovius inter fœderatos libellum offert Parmenſi, 6. ab iis delegatur, 16. confeſſionem Auguſtanam illis ſuadet, 22, 23. ab Albano in judicium vocatur, 40. varia conſilia habet, 43. Friſiæ incumbit, & Weddam capit. 44. Ordinibus Friſiæ arma, & pecuniam, imperat, 45. copias Groningam ducit, ibid. ab Albano proſcribitur, ibid. Geningam verſus caſtra movet, 48. ab Albano profligatur, ibid. recollectis copiis, Auriaco fratri ſe conjungit, 50. & cum eo in Galliam abit, 57. mutata veſte, in aulam regis venit, cum quo clam colloquium habet, ibid. Montes Hannoniæ aſtu capit, 79, 80. rurſum dedit, 95. Trajectum Moſæ tentat, 123. Falcoburgum, & Gulpenum, caſtra movet, 124. inde Movicum, ib. ubi pugnat, vinciturq; & ignota morte occumbit, 124, 125.
Ludovicus Requeſenſius, Albano ſucceſſor datus, Bruxellas venit, 119. imperio moderatiore uſurus tamen arma parat, liberando Middelburgo, 120. Bergas abit, ut è propinquo omnia curet, 121. ejus claſſis apud Bergas ad Somam profligatur, 121, 122. tumultuantes Antverpiæ Hiſpanos fovet, 125, 126. Hollandiam, & Zelandiam, occupare ſtatuit, 128. ejus claſſis à Ludovico Boiſoto profligatur, 129. Gorcomio, & Loveſtenio, imminet, 135. Werckendamum, & adverſam Moſæ ripam, munit, ibid. in Zelandiam arma vertit, 143. Antverpiam repetit, 146. Ioannem Boiſotum in Angliam mittit, ibid. & Fredericum Perenottum Campaniacum, 147. pecuniam à provinciis petit, ibid. moritur. 148
MAchlinia ab Auriaco capta, 93. ab Albano recepta & direpta 96
Machlinienſis Archiepiſcopus cleri reformationem fruſtra urget 5
Margareta Parmenſis edicta regis ut exequantur omnes, per literas mandat, 4. edictum ipſa ſuum proponit, 5. fœderatorum libello reſpondet, 7. de legatione ad regem mittenda deliberat, 8. ad regem ſcribit, ibid. ab eo reſponſum accipit, 9. & alias literas, 11. Bruxellis Montes abire cupiens, vix retinetur, 16. Petro Erneſto Mansfeldio præfecturam urbis mandat, ibid. apud regem per literas accuſat Auriacum, Egmundanum, Hochſtratanum, & Hornanum, ibid. fœderatos per blanditias dividit, 20. inde, copiis collectis, cæteros terrere incipit, 21. Valentinianis imperat, ut præſidium admittant, ibid. edictum proponit examinandum Brabantiæ Ordinibus, 24. Brederodium, admitti cupientem, aula prohibet, 29. ejuſque literis reſpondet 29, 30. Petersbemium, & Scheiffium, Silvam ducis mittit, qui eam urbem in poteſtatem redigerent, 30. Torraŭ Amſtelodamum mittit, ad Brederodium, 33. equitibus aurei velleris, & præfectis provinciarum, novum jusjurandum defert, 33. cum Antverpienſibus tranſigit, ibid. inde ad illos ſeſe transfert, 34. Bruxellas redit; &, commerciis confirmandis, edictum proponit, 35. per literas Ordinibus Belgii vale dicit, & in Italiam abit 40
Mauritii Electoris filia nupta Gul. Auriaco 4
Maximiliani Burani filia Gul. Auriaco nupta 1
Maximiliani Cæſaris ad Philippi regis literas reſponſum, 20. ad eundem pro Auriaco legati, 42. etiam Carolus frater miſſus 50
Medemlacum Auriaco deditur, 78. leviter turbat, 98. ſed pacatur Auriaci cura ibid.
Medinacælius à quibuſdam Belgio ad obſequium reducendo deſtinatur, 35. cum Albano inſtar gregarii militis ad Montes Hannoniæ pugnat 94
Megenſis Gelriam ad obſequium reducit 27. à Parmenſi ad Silvam ducis in poteſtatem redigendam mittitur, 30. eandem capit, 31. in Hollandiam copias ducit, ibid. ex vulnere obit 45
Middelburgum obſidetur, 108. & ſe dedit 123
Montes Hannoniæ à Ludovico Naſſovio aſtu capiuntur, 217, 218, 219. ab Albano recipiuntur. 261
NArdenum capitur, & diripitur. 98, 99.
Naſſoviæ gentis antiquitas 1
Noircarmus cum Valentinianis de præſidio admittendo agit, 21. mox eos obſidet, 27. & capit, ibid. Tornacum capit; & in Proteſtantes, illic captos, varie ſævit, 27. negotium de pace conſtituenda inchoat. 136
PAx inter Galliæ & Hiſpaniæ reges, Auriaco procurante, & adjuvante, conſtituta 3. inter Philippum, & fœderatos, Bredæ agitari cœpta, 136 & deinceps
Philippopolis ab Auriaco communita 2
Philippus Gulielmus Buranus à patre Gulielmo Auriaco in Academia Lovanienſi relictus, 34. inde in Hiſpaniam abducitur 41
Philippus, Hiſpaniarum rex, cum Galliæ rege, Auriaco procurante, & adjuvante, pacem facit, 3. Margaretæ Parmenſi Belgium regendum tradit, ibid. & conſiliarios ei certos adjungit, ibid. militem extraneum ſe remoturum promittit, ſed valde iratus, 3, 4. decreta de hæreticis inquirendis urget, 4. Auriaco, diſcedere a rep. cupienti, blande reſcribit, 9. item Parmenſi, ibid. ad quam binas literas dat, 20. & ad Maximilianum Cæſarem, ibid. de re Belgica Madriti, & Segoviæ, conſultat, 35. bellum decernit, ibid. de itinere in Belgium deliberat, ibid. ad Sabaudum, & Lotharingum, eo nomine legatos mittit, ibid. rem Belgicam ad Inquiſitores defert, 41. edictum de rerum ante actarum venia promulgat, 63. idque iterum facit 129
Proteſtantium libellus ad fœderatos per Brederodium Parmenſi miſſus. 29
SAbina Bavara pro Egmundano marito liberando ſatagit 41
Sconhovia in Auriaci partes tranſit, 82. ab Hiergio recuperatur 143
Silva ducis à Parmenſi fruſtra aſtu tentata, mox à Megenſi obſeſſa capitur. 31
Sparnodamum expugnatur 102
TErgoeſa fruſtra obſeſſa, 28 & deinceps.
Toloſanus arma capit, 30. fruſtra Viſſingam in poteſtatem redigere tentat, 31. Oſtervelæ caſtra ponit, ibid. ubi oppreſſus, & profligatus. ibid.
VAlentinianа præſidium admittere à Parmenſi jubentur, 21. & recuſant, ibid. obſidentur, 27. auxilium à principe Portiano non admittunt, ibid. libellum equitibus aurei velleris porrigunt, ibid. ſeſe dedunt, ibid. à Lanovio, & Famarſio, recepta, 80. mox redduntur ibid.
Veria Albani jugum excutit, & Auriaci in partes tranſit 78
Viana, Brederodii urbs, ab ipſo munita, 30. ab Erico Brunſvicenſi occupata, & in pagum redacta 35
Viglius literas Philippi regis de edictis urgendis ſupprimendas aliquantiſper cenſet, 4. ad regem ſcribit, & reſponſum accipit, 20. provincialium cauſam prudenti moderatione tuetur, 160. Vitrajectinis indicat. datum Albano ſucceſſorem 76
Viſſinga à Toloſano fruſtra tentata, 31. præſidium Hiſpanicum ejicit, arcetque 76
Vitrajectinus archiepiſcopus cleri reformationem fruſtra tentat, 5. eorum Concilii Tridentini decreta non recipit, 43. Bruxellas ad Albanum deprecatum mittit, ibid. poſtulata Albani recuſat, 59. Vitrajectum ab Albano, lata ſententia, valde mulctatur, 63. in Hiſpaniam ad regem mittunt Vauſelium, ibid. valde vexantur. 72
WOerda in Auriaci partes tranſit, 95
ZElandiæ bona pars Albanum pro hoſte habet 87
Ziericzea obſidetur 146
Zutphania à Bergenſi capta 8. à Friderico Toletano recepta, & direpta. 98

FINIS.